

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

“Academic Journal for the Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University”

วัตถุประสงค์	1. เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัย ใช้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและผลงานวิจัย โดยมุ่งเน้นในสาขามนุษยศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี ศิลปกรรม นาฏศิลป์และการแสดง และสาขาสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการชุมชน 2. เพื่อพัฒนาศักยภาพทางวิชาการและส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในด้านวิชาการและงานวิจัยของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกของมหาวิทยาลัย
กำหนดเผยแพร่	3 ฉบับ ต่อปี ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม
การเผยแพร่	มอบให้ห้องสมุดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศและต่างประเทศที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ห้องสมุดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ห้องสมุดของสื่อมวลชน และโรงเรียนเครือข่าย
สถานที่ติดต่อ	สำนักงานกองบรรณาธิการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ถนนอิสรภาพ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 โทรศัพท์ 0 2890 1801 ต่อ 21460 โทรสาร 0 2890 2294 e-mail: journal.human@dru.ac.th https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru
จัดพิมพ์โดย	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์ทันใจ 1053/20 ถนนเอกชัย แขวงบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร 10150 โทร. 0 2415 4944-5

- บทความในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เป็นความคิดของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดของกองบรรณาธิการ และไม่ใช่มุมมองหรือข้อคิดของกองบรรณาธิการและ/หรือของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา
- บทความที่ได้รับตีพิมพ์จะมีการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) อย่างน้อย 2 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบผู้เขียน และผู้เขียนไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (double-blind peer review)

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กันยายน – ธันวาคม 2564) เป็นวารสารที่ได้รับคัดเลือกเข้าสู่ฐาน TCI กลุ่มที่ 2 มุ่งเน้นการแพร่เผยผลงานทางวิชาการและงานวิจัยที่มีการค้นพบองค์ความรู้อย่างเป็นระบบตามระเบียบวิธีวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงวิชาการและการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันซึ่งประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการจากหน่วยงานภายในและภายนอก นักศึกษา คณาจารย์ และนักวิชาการ แต่ละบทความมีความหลากหลายน่าสนใจและทรงคุณค่าในเชิงวิชาการจากผู้สร้างสรรค์ผลงาน

บทความวิจัย ประกอบด้วย บทความวิจัยด้าน**ภาษาและวัฒนธรรม** เรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาสารและกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์ของ รสริน ดิษฐบรรจง **ด้านรัฐศาสตร์** เรื่อง ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย กรณีศึกษา: ตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษของ สุเทวี คงคุณ และเรื่อง อาชญากรรมการศึกษา: ศึกษากรณีการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการของ นิธินันท์ พุทธิวิริยาการ **ด้านศิลปกรรม** เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทอมือ บ้านมาบหม้อ จังหวัดชลบุรีของ เกษม มานะรุ่งวิทย์ และกรชนก บุญทร **ด้านนาฏศิลป์และการแสดง** เรื่อง การสร้างสรรค์อัตลักษณ์รำไทของชุมชนบางกอกน้อยของ ชนิดา จันทรงาม และเรื่อง ละครชาตรีคณะจงบกล โปร่งน้ำใจของ ณัฐริยา สามารถ และ**ด้านรัฐประศาสนศาสตร์** เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ กรณีศึกษาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐมของ วาสนา สุริย์เดชกุล

บทความวิชาการ ประกอบด้วย**บทความวิชาการด้านศิลปกรรม** เรื่อง การอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนมอญบางเหี้ยเพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนของ อานนท์ พรหมศิริ ณัฐวุฒิ กิ่งตระการ และณภัทร ประศาสนศิลป์ **ด้านรัฐประศาสนศาสตร์** เรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาวะโรคระบาดโควิด-19 บนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ เมธี ทรัพย์ประสพโชค ภาวินัย มีผดุง อรุณ ชัยนหา และศิริวรรณ วิสุทธิรัตนกุล และ**ด้านนาฏศิลป์และการแสดง** เรื่อง แนวทางการแสดงแบบจิต-กายของ ฟิลลิป ซาริลลีของ กฤษณะ พันธุ์เพ็ง

ทั้งนี้กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ร่วมสร้างสรรค์องค์ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านวารสารทุกท่านจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากวารสารฉบับนี้ หากท่านมีข้อเสนอแนะประการใดอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพที่ดีขึ้นไปของวารสารนี้ กองบรรณาธิการขอน้อมรับด้วยความยินดีและขอขอบคุณยิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทนา อินทนิม
บรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

เจ้าของ

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุกต์ลักษณ์

เวชวิทยาสถัง

รองศาสตราจารย์ ดร. ปณิดดา

ยิ้มสกุล

รองศาสตราจารย์ ดร. ธัญวรรณ

กาคำ

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร. พิมพ์นา

เพ็ญนาเรนทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รสริน

ดิษฐ์บรรจง

อาจารย์กฤติกา

ชูผล

อาจารย์ศรัณย์

สรรพศิริ

คณะดำเนินงาน

อาจารย์จิตา

เอื้อศิริวัฒนาชัย

อาจารย์พุกษา

ดอกกุหลาบ

อาจารย์กมลชนก

ธรรมมิเก

อาจารย์ชมพูนุท

ถาวรวงศ์

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทนา

อินทนิม

ปกและรูปเล่ม

อาจารย์วิเชียร

เทียนแพร่ณมิตร

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. อัจฉรา

วงศ์โสธร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อมรา

ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร. อรุณ

รักธรรม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. วิไลวรรณ

ชนิษฐานันท์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. จิรศักดิ์

รอดจันทร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นริศ

วศินานนท์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียว

เฉลิมพระเกียรติ

รองศาสตราจารย์ ดร. ชลลดา

พงศ์พัฒนโยธิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผดุง

พรมมูล

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครวิทย์

เรืองรอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ

เวชกามา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ทองเจือ

เชียดทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วงศกร

เพิ่มผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัฒนา

ศรีสุรักษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เชษฐา

ทรัพย์เย็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Academic Journal for the Humanities and Social Sciences

Dhonburi Rajabhat University

Owner

Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Editorial Office

Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Honorary advisors

Asst. Prof. Dr. Yuwalak

Vejwitayaklung

Assoc. Prof. Dr. Panadda

Yimsakul

Assoc. Prof. Dr. Tayawan

Kakham

Editorial Advisors

Dr. Pimpanga

Phangnaren

Asst.Prof.Dr. Rodsarin

Dittabanjong

Miss Krittika

Choophol

Mr. Sarun

Sanpasiri

Managing Committee

Miss Jirada

Ueasiriwatthanachai

Miss Prueksa

Dokkularb

Miss Kamonchanok

Thammika

Miss chompoonut

Thawornwong

Editorial Editor

Asst.Prof.Dr. Chanthana

Inthachim

Designer

Mr. Wichian

Tienpraenimit

Editorial Board

Emeritus Prof.Dr. Achara

Wongsothorn

Chulalongkorn University

Emeritus Prof.Dr. Amara

Prasithrathsint

Chulalongkorn University

Prof.Dr. Arun

Raktham

Thammasat University

Assoc.Prof.Dr. Wilaiwan

Khanittanan

Thammasat University

Assoc.Prof.Dr. Jirasak

Rodchan

Dhurakij Pundit University

Asst.Prof.Dr. Naris

Wasinanon

Huachiew Chalermprakiet University

Assoc.Prof.Dr. Chollada

Pongpattanyothin

Bansomdejchaopraya

Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Phadung

Prommoon

Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr. Akhawit

Ruengrong

Bansomdejchaopraya

Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Sombat

Watchkama

Uttaradit Rajabhat University

Assoc.Prof.Dr. Thongchue

Khiaithong

Dhonburi Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Wongsakorn

Poempol

Dhonburi Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Patana

Srisuruk

Dhonburi Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Chettha

Sapyen

Dhonburi Rajabhat University

Electronic Distribution

Miss Alisa

Aloontanahirun

Coordinator

Miss Jittima

Sruayphok

สารบัญ

บทความวิจัย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ กรณีศึกษาชุมชน
เกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

Sustainable Development of Quality of Life of Agriculture Farmers by Organic
Agriculture: A Case Study of Organic Agriculture Community, Khlongyong Subdistrict,
Phutthamonthon District, Nakhonpathom Province

วาสนา สุรีย์เดชะกุล

(Wasana Suridechakul)7

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทอมือ บ้านมาบหม้อ จังหวัดชลบุรี

Product Development of Handwoven Loincloths, Mabmor, Chonburi province

เกษม มานะรุ่งวิทย์ และกรชนก บุญทร

(Kasem Manarungwit and Kornchanok Boonthon) 22

การวิเคราะห์เนื้อหาสารและกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมในสื่อออนไลน์

An Analysis of Contents and Language Strategies Used in the Public Relations of
Cultural Tourism via Online Media

รสริน ดิษฐบรรจง

(Rodsarin Dittabanjong) 36

การสร้างสรรคอัตลักษณ์รำโทนของชุมชนบางกอกน้อย

The Creation of Ram-tone Identity by Bangkok Noi Community

ชนิดา จันทร์งาม

(Chanida Janngam) 54

ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย กรณีศึกษา: ตำบลธาตุ
อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ

Attentiveness to Democratic Politics of Youth in That Sub-district, Wang Hin
District, Sisaket Province

สุเทวี คงคุณ

(Sutewee kongkoon) 67

ละครชาตรีคณะจกกล โปร่งน้ำใจ

Chatree Drama by Chongkol Prongnamjai Group

ณัฐรียา สามารถ

(Natthareeya Sarmart) 81

อาชญากรรมการศึกษา: ศึกษากรณีการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการ

Academic Crime: A Case Study of Hiring Thesis and Academic Work Writing Services

นิตินันท์ พุทธวิริยากร

(Nithinun Puthaviriyakorn) 94

บทความวิชาการ

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาวะโรคระบาดโควิด-19 บนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Applying the Philosophy of Sufficiency Economy to Community Economic Development During the COVID-19 Pandemic

เมธี ทรัพย์ประสพโชค, ภาวินีย์ มีผดุงม, อรุณ ขยันหา และศิริวรรณ วิสุทธิรัตนกุล

(Metee Subprasopchock, Pawinee Mepadung, Aroon Kayanha and Siriwan Wisutthirattanakun) 109

การอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนมอญบางเหี้ย เพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน

Conservation of Vernacular House in the Mon Bang Hue Community for the Development of Community Cultural Learning Center

อานนท์ พรหมศิริ, ณัฐวุฒิ กิ่งตระการ และณภัทร ประศาสน์ศิลป์

(Arnon Promsiri, Nuttawut Kingtrakan and Napat Prasartsin) 126

แนวทางการแสดงแบบจิต-กาย ของฟิลลิป ซาริลลี

Phillip Zarrilli's Psychophysical Acting Approach

กฤษณะ พันธุ์เพ็ง

(Grisana Punpeng) 138

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตร
อินทรีย์ กรณีศึกษาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
Sustainable Development of Quality of Life of
Agriculture Farmers by Organic Agriculture: A Case
Study of Organic Agriculture Community, Khlongyong
Subdistrict, Phutthamonthon District,
Nakhonpathom Province

วันที่รับบทความ: 3 กันยายน 2564

วาสนา สุรีย์เดชะกุล¹

วันที่แก้ไขบทความ: 15 กันยายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 20 กันยายน 2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในชุมชนเกษตรอินทรีย์คลองโยงให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ระดับลึกและการสนทนากลุ่ม มีกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลอย่างเฉพาะเจาะจงเป็นเกษตรกร จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 22-71 ปี การศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษา รายได้ต่อเดือน 10,000-30,000 บาท และก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 8 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านสุขภาพ เกษตรกรมีสุขภาพที่ดี เนื่องจากไม่ได้สัมผัสสารเคมีที่เป็นพิษ 2) ด้านการศึกษา เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการจัดการความรู้ของคนในชุมชน 3) ด้านชีวิตการงาน เกิดการสร้างงานในระดับชุมชน มีความมั่นคงในการทำงาน 4) ด้านรายได้ ผลผลิตมีราคาสูงเป็นที่นิยมของผู้บริโภค สร้างรายได้ให้ครอบครัวมีเงินออม และลดค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมี ไม่มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น 5) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การทำเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัยจากสารพิษตกค้างเป็นมิตรต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมและสร้างความสมดุลของระบบนิเวศ 6) ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้สมาชิกในครอบครัวทำงานในชุมชนไม่ต้องเดินทางไกล เกิดความอบอุ่นในครอบครัว ชุมชนเข้มแข็งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 7) ด้านการคมนาคม การทำเกษตรอินทรีย์สร้างผลผลิตในครัวเรือนได้เป็นจำนวนมาก จึงสามารถลดการเดินทางเพื่อออกไปจำหน่ายซื้อผลผลิตจากแหล่งอื่น ลดการใช้พลังงาน และ 8) ด้านการมีส่วนร่วม ชุมชน

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
e-mail: wasana.sur@ssru.ac.th

เกษตรอินทรีย์จัดการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง มีการสร้าง
เครือข่ายเกษตรอินทรีย์เพื่อความมั่นคงทางอาหารและการขยายฐานการตลาดในอนาคต

คำสำคัญ: เกษตรอินทรีย์ คุณภาพชีวิต ความยั่งยืน

Sustainable Development of Quality of Life of Agriculture Farmers by Organic Agriculture: A Case Study of Organic Agriculture Community, Khlongyong Subdistrict, Phutthamonthon District, Nakhonpathom Province

Received: September 3, 2021

Wasana Suridechakul ¹

Revised: September 15, 2021

Accepted: September 20, 2021

Abstract

This research aims to develop the quality of life of agriculture farmers in Khlongyong organic agriculture community to be sustainable with organic agriculture. The research used a qualitative research method by using in-depth interviews and focus group discussions. The target group for collect specific data involves 30 agriculture farmers. The results revealed that the majority of agriculture farmers are male, aged between 22 and 71 years old and with not more than secondary level of education. Their monthly income is between 10,000 and 30,000 baht and contributes to the improvement of quality of life in all 8 terms. 1) Health: agriculture farmers are in good health because they have not been exposed to toxic chemicals. 2) Education: agriculture farmers exchanged knowledge and there is knowledge management in community. 3) Work life: organic agriculture builds occupation in community with security in work. 4) Income: products bring high income and popular among consumers therefore they increase income and saving as well as decrease the cost for purchasing chemicals and financial problem. 5) Housing and Environment: organic agriculture makes farmers safe from toxic residues and is friendly to consumers and the environment and helps creating ecological balance. 6) Family and Community: organic agriculture makes family members work in the community without long commute, creates family warmth and community empowerment to continually develop 7) Transportation: organic agriculture produces a lot of household product. Thus, it can reduce the time to buy the other products from the difference place and energy consumption. 8) Participation: organic agriculture community organizes meetings to exchange opinions at least once a

month and created organic agriculture networks for food security and future market expansion.

Keywords: Organic Agriculture, Quality of life, Sustainability

บทนำ

เมื่อกล่าวถึง “เกษตรอินทรีย์” ทุกคนจะนึกภาพไปตามความคิดที่แตกต่างกันของแต่ละคน โดยสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือ รับรู้และเข้าใจตรงกันว่าการทำเกษตรอินทรีย์มีการเลิกใช้สารเคมีอันตรายมีความปลอดภัยสูง จึงเป็นที่มาในปัจจุบัน ได้เกิดความนิยมในการทำเกษตรแบบอินทรีย์แพร่หลายกันมากขึ้น เนื่องจากการทำเกษตรในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่ที่หันมาพึ่งพาการใช้สารเคมีเพิ่มผลผลิตนอกฤดูกาลซึ่งสารเคมีเหล่านี้จะไปทำลายสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศต่าง ๆ และยังมีผลกระทบไปถึงพืชผลเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ในปี พ.ศ. 2532 ได้มีการก่อตั้งในเรื่องของเครือข่ายทางการเกษตร ที่เรียกได้ว่าเป็นเกษตรทางเลือกให้กับทุกคน โดยการร่วมมือกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันระหว่างภาคเอกชนและผู้นำทางเกษตร เพื่อหาแนวร่วมในการสร้างและพัฒนาการทำเกษตรที่ยั่งยืน จนในปี พ.ศ. 2532 มีการประชุมกลุ่มใหญ่ของสมาชิเกษตรกรรมทางเลือกขึ้น ได้ร่วมกันวิเคราะห์และสรุปประสบการณ์การทำเกษตรที่ยั่งยืน โดยประกาศว่า เกษตรอินทรีย์คือหนึ่งในรูปแบบเกษตรที่เป็นทางเลือกที่มีความยั่งยืนสำหรับผู้ทำอาชีพเกษตรกรรมเกษตรอินทรีย์เป็นการทำเกษตรตามหลักการของธรรมชาติ เป็นเกษตรทางเลือกใหม่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัฏจักรเกษตรเคมี จนมีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น เกษตรทางธรรมชาติ เกษตรปลอดภัย เป็นต้น นอกจากนี้ ความสนใจในการทำเกษตรอินทรีย์นั้นคือไม่เพียงได้ผลผลิตที่ปลอดภัยเท่านั้นแต่ยังเป็นการดูแลสุขภาพที่ดีให้กับผู้บริโภค ที่ทำให้มีการเปลี่ยนทัศนคติในการเลือกบริโภคกันมากขึ้น ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์แบบเกษตรอินทรีย์นั้นมีความต้องการมากขึ้นในกลุ่มคนรักสุขภาพ จึงเป็นที่มาของความนิยมในการทำเกษตรแบบอินทรีย์ที่ไม่ใช้สารเคมี (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2560, หน้า 6) สร้างความตื่นตัวในการบริโภคที่ปลอดภัยและการรักษาสิ่งแวดล้อมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements) หรือ IFOAM ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์ไว้ว่า “เป็นระบบเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ โดยเน้นที่หลักการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์และนิเวศการเกษตร (FiBL & IFOAM, 2017, p. 33) เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยจากภายนอกและหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง หลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางด้านสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย”

จากหลักการที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานสากลของการทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้เห็นว่าเกษตรอินทรีย์ได้สร้างความสมดุลในการพึ่งพิงธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม เพื่อสร้างสรรค์ให้การทำเกษตรนั้นมีความยั่งยืน สามารถให้ผลผลิตที่ดีในสภาพสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องอย่างยั่งยืนด้วยการผสมผสานของการทำเกษตรในระบบต่าง ๆ เพื่อที่จะส่งเสริมและปรับปรุงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านของสุขอนามัย ด้านนิเวศวิทยา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม รวมไปถึงด้านการจัดการ

เทคนิคต่างๆที่ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านปัจจัยการผลิตและการสนองความต้องการของตลาดเพื่อเป็นหลักประกันต่อผู้ผลิตและสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคที่เป็นการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยให้ประสบความสำเร็จและสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างแท้จริงตัวอย่างเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร คือชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยง ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม โดยคุณไพบูลย์ สวัสดิ์จ้อย ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยง ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม เล่าว่าเหตุที่จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยงขึ้น เนื่องจากสมาชิกเล็งเห็นถึงความสำคัญของสุขภาพ มีใจรักชื่นชอบใจเกี่ยวกับการผลิตพืชผักเกษตรอินทรีย์เหมือนกันที่สำคัญคือ มีอุดมการณ์ร่วมกัน นั่นก็คือ “ไม่เอาเงินเป็นที่ตั้ง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น” นอกจากนั้น คุณไพบูลย์ สวัสดิ์จ้อย ยังได้กล่าวอีกว่าตำบลคลองโยงมีดินน้ำอุดมสมบูรณ์ มีศักยภาพในการผลิตพืชผักหลากหลายชนิด แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงผลิตพืชผักเน้นเพื่อการค้า มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในปริมาณสูง ซึ่งส่งผลทำให้สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พืชผักมีสารพิษตกค้าง และเกษตรกรผู้ผลิตได้รับสารพิษโดยตรงจากการใช้เคมีดังกล่าว สมาชิกอายุก็เริ่มเยอะขึ้นทุกวัน ถึงเวลาแล้วที่จะหันมารักสุขภาพกันมากขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สุขภาพดี นั่นก็คือ อาหาร หรือสิ่งที่เราบริโภคเข้าไป นอกจากนี้ การที่ผลิตพืชผักอินทรีย์ให้ผู้อื่นได้บริโภคนั้นได้บุญ ประกอบกับพืชผักอินทรีย์กำลังได้รับความนิยม เป็นทางเลือกสำหรับคนรักสุขภาพ และความต้องการของตลาดผู้รักสุขภาพมีมากขึ้น จึงมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยงขึ้นมาและมีการปลูกพืชผักกว่า 20 ชนิด ผสมผสาน พืชผักที่ปลูก ได้แก่ ตะไคร้ ข่า พริก กระเทียม ผักชีฝรั่ง กวางตุ้ง กัลฉ่าย โหระพา ถั่วพู ผักบุ้งจีน ผักสลัด ฝรั่ง เป็นต้น ซึ่งผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และระบบเกษตรอินทรีย์มีใบรับรองคุณภาพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยง มีการจัดจำหน่ายผลผลิตโดยตรง และมีตลาดรองรับที่แน่นอนไปยังตลาดสำคัญ ๆ อาทิ มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่งพา (ภา) ยามยาก สภากาชาดไทย ตลาดสุขใจ (อินทรีย์สุขใจ) โรงแรมโรสการ์เดนท์ อำเภอสามปราชญ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล และ บริษัท ไทวิน อินเทอร์เน็ตชั่นแนล จำกัด (ส่งออกไปประเทศไต้หวัน) นอกจากนี้ชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยงได้ตั้งกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตรขึ้นมา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีอย่างมีประสิทธิภาพให้กับกลุ่มเกษตรกร สร้างเครือข่ายเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาไปสู่เกษตรที่ยั่งยืนและนำไปสู่กลุ่มเกษตรอินทรีย์ในอนาคต โดยที่มีการประชุมกลุ่มอย่างต่อเนื่องทุกเดือนทำให้สมาชิกได้แบ่งปันความรู้และเมื่อเกิดปัญหาก็จะมาร่วมกันแก้ไข

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ กรณีศึกษาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ หลักการต่าง ๆ ในการทำเกษตรอินทรีย์ที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือกันของสมาชิกทั้งในด้านทฤษฎี ภาคปฏิบัติโดยมีความเชื่อมั่นว่ากระบวนการเรียนรู้และผลที่ได้จากการศึกษาสามารถให้ทุกคนเข้าใจได้เป็นอย่างดีว่าการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้เกิดความยั่งยืนและมีความสมดุลต่อคุณภาพชีวิต

ที่ใครก็สามารถนำไปประยุกต์ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง รวมทั้งสมาชิกในกลุ่ม เพื่อการปรับเปลี่ยนและรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงโลกเช่นชุมชนต้นแบบบ้านคลองโยง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ กรณีศึกษาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของเกษตรอินทรีย์ (organic agriculture)

กรมวิชาการเกษตร (2543, หน้า 3) ให้คำจำกัดความของเกษตรอินทรีย์ คือการทำเกษตรด้วยกรรมวิธีทางธรรมชาติ โดยที่พื้นที่ที่ทำเกษตรนั้น ต้องไม่มีสารพิษ หรือสารเคมีตกค้างและหลีกเลี่ยงจากการปนเปื้อนของสารเคมีทั้งทางดิน ทางน้ำ และทางอากาศ เพื่อความสมบูรณ์ทางชีวภาพในระบบนิเวศน์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามสมดุลของธรรมชาติให้มากที่สุด โดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ หรือสิ่งที่ได้มาจากการตัดต่อพันธุกรรม และมุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีแผนการจัดการอย่างเป็นระบบในการผลิตภายใต้มาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ได้ผลผลิตสูง อุดมด้วยคุณค่าทางอาหารและปลอดภัย สารพิษ ทั้งยังช่วยลดต้นทุนการผลิต และสามารถประยุกต์ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติเพื่อคุณภาพชีวิตและสนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สุพจน์ บุญแรง (2552, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์ว่า คือ ร่างกายและจิตใจ สติปัญญา สิ่งมีชีวิต ดังนั้นเกษตรอินทรีย์ถ้าแปลความหมายตรง ๆ คือ การทำเกษตรจากสิ่งมีชีวิตด้วยจิตวิญญาณและสติปัญญา เป็นการเกษตรแบบธรรมชาติ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564 (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2560, หน้า 57) ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์

ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต

สำหรับในประเทศไทยวัดคุณภาพชีวิตของคนในประเทศจากการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) เป็นดัชนีรวม (composite index) การวัดผลลัพธ์ของการพัฒนาคนระดับจังหวัดของประเทศไทย (สภาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562, หน้า 3) โดยประกอบด้วย 8 ดัชนีย่อย คือ 1) ด้านสุขภาพ 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านชีวิตการงาน 4) ด้านรายได้

5) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม 6) ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน 7) ด้านการคมนาคม และ 8) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 49) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชน ให้มีศักยภาพเพียงพอและร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้ ทั้งการใช้พลังของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

โกวิทย์ พวงงาม (2553, หน้า 132) ได้ทำการสรุปประมวลความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ (process) และเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (planned and structured change) หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน (ultimate goal) ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและภาคเอกชน หรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพอนามัย วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันยังอาจหมายถึงการเรียนรู้และการธำรงไว้ซึ่งทุนทางสังคม (social capital) ที่ชุมชนมีมาตั้งแต่เดิม คือภูมิปัญญา ระบบนิเวศ ความเชื่อค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียม ชาติพันธุ์ ศาสนาและภาษา อีกด้วย

จากความหมายดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงคนและชุมชนให้ดีขึ้น โดยใช้พลังและความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานของรัฐและองค์กรในชุมชน เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความก้าวหน้าทั้งในด้านคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง โดยมีมุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

อุทัย ปริญาสุทธีนันท์ (2561, หน้า 37) ได้กล่าวถึงหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเอาไว้ว่า จะต้องยึดหลักที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด นักพัฒนาจะต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพที่จะใช้ความรู้ความสามารถที่จะปรับปรุง พัฒนาตนเองได้

2. ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน นักพัฒนาต้องยึดมั่นเป็นหลักการสำคัญว่าต้องสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยการสร้างพลังชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนส่วนรัฐบาลจะช่วยเหลือสนับสนุนอยู่เบื้องหลังและช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

3. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผนและติดตามประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่จะทำในชุมชนเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องของความเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม

เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 54-56) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือการพัฒนาคนให้มีความสุขและการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ดังนี้

1. การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ ให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความสุข เพราะในการพัฒนาชุมชนนั้นต้องยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นและเป็นผู้สืบทอดงานพัฒนาไม่ให้สิ้นสุด คนจึงเป็นเป้าหมายสุดท้ายหรือเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน จึงต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความสุข เจริญฉลาด มีวิสัยทัศน์ สุขภาพดี บุคลิกภาพดี สามารถพึ่งตนเองได้ ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

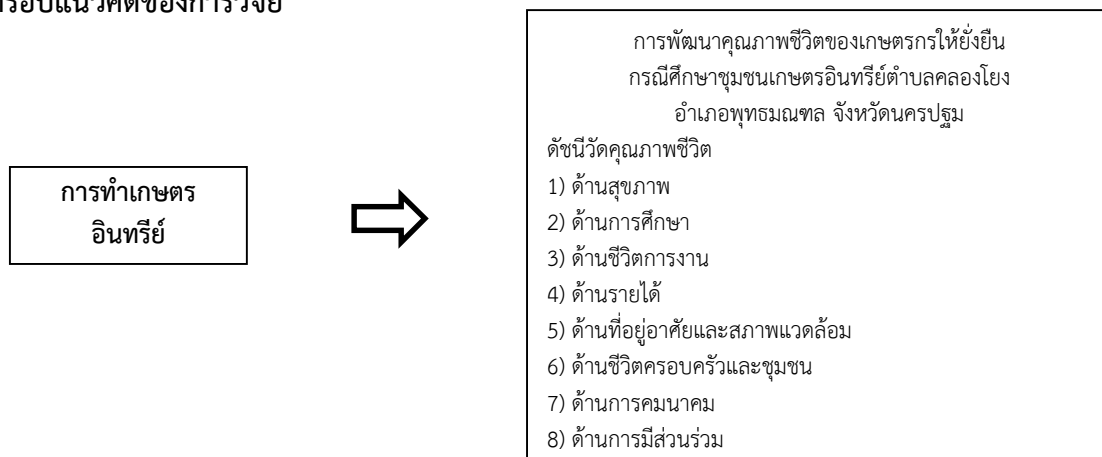
2. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง คือ การพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่างด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกันภายในระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกร่วมกันเพื่อประโยชน์สาธารณะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัญญ์พัสวีย์ กล่อมธงเจริญ (2560) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเกษตรอินทรีย์ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้ต่อปีต่างกันมีคุณภาพชีวิตต่อปัจจัยด้านสุขภาพและหน้าที่ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านจิตวิญญาณ และด้านครอบครัวไม่แตกต่างกัน ไม่มีปัญหาอุปสรรคด้านสุขภาพและหน้าที่ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านจิตวิญญาณ แนวทางการพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันสร้างแรงจูงใจให้กับคนรุ่นใหม่ได้หันมาช่วยและสืบทอดการทำเกษตรอินทรีย์ต่อจากพ่อแม่

นุชจรี ทัดเศษ (2554) ศึกษาเรื่องเกษตรอินทรีย์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการวิจัยการศึกษาระบบการเกษตรอินทรีย์เพื่อใช้เป็นรูปแบบการผลิตผักสวนครัวและพืชสมุนไพรอินทรีย์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและสร้างรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเพาะปลูกข้าว ข้าวโพดอาหารสัตว์ ถั่วเขียวพืชมัน ยาสูบ พริก หอมแบ่ง สมุนไพร และมะขามหวาน มีการอบรมคลินิกเกษตรอินทรีย์/ชีวภาพ การสร้างอาชีพทางเลือก เช่น การปลูกสมุนไพรอินทรีย์ปลอดสารเคมี 1 ไร่ พึ่งตนเองและการส่งเสริมการผลิตผักสวนครัวและพืชสมุนไพรปลอดสารเคมี รวมไปถึงมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การสร้างแปลงสาธิตการผลิตผักสวนครัวและพืชสมุนไพรอินทรีย์ตามปัญหาท้องถิ่น จากผลการทดลองทำให้ทราบถึงความสามารถในการสร้างรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เหมาะสม คือเกษตรกรในชุมชนต้องมีการจัดทำแผนการทำเกษตรอินทรีย์ โดยอาศัยปัจจัย 3 ประการ คือ ทรัพยากร ปัจจัยการผลิตในชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านเกษตรอินทรีย์

กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) คือ เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 คน

สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลถูกคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่คัดเลือกมาอย่างเฉพาะเจาะจงและการสนทนากลุ่ม (focus groups discussion) กับกลุ่มสมาชิกเกษตรอินทรีย์ โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลข้อมูล บันทึกในสมุดบันทึกงาน ภาพถ่าย เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ คอมพิวเตอร์ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจำเป็นต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ทั้งเก็บข้อมูล ทั้งต้องทำความเข้าใจ ทฤษฎีและระเบียบการวิจัย ไม่ว่าเก็บข้อมูลด้วยวิธีไหน ก็ต้องแปลงรูปของข้อความเพื่อให้สะดวกในการนำไปวิเคราะห์และเขียนรายงาน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวต้องนำมาจัดระเบียบและเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การตรวจสอบเครื่องมือ

นำเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ความชัดเจนของภาษา ความสอดคล้องตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการศึกษา แล้วทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วจึงนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลักในสนามวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินขั้นตอนการวิจัยที่แสดงถึงความน่าเชื่อถือของการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulate) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น

เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ซึ่งอาศัยอยู่ในสถานที่เดียวกันและมีการให้ข้อมูลในเวลาที่แตกต่างกัน แต่ข้อมูลที่ได้ยังมีความเหมือนกันของข้อมูลในส่วนการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigation triangulate) พบว่า ผู้วิจัยทั้ง 3 คน ได้ข้อมูลมามีความคล้ายคลึงกันโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตปรากฏว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องตรงกัน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่อไปนี้ คือ

- การรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงาน บันทึกการประชุม ภาพถ่ายกิจกรรม
- การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับกลุ่มสมาชิกเกษตรอินทรีย์
- การสนทนากลุ่ม (focus groups discussion) กับกลุ่มสมาชิกเกษตรอินทรีย์
- การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (participant observation) โดยการเยี่ยมเยียน สังเกตพื้นที่
- ถอดความการสัมภาษณ์ระดับลึกและการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เพิ่มเติมจนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว

(saturate) จึงหยุดสัมภาษณ์ ถอดความ ตรวจสอบคำถามและคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำแบบสัมภาษณ์ระดับลึกและแบบสนทนากลุ่มที่ได้จากการบันทึกเสียงมาวิเคราะห์โดยการถอดเทปซึ่งดำเนินการโดยนำเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ลงเครื่องคอมพิวเตอร์และถอดความจากที่ได้ยิน จัดพิมพ์เป็นตัวอักษรและจัดลงหมวดหมู่ตามมโนทัศน์ที่ได้กำหนดไว้

2. เชื่อมโยงมโนทัศน์ของข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปและจัดลงหมวดหมู่แล้วให้เข้ากับทฤษฎีและกรอบแนวคิดของงานวิจัยเพื่อดำเนินการสรุปเนื้อหาของงานวิจัยและเรียบเรียงเป็นเนื้อหาเชิงบรรยาย (description) เพื่อประกอบการอธิบาย คือ การวิเคราะห์ข้อความ (textual analysis) และเสริมด้วยการวิเคราะห์บริบท (contextual analysis) เพื่อให้เข้าใจมโนทัศน์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์มากขึ้น

3. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ไปจัดทำข้อมูลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ กรณีศึกษาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการสังเกต ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ระดับลึกและสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักรวมทั้งสิ้น 30 คน พบว่า เกษตรกรเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 22-71 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา/มัธยมศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,000-30,000 บาท

นอกจากนี้ยังพบอีกว่า การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 8 ด้านของเกษตรกรในชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ให้ยั่งยืนดังนี้

1. ด้านสุขภาพ

เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี อายุยืน เด็กก่อนปฐมวัยมีสุขภาพแข็งแรง เนื่องจากเกษตรกรไม่ได้รับพิษจากการสัมผัสสารเคมีที่เป็นพิษจากการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช ยาฆ่าแมลงหรือสารเร่งความเจริญเติบโตของพืชหรือสัตว์ ซึ่งจะส่งผลผ่านวงจรโซ่อาหารมายังผู้บริโภคได้เพราะผลิตปุ๋ยอินทรีย์หรือสารชีวภาพใช้เองจากวัตถุดิบและของเหลือใช้ที่มีอยู่ในชุมชน (zero waste) และผู้บริโภคไม่ได้รับพิษจากการบริโภคผลผลิตที่มีสารเคมีตกค้างทำให้เจ็บป่วยและพิการ ไม่เป็นโรคมุมิแพ้ โรคระบบทางเดินหายใจ เหนื่อยง่าย รวมไปถึงโรคมะเร็งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเนื่องจากสาเหตุของสารพิษตกค้างเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร, 2543, หน้า 4)

2. ด้านการศึกษา

เกษตรกรมีการอบรมหาความรู้ใหม่ ๆ องค์ความรู้ที่หลากหลายประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้านเกษตรอินทรีย์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมและทำให้ประสบผลสำเร็จโดยต้องมีการพัฒนาและเรียนรู้ด้วยตัวเอง มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำ ปรึกษาอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดให้เห็นผลในเชิงรูปธรรมมีการจัดการความรู้ของคนในชุมชนตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2560, หน้า 57) เก็บข้อมูลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการศึกษาดูงานจากชุมชนใกล้เคียงเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนพัฒนา มีการศึกษาการตรวจวัดค่าความเป็นกรด ด่างและธาตุอาหารในดินด้วยตัวเอง ใช้ความรู้ในการพัฒนา ใช้ปัญญาในการผลิต

3. ด้านชีวิตการงาน

ชุมชนเกษตรอินทรีย์คลอโยงเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในระดับชุมชน คนรุ่นใหม่ไม่ต้องออกไปทำงานไกลนอกพื้นที่ มีความมั่นคงในการทำงานเนื่องจากอาชีพเกษตรกรเป็นนายของตัวเองและเป็นอาชีพที่มีความปลอดภัยสูงและถึงแม้จะมีอายุมากขึ้นก็ไม่มีการเกษียณอายุ สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องจนร่างกายไม่ไหวและเป็นการออกกำลังกายประเภทหนึ่งของผู้สูงอายุอีกด้วย ตลอดจนทำให้ไม่เหงาและโดดเดี่ยวเป็นไปตามเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนที่พัฒนานคนให้มีความสุข (สนธยา พลศรี, 2547, หน้า 54-56)

4. ด้านรายได้

พืชผักอินทรีย์จำหน่ายได้ในราคาดี ในราคาที่สูงขึ้นมีช่องทางตลาดที่ชัดเจนสำหรับคนรักสุขภาพ ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการผลิตไม่ต้องกังวลกับความผันผวนในเรื่องราคา ผักบางชนิดสามารถส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศได้ อาทิ การส่งผักซีฟรุ้งไปประเทศไต้หวันเพราะผ่านการรับรองมาตรฐานการระบบเกษตรอินทรีย์ของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement: IFOAM) จากสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของนุชจรี ทัดเศษ (2544) ที่พบว่าการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพปลอดภัยต่อผู้บริโภค และไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังเป็นที่ยินยอมของผู้บริโภคสร้างรายได้ให้ครอบครัวอย่างต่อเนื่องลดค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมีการเกษตร ซึ่งต้องนำเข้าโดยเกษตรกรทำขึ้นเองจึงประหยัดและปลอดภัยทำให้ลดต้นทุนการผลิต โดยการปลูกพืชตระกูลถั่วหรือเลี้ยงปลาในนาข้าวช่วยเพิ่มรายได้จาก

พืชหลัก เกษตรกรไม่มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น มีเงินออม มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มผลิตปุ๋ยจากผักตบชวา ช่วยลดต้นทุนได้มากและเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชจรี ทัดเศษ (2544) ที่ศึกษาเรื่องการวิจัยเกษตรกรอินทรีย์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งส่งผลให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

5. ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

การทำเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัยจากสารพิษตกค้างในดิน ในแหล่งน้ำ พัฒนาสู่ความสมดุล เป็นการทำการเกษตรที่เป็นมิตรต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมไม่เสื่อมโทรมอากาศบริสุทธิ์ ไม่มีการเผาทำลายเศษซากพืชหลังการเก็บเกี่ยว ทำให้ดินไม่ขาดอินทรีย์วัตถุมีการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นสิ่งยั่งยืนในระบบนิเวศการเกษตร เพราะการมีสิ่งมีชีวิตหลากหลายชนิดอยู่ร่วมกัน แหล่งอาหารธรรมชาติเพิ่มขึ้น เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เนื่องจากไม่ถูกทำลายด้วยสารเคมีก่อให้เกิดความเกื้อกูลและสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งจะเสริมสร้างกระบวนการทางธรรมชาติที่เกื้อหนุนต่อการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งวิธีเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพอาจทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การปลูกพืชร่วม พืชแซม พืชหมุนเวียน นอกจากนี้ยังมีการป้องกันมลพิษในกระบวนการผลิตจะต้องมีระบบกำจัดของเสียก่อนปล่อยสู่สิ่งแวดล้อมและไม่ใช้วัสดุบรรจุผลผลิตที่มีสารพิษปนเปื้อนดินดี น้ำดี พืชดี ในระยะยาวปุ๋ยอินทรีย์จะทำให้ดินร่วนซุย มีธาตุอาหารเพียงพอต่อการเพาะปลูก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ศักดิ์ น่วมเจริญ (2558) ศึกษาเรื่องผู้นำกับการสร้างชุมชนเกษตรอินทรีย์ศึกษาผ่านผู้นำชุมชนพบว่าประสบผลสำเร็จเกิดด้านสมดุลด้านสิ่งแวดล้อม จึงทำให้ตอบโจทย์การทำเกษตรกรรมยั่งยืนได้อย่างแท้จริง รวมไปถึงการดัดแปลงพลาสติกในการจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ ลดการใช้พลังงานทางอ้อม

6. ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน

การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้สมาชิกในครอบครัว ลูกหลานทำงานในชุมชนไม่ต้องเดินทางไกล ออกนอกพื้นที่ ไม่ต้องตื่นแต่เช้าเดินทางไปทำงานที่อื่น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสุขภาพกายใจดีขึ้นเกิดความอบอุ่นในครอบครัว ลูกหลานได้อยู่ร่วมกันกับพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ไม่ต้องทอดทิ้งให้ผู้สูงอายุและเด็กอยู่เพียงลำพัง รวมทั้งได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนยามเจ็บป่วยหรือเกิดปัญหา มีความศรัทธาในอาชีพ ชุมชนเข้มแข็งมีความกระตือรือร้นในอาชีพเกษตรกรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองพูน กองจินดา (2556) ศึกษาเรื่อง การยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี ว่าเกษตรอินทรีย์ทำให้คนในครอบครัวและชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

7. ด้านการคมนาคม

การทำเกษตรอินทรีย์สร้างผลผลิตในครัวเรือนได้เป็นจำนวนมาก จึงสามารถลดการเดินทางเพื่อออกไปซื้อผลผลิตจากแหล่งอื่นไม่ว่าจะเป็นพืชผักหรือพริกปลา เป็ด ไก่ ไข่ จึงเกิดการลดการใช้พลังงาน ลดมลพิษลดอุบัติเหตุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อติรัตน์ ไชยมงคล และบุศรา ลัมนิรันดร์กุล (2556) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรหมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญ ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เกษตรอยู่กันแบบพอเพียงรักท้องถิ่นบ้านเกิดของ

ตัวเอง นอกจากนี้ การทำเกษตรอินทรีย์ยังเป็นการทำงานในพื้นที่และเพิ่มสำนึกรักบ้านเกิด เยาวชนและคนวัยทำงานไม่ต้องเดินทางไปทำงานต่างถิ่นหรือต่างจังหวัด

8. ด้านการมีส่วนร่วม

ชุมชนเกษตรอินทรีย์ได้จัดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาไปร่วมกัน ตลอดจนร่วมกลุ่มในการส่งสินค้าเพื่อลดต้นทุน เพิ่มมูลค่าสินค้าและการทำให้ชุมชนอยู่กันอย่างยั่งยืน รวมไปถึงการร่วมมือของคนในชุมชนทำปุ๋ยใช้เอง ปลอดภัยและลดต้นทุนเป็นการแสดงถึงความสามัคคีของคนในชุมชนตามหลักในการดำเนินงานของการพัฒนาชุมชน (อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์, 2561, หน้า 39) ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ ยังมีการสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ภายในและภายนอกชุมชนเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อความมั่นคงทางอาหารและการขยายฐานการตลาดในอนาคต

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ทั้งในพื้นที่และพื้นที่อื่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ ๆ และสามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ต่อไป
2. ควรมีการพัฒนาศักยภาพการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจากผักตบชวาทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชนให้มากยิ่งขึ้น จนสามารถขายได้ในเชิงพาณิชย์ เพื่อเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชนต่อไป
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาให้ความรู้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบันรวมทั้งเป็นพี่เลี้ยงให้กับเกษตรกรเพื่อกำกับดูแลผลผลิตให้เกิดคุณภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่สนามวิจัยให้มีความหลากหลายและครอบคลุมภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้น ๆ
2. เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการเกษตร. (2543). **มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร.
- กัญญพัสดุ์ กล่อมธงเจริญ. (2560). คุณภาพชีวิตของเกษตรกรกรเกษตรอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย**, 12(1), หน้า 59-90.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2552). **การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2560). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ทองพูน กองจินดา. (2556). **การยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี**. ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ธิดารัตน์ ไชยมงคล และบุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล. (2556). **แนวทางการขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรหมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญ ตำบลเชิงดอยอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่**. **วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร**, 44(2) พิเศษ, หน้า 153-156.
- นุชจรี ทัดเศษ. (2544). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเกษตรอินทรีย์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ณรงค์ศักดิ์ น่วมเจริญ. (2558). **ผู้นำกับการสร้างชุมชนเกษตรอินทรีย์ศึกษาผ่านผู้นำชุมชนศึกษากรณี: ชุมชนบ้านข้าปลาไหล ตำบลสองพี่น้อง อำเภอกำแพง จังหวัดจันทบุรี**. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สนธยา พลศรี. (2547). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). **ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562**. กรุงเทพฯ: ปิ.ซี.เพรส.
- สุพจน์ บุญแรง. (2552). **คุณภาพและความปลอดภัยทางอาหารของผักอินทรีย์สดพร้อมบริโภค**. เชียงใหม่: คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทัย ปริญาสุทธีนันท์. (2561). **การพัฒนาชุมชน แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา ประเด็นปัจจุบันและกรณีศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- FiBL and IFOAM. (2017). **The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2017**. Switzerland: Frick.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทอมือ บ้านมาบหม้อ จังหวัดชลบุรี

Product Development of Handwoven Loincloths, Mabmor, Chonburi province

วันที่รับบทความ: 20 สิงหาคม 2564

เกษม มานะรุ่งวิทย์¹

วันที่แก้ไขบทความ: 8 พฤศจิกายน 2564

กรชนก บุญทร²

วันที่ตอบรับบทความ: 12 พฤศจิกายน 2564

บทคัดย่อ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทอมือ บ้านมาบหม้อ ชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทอมือ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทอมือ เก็บข้อมูลด้วยการสนทนาและการสัมภาษณ์ โดยมีตัวแทนกลุ่ม ผู้บริโภคและผู้จำหน่าย จำนวน 20 คน เพื่อนำประเด็นปัญหาที่ได้สู่การพัฒนา เพราะปัจจุบันผู้บริโภคหันมาสนใจคุณภาพสินค้าและราคา โดยคุณภาพของสินค้ามีปัจจัยการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ผู้วิจัยจึงแบ่งกระบวนการเพื่อหาคำตอบด้านคุณภาพ ประกอบด้วย การทดสอบหาสมบัติของเส้นใย สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการพัฒนาด้านการผลิต พบว่า ด้านการทดสอบเส้นใย ความแข็งแรงต่อการฉีกขาดมีความแข็งแรงต่อการฉีกขาดในแนวเส้นด้ายยืนมีค่าน้อยกว่าในแนวเส้นด้ายพุ่ง ความคงทนของสีต่อการซักล้าง ความคงทนของสีต่อน้ำ ค่าความคงทนของสีต่อเหงื่อมีความคงทนต่อการเปลี่ยนแปลงของสี และค่าความคงทนต่อการติดเปื้อนสี มีค่าอยู่ในระดับดีมาก ความคงทนของสีต่อแสงที่ได้อยู่ในระดับดีและความคงทนของสีต่อการขัดถูอยู่ในระดับดีมาก ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคเลือกคำตอบผลิตภัณฑ์กระเป๋าลวดลายสก๊อตที่มีขนาดเล็กและใหญ่ใช้โทนสีเย็น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาต้นแบบ จำนวน 5 รูปแบบ สำหรับด้านกระบวนการผลิตได้ใช้เครื่องมือในการผลิตที่มีอยู่ผลิตสินค้าและใช้วัสดุอื่น ๆ ประกอบเพื่อสร้างความแตกต่างและความหลากหลายของสินค้าที่มากขึ้นกว่าเดิม

คำสำคัญ: รูปแบบผลิตภัณฑ์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าขาวม้าทอมือ

¹ อาจารย์สาขาออกแบบผลิตภัณฑ์, คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
e-mail: kasem.m@rmutp.ac.th

² อาจารย์สาขาออกแบบแฟชั่น, คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
e-mail: kornchanok.b@rmutp.ac.th

Product Development of Handwoven Loincloths, Mabmor, Chonburi province

Received: August 20, 2021

Revised: November 8, 2021

Accepted: November 12, 2021

Kasem Manarungwit¹

Kornchanok Boonthon²

Abstract

The purposes of this article are to examine the patterns of handwoven loincloth products and to develop handwoven loincloth products. The data were collected by the focus group discussion and the interview with 20 customers and local leaders about problems needed to be solved for development because customers currently place importance on product quality and price. The product quality should be the main factor since production. The researchers therefore took the quality aspect into consideration, including examining fabric attributes which led to product and production development. With regard to fabric testing, it was found that the resistance to tearing of warp fabric was less than that of weft fabric. In addition, the level of color fastness to washing, color fastness to water, color fastness to perspiration, and color fastness to discoloration were high. The level of color fastness to sunlight was good, and the level of color fastness to rubbing was high. As for the product development, customers chose checkered bags which were in small and big sizes with cool-toned colors. The researchers therefore designed five prototypes. As for the production process, existing tools together with other materials were used to increase product variety and make them unique.

Keywords: product model, product development, handwoven loincloths

¹ Lecturer in Product design Program, Faculty of Industrial Textiles and Fashion Design, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

e-mail: kasem.m@rmutp.ac.th

² Lecturer in Fashion design Program, Faculty of Industrial Textiles and Fashion Design, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

e-mail: kornchanok.b@rmutp.ac.th

บทนำ

สมเด็จพระบรมราชเทวีซึ่งสนพระทัยเรื่องการทอผ้าอยู่ก่อนแล้ว เมื่อพระองค์เสด็จมาประทับรักษาพระองค์ ณ พระตำหนักศรีราชาจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งหูกทอผ้าขึ้นที่พระตำหนักศรีราชา และนำช่างทอผ้าท้องถิ่นมาถวายการสอน จนเป็นผ้าที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในหมู่ชนชั้นสูงสมัยนั้น (อภิรักษ์กุล เกษมผลกุล, 2556, หน้า 55) ทำให้ผ้าทอบ้านมาบหม้อเป็นงานหัตถศิลป์ที่มีชื่อเสียง ผู้ที่สืบสานคนสุดท้ายคือ คุณยายห่วน (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) จึงถูกยกให้เป็นยอดครูเพราะสามารถแกะลายใหม่จากสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นมาทอเป็นลวดลายผ้าได้ และยังมีลายอื่น ๆ เช่น ลายราชวัตร ลายพิกุล ลายนกกระทา และลายไล่ปลาไหล ที่ถือเป็นเอกลักษณ์ลวดลายโบราณของผ้า (ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์, 2558, หน้า 27) ปัจจุบันผู้ที่สืบสานคือ คุณรินจง เสริมศรี ทายาทผู้สืบทอดกลุ่มผ้าขาวม้าทอมือ บ้านมาบหม้อ ซึ่งเป็นกลุ่มวิสาหกิจที่ผลิตผ้าทอมือ และแปรรูปสินค้าประเภทเครื่องนุ่มห่ม และของใช้ ด้วยการใช้เส้นใยสังเคราะห์หลากหลายสีทอด้วยกี่กระตุกลักษณะเป็นลวดลายโบราณ และลวดลายที่ประยุกต์ใหม่เป็นลักษณะลวดลายสก็อตเส้นเล็กและเส้นใหญ่สลับกันหลากหลายสี โดยลวดลายโบราณจะจำหน่ายเป็นลักษณะผ้าผืน สำหรับลวดลายประยุกต์จะขายเป็นผืนและการนำมาแปรรูปเป็นเสื้อผ้าบุรุษ สตรี ชุดกระโปรง กระเป๋าลักษณะต่าง ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่ม คือเส้นใยสังเคราะห์เมื่อนำมาทอเป็นผืนและแปรรูปเป็นสินค้าทางกลุ่มยังขาดความรู้ในเรื่องสมบัติเส้นใยที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับการใช้งานของผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงทักษะด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ ๆ เนื่องจากผลิตภัณฑ์เดิมใช้วิธีการดูแบบสินค้าจากการออกแสดงงานภายในจังหวัดจึงเกิดปัญหาให้สินค้าซ้ำกับผู้ผลิตรายอื่น ๆ จึงทำให้ทางผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสนทนา และการสัมภาษณ์ตัวแทนของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทอมือและผู้บริโภคเพื่อหาแนวทางการพัฒนาปรับปรุงโดยแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) การศึกษาด้านกระบวนการทดสอบเส้นใยเพื่อหาสมบัติของการนำมาใช้งาน 2) ด้านการพัฒนาสินค้าโดยใช้พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นแนวทาง (Kotler, 1997) ได้กล่าวถึงการสร้างสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดประโยชน์ที่ให้แก่ผู้บริโภคผ่านสมบัติของผลิตภัณฑ์ และ 3) การพัฒนาด้านกระบวนการผลิต (Wenger et al., 2000; Snyder et al., 2000) ที่กล่าวว่าการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความสนใจร่วมกันในชุมชนอย่างอิสระเพื่อสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และหาแนวปฏิบัติใหม่ ๆ ซึ่งการเรียนรู้แบบ 3 มิติ คือ การทำให้เกิดการรวมตัวกัน, การทำให้เห็นภาพของชุมชน และการทำให้เกิดแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกันทำให้กลุ่มมีความคิดที่จะสานต่อเกิดกำลังใจที่จะลุกขึ้นทอผ้าเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป (รินจง เสริมศรี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 20 พฤษภาคม 2561)

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทอมือ บ้านมาบหม้อ จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทอมือ บ้านมาบหม้อ จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยมีการเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือ และเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ข้อมูลเชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 วิธีการสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้นำกลุ่มฯ และผู้บริโภคราย 18 คน โดยสนทนาเพื่อสอบถามที่มา รูปแบบสินค้า วัสดุที่ใช้ในการผลิต และอื่น ๆ เพื่อหาประเด็นปัญหาของผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทอมือ

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยสัมภาษณ์ในเรื่องแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทอมือที่จะสามารถสร้างอัตลักษณ์ให้กับพื้นที่ และภูมิปัญญาเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบสมบัติของวัสดุที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาสินค้า และการใช้งานของผลิตภัณฑ์

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ เป็นการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ศักยภาพด้านการผลิต เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตของกลุ่มผ้าขาวม้าทอมือ จำนวน 20 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการสำรวจภาคสนามและค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การศึกษาเกณฑ์มาตรฐานในการทดสอบสิ่งทอเพื่อหาสมบัติวัสดุ

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยดำเนินการส่งหนังสือและเดินทางไปติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตัวเลขเกี่ยวกับค่าที่ได้จากการทดสอบความแข็งแรงต่อการฉีกขาด ความคงทนของสีต่อการซักล้าง ความคงทนของสีต่อน้ำ ความคงทนของสีต่อเหงื่อ ความคงทนของสีต่อแสง และความคงทนของสีต่อการขัดถู

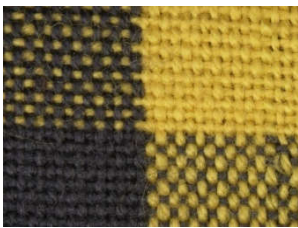
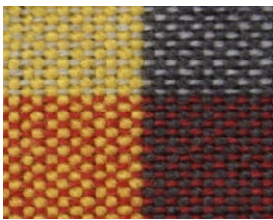
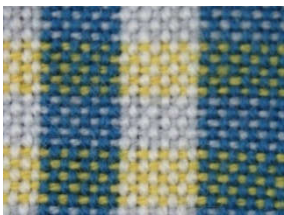
4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ใช้วิเคราะห์ผลการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เพื่อหาคำตอบสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในด้านประเภทรูปแบบ สี ความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์

5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทอมือ

5.1 ผลการทดสอบ ผ้าขาวม้าทั้งหมดทอออกมาในลักษณะโครงสร้างลายขัด (plain weave) ในลักษณะลายตารางสี่เหลี่ยมทั้งหมด 3 รูปแบบ สำหรับโครงสร้างผ้าภายใต้กล้องสเตอริโอไมโครสโคป (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 โครงสร้างผ้า และรายละเอียดผ้าขาวม้าที่ใช้สำหรับแปรรูปผลิตภัณฑ์

รูปแบบที่	ลวดลายผ้า	โครงสร้างผ้า	รายละเอียด
1			น้ำหนักผ้า 150.2 กรัม/ตารางเมตร เส้นด้ายยืน 68 เส้นต่อนิ้ว และเส้นด้ายพุ่ง 50 เส้นต่อนิ้ว
2			น้ำหนักผ้า 148.6 กรัม/ตารางเมตร เส้นด้ายยืน 70 เส้นต่อนิ้ว และเส้นด้ายพุ่ง 52 เส้นต่อนิ้ว
3			น้ำหนักผ้า 149.1 กรัม/ตารางเมตร เส้นด้ายยืน 68 เส้นต่อนิ้ว และเส้นด้ายพุ่ง 51 เส้นต่อนิ้ว

การทดสอบคุณภาพผ้าขาวม้าสำหรับนำไปใช้แปรรูปทำผลิตภัณฑ์ จะดำเนินการทดสอบในเรื่องเกี่ยวกับความแข็งแรงต่อแรงดึงขาด (มาตรฐาน ASTM D 5035-2011) [1] ความแข็งแรงต่อแรงฉีกขาด (มาตรฐาน ASTM D 1424-2009) [2] ความคงทนของสีต่อการซักล้าง (ISO 105-C06 A1S:2010) [3] ความคงทนของสีต่อน้ำ (ISO 105-E0 1:2013) [4] ความคงทนของสีต่อเหงื่อ (ISO 105-E04:2013) [5] ความคงทนของสีต่อแสง (ISO 105-B02:1994) [6] และความคงทนของสีต่อการขัดถู (ISO 105-X12:2001) [7] ทั้งนี้เพื่อให้มั่นใจได้ว่าผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าขาวม้ามี่คุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของลูกค้า ผลการทดสอบคุณภาพผ้าขาวม้าทั้งสามแบบ (ดังตารางที่ 2 ถึงตารางที่ 6)

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบค่าความแข็งแรงของผ้าขาวม้า ทั้งสามแบบ พบว่าผ้าขาวม้าทั้งสามแบบมีค่าความแข็งแรงต่อแรงดึงขาดสูงกว่าค่าที่ยอมรับได้ทางการค้า (ค่าที่ยอมรับได้ทาง

การคำนวณสำหรับแรงดึงขาดมีค่า 230 นิวตัน) สำหรับค่าความแข็งแรงต่อการฉีกขาดของผ้าขาวม้าทั้งสามแบบมีค่าสูงกว่าค่าที่ยอมรับได้ทางการค้าเช่นกัน (ค่าที่ยอมรับได้ทางการค้าสำหรับแรงฉีกขาดมีค่า 12 นิวตัน)

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความแข็งแรงของผ้าต่อแรงดึงขาด และแรงฉีกขาด

ผลการทดสอบ	ผ้าขาวม้า					
	แบบที่ 1		แบบที่ 2		แบบที่ 3	
	แนว ด้ายยืน	แนว ด้ายพุ่ง	แนว ด้ายยืน	แนว ด้ายพุ่ง	แนว ด้ายยืน	แนว ด้ายพุ่ง
ความแข็งแรงต่อแรงดึงขาด (นิวตัน) การยืดตัวออก (ร้อยละ)	365.48	285.96	365.36	339.44	376.40	293.9
	18.34	7.94	17.46	7.75	18.02	9.08
ความแข็งแรงต่อการฉีกขาด (นิวตัน)	18.91	33.40	20.94	29.30	28.59	32.51

สำหรับการทดสอบคุณภาพของผ้าขาวม้าทั้งสามแบบ ในเรื่องเกี่ยวกับความคงทนของสี (colour fastness) หรือการซีดจางของสี (colour change) และประเมินในเรื่องระดับความคงทนต่อการติดเปื้อนของสี (colour staining) โดยทั่วไปแล้วระดับความคงทนของสีจะแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งได้แก่ ระดับ 5 ระดับ 4-5 (หรือ 4.5) ระดับ 4 ระดับ 3-4 (หรือ 3.5) ระดับ 3 ระดับ 2-3 (หรือ 2.5) ระดับ 2 ระดับ 1-2 (หรือ 1.5) และระดับ 1 โดยที่ระดับที่ 5 จะมีความคงทนสูงสุด และระดับ 1 จะมีความคงทนต่ำสุด สำหรับการทดสอบความคงทนของสีต่อแสงแบ่งระดับความคงทนของสีจะแบ่งออกเป็น 8 ระดับ โดยที่ระดับที่ 8 จะมีความคงทนสูงสุด และระดับ 1 จะมีความคงทนต่ำสุด

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความคงทนของสีต่อการซักล้าง และความคงทนของสีต่อน้ำ

ความคงทนของสี	ผ้าขาวม้า แบบที่ 1		ผ้าขาวม้า แบบที่ 2		ผ้าขาวม้า แบบที่ 3	
	ความ คงทนของ สีต่อการ ซักล้าง	ความ คงทนของ สีต่อน้ำ	ความ คงทนของ สีต่อการ ซักล้าง	ความ คงทนของ สีต่อน้ำ	ความ คงทนของ สีต่อการ ซักล้าง	ความ คงทนของ สีต่อน้ำ
การเปลี่ยนแปลงของสี	4-5	5	5	4-5	4-5	5
การติดเปื้อนของสี						
- ไนลอน	5	5	5	5	5	5
- พอลิเอสเตอร์	5	5	5	5	5	5

หมายเหตุ: ความคงทนของสีมี 5 ระดับ โดยที่ระดับ 5 หมายถึงดีที่สุด ระดับ 1 หมายถึงแย่มาก

รายละเอียดปรากฏ (ดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4) สำหรับผลการทดสอบที่ปรากฏในตาราง จะมีค่าสูงกว่าค่าที่ยอมรับได้ทางการค้า (ค่าที่ยอมรับได้ทางการค้าสำหรับความคงทนของสีต่อการซักล้าง ต่อน้ำ และต่อเหงื่อ ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงของสีกำหนดไว้ที่ระดับ 4 สำหรับในส่วนของการติดเปื้อนสีกำหนดไว้ที่ระดับ 3-4 หรือ 3.5)

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความคงทนของสีต่อเหงื่อ

ความคงทนของสี	ผ้าขาวม้า แบบที่ 1		ผ้าขาวม้า แบบที่ 2		ผ้าขาวม้า แบบที่ 3	
	ความคงทนของสีต่อเหงื่อ		ความคงทนของสีต่อเหงื่อ		ความคงทนของสีต่อเหงื่อ	
	สภาวะกรด	สภาวะด่าง	สภาวะกรด	สภาวะด่าง	สภาวะกรด	สภาวะด่าง
การเปลี่ยนแปลงของสี	4-5	4-5	4-5	4-5	5	5
การติดเปื้อนสี						
- ไนลอน	5	5	5	5	5	5
- พอลิเอสเตอร์	5	5	5	5	5	5

หมายเหตุ: ความคงทนของสีมี 5 ระดับ โดยที่ระดับ 5 หมายถึง ดีที่สุด ระดับ 1 หมายถึง แย่สุด

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบความคงทนของสีต่อแสง

ความคงทนของสี	ผ้าขาวม้า แบบที่ 1	ผ้าขาวม้า แบบที่ 2	ผ้าขาวม้า แบบที่ 3
การเปลี่ยนแปลงของสี	5	5	5

หมายเหตุ: ระดับความคงทนของสีต่อแสงมี 8 ระดับ โดยระดับ 8 หมายถึงดีที่สุด ระดับ 1 หมายถึงแย่สุด

รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 5 สาเหตุที่ผ้าขาวม้าทั้งสามแบบมีความคงทนของแสงอยู่ในระดับดี เนื่องจากเส้นด้ายที่นำมาทอผ้านั้นเกิดจากการย้อมสีที่มีคุณภาพ สีไม่เกิดการซีดจางได้เร็ว ผลการทดสอบที่ปรากฏในตารางที่ 5 จะมีค่าสูงกว่าค่าที่ยอมรับได้ทางการค้า (ค่าที่ยอมรับได้ทางการค้าสำหรับความคงทนของสีต่อแสง กำหนดไว้ที่ระดับ 4)

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบความคงทนของสีต่อการขัดถู

ความคงทนของสีต่อการติดเปื้อนสี											
ผ้าขาวม้า แบบที่ 1				ผ้าขาวม้า แบบที่ 2				ผ้าขาวม้า แบบที่ 3			
แนวด้ายยืน		แนวด้ายพุ่ง		แนวด้ายยืน		แนวด้ายพุ่ง		แนวด้ายยืน		แนวด้ายพุ่ง	
ภาวะ แห้ง	ภาวะ เปียก	ภาวะ แห้ง	ภาวะ เปียก	ภาวะ แห้ง	ภาวะ เปียก	ภาวะ แห้ง	ภาวะ เปียก	ภาวะ แห้ง	ภาวะ เปียก	ภาวะ แห้ง	ภาวะ เปียก
5	4-5	5	4-5	5	4-5	5	4-5	5	4-5	5	4-5

หมายเหตุ: ระดับความคงทนของสีมี 5 ระดับ โดยที่ระดับ 5 หมายถึง ดีที่สุด ระดับ 1 หมายถึง แย่สุด

รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 6 สำหรับผลการทดสอบจะมีค่าสูงกว่าค่าที่ยอมรับได้ทางการค้า (ค่าที่ยอมรับได้ทางการค้ากำหนดไว้ที่ระดับ 4 และภาวะแห้งกำหนดไว้ที่ระดับ 3)

5.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทอมือ จากการศึกษารูปแบบของผลิตภัณฑ์เดิมของกระเป๋านี้เนื่องจากกลุ่มขาดทักษะในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงใช้วิธีการจดจำรูปแบบของผู้ผลิตอื่นจากการออกงานจัดแสดงสินค้าของจังหวัดและได้นำรูปแบบที่เห็นมาปรับปรุงรายละเอียดและตัดเย็บซึ่งเป็นรูปแบบที่ยังขาดความชัดเจนของกลุ่มผู้บริโภคตามหลักการออกแบบในด้านการใช้ลวดลาย สี รายละเอียดการใช้งานของกระเป๋า (ดังภาพที่ 1) จึงมีการศึกษาความต้องการของผู้บริโภคเพื่อหาคำตอบสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าเพื่อให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค (ดังตารางที่ 7)

ภาพที่ 1 รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิม
ที่มา: เกษม มานะรุ่งเรืองวิทย์

ตารางที่ 7 ความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง (ผู้บริโภคร) ที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จาก ผ้าขาวม้า		รวมทั้งหมด	
หัวข้อ	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ผลิตภัณฑ์ที่ควรพัฒนาควรเป็นอะไร	เสื้อผ้า	7	35
	กระเป๋า	13	65
2. ลายผ้าขาวม้าลายใดเหมาะสมกับ ผลิตภัณฑ์กระเป๋า	ลายสไลป์ลาไหล	6	30
	ลายสก๊อต	9	45
	ลายนกกระทา	5	25
3. ลายที่ท่านเลือกในข้อ 2. ควรเป็นลาย ขนาดใด	ลายขนาดเล็ก	10	50
	ลายขนาดใหญ่	10	50
4. ผ้าขาวม้าสำหรับทำผลิตภัณฑ์ควรใช้สี โทนใด	สีโทนร้อน	4	20
	สีโทนเย็น	16	80

จากตารางที่ 7 กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65 ต้องการให้พัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋า และ ร้อยละ 45 มีความคิดเห็นว่าควรนำผ้าขาวม้าลายสก๊อตมีความเหมาะสมมากที่สุดมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ กระเป๋า ลายผ้าขาวม้าที่ควรใช้ ร้อยละ 50 เลือกทั้งลายขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โทนสีผ้าขาวม้าที่จะใช้ทำ ผลิตภัณฑ์กระเป๋า ร้อยละ 80 เลือกสีเป็นโทนเย็น ภายหลังจากการสรุปข้อมูลผู้วิจัยได้ทำแบบร่างในการ พัฒนาผลิตภัณฑ์และวางแผนการดำเนินงานของผลิตภัณฑ์ เช่น รูปแบบของกระเป๋า สี วัสดุที่ใช้

3) กระบวนการผลิต ผู้วิจัยได้เตรียมวางแผนงานในขั้นตอนกระบวนการผลิต โดยได้ใช้ วัสดุประกอบรวมและวัสดุอื่น ๆ เช่น หนังแท้ หนังเทียม (PVC) หมุดตอก ตาไก่ ซิป ด้ายเย็บหนัง ผ้าแคนวาสสำหรับบุภายในกระเป๋า สามารถประยุกต์อุปกรณ์ที่มีอยู่ภายในกลุ่ม เช่น จักรเย็บผ้าโดยการ เปลี่ยนขนาดและประเภทของเข็มที่จะสามารถเย็บหนังได้ในกรณีหนังแท้ ใช้วิธีการตอกและเย็บมือ กรณีหนังเทียมใช้วิธีการเปลี่ยนประเภทของเข็ม และเส้นด้ายให้สามารถเย็บหนังเทียมโดยการซื้อหนัง เทียมที่มีขนาดความหนาไม่มากนัก พร้อมกับการซับซ้อนในของกระเป๋าด้วยผ้าแคนวาสเพื่อให้กระเป๋ามี รูปทรง รวมไปถึงการจัดเตรียมและวางตำแหน่งของวัสดุประกอบต่างๆ เพื่อประกอบเข้ากับชิ้นงาน ภายหลังจากที่เย็บขึ้นรูปต้นแบบผลิตภัณฑ์สำเร็จ จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ (ดังภาพที่ 2-6)

ภาพที่ 2 กระเป๋าแบบถุงขนาดใหญ่ด้านหน้าและด้านหลัง
ที่มา: เกษม มานะรุ่งเรืองวิทย์

กระเป๋าแบบถุงคล้องไหล่ และถือสำหรับสุภาพสตรีในวัยทำงาน เหมาะสำหรับใส่เอกสาร เครื่องมือติดต่อสื่อสาร รูปแบบของกระเป๋ามีสองด้านเป็นลวดลายผ้าขาวม้าหนึ่งด้านและอีกด้านเป็นหนังแท้สีน้ำตาล มีขนาดกว้าง 45 เซนติเมตร สูง 60 เซนติเมตร หนา 5 เซนติเมตร ช่องสำหรับคล้องไหล่เป็นวงรี ด้านหน้าทั้งสองด้านมีช่องด้านหน้าสำหรับใส่ของชิ้นเล็กๆ เหมาะกับผู้หญิงที่ชื่นชอบความทันสมัย ด้วยรูปแบบของรูปทรงและประโยชน์ใช้สอย ผ้าเป็นลายตารางพื้นสีเหลืองตัดกันด้วยเส้นสีน้ำตาลและสีเทา (ดังภาพที่ 2)

ภาพที่ 3 กระเป๋าแบบถุงขนาดเล็ก
ที่มา: เกษม มานะรุ่งเรืองวิทย์

กระเป๋าแบบถือและแบบคล้องไหล่สำหรับสุภาพบุรุษและสตรีที่ชื่นชอบกระเป๋าประเภทย่าม สามารถใส่อุปกรณ์ ของใช้ส่วนตัว และเครื่องมือติดต่อสื่อสาร มีขนาดกว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 35 เซนติเมตร สูง 60 เซนติเมตร บริเวณด้านในมีช่องใส่ของชิ้นเล็กประเภทเหรียญหรืออุปกรณ์ชาร์ตโทรศัพท์มือถือ เหมาะกับผู้หญิงที่ชื่นชอบความคล่องตัว ผ้าเป็นลายเส้น พื้นสีฟ้าตัดกันด้วยเส้นสีขาวทั้งแบบสามเส้นและหนึ่งเส้นสลับกัน (ดังภาพที่ 3)

ภาพที่ 4 กระเป๋าแบบเป้

ที่มา: เกษม มานะรุ่งวิทย์

กระเป๋าแบบเป้สำหรับสุภาพบุรุษและสตรีที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวรูปแบบ เหมาะสำหรับใส่อุปกรณ์ของใช้ส่วนตัว และเครื่องมือติดต่อสาร สามารถขยายขนาดความสูงได้ มีขนาดกว้าง 25 เซนติเมตร ยาว 45 เซนติเมตร สูง 60 เซนติเมตร บริเวณด้านในมีช่องใส่ของชั้นเล็กประเภทของใช้ส่วนตัว อุปกรณ์ต่าง ๆ มีช่องเสียบปากกา ช่องใส่สมุด ผ้าเป็นลายตาราง พื้นสีเหลืองตัดกันด้วยเส้นสีเทาและดำ สายสำหรับรัดตัวกระเป๋าทั้งสองเส้นเป็นหนังแท้ หูและก้นของกระเป๋าเป็นหนังแท้สีดำ (ดังภาพที่ 4)

ภาพที่ 5 กระเป๋าแบบหิ้วและช่องใส่เอกสาร

ที่มา: เกษม มานะรุ่งวิทย์

กระเป๋าแบบหิ้วและช่องใส่เอกสารสำหรับสุภาพสตรีวัยทำงาน กระเป๋าสำหรับใส่อุปกรณ์ของใช้ส่วนตัว มีขนาดกว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 40 เซนติเมตร สูง 35 เซนติเมตร บริเวณด้านในมีช่องใส่ของ ชั้นเล็กประเภทของใช้ส่วนตัว อุปกรณ์ต่าง ๆ มีช่องเสียบปากกา สำหรับช่องใส่เอกสารด้านบนมีซิปลีขาว มีขนาดกว้าง 30 เซนติเมตร ยาว 35 เซนติเมตร สูง 25 เซนติเมตร ผ้าเป็นลายเส้น พื้นสีฟ้าอ่อน ตัดกันด้วยเส้นสีขาว สายหิ้วเป็นหนังเทียม ด้านบนและก้นของกระเป๋าเป็นผ้าแคนวาสสีขาว (ดังภาพที่ 5)

ภาพที่ 6 กระเป๋าแบบกระเป๋าหิ้วและคล้องแขน
ที่มา: เกษม มานะรุ่งเรืองวิทย์

กระเป๋าแบบหิ้วและคล้องแขนสำหรับสุภาพบุรุษและสุภาพสตรี กระเป๋าสำหรับใส่ อุปกรณ์ของใช้ส่วนตัว มีขนาดกว้าง 45 เซนติเมตร สูง 45 เซนติเมตร หนา 10 เซนติเมตร บริเวณด้านใน มีช่องใส่ของชิ้นเล็กประเภทของใช้ส่วนตัว อุปกรณ์ต่าง ๆ มีช่องเสียบปากกาสำหรับช่องใส่เอกสารด้านบน มีซิป สีดำ ผ้าเป็นลายตาราง พื้นสีเทา ตัดกันด้วยเส้นสีเทาเข้มและสีดำตัวกระเป๋าเป็นหนังแท้สีน้ำตาล (ดังภาพที่ 6)

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

1) **ด้านกระบวนการทดสอบเส้นใย** จากผลการทดสอบได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิก ซึ่งทำให้ทางกลุ่มและสมาชิกมีความเข้าใจต่อวัสดุเพิ่มมากขึ้นสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคโดย วัสดุที่นำมาใช้ต้องมีมาตรฐานสามารถนำไปใช้อย่างถูกวิธี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นรเทพ โพธิ์เป็ง, ศรีกาญจนา จตุพัฒน์วโรตม และรัตนพล มงคลรัตนสิริ (2563, หน้า 91-103) การทดสอบความคงทน ของสีต่อการซักล้างบนวัสดุสิ่งทอการทดสอบความคงทนของสีต่อน้ำ การทดสอบความคงทนของสีต่อ เหงื่อ การทดสอบความคงทนของสีต่อการขีดถู การทดสอบความคงทนของสีต่อแสงแดดเทียมจะช่วยให้ คุณภาพของผืนผ้ามีคุณภาพเหมาะสมต่อการใช้งานในด้านที่สอดคล้องต่อการใช้งานซึ่งจะสามารถส่งผล ต่อคุณภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์

2) **ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์** กลุ่มเกิดความเข้าใจต่อกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ สามารถรองรับพฤติกรรมการใช้งาน ทำให้สินค้าเกิดความโดดเด่นด้านลวดลายเดิมที่ได้รับการอนุรักษ์หรือ กลุ่มลวดลายที่ประยุกต์ขึ้นใหม่ และการสร้างความหลากหลายให้กับกลุ่มผู้บริโภคในวงกว้างทำให้ ผลิตภัณฑ์มีราคาตั้งแต่ 280 บาทจนถึง 600 บาท ทำให้ปัจจุบันสินค้ามีมูลค่าเพิ่มจากเดิมถึง 100 เปอร์เซ็นต์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาศรี จันทร์โอ (2564, หน้า 73-88) ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนา ใหม่ด้วยการปรับเปลี่ยน ดัดแปลงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมให้มีความแปลกใหม่ โดยเน้นการออกแบบให้ ผลิตภัณฑ์มีความใหม่และสวยงามเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าในปัจจุบันที่มีวิถีชีวิตที่ เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากความหลากหลายในพฤติกรรมผู้บริโภคในแต่ละเพศ วัยและความชอบ

3) **ด้านกระบวนการผลิต** มีความเข้าใจต่อการผสมผสานวัสดุการใช้วัสดุประกอบ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาจะส่งผลต่อคุณภาพของสินค้าและส่งผลต่อต้นทุนในการผลิต มีการปรับรูปแบบของ

กระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับอุปกรณ์ที่มีอยู่ โดยไม่มีผลต่อคุณภาพของสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีระวัฒน์ จันทิก และเสรี ชัดแจ้ง (2557, หน้า 99-129) การจัดการคุณภาพสินค้าด้วยกระบวนการผลิตสามารถยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงช่วยส่งเสริมการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การยกระดับ จึงจำเป็นต้องมีการจัดการคุณภาพด้านการผลิต รวมไปถึงต้นทุนของสินค้า

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การนำเทคโนโลยีด้านการทดสอบทางสิ่งทอที่เป็นมาตรฐาน การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอมาใช้ในการปรับกระบวนการด้านการผลิต ส่งผลให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1. **สิ่งที่กลุ่มได้รับ (mission offering)** ผลจากการที่ได้รับการถ่ายทอดด้านการทดสอบเส้นใย กระบวนการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และกระบวนการด้านการผลิต สามารถต่อยอดสู่การสร้างคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืน

2. **ผลผลิตที่ได้ (result)** สามารถให้ข้อมูลด้านคุณภาพผ้าทอ นำคุณสมบัติของผ้าทอสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สอดคล้องกับกระบวนการผลิตได้อย่างเหมาะสมและนำความรู้ที่ได้สู่การถ่ายทอดให้กับผู้ประกอบการบริเวณใกล้เคียงจนเกิดเครือข่ายเพิ่มขึ้น

3. **ความยั่งยืน (sustainability)** กลุ่มสามารถพึ่งพาตนเองมีความเข้าใจในด้านการพัฒนาตลาดลายทอ พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย การใช้สีในผืนผ้าตามหลักการที่ถูกต้อง รวมไปถึงการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐานต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

โครงการนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนงบประมาณเงินรายได้หน่วยงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2561 จากคณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

บรรณานุกรม

- ธีระวัฒน์ จันทิก และเสรี ชัดแจ้ง. (2557). การพัฒนาเกณฑ์การประเมินการจัดการคุณภาพของ
วิสาหกิจชุมชน. วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางวิทยาการปัญญา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นรเทพ โปธิเป้ง, ศรีกาญจนา จตุพัฒน์วโรตม และรัตนพล มงคลรัตนาสีห์. (2563). สมบัติความคงทน
ของ สี และสมบัติทางกายภาพของผ้าฝ้ายที่พิมพ์ซิลค์สกรีนด้วยสีดินแดง. วารสารวิจัย
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 14(2), หน้า 91-103.
- ประภาศรี จันทรโอ. (2564). การศึกษาผ้าขาวม้าของชุมชนภาคกลางเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ประเภท
กระเป๋าสำหรับสุขภาพสตรีเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์. วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการวิจัย
และงานสร้างสรรค์, 7(1), หน้า 73-88.
- ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์. (2558). ประวัติศาสตร์สังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นอ่างศิลา.
นนทบุรี: งามสาบายดี.
- อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล. (2556). พิพิธอาชีวการกรณีย์ สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้ากับการสงเคราะห์
อาชีพในเมืองชลบุรีในบรมราชเทวีชลบุรีสถิตสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้ากับเมืองชลบุรี.
กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Intertek Labtest. (2004). **Apparel and Soft Home Furnishing Textile Products Buyer's
Guide**. Kowloon: Intertek Testing Services Hong Kong.
- Kotler, P. (1997). **Marketing Management**. New Jersey: PrenticeHall Inc.
- Wenger, E.C. & Snyder, W.M. (2000). Communities of Practice: The Organizational Frontier.
Harvard Business Review, 78(1), pp. 139-146.

การวิเคราะห์เนื้อหาสารและกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์ An Analysis of Contents and Language Strategies Used in the Public Relations of Cultural Tourism via Online Media

วันที่รับบทความ: 26 กรกฎาคม 2564

รสริน ดิษฐบรรจง¹

วันที่แก้ไขบทความ: 15 สิงหาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 23 สิงหาคม 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาสารและกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เก็บข้อมูลเนื้อหาและการใช้ภาษาในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากสื่อออนไลน์ 3 ประเภท ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวประเทศไทยที่เป็นที่นิยม ได้แก่ เฟซบุ๊ก Trip TH Thailand ไลน์ Amazing Thailand และอินสตาแกรม Chillpainai ระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่ เดือนมกราคม 2562–เดือนธันวาคม 2562 จำนวน 842 เรื่อง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) ผลการวิจัยพบเนื้อหาสารเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทุกภาคของประเทศไทย ประกอบด้วย การนำเสนอข้อมูลหลักเกี่ยวกับเรื่องราวทางวัฒนธรรม และส่วนข้อมูลสนับสนุนข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ข้อมูลติดต่อสอบถามเพิ่มเติม วิธีการเดินทาง และการให้ข้อมูลเพิ่มเติม (review) กลวิธีการใช้ภาษาที่ใช้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์ ปรากฏ 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้วัจนกรรม ปรากฏวัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ วัจนกรรมกลุ่มแสดงความรู้สึก วัจนกรรมกลุ่มผูกมัด และวัจนกรรมกลุ่มแถลงการณ์ การอ้างถึง พบการใช้คำอ้างถึงการท่องเที่ยว และวัฒนธรรม ปรากฏการใช้การเชื่อมโยงคำศัพท์ (lexical cohesion) ที่มีความหมายถึง การท่องเที่ยว และวัฒนธรรม การขยายความ ปรากฏการขยายความโดยการระบุสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ลักษณะทางกายภาพ การขยายความหมายเกี่ยวกับความสวยงามของสถานที่ และอัตลักษณ์ท้องถิ่น การใช้ภาพพจน์ ปรากฏภาพพจน์สมญานาม อุปมา อุปลักษณ์ อติพจน์ การเล่นเสียง ปฏิพจน์ บุคลาธิษฐาน สัทพจน์ การเล่นคำ และนามนัย การใช้เรื่องเล่า ปรากฏเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ และเรื่องเล่าทางคติชน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: rodsarin.d@dru.ac.th

กลวิธีทางสัญลักษณ์ ปรากฏการจัดวางองค์ประกอบ การสื่อความหมายผ่านรูปภาพ และการใช้รูปแบบอักษร

คำสำคัญ: เนื้อหาสาร กลวิธีการใช้ภาษา ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
สื่อออนไลน์

An Analysis of Contents and Language Strategies Used in the Public Relations of Cultural Tourism via Online Media

Received: July 26, 2021

Rodsarin Dittabanjong¹

Revised: August 15, 2021

Accepted: August 23, 2021

Abstract

This research aimed to analyze the contents and the language strategies used in the public relations of cultural tourism via online media. The research applied qualitative methodology by collecting data and language strategies from three accounts on online platforms that promote Thailand's tourism; namely, Trip TH Thailand on Facebook, Amazing Thailand on Line and Chillpainai on Instagram for the period of one year, January – December 2019. Eight hundred and forty-two pieces of writing were selected by purposive sampling method. The study found the contents to promote cultural tourism in every region of the country, containing the main idea regarding cultural aspect and the supporting information such as contact information, travelling method and additional review. Six language strategies were used to promote the cultural tourism on social media platforms. Those were **Speech Act** found in form of Representative/Assertive, Directive, Expressive, Commissive and Declarative; **Referencing** used in relation to the tourism and culture by mean of Lexical Cohesion; **Modification** stating the location of the cultural tourist attractions and physical appearance and illustrating the beauty of the places and the local identity; **Figure of speech** including antonomasia, simile, metaphor, hyperbole, alliteration, rhetorical question, personification, onomatopoeia, antanacsis and metonymy; **Narrative** telling the historical stories and folk wisdom; and **Semiotic strategies** considering the composition, meaning conveyed via the picture and specific font.

Keywords: Language Content, Language Strategies, Public Relations for Tourism,
Cultural Tourism, Online Media

¹ Asst.Prof.Ph.D. of Arts Program in Thai Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
e-mail: rodsarin.d@dru.ac.th

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่สร้างเม็ดเงินอย่างมหาศาลและดึงดูดชาวต่างชาติให้เข้ามาในประเทศไทยได้เป็นจำนวนมาก การท่องเที่ยวในปัจจุบันเน้นการท่องเที่ยวที่ผสมผสานกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเน้นให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสวัฒนธรรมในชุมชนซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอย่างมาก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวแนวใหม่ ญัฐินี ทองดี และคณะ (2553) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และได้รับความรู้จากการศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม

ความน่าสนใจและคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงอยู่ที่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ ทำให้คนไทยเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของประเทศ ในขณะเดียวกันยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา และมานุษยวิทยา และช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านการท่องเที่ยวอีกด้วย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลการท่องเที่ยวของประเทศได้ดำเนินการวางแผนการท่องเที่ยวโดยใช้แคมเปญ “Amazing Thailand” มาตั้งแต่ปี 2541 ซึ่งได้รับความนิยมมาจวบจนถึงปัจจุบัน และในปี พ.ศ. 2561 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบลึกซึ้ง เพื่อตอบโจทย์พฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน และในปี 2562 ได้ดำเนินการสื่อสารเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับเรื่องของการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศที่นอกจากจะได้เดินทางท่องเที่ยวแล้วยังจะได้รับคุณค่าในเรื่องของการ “ให้” หรือ “ทำ” อะไรดี ๆ ให้กับเมืองไทย ในแคมเปญ “Amazing ไทยเท่” (กรุงเทพธุรกิจ, 2561)

ด้วยเหตุที่พฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป คนไทยสืบทอดแหล่งท่องเที่ยวจากสื่อออนไลน์ที่เป็นที่นิยม ได้แก่ เฟซบุ๊ก ไลน์และอินสตาแกรม มากกว่าการสืบค้นจากแหล่งอื่น ๆ จากการจัดอันดับการสืบค้นข้อมูลของคนไทยผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย พบว่า ในปี พ.ศ. 2561 คนไทยใช้ไลน์มากถึง 98.6% เฟซบุ๊ก 96.0% และอินสตาแกรม 67.2% ซึ่งไลน์และเฟซบุ๊กเป็นสื่อที่คนไทยใช้สืบค้นข้อมูลเป็นจำนวนมาก 3 สมัยติดต่อกัน (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2561) ดังนั้นจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยวในปัจจุบันนิยมใช้สื่อออนไลน์มากกว่าช่องทางอื่น ๆ

การนำเสนอเนื้อหาและการใช้ภาษาในสื่อออนไลน์มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน จากการศึกษาพบเนื้อหาและการใช้ภาษาที่น่าสนใจในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สวยจริงจัง นะแกร!! โบสถ์สีน้ำเงิน จันทบุรี

แลนด์มาร์คแห่งใหม่ของจันทบุรี โบสถ์สีน้ำเงิน ตั้งอยู่ในวัดปากน้ำแหมหนุ ประดับ

ตกแต่งด้วยเซรามิคทั้งหลัง ทนน้ำเค็มและกันสนิม หาชมนกไม่ได้ง่าย ๆ นะจุดเด่นของโบสถ์หลัง
นี้คือ ความงดงามของเซรามิคสีน้ำเงินตัดกับสีขาว สวยจนต้องบอกต่อ ให้ตามไปดูด้วยตาตัวเอง!!

ถ้าแวะมาจันทบุรี อย่าพลาดแวะไหว้พระขอพร ได้ทั้งบุญทั้งภาพสวย ๆ กลับบ้านแน่นอน

รีวิวเพิ่มเติม : <https://triph.com/โบสถ์สีน้ำเงิน-จันทบุรี/> ข้อมูลเพิ่มเติม พิกัด : เลขที่ 86 หมู่

9 ตำบลตะกาดแก้ว อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี แผนที่:

<https://goo.gl/maps/fYyJf1MeR9yVva5X9>

จากข้อมูลการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวโบสถ์สีน้ำเงิน ของจังหวัดจันทบุรี จากเพชบุ๊ค Trip TH Thailand วันที่ 20 มิถุนายน 2562 พบเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ผ่านการให้ข้อมูลสถานที่ ได้แก่ รูปลักษณะ สถานที่ตั้ง จุดเด่นของสถานที่และความงดงาม ประกอบกับการใช้ภาษาเชิญชวนให้ผู้อ่านสนใจ มีการใช้ถ้อยคำภาษาที่เด่น สะดุดตา และใช้ถ้อยคำให้เข้ากับกลุ่มผู้อ่านซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ และใช้ภาษาพูดเพื่อแสดงความเป็นกันเอง นอกจากนี้ ยังพบการใช้วัจนกรรมบอกกล่าว คือ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ และวัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ คือ การเชิญชวนให้มาท่องเที่ยว

จะเห็นได้ว่าการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวและลักษณะการใช้ภาษาในเพจท่องเที่ยวจากสื่อออนไลน์ มีความน่าสนใจ กล่าวคือ มีการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีการใช้ภาษาที่มีลักษณะเฉพาะ และน่าสนใจ นอกจากนี้ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวพบงานวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ศักยภาพการท่องเที่ยว และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั่วประเทศ เช่น งานวิจัย เรื่องการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการใน จังหวัดสมุทรปราการ (จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด, 2552) งานวิจัย เรื่องการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของวัดในจังหวัดปทุมธานี (วงศ์ธีรา สุวรรณิน และคณะ, 2557) งานวิจัย เรื่องแนวทางการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดธาตุน้อย และโบราณสถานวัดโมคลาน (วริศรา บุญสมเกียรติ, 2555) การพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยเน้นเรื่องการตลาดและนิเทศศาสตร์ เช่น งานวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางการตลาดใน แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มภาคกลางตอนล่าง (พจนา บุญคุ้มและพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2557) การวิจัยที่ วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับภาษาที่ปรากฏในวารสารท่องเที่ยว หรืองานเขียนประเภทสารคดีท่องเที่ยวของ นักเขียนเฉพาะบุคคล เช่น งานวิจัย เรื่องเนื้อหาและกลวิธีการใช้ภาษาในงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของ นีวกมล (กันยารัตน์ ผ่องสุข, 2553) งานวิจัย เรื่องการใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนสารคดีท่องเที่ยวใน อนุสาร อ.ส.ท. (ชญาณี รัตนรอด, 2550)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษาใน การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ปรากฏในสื่อออนไลน์โดยเน้นเรื่องการวิเคราะห์ภาษา จากความ น่าสนใจของเนื้อหาและการใช้ภาษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาการนำเสนอ

สารและกลวิธีการใช้ภาษาในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์ เพื่อให้ทราบ ว่าสื่อออนไลน์ที่นักท่องเที่ยวนิยมใช้สืบค้นหาแหล่งท่องเที่ยวมีการนำเสนอสารและกลวิธีการใช้ภาษา อย่างไรจึงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่แห่งนั้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสารในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์
2. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรในงานวิจัยนี้ คือ ข้อมูลการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวประเทศไทยที่ปรากฏในเพจ เฟซบุ๊ก Trip TH Thailand ไลน์ Amazing Thailand และอินสตาแกรม Chillpainai ตั้งแต่เดือนมกราคม 2562–เดือนธันวาคม 2562 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ คือ ข้อมูลการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจากเพจทั้งสามที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยภาคต่าง ๆ เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากทั้งสามเพจดังกล่าวเนื่องจากสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2561) ได้จัดอันดับสื่อออนไลน์พบว่า คนไทยใช้ไลน์ เฟซบุ๊ก และอินสตาแกรมในการสืบค้นข้อมูลเป็นจำนวนมากถึง 3 สมัยติดต่อกัน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) เลือกเก็บข้อมูลเฉพาะการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยเท่านั้น และเก็บข้อมูลเฉพาะที่เจ้าของเพจเป็นผู้โพสต์ ไม่เก็บข้อมูลผู้อ่านที่มาแสดงความคิดเห็น เก็บข้อมูลระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่ 1 มกราคม 2562-31 ธันวาคม 2562 ได้จำนวนข้อมูลการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งสิ้น 842 เรื่อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบเก็บข้อมูลเนื้อหาสารและกลวิธีการใช้ภาษาในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบตารางเก็บข้อมูล เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาไทยพิจารณา ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแบบเก็บข้อมูลตามข้อเสนอแนะและนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แบบเก็บข้อมูล จำนวน 8 แบบ ประกอบด้วย แบบเก็บข้อมูลเนื้อหาสารในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์ จำนวน 2 แบบ และแบบเก็บข้อมูลกลวิธีการใช้ภาษาในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์ จำนวน 6 แบบ เมื่อเก็บข้อมูลเนื้อหาสารและกลวิธีใช้ภาษาในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บได้มาวิเคราะห์ และอธิบายการวิเคราะห์ข้อมูลให้เห็นชัดเจน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากข้อความทุกข้อความที่แสดงถึงการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจากเพจเฟซบุ๊ก Trip TH Thailand ไลน์ Amazing Thailand และอินสตาแกรม Chillpainai เฉพาะการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ระยะเวลาตั้งแต่ 1 มกราคม 2562–31 ธันวาคม 2562 หลังจากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยอ่านวิเคราะห์ข้อมูลการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งหมด และแยกประเด็นบันทึกลงในแบบเก็บข้อมูลเนื้อหาสาระและกลวิธีการใช้ภาษาที่สร้างขึ้น

4.2 การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเน้นการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพจเฟซบุ๊ก Trip TH Thailand ไลน์ Amazing Thailand และอินสตาแกรม Chillpainai เพื่อแสดงให้เห็นว่าการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์นำเสนอเนื้อหาสาระและกลวิธีการใช้ภาษาอย่างไร

4.3 ผู้วิจัยประยุกต์ใช้เกณฑ์การวิเคราะห์จาก จันทิมมา อังคพณชกิจ (2561, หน้า 182–218); ทรงธรรม อินทจักร (2550); จอห์น แอล ออสติน (1962); และจอห์น อาร์ เซอร์ล (1969)

4.4 ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเพจเฟซบุ๊ก Trip TH Thailand ไลน์ Amazing Thailand และอินสตาแกรม Chillpainai ปรากฏข้อมูลทั้งสิ้น 842 เรื่อง ครอบคลุมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ภาคกลาง 265 เรื่อง ภาคเหนือ 212 เรื่อง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 130 เรื่อง ภาคตะวันตก 86 เรื่อง ภาคใต้ 85 เรื่อง และภาคตะวันออก 64 เรื่อง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศไทย ผลการวิจัยพบเนื้อหาสาระและกลวิธีการใช้ภาษาในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

1.1 เนื้อหาสาระในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์

1.1.1 การนำเสนอข้อมูลหลักในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์

การนำเสนอข้อมูลหลักในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ ปรากฏทั้งสิ้น 13 เรื่อง เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ข้อมูลอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเชิงวัฒนธรรมและสิ่งที่มีชื่อเสียงของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่สำคัญ ๆ จำนวน 32 แห่ง ได้แก่ วัด ตลาด ร้านอาหารเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ ถนน แม่น้ำลำคลอง ท่าเรือ สะพาน ศาลเจ้า ปราสาท หอแก้ว สถานีรถไฟ พระบรมราชานุสาวรีย์ รูปปั้น มัสยิด โบสถ์

คริสต์ ย่านเก่า พระธาตุ หมู่บ้าน พระตำหนักและพระราชวัง สวนพฤกษศาสตร์ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์วิจัย และโครงการหลวง ตึก อ่างเก็บน้ำ เขื่อน อุทยาน วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โบราณสถาน เจดีย์ เทศกาลหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรม 2) ประเพณีและวัฒนธรรมสำคัญ 3) วิธีการดำเนินชีวิตของ ชุมชน ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนท้องถิ่นในภาคต่างๆ ของประเทศไทย 4) พันธุ์ไม้ท้องถิ่น 5) อาหารท้องถิ่น ประกอบด้วยข้อมูลอาหารตามภาคต่าง ๆ ของไทย 6) งานศิลป์ ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงศิลปะพื้นบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน และสตรีทอาร์ต 7) ความเชื่อ ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการไหว้พระขอพร การแก้ปืซง 8) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประกอบด้วยข้อมูล เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคต่าง ๆ 9) งานแสดงทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับงานแสดง เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เปิดโอกาสให้คนเข้าชม ทั้งแบบชมฟรีและมีค่าใช้จ่าย เช่น การไหว้ครูมวยไทย การแสดงหุ่นละครเล็ก เป็นต้น 10) ผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและผลิตภัณฑ์ ชุมชนท้องถิ่นภาคต่าง ๆ ได้แก่ ผ้าพื้นเมือง เครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์แปรรูป เป็นต้น 11) ภูมิศาสตร์ ท้องถิ่น 12) กลุ่มชาติพันธุ์ และ 13) โบราณสถานและโบราณวัตถุ

1.1.2 การนำเสนอข้อมูลสนับสนุนข้อมูลหลักในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในสื่อออนไลน์

การนำเสนอข้อมูลสนับสนุนข้อมูลหลักในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ ปรากฏทั้งสิ้น 3 เรื่อง ได้แก่ 1) ข้อมูลติดต่อสอบถามเพิ่มเติม ปรากฏข้อมูล 13 เรื่อง เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ที่ตั้งสถานที่ (google map) เบอร์โทรศัพท์ วันและเวลาเปิด-ปิด ค่าใช้จ่าย เว็บไซต์ ที่อยู่ การให้ข้อมูลหน่วยงานที่รับผิดชอบ เฟซบุ๊ก ไลน์ อินบ็อกซ์ อีเมล อินสตาแกรม และคิวอาร์โค้ด 2) วิธีการเดินทาง ประกอบด้วย การให้ข้อมูลการเดินทางที่ หลากหลายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้พิจารณาเลือกเดินทางให้เหมาะสม ได้แก่ รถยนต์ส่วนตัว รถโดยสาร สาธารณะ มีทั้งรถโดยสารประจำทาง เรือ รถไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ รถไฟ รถสองแถว เครื่องบิน และ 3) การให้ข้อมูลเพิ่มเติม (review) คือ การให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังกล่าว โดยการเพิ่มช่องทางการสืบค้นไปยังผู้ที่เคยมาสถานที่ดังกล่าวแล้วและได้อธิบายถึงความ น่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแห่งนั้น หรือเรียกอีกอย่างว่า การรีวิว ปรากฏการให้ข้อมูล เพิ่มเติม 3 รูปแบบเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ การให้ข้อมูลเพิ่มเติมในรูปแบบข้อความผ่าน เว็บไซต์ การติดแฮชแท็ก และการให้ข้อมูลเพิ่มเติมในรูปแบบวิดีโอ ตามลำดับ

1.2 กลวิธีการใช้ภาษาในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์

กลวิธีการใช้ภาษาในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเพจเฟซบุ๊ก Trip TH Thailand, ไลน์ Amazing Thailand และอินสตาแกรม Chillypainai ปรากฏทั้งสิ้น 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้ฉันทลักษณ์ การอ้างอิง การขยายความ การใช้ภาพพจน์ การใช้เรื่องเล่า และกลวิธีทางสัญลักษณ์ รายละเอียดมีดังนี้

1.2.1 การใช้วรรณกรรม

การใช้วรรณกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์ ปรากฏการใช้วรรณกรรม 5 กลุ่ม เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ วรรณกรรมกลุ่มบอกกล่าว วรรณกรรมกลุ่มชี้แนะ วรรณกรรมกลุ่มแสดงความรู้สึก วรรณกรรมกลุ่มผูกมัด และวรรณกรรมกลุ่มแถลงการณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

1) วรรณกรรมกลุ่มบอกกล่าว ปรากฏวรรณกรรมบอกเล่า และวรรณกรรมยืนยัน วรรณกรรมบอกเล่า คือ การบอกเล่าเรื่องราวของสถานที่ท่องเที่ยวให้ผู้อ่านรับทราบเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ส่วนวรรณกรรมยืนยัน คือ การยืนยันหรือรับรองสถานที่ท่องเที่ยว ดังกล่าวว่าการค่าแก่การไปเยี่ยมชม ดังตัวอย่าง วรรณกรรมบอกเล่า จากการบอกเล่าเรื่องราวเมืองหลวงเก่าแก่ของไทยที่ได้ขึ้นทะเบียนมรดกโลก นั่นคือจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

“ดื่มด่ำบรรยากาศเมืองหลวงเก่าแก่ ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกโลก สุขสงบครบเครื่องให้ทั้งความสุขตา สุขกาย และสุขใจในหนึ่งวัน กับกิจกรรมไหว้พระและชมความสวยงามของสถาปัตยกรรมเมืองเก่า ณ พระนครศรีอยุธยา ...” (Amazing Thailand, 2562)

2) วรรณกรรมกลุ่มชี้แนะ ปรากฏวรรณกรรมคำแนะนำ วรรณกรรมการเชื้อเชิญ วรรณกรรมการขอร้อง และวรรณกรรมการสั่ง วรรณกรรมคำแนะนำ คือ การแนะนำและชักชวนให้ผู้อ่านเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วรรณกรรมการเชื้อเชิญ คือ การเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ วรรณกรรมการขอร้อง คือ การขอร้องให้นักท่องเที่ยวดูแลความงามของสถานที่ท่องเที่ยว และวรรณกรรมการสั่ง คือ การสั่งการให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้น ดังตัวอย่าง วรรณกรรมคำแนะนำให้ไปท่องเที่ยวที่ทุ่งทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานีที่มีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่สวยงาม

“ทะเลบัวแดง บานแล้ว @ อุดรธานี...แหล่งท่องเที่ยวสุด Unseen ที่ควรไปเยือนสักครั้ง บรรยากาศฟินๆ นั่งเรือชมดอกบัว ชมนก ชมธรรมชาติ อากาศเย็นสบาย บรรยากาศดี มาก ธรรมชาติที่สมบูรณ์ดูแล้วรู้สึกสดชื่นอย่างบอกไม่ถูกเลย ^ __ ^...” (Trip TH Thailand, 2562)

3) วรรณกรรมกลุ่มแสดงความรู้สึก ปรากฏวรรณกรรมการเตือน คือ การเตือนให้ผู้อ่านทราบถึงสิ่งที่ไม่ควรพลาดเมื่อเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และวรรณกรรมการชม คือ การชื่นชมสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ต้องการประชาสัมพันธ์ให้ผู้อ่านมั่นใจว่าการค่าแก่การไปเยี่ยมชม ดังตัวอย่าง วรรณกรรมการเตือนเมื่อเดินทางไปยังจังหวัดสุราษฎร์ธานี ต้องไม่ลืมที่จะไปกราบขอพรพระบรมธาตุไชยา วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

“พระบรมธาตุไชยา ที่วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร สถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า...ใครมาสุราษฎร์ธานีก็อย่าลืมไปกราบขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองกันนะคะ...” (Chillpainai, 2562)

4) วรรณกรรมกลุ่มผูกมัด ปรากฏวรรณกรรมเพียงประเภทเดียว คือ วรรณกรรมการสัญญา คือ การให้คำมั่นสัญญาว่าจะกลับมายังสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแห่งนี้อีกครั้ง ดังตัวอย่างจากการท่องเที่ยวตามรอยละครดัง “กรงกรรม”

“ ย้อนวันวานไปเที่ยวชมแสง กระแสละคร#กรงกรรมพีเวอร์มาก ๆ แล้ว แอดจะทนอยู่เฉย ๆ ได้อย่างไร ขอตามไป #ชมแสงเดี๋ยวนี้เลย... บ้านเมืองที่เรียบง่าย สงบ ไม่ต้องร้อนเหมือนเมืองหลวง จึงทำให้ทุกคนที่มาแล้วอยากกลับมาสัมผัสความรู้สึกดีๆ แบบนี้อยู่เสมอ เช่นกัน กับแอดค่ะ จะกลับมาใหม่อย่างแน่นนอน เจอกัน ชมแสง ...” (Trip TH Thailand, 2562)

5) วจนกรรณกลุ่มแถลงการณ์ คือ การประกาศให้ทราบถึงเหตุการณ์สำคัญ ดังตัวอย่างการที่องค์การสหประชาชาติประกาศให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลนานาชาติ

“...องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของโลก โดยเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 54 โดยกล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดศาสนาหนึ่งของโลก ที่ได้หล่อหลอมจิตวิญญาณของมนุษยชาติมานาน ควรที่จะยกย่องกันทั่วโลก จึงประกาศให้วันวิสาขบูชา เป็นวันสำคัญสากลนานาชาติ (International Day) ...” (Amazing Thailand, 2562)

1.2.2 การอ้างอิง

การอ้างอิงที่พบในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้เขียนเลือกใช้ ศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม จากการศึกษาปรากฏประเด็นที่อ้างอิงการท่องเที่ยวเมืองรอง เช่น ราชบุรี และน่าน เชื่อมโยง โดยการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ “ท่องเที่ยว, เที่ยว, แอ่ว” ดังตัวอย่าง “ ราชบุรี เมืองซิค ๆ โดนใจสายซิค ไปเที่ยว ราชบุรี 2 วัน 1 คืน แบบสโลไลฟ์ สบายๆ ไปก็ง่ายใกล้เมืองกรุง เรา จะพาไปเที่ยวไหนได้บ้าง” (Trip TH Thailand, 2562) “ไปแอ่วน่านแบบคูล ๆ ไปสุดโชนเมืองเหนือ รับโอเอียนให้สบายกาย พร้อมกับ เข้าวัด ไหว้พระทำบุญ..เดินเล่นแอ่วรอบเมือง...ชมวิวทิวทัศน์ อิ่มทั้ง บุญ...อิ่มทั้งใจ สัมผัสวิถีชีวิตชาวน่านแบบ ม่วนอีก ม่วนใจขนาดดดด!!” (Trip TH Thailand, 2562) นอกจากนี้ยังใช้การเชื่อมโยงทางคำศัพท์ (Lexical Cohesion) ที่มีความหมายถึง การท่องเที่ยว เช่น “ปักหมุด เช็กอิน ชม ขวน ชิม เชิญชวน สัมผัส ย้อนรอย ตามรอย เยี่ยมชม ดีตัว”   ปักหมุด 6 สตรีทอาร์ตสุดเท่#เกาะสมุยใครบอกว่าสมุยมีแต่ทะเล นี่เราไปเจอจุดเช็กอินแห่งใหม่มา บอกเลยว่ารีบ เตรียมกล้อง หาแบกให้พร้อมแล้วไปถ่ายรูปซิค ๆ เท่ ๆ เอาไว้เปลี่ยนโปรไฟล์กัน!...มาให้นักท่องเที่ยวได้ ตามรอย ตามหาพิภักถ่ายรูปชิบ ๆ...” (Trip TH Thailand, 2562)

ประเด็นที่อ้างอิงวัฒนธรรม เชื่อมโยงกับรูปศัพท์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ได้แก่ “งาน บุญ ประเพณี ตักบาตร ดอกเข้าพรรษา ถวายเทียน วัด อนุรักษ์ นมัสการรอยพระพุทธบาท” ดังตัวอย่าง “งานบุญครั้งใหญ่! ย้อนรอยตำนานสระบุรี สืบสานประเพณีหนึ่งเดียวในโลก “ตักบาตรดอกเข้าพรรษา และถวายเทียนพระราชทาน” ระหว่างวันที่ 15-17 กรกฎาคม 2562 ณ วัดพระพุทธบาทราช วรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ถือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมานานเป็น ประเพณีหนึ่งเดียวในโลก ที่มีความเก่าแก่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ พร้อมกันนั้นยังได้ตื่นตาตื่นใจกับการ จำลองขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค นมัสการรอยพระพุทธบาทสมัยกรุงศรีอยุธยา ขบวนรถบุปผ ชาติ และที่ขาดเสียมิได้ คือ ความงดงามของ “ดอกเข้าพรรษา” ที่บานสะพรั่งทั่วทั้งวัดพระพุทธบาท ...” (Amazing Thailand, 2562)

1.2.3 การขยายความ

การขยายความที่ปรากฏในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปรากฏการขยายความเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยว ลักษณะทางกายภาพ ความสวยงาม และความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยปรากฏ 2 ลักษณะ คือ การขยายความด้วยคำ และการขยายความด้วยวลีหรืออนุพจน์ คือการขยายความที่มีลักษณะยาวกว่าคำ ดังตัวอย่าง การขยายความการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดตรัง ปรากฏทั้งการขยายความด้วยคำ และการขยายความด้วยวลีหรืออนุพจน์

“ที่นี่คือยุทธจักรแห่งความอร่อยของเมืองใต้ อิ่มอร่อยกับอาหารพื้นเมือง **สัมผัสหลากหลายมิติ** ทั้งวัฒนธรรม ดมตำทะเลสวย ร่มรวยด้วย**ป่าเขาสุดตดขึ้น** นี่คือเสน่ห์ของจังหวัดเล็ก ๆ ที่จะทำให้นักเดินทางควรค่าสำหรับทุกความรักที่มีในหัวใจนักเดินทาง หลงรักการกิน...หมุยเมืองตรัง ตื่นมาที่อิ่มอร่อยกันแต่เช้าตรู่เลยกับเอกลักษณ์ของเมืองตรัง ประเดิมด้วย**หมุยหนังกรอบนุ่ม** ...หลงรักวิวสวยๆ ที่วังผาเมฆ เพราะตรังไม่ได้สวยแค่ทะเล แต่ทะเลหมอกที่นี่ก็สวยไม่แพ้ที่ไหน ๆ ... สามารถมองเห็น**วิวทิวทัศน์อันสวยงาม** ...หลงรักธรรมชาติ ที่ทุ่งค่าย รับรองว่า**สายกรีนต้องกดไลค์ สายคนรักธรรมชาติป่าเขาต้องกดเลิฟ** เพราะที่นี่คือป่าใกล้เมือง หรือสวนพฤกษศาสตร์สากลภาคใต้ ...หลงรัก**การถ่ายรูปชิคๆ** ที่สถานีรถไฟกันตัง ที่นี่คือสุดสายปลายทางของสถานีอันดามัน... สถานีรถไฟกันตังเป็นสถานีที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของไทย ... ด้านหน้ามีมุขยื่น**ประดับมุขเสาด้วยลวดลายไม้ฉลุ** ประดับบานเพี้ยมแบบเก่า คงเอกลักษณ์เดิมตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ...” (Amazing Thailand, 2562)

1.2.4 การใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ที่ปรากฏในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพที่ชัดเจนของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปรากฏภาพพจน์เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ สมญานาม อุปมา อุปลักษณ์ อติพจน์ การเล่นเสียง ปฏิพจน์ บุคลาธิษฐาน สัทพจน์ การเล่นคำ และนามนัย

สมญานาม (antonomasia) คือ การใช้ชื่อที่ตั้งขึ้นใหม่ทดแทนชื่อที่ต้องการกล่าวถึง อาจเป็นการสื่อความหมายที่รับรู้กันเฉพาะคนในกลุ่มที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยว หรือมีความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวร่วมกัน เช่น สิงหนักปั้น เป็นสมญานามของนักท่องเที่ยวที่ใช้การปั่นจักรยานท่องเที่ยว **อุปมา** (simile) คือ การเปรียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง ดังเช่น การเปรียบตลาดน้ำที่มีคลองไหลชอกซอนเหมือนใยแมงมุม **อุปลักษณ์** (metaphor) เป็นการนำสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายกันกับสิ่งที่ต้องการสื่อความหมายเทียบเพื่อให้เกิดจินตภาพที่กว้างไกลโดยไม่ใช้คำแสดงการเปรียบเทียบ แต่สามารถรับรู้ได้โดยนัยว่าหมายถึงสิ่งใด เช่น การเปรียบ “ปิกิอิสระ” หมายถึง นก, ความสุขสี่เทอควอยส์ เปรียบความสุขกับสีน้ำตาลอันสวยงาม **อติพจน์** (hyperbole) คือการกล่าวเกินจริง เช่น การแสดงให้เห็นความสนุกสนานของการไปเที่ยวตลาดเด็ดในกรุงเทพฯ แล้วจะต้องอึ้ง ออ่อย และเพลิดเพลิดกับสินค้ามากมาย เรียกได้ว่าเมื่อทานแล้วจะต้องกลืนกลับบ้านเพราะไม่สามารถเดินได้ไหวอีกต่อไป **การเล่นเสียง** (alliteration) คือ การใช้เสียงพยัญชนะหรือเสียงสระที่เหมือนกันมาอยู่ในบริบทแวดล้อมเดียวกัน ปรากฏทั้งการเล่นเสียงพยัญชนะ และการเล่นเสียงสระ เช่น การเล่นเสียงพยัญชนะ “ฟ” ในคำ

ว่า “แฟ พาย และเฟ” และการเล่นเสียงสระอิ ในคำว่า “ซิล และซิค” **ปฏิพจน์** (rhetorical question) คือ การใช้คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่ต้องการให้ผู้อ่านสนใจเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ หรือถ้ามีคำตอบก็เป็นคำตอบที่ทั้งผู้ถามและผู้ตอบทราบที่อยู่แล้ว อาจปรากฏเครื่องหมายปริศนีหรือคำแสดงคำถามร่วมด้วย **บุคลาธิษฐาน** (personification) คือ การเปรียบเทียบโดยทำให้สรรพสิ่งทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต แสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและอากัปกริยาต่าง ๆ ได้เหมือนมนุษย์ เช่น สายน้ำทำกริยาอาการคลอเคลียกับหริตหริ่งเรไร ซึ่งกริยา “คลอเคลีย” เป็นกริยาอาการของมนุษย์ การใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานช่วยทำให้เกิดความสละสลวยในการใช้ถ้อยคำเพื่อสื่อจินตภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวนึกคิดและจินตนาการไปตามตัวอักษร **สัทพจน์** (onomatopoeia) คือ การเลียนเสียงธรรมชาติ ทั้งเสียงธรรมชาติในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ และเสียงอุทานของมนุษย์ **การเล่นคำ** (antanaclasis) คือ การนำคำที่สะกดเหมือนกัน ความหมายเหมือนกันมาวางไว้ในบริบทบริบทเดียวกัน เพื่อเน้นความน่าสนใจของกิจกรรม เช่น การเล่นคำว่า อุ่น ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว อุ่นไอมาง จ.น่าน ว่า “**อุ่นกาย อุ่นใจ อุ่นไอมาง**” และ**นามนัย** (metonymy) คือ การใช้คำหรือวลีอื่นเป็นลักษณะเด่นหรือมีสัมพันธ์ภาพใกล้ชิดกับสิ่งที่ต้องการกล่าวถึงแทนสิ่งที่ต้องการกล่าวถึงนั้น ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ เช่น “เมืองสองแคว” หมายถึง จังหวัดพิษณุโลก ดังจะยกตัวอย่างภาพพจน์ อุปมา และบุคลาธิษฐาน

“ชุมชนพระบาทห้วยต้ม หรือ บ้านพระบาทห้วยต้ม เป็นสถานที่ที่น้อยนักที่ใครจะรู้จัก เพราะชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชน “มังสวิรัต” ทั้งชุมชน 🙄 ...เรียกได้ว่าเป็นชุมชนชาวสะอาด **ประดุดัง** มีแสงทิพย์ส่องประกายระยิบระยับไปทั่วทั้งชุมชนเลยทีเดียว ...” (Trip TH Thailand, 18 กันยายน 2562) จากตัวอย่างแสดงให้เห็นภาพพจน์อุปมา ปรากฏการเปรียบเทียบชุมชนมังสวิวัติของบ้านพระบาทห้วยต้มกับความชาวสะอาดเหมือนมีแสงทิพย์ส่องประกาย ปรากฏคำเชื่อม “ประดุดัง”

“...ณ บ้านช้างกลาง มีทางเดินขึ้นสู่ด้านบนซึ่งมีน้ำตกซ่อนตัวอยู่ 3 ชั้น...นอกจากความสวยงามของน้ำตกแล้ว ยังมี “คลองทองออก” เป็นสายน้ำที่สวยงามตั้งแต่แรกเห็น ลักษณะคลองทองออกเต็มไปด้วยโตรกหินกลมมนหลายขนาด มี**สายน้ำใสรินไหลแทรกผ่านส่งเสียงคลอเคลียไปกับหริตหริ่งเรไรในไพรป่า...**” (ไลน์ Amazing Thailand, 2562) จากตัวอย่างแสดงให้เห็นภาพพจน์บุคลาธิษฐาน คือการทำให้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ นั่นคือ สายน้ำ ทำกริยาอาการคลอเคลียกับหริตหริ่งเรไร ซึ่งกริยา “คลอเคลีย” เป็นกริยาอาการของมนุษย์ การใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานจะช่วยทำให้เกิดความสละสลวยในการใช้ถ้อยคำเพื่อสื่อจินตภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวนึกคิดและจินตนาการไปตามตัวอักษร

1.2.5 การใช้เรื่องเล่า

เรื่องเล่าที่ปรากฏในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปรากฏทั้งเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ คือ การให้ข้อมูลประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเรื่องเล่าทางคติชน คือ การให้ข้อมูลตำนานที่เล่าสืบทอดกันมา ดังตัวอย่าง เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ของพระทองคำ วัดไตรมิตร “วันนี้ เราจะพาเพื่อน ๆ ไปเที่ยวกันที่ วัดไตรมิตร วัดชื่อดังเก่าแก่วัดหนึ่งในย่าน เยาวราช ที่มีสิ่งที่น่าสนใจมากมาย...วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นวัดโบราณที่มีชื่อเดิมว่า “วัดสามจีนใต้” ... สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยสุโขทัย เดิมที พระพุทธรูปทองคำนั้น ถูกพอกปิดด้วยปูนทั่วทั้งองค์ ครั้งเมื่อเกิดสงครามกับพม่า จนเมื่อถึงครั้งที่ต้องย้ายองค์พระพุทธรูป ได้เกิดอุบัติเหตุทำให้องค์พระ

ตกลงมากระแทกพื้น ...” (Trip TH Thailand, 2562) และความเชื่อเรื่องห้ามแต่งกายชุดแดงเข้าไปนมัสการพระธาตุศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย “**ไพระธาตุศรีสองรักเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์อายุกว่า 460 ปี...จึงเป็นที่มาของความเชื่อ ห้ามแต่งกายชุดสีแดง และห้ามนำสิ่งของที่มีสีแดงบูชาพระธาตุ เพราะสีแดงเป็นสีของเลือดและความรุนแรง ...”** (Amazing Thailand, 2562)

1.2.6 กลวิธีทางสัญลักษณ์

กลวิธีทางสัญลักษณ์ คือ กลวิธีที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อที่ไม่ใช่วรรณคดี (nonverbal) ในการสื่อความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง (จันทิมา อังคพณชัยกิจ, 2561, หน้า 218) กลวิธีทางสัญลักษณ์ที่ปรากฏในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปรากฏการจัดวางองค์ประกอบ การสื่อความหมายผ่านรูปภาพ และรูปแบบอักษร การจัดวางองค์ประกอบในรูปภาพเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะประกอบไปด้วย ชื่อเรื่อง เนื้อเรื่อง ภาพประกอบ และคำบรรยายภาพ การสื่อความหมายผ่านรูปภาพในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะเป็นการสื่อความหมายเกี่ยวกับประเพณีหรือพิธีกรรมสำคัญ สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และวิถีชุมชนที่ทรงคุณค่า ด้วยภาพสีสันสวยงามที่สื่อถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นการดึงดูดให้ผู้เข้าชมสนใจเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าว นั่นคือ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเชิญชวนให้พระธาตุประจำวันเกิดที่จังหวัดนครพนม นอกจากนั้น ยังปรากฏการใช้รูปแบบอักษรที่แปลกแตกต่างจากแบบอักษรที่พบเห็นตามสื่อทั่วไป มีสีสัน และลวดลายโดดเด่นสะดุดตา เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 1-2 ภาพการจัดวางองค์ประกอบในรูปภาพ (Amazing Thailand, 2562)

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเพจเฟซบุ๊ก Trip TH Thailand ไลน์ Amazing Thailand และอินสตาแกรม Chillopainai ปรากฏข้อมูลเนื้อหาสาระ 2 ลักษณะ คือ การนำเสนอข้อมูลหลัก และข้อมูลสนับสนุนข้อมูลหลัก ข้อมูลหลักในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเชิงวัฒนธรรมและสิ่งที่มีชื่อเสียงของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรมสำคัญ พันธุ์ไม้ท้องถิ่น อาหารท้องถิ่น งานศิลป์ ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น งานแสดงทางวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชน ภูมิศาสตร์ท้องถิ่น

กลุ่มชาติพันธุ์ และโบราณสถานและโบราณวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของวัฒนธรรมไทยที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม เป็นการสร้างรายได้และสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชน สอดคล้องกับ นางเยาว์ ชาญณรงค์ (2559, หน้า 181–182) ที่กล่าวถึงนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมในการใช้วัฒนธรรมเป็นกลไกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สร้างภาพลักษณ์และเกียรติภูมิในเวทีโลก โดยการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศให้คนทั่วโลกรู้จัก เพื่อนำเสนอต้นทุนทางวัฒนธรรมอันเป็นจุดขายเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ส่วนข้อมูลสนับสนุนข้อมูลหลัก ได้แก่ ข้อมูลติดต่อสอบถามเพิ่มเติม วิธีการเดินทาง และการให้ข้อมูลเพิ่มเติม (review) ได้แก่ การรีวิวในรูปแบบข้อความผ่านเว็บไซต์ วิดีโอ และการติดแฮชแท็ก เพราะข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญซึ่งล้วนเป็นข้อมูลที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมถึงการมีข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจนสามารถสืบค้นได้โดยง่าย ทำให้การท่องเที่ยวเป็นเรื่องง่ายตาย และสามารถวางแผนการเดินทางได้ตรงกับความต้องการ รวมถึงทราบความคิดเห็นของผู้ที่เคยไปเที่ยวผ่านการติดตามอ่านรีวิวอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานของ นิตยา มีสุวรรณ (2563) ที่ศึกษางานเขียนรีวิวในเฟซบุ๊กแฟนเพจ พบว่าเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง ค่าเข้าชม เวลาเปิด-ปิด ราคา ช่องทางการติดต่อ รวมถึงการรีวิวในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการติดแฮชแท็ก (#) เพื่อรวบรวมเรื่องราวที่คล้ายคลึงกันไว้ด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น และยังสอดคล้องกับงานของ กังสาดล ศิษย์ธานนท์ และพรพรรณ ประจักษ์นตร (2559, หน้า 15) ที่พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่เลือกแสวงหาข่าวสารจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีการแสวงหาข้อมูลจากการรีวิวประสบการณ์การท่องเที่ยว และการเสิร์ชเอนจิน และพบว่า นักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบเส้นทาง ยานพาหนะ และวิธีการเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด

การใช้ภาษาในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสื่อออนไลน์ ปรากฏการใช้ วัจนกรรม การอ้างถึง การขยายความ การใช้ภาพพจน์ เรื่องเล่า และกลวิธีทางสัญญา วัจนกรรมที่ปรากฏมากที่สุด คือ วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว ได้แก่ วัจนกรรมบอกเล่า และวัจนกรรมยืนยัน เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และเพื่อยืนยันความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวสืบค้นผ่านช่องทางออนไลน์ต้องการสอดคล้องกับงานของ ธนิกา แสงพรรค (2560, หน้า 66) ที่ศึกษาการแสวงหาข้อมูลการท่องเที่ยวปัจจุบันว่ามีการค้นหาและรวบรวมข้อมูลอยู่เสมอ และนักท่องเที่ยววัยทำงานส่วนใหญ่ใช้เสิร์ชเอนจินในการแสวงหาและเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวจากสื่อออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ (นฤมล เพิ่มชีวิต, 2552) ส่วนการใช้ภาษาอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการอ้างถึง การขยายความ การใช้ภาพพจน์ เรื่องเล่า และกลวิธีทางสัญญา ล้วนเป็นกลวิธีทางภาษาที่ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้สืบค้นการท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์ การใช้คำอ้างถึงการท่องเที่ยว และวัฒนธรรม อยู่บ่อยครั้ง ประกอบกับการใช้คำขยายเพื่อให้เห็นลักษณะและความงดงามของสถานที่ท่องเที่ยว ถ้อยคำมีอิทธิพลช่วยดึงดูดให้เดินทางไปท่องเที่ยว ประกอบกับการใช้ภาษาภาพพจน์ให้เห็นภาพประหนึ่งได้เดินทางไปด้วยตนเอง พร้อมเรื่องเล่าที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสถานที่ท่องเที่ยวก็ล้วนน่าดึงดูดใจ สอดคล้องกับงานของ นิตยา มีสุวรรณ (2563) ที่ศึกษาการใช้ภาษาในการเขียนรีวิว ว่ามีการใช้ภาษาที่โดดเด่นมากทั้งการใช้คำ และโวหารภาพพจน์ และสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ในสื่อออนไลน์ นั่นคือ ภาพประกอบที่สีสันสวยงาม ช่วยดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับงานของ กันตภณ แก้วสง่า, บุชบา สุธีธร และอภิษฐา อยู่ในธรรม (2563, หน้า 24) ที่ ศึกษาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านเว็บไซต์เครือข่ายสังคม พบว่ารูปภาพที่สวยงาม มีความสำคัญอย่างยิ่งในการประชาสัมพันธ์ สามารถสะท้อนบรรยากาศของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาเนื้อหาสาระและกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในสื่อออนไลน์ พบว่าเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่สื่อออนไลน์นำเสนอเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ไทยอันทรงคุณค่า โดยให้ข้อมูลสถานที่สำคัญควบคู่ไปกับข้อมูลติดต่อสอบถามเพิ่มเติม วิธีการเดินทาง และการให้ข้อมูลเพิ่มเติม (review) ผ่านกลวิธีทางภาษาอันหลากหลายเพื่อดึงดูดความสนใจของ นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับพิษเศรษฐกิจจากภาวะการระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ดังนั้น การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจึงนับเป็นอีกหนึ่งช่องทาง ที่จะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศให้ฟื้นตัว

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

ควรศึกษาเนื้อหาสาระและกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในสื่อออนไลน์ประเภทอื่นเพิ่มเติม เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกัน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ขยายผลสู่การสอบถามผู้ใช้สื่อออนไลน์ และนำผลการสอบถามส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ นำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- กังสดาล ศิษย์ชานนท์ และพรพรรณ ประจักษ์เนตร. (2559). รูปแบบการดำเนินชีวิต รูปแบบการใช้สื่อออนไลน์ และความตั้งใจซื้อสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย. **วารสารการสื่อสารและการจัดการนิต้า**, 2(1), หน้า 1-17.
- กันตภณ แก้วสง่า, บุษบา สุธีธร และอภิษฐา อยู่ในธรรม. (2563). การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านเครือข่ายสังคม. **วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย**, 15(2), หน้า 14-28.
- กันยารัตน์ ฝ่องสุข. (2553). **เนื้อหาและกลวิธีการใช้ภาษาในงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของนิวกมล**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร. (2561). **ททท.เปิดตัวแคมเปญโฆษณายิ่งใหญ่ Amazing ไทยเท่**. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/pr/Detail/40292>
- จันทิมา อังคพณชกิจ. (2561). **การวิเคราะห์ข้อความ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุฑาธิปต์ จันท์เอียด. (2552). **การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชญานิ รัตนรอด. (2550). **การใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนสารคดีท่องเที่ยวในอนุสาร อ.ส.ท**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณัฐฉินี ทองดีและคณะ. (2553). **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ การจัดการความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอารยธรรมลุ่มน้ำบริเวณที่ราบสูงโคราชเพื่อการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- ทรงธรรม อินทจักร. (2550). **แนวคิดพื้นฐานด้านวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนิศา แสงพรรค. (2560). **แรงจูงใจ การแสวงหาข้อมูล และการตัดสินใจท่องเที่ยวภายในประเทศของผู้บริโภคหญิงโสดวัยทำงาน**. **วารสารการสื่อสารและการจัดการนิต้า**, 3(2), หน้า 61-70.
- นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2559). **วัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว**. **วารสารรามคำแหงฉบับมนุษยศาสตร์**, 35(2), หน้า 171-184.
- นฤมล เพิ่มชีวิต. (2552). **การแสวงหาข้อมูล การใช้ประโยชน์และความเชื่อถือในข้อมูลการท่องเที่ยวจากสื่อออนไลน์ที่ผู้บริโภคสร้างเองของคนวัยทำงาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา มีสุวรรณ. (2563). **การวิเคราะห์งานเขียนรีวิวในเฟซบุ๊กแฟนเพจ Trip Th ทริปไทยแลนด์**. **วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**, 7(1), หน้า 30-47.

- พจนานุกรม และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2557). การพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางการตลาดในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มภาคกลางตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วงศ์ธีรา สุวรรณิน และคณะ. (2557). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 8 (3), หน้า 63-82.
- วรศรา บุญสมเกียรติ. (2555). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดธาตุน้อยและโบราณสถานวัดโมคลาน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2561). เปิดพฤติกรรมออนไลน์ 2018 คนไทยใช้เน็ตเพิ่ม 3 เท่า Baby Boomer พีกสุดวันละ 8-12 ชั่วโมง. สืบค้นจาก <https://www.brandbuffet.in.th/2018/08/thailand-internet-user-profile-2018/>
- Amazing Thailand. (2562, กุมภาพันธ์ 18). ชมสถาปัตยกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา [Line Official]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/hXSDj>
- Amazing Thailand. (2562, กุมภาพันธ์ 19). เทียวนครพนม ไหว้ 7 พระธาตุประจำวันเกิด [Line Official]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/FDa2N>
- Amazing Thailand. (2562, มีนาคม 16). หาดเกาะกระดาน [Line Official]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/kl59m>
- Amazing Thailand. (2562, พฤษภาคม 18). วันวิสาขบูชา [Line Official]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/t7quw>
- Amazing Thailand. (2562, กรกฎาคม 9). ตักบาตรดอกเข้าพรรษาและถวายเทียนพระราชทานจังหวัดสระบุรี [Line Official]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/g8S5R>
- Amazing Thailand. (2562, กรกฎาคม 27). เลย์เมืองเลย์ไปเที่ยวอำเภอด่านซ้าย [Line Official]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/m5Ozi>
- Amazing Thailand. (2562, ตุลาคม 18). ชุมชนคนช้างกลาง แห่งอำเภอช้างกลาง จ.นครศรีธรรมราช [Line Official]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/9iXdA>
- Austin, J.L. (1962). *How to Do Things with Words*. Oxford: Clarendon Press.
- Chillpainai. (2562, สิงหาคม 1). พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สืบค้นจาก <https://www.instagram.com/chillpainai>
- Searle, J.R. (1969). *Speech Acts: An Essays in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press
- Trip TH Thailand. (2562, มกราคม 9). ทะเลบัวแดง จังหวัดอุดรธานี [Facebook]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/uL0Vc>

- Trip TH Thailand. (2562, พฤษภาคม 15). ตามรอยกรงกรรมเที่ยวชมแสง [Facebook]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/d5r0F>
- Trip TH Thailand. (2562, มิถุนายน 20). โบสถ์สีน้ำเงิน จันทบุรี [Facebook]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/1WNj7>
- Trip TH Thailand. (2562 กรกฎาคม 28). วัดไตรมิตรวิทยาราม [Facebook]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/y9N7c>
- Trip TH Thailand. (2562, สิงหาคม 4). น่าน เมืองซิคๆ กลางขุนเขา [Facebook]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/1Me05>
- Trip TH Thailand. (2562, สิงหาคม 6). ราชบุรีเมืองซิคโคดนใจสายชีว [Facebook]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/orw6G>
- Trip TH Thailand. (2562, กันยายน 18). เปิดเมืองลับลำพูน [Facebook]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/37UAz>
- Trip TH Thailand. (2562, ธันวาคม 4). ปักหมุด 6 สตรีทอาร์ตสุดเท่เกาะสมุย [Facebook]. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/JSNqM>

การสร้างสรรค์อัตลักษณ์รำโทนของชุมชนบางกอกน้อย

The Creation of Ram-tone Identity by Bangkok Noi Community

วันที่รับบทความ: 22 สิงหาคม 2564

ชนิดา จันทรงาม¹

วันที่แก้ไขบทความ: 13 ตุลาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 25 ตุลาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนบางกอกน้อยนำมาออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์ ชุด: รำโทนบางกอกน้อย สู่การบูรณาการร่วมกับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์รำโทนของชุมชนบางกอกน้อย มีทั้งหมด 8 ด้าน 1) ด้านวิถีชุมชน 2) ด้านประวัติศาสตร์ 3) ชุมชนพหุวัฒนธรรม 4) ด้านสถาปัตยกรรม 5) ด้านวรรณกรรม 6) ด้านหัตถกรรม 7) ด้านคหกรรม และ 8) ด้านศิลปะการแสดง นำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ คือ 1) การคัดเลือกนักแสดง ใช้นักแสดงที่มีทักษะทางด้านนาฏศิลป์ไทย 2) เพลงยี่ดรูบบแบบเพลงรำโทน จำนวน 10 บทเพลง 3) ดนตรี ใช้วงดนตรีรำโทน 4) เครื่องแต่งกาย สมัยรัชกาลที่ 7-รัชกาลที่ 8 5) การแปรแถว แบบอนุรักษ์และปรับปรุงใหม่ และ 6) กระบวนท่ารำ ใช้ภาษาท่านาฏยศัพท์และกระบวนท่าแสดงอัตลักษณ์รำโทน เผยแพร่ผลงานการแสดงในงานเทศกาลแสดงศิลปะและวัฒนธรรมระดับนานาชาติ (International Festival of Arts and Culture 2018) ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2561

คำสำคัญ: นาฏศิลป์สร้างสรรค์ รำโทนบางกอกน้อย

¹ อาจารย์ ดร. ประจักษ์ชาวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: chanida.j@dru.ac.th

The Creation of Ram-tone Identity by Bangkok Noi Community

Received: August 22, 2021

Chanida Janngam¹

Revised: October 13, 2021

Accepted: October 25, 2021

Abstract

The purpose of this research article is to investigate the history and culture of Bangkok Noi Community in order to design the conservative Thai dance performance called “Ram-Tone Bangkok Noi: the Community-Based Participatory Integration”. The results of the research revealed that Ram-Tone identities of Bangkok Noi Community consisted of eight parts: 1) community style, 2) history, 3) multicultural community, 4) architecture, 5) literature, 6) handicraft, 7) housekeeping, and 8) performing arts. The eight parts were then analyzed based on six elements: 1) performers selection by selecting those who had experience in Thai Dance, 2) songs which were ten Ram-Tone songs, 3) music by using a Ram-Tone folk band, 4) traditional costumes during the reign of King Rama VII and King Rama VIII, 5) deployment by applying both conservative and edited styles, and 6) dance movements by applying Thai classical dance movements and those showing the identity of Ram-Tone. This performance was performed in the International Festival of Arts and Culture 2018 at Srinakharinwirot University on 13 June 2018.

Keywords: creative Thai dance, Ram-Tone Bangkok Noi

¹ Ph.D. of Fine and Applied Arts Program in Dance and Performing Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: chanida.j@dru.ac.th

บทนำ

รำโทน เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย นับเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันทั่วทุกภาคของประเทศไทยที่ได้รับความนิยมตั้งแต่สมัยอดีต จุดมุ่งหมายของรำโทนเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินในโอกาสต่าง ๆ ประวัติความเป็นมาของรำโทนไม่มีผู้ใดบอกได้อย่างแน่ชัดว่ารำโทนเกิดขึ้นเมื่อใดและใครเป็นผู้ริเริ่ม แต่จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ พบว่า มีการสันนิษฐานเกี่ยวกับการรำโทนไว้หลายกรณียกตัวอย่าง เช่น จากกฎหมายเทียรบาลสมัยพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991–2031) มีกำหนดไว้ว่า “ห้ามร้องเพลงเรือ เป่าขลุ่ย เป่าปี่ สีซอ ตีดกระจับปี่ ตีดจะเข้ ตีโทนทับ ในเขตพระราชวัง” ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าชาวพระนครศรีอยุธยาใช้นิยมเล่นกันอย่างแพร่หลายจึงเกิดกฎหมายเทียรบาลขึ้นและโทนนั้นก็เป็เครื่องดนตรีที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว (นวลรวี จันทรลุน, 2548, หน้า 4)

ระหว่างสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484-2488) ประชาชนในพระนคร ธนบุรี โดยเฉพาะจังหวัดที่อยู่ในแถบราบลุ่มภาคกลางและภาคอีสานนิยมเล่นรำโทนกันอยู่ทั่วไป ประชาชนอยู่ในภาวะสงครามมีความหวาดกลัวและเครียดจากภัยสงคราม จึงได้คิดหาการละเล่นที่สนุกสนานมาเล่นกัน การเล่นรำโทนจึงได้รับความนิยมมากที่สุดในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อเป็นการผ่อนคลายความเครียดยามสงคราม กล่าวได้ว่า รำโทนเป็นมหรสพยามค่ำคืนของชาวบ้านในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (ดำรงค ปิ่นทอง, ม.ป.ป., หน้า 5) จากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 เขตบางกอกน้อยเป็นอีกเขตหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลการแสดงรำโทนที่แพร่หลายเข้ามายังฝั่งพระนครและธนบุรีและมีการเล่นรำโทนสืบทอดกันมาและยังเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการโจมตีทิ้งระเบิดบริเวณสถานีรถไฟบางกอกน้อยทำให้บ้านเรือนได้รับความเสียหายและมีผู้เสียชีวิตนับร้อย จากเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้บางกอกน้อยเป็นที่รู้จักจากบทละครเรื่องคู่กรรม ที่นำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านความรักของตัวละครโกโบริและอังศุมาลิน

ชุมชนบางกอกน้อยจึงเป็นชุมชนฝั่งธนบุรีที่มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของชุมชนบางกอกน้อยเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีลำคลองและคูจำนวนมาก จึงทำให้แม่น้ำเป็นเส้นทางหลักในการสัญจร พื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตร มีการปลูกผลไม้กร่องเนื่องจากพื้นที่เชื่อมกับคลองบางกอกน้อยหลายสาย เช่น คูคลองเมืองเดิม คลองวัดทอง เป็นต้น ผู้คนทั้งคนไทย คนจีน และมุสลิม โดยอพยพมาทางเรือบ้างเคลื่อนย้ายเรือนแพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ริมคลองบางกอกน้อย สร้างเรือนแพอยู่อาศัยและค้าขาย (สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์ และคณะ, 2554, หน้า 88)

นอกจากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำของชุมชนบางกอกน้อยที่เป็นเอกลักษณ์ย่านฝั่งธนบุรี บางกอกน้อยยังเป็นแหล่งรวมศิลปวัฒนธรรมหลาย ๆ แขนง ทั้งด้านศิลปกรรม ด้านวรรณกรรม ด้านหัตถกรรม ด้านคหกรรม ศิลปะการแสดง เป็นต้น ผู้วิจัยต้องการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ของชุมชนบางกอกน้อยผ่านการวิจัย โดยมุ่งเน้นวิธีการการนำเสนอในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยพื้นบ้านผ่านการแสดงรำโทน โดยเนื้อร้องรำโทนสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของชุมชนบางกอกน้อย เพื่อเป็นการสืบทอดศิลปะการแสดงของไทยให้คงอยู่

อีกทั้งยังสร้างอัตลักษณ์ในด้านศิลปะการแสดงในชุมชนได้นำไปเผยแพร่ให้บุคคลภายนอกเข้ามาศึกษาถึงประวัติศาสตร์ชุมชนอย่างลึกซึ้งต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนบางกอกน้อย นำมาออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์ ชู: รำโชนบางกอกน้อย ผู้การบูรณาการร่วมกับชุมชน

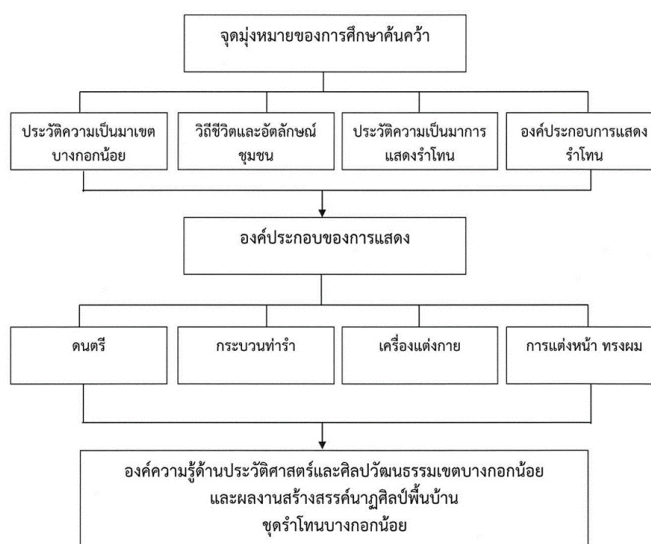
ขอบเขตของการวิจัย

การสร้างสรรค์การแสดงชุด “รำโชนบางกอกน้อย” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ใช้การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยออกแบบสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์ มีการประพันธ์บทร้องขึ้นใหม่ โดยมุ่งเน้นถึงความเป็นมาของชุมชนบางกอกน้อยทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชน และอัตลักษณ์ชุมชนที่ปรากฏในปัจจุบัน โดยยึดรูปแบบการแสดงรำโชนแบบดั้งเดิม

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ศึกษาถึงประวัติศาสตร์พื้นที่เขตบางกอกน้อยและศึกษาอัตลักษณ์ของการชุมชนบางกอกน้อย นำมาออกแบบการแสดงโดยใช้แนวคิด “นาฏศิลป์สร้างสรรค์” และ “หลักการสร้างสรรค์นาฏศิลป์” นำมาสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุด “รำโชนบางกอกน้อย”

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการสร้างอัตลักษณ์รำโชนของชุมชนบางกอกน้อย
ที่มา: ชนิดา จันทรงาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์อัตลักษณ์รำโทนของชุมชนบางกอกน้อย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ประชาชน บางกอกน้อย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และออกแบบ การแสดงเพื่อนำเสนอเป็นงานวิจัยต่อไป โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น 4 กลุ่ม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่มที่ 1 ประชาชนชุมชนบางกอกน้อย ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ชุมชน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ ข้อมูลด้านองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ผลงาน กลุ่มที่ 3 นักแสดง ด้านการถ่ายทอดและสื่อสารอารมณ์สู่ผู้ชม กลุ่มที่ 4 ผู้ประเมินการแสดง ผู้ทรงคุณวุฒิในการ ประเมินผลงาน และผู้เข้าร่วมชมการแสดง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ สัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนบางกอกน้อย สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน นาฏศิลป์ไทย และสัมภาษณ์นักแสดงถึงทัศนคติต่อผู้วิจัยต่อการสร้างสรรค์การแสดง ซึ่งในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกำหนดคำถามโดยใช้คำถามปลายเปิด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายวิธี โดยเริ่มจากเก็บข้อมูลทางเอกสารด้าน ประวัติศาสตร์ชุมชนบางกอกน้อย และเอกสารการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ ตลอดจน การสัมภาษณ์ประชากรชุมชนบางกอกน้อย การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทยนำมา วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อออกแบบองค์ประกอบของการแสดงให้สอดคล้องตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การลง พื้นที่สังเกตการณ์ภาคสนาม ตรวจสอบข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ข้อมูล และสร้างสรรค์ผลงานตาม องค์ประกอบการแสดง ได้แก่ การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบเนื้อร้องและทำนองเพลง ดนตรี ประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย รูปแบบการแปรแถว กระบวนท่ารำ

ผลการวิจัย

ชุมชนคลองบางกอกน้อยเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่น่าสนใจอีก ทั้งยังมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม อย่างไรก็ตามแม้ปัจจุบันสภาพ พื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคมของชุมชนบางกอกน้อยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยจน กลายเป็นสังคมเมือง แต่เรื่องราวของชุมชนและวิถีชีวิตของชุมชนบางอย่างยังคงอยู่ และมีการสืบสาน นำมาต่อยอดทางด้านเศรษฐกิจและในเชิงการท่องเที่ยวมาจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยศึกษาประวัติความเป็นมา

ของชุมชนบางกอกน้อยและคำขวัญเขตบางกอกน้อยมาวิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งคำขวัญกล่าวว่า “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสร้างวัดหงษ์ทองไว้เป็นอนุสรณ์แก่กรุงธนบุรี” จากคำขวัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ด้านศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อบอกเล่าเรื่องราวและนำอัตลักษณ์ชุมชนบางกอกน้อย โดยอัตลักษณ์ชุมชนบางกอกน้อย แบ่งออกเป็น 8 ด้าน ได้แก่

1. อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยเป็นการผสมผสานกันระหว่างวิถีชีวิตชาวสวนดั้งเดิมและชุมชนค้าขายทางเรือ พื้นที่บริเวณริมคลองบางกอกน้อย เป็นพื้นที่ซึ่งมีชื่อเสียงในการทำสวนผลไม้มาตั้งแต่อดีตเป็นพื้นที่สีเขียวที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นมรดกทางธรรมชาติที่ยั่งยืนของสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ โดยทั่วไปท้องถิ่นนี้เหมาะแก่การทำสวน ชาวสวนที่จับจองพื้นที่สวนมากเกินกำลังจะทำได้ทั้งหมด มักจะให้เช่าที่ทำสวน หรือเรียกว่า “ถือนสวน” (สำราญ จุช่วย, 2555, หน้า 26)

2. อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เขตบางกอกน้อยเป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการทิ้งระเบิดทำลายสถานีรถไฟบางกอกน้อย พลเรือนเสียชีวิต จำนวน 78 ราย นอกจากนี้ผลกระทบจากการทิ้งระเบิดเกิดความเสียหายต่อสถานที่สำคัญ ๆ เช่น โรงพยาบาลศิริราช วัด และบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ทำให้มีผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บจำนวนมาก สงครามโลกครั้งที่ 2 นับเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญส่งผลกระทบต่อชุมชนบางกอกน้อย จนถูกนำมาเล่าเรื่องราวผ่านวรรณกรรม เรื่อง “คู่กรรม” จนทำให้ชุมชนบางกอกน้อยเป็นที่รู้จักมากขึ้น

3. อัตลักษณ์ด้านพหุวัฒนธรรม คลองบางกอกน้อยชุมชนบ้านบุ เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของท้องถิ่นที่มีการค้ากับทั้งชาวไทย ชาวจีนและชาวมุสลิม บริเวณย่านปากคลองบางกอกน้อยฝั่งใต้ จึงกลายเป็นย่านชุมชนที่มีบ้านเรือนชาวไทย ชาวจีน โรงผ่น กะดีแขก (สุเหร่าบางกอกน้อย) นอกจากนี้ ยังมีชาวจีนอพยพเข้ามาค้าขายมากขึ้น รวมถึงชุมชนฝั่งคลองบางกอกน้อยฝั่งเหนือซึ่งเป็นชาวมุสลิม ฝั่งบางยี่ขันและย่านวัดดุสิตต่างพากันนำผลไม้ของสวนมาขาย จึงทำให้บริเวณตลาดวัดทองมีคึกคัก เต็มไปด้วยผู้คนต่างภาษาต่างถิ่น และมีผู้คนมาอยู่อาศัยหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ร่วมกัน 3 วัฒนธรรม เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม

4. อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม คือ วัดวาอารามในชุมชนบางกอกน้อยที่มีความสำคัญและมีประวัติความเป็นมายาวนาน สถาปัตยกรรมของโครงสร้างภายในวัดมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์จากพระมหากษัตริย์สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้านศาสนาสำคัญสำหรับศาสนิกชนในชุมชน เช่น วัดสุวรรณารามราชวรวิหาร (วัดทอง) วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดอมรินทราราม วัดดุสิตารามวรวิหาร วัดศรีสุทธาวาสวรวิหาร เป็นต้น

5. อัตลักษณ์ด้านวรรณกรรม อัตลักษณ์ด้านวรรณกรรม แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) บุคคลสำคัญ บุคคลที่มีความสำคัญในชุมชนบางกอกน้อย คือ สุนทรภู่ เดิมท่านอาศัยอยู่ริมคลองบางกอกน้อย ชีวิตความผูกพันกับสุนทรภู่กับคลองบางกอกน้อยได้ผ่านบทกวีดังที่ปรากฏไว้ในนิราศสุพรรณ 2) บทกวีนิราศเป็นการประพันธ์ถึงการเดินทางของบุคคลสำคัญผ่านคลองบางกอกน้อย ซึ่งปรากฏในนิราศที่มี

ชื่อเสียงมากมายรวมถึงนิราศของสุนทรภู่ และ 3) บทประพันธ์เรื่อง คู่กรรม เป็นเรื่องราวหญิงสาวชาวไทยที่อาศัยอยู่บริเวณชุมชนบางกอกน้อย และพบรักกับหนุ่มชาวญี่ปุ่น บทประพันธ์ได้เล่าถึงเรื่องราวในเขตบางกอกน้อยและเหตุการณ์ในสงครามโลกครั้งที่ 2

6. อัตลักษณ์ด้านหัตถกรรม อัตลักษณ์ด้านหัตถกรรมชุมชนบางกอกน้อยนับเป็นภูมิปัญญาที่ต้องอาศัยฝีมือและความประณีตจนเกิดเป็นผลงานด้านหัตถกรรมที่มีคุณค่าของไทย มีมูลค่าสามารถสร้างรายได้และสร้างอัตลักษณ์อันโดดเด่นให้กับชุมชน ได้แก่ บ้านบุ เป็นแหล่งทำเครื่องทองลงหินที่มีชื่อเสียงที่สุดและเป็นย่านที่ทำขันลงหินหรือขันบุมาแต่โบราณ บ้านช่างหล่อ เป็นชุมชนที่มีการหล่อพระพุทธรูปที่มีชื่อเสียงและมีช่างปั้น ช่างหล่อที่มีฝีมือ นับว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านหัตถกรรมที่สำคัญ ในเขตบางกอกน้อย ที่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น

7. อัตลักษณ์ด้านคหกรรม อัตลักษณ์ด้านคหกรรมชุมชนบางกอกน้อยเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านอาหารจนนำมาสู่การตั้งชื่อชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนตรอกมะตูม ที่มีการทำผลิตภัณฑ์จากมะตูมกันมาก ชาวบ้านต้องใช้วิธีถนอมอาหารโดยการเชื่อมเพื่อเป็นอาหารหวานและนำมาทำน้ำมะตูม และ 2) ชุมชนตรอกข้าวเม่า มีการนิยมนำข้าวเม่ามากเกือบทุกหลังคาเรือน นอกจากนี้ยังมีการทำอาหารจากข้าวเม่ามากมายหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็น ข้าวเม่าคลุก ข้าวเม่าน้ำกะทิ ข้าวเม่าทอด ข้าวเม่าหมี สิ่งเหล่านี้เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษตั้งแต่อดีตจนเกิดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่เห็นได้ชัดจากการตั้งชื่อชุมชน

8. อัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดง อัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงชุมชนบางกอกน้อยเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับการละเล่น 2 อย่าง คือ 1) กระต๊วตวงเสื่อ เป็นการละเล่นตามแบบวัฒนธรรมของชาวจีนมีการเชิดมังกรและเชิดสิงโต และ 2) การละเล่นกระบี่กระบอง เป็นการฝึกหัดใช้อาวุธในยามสงบ ซึ่งการละเล่นทั้งสองอย่างนี้เป็นแบบฉบับเฉพาะที่ไม่เหมือนที่อื่น มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจนมาถึงรุ่นปัจจุบันและเป็นศิลปะการแสดงที่หาชมได้ยากมาก

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคอัตลักษณ์ราโทนของชุมชนบางกอกน้อย” เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนบางกอกน้อย นำมาเป็นหลักในการประดิษฐ์ทำรำนานาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์ วิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชน นำมาสู่การอภิปรายผลการออกแบบการแสดงทำให้ได้รูปแบบตามองค์ประกอบการสร้างสรรค์การแสดง 6 องค์ประกอบ ผู้วิจัยขอสรุปงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การคัดเลือกนักแสดง ผู้วิจัยคัดเลือกนักแสดงที่มีทักษะทางด้านนาฏศิลป์ไทย สามารถสื่อสารและถ่ายทอดการแสดงให้มีความเหมาะสมกับผลงานสร้างสรรค์ โดยมีหลักการคัดเลือกนักแสดง คือ คัดเลือกนักแสดง จำนวน 12 คน นักแสดงชาย 6 คน และนักแสดงหญิง 6 คน ซึ่งสอดคล้องกับ ระเบียบวาระวิไล ได้อธิบายถึงการคัดเลือกนักแสดง หมายถึง การใช้มาตรการหรือวิธีการต่าง ๆ พิจารณากลับกรองบุคคล เพื่อให้ได้นักแสดงที่มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติดี และมีคุณสมบัติอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับงานที่ผู้สร้างสรรค์งานต้องการ (ระเบียบวาระวิไล, 2545, หน้า 138)

2. การออกแบบเนื้อร้องและทำนองเพลง ผู้วิจัยนำแนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนบางกอกน้อยมาออกแบบผ่านบทเพลง โดยมุ่งเน้นให้เห็นถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิตอัตลักษณ์ชุมชน

ด้านต่าง ๆ ที่ถูกถ่ายทอดผ่านเพลงรำโทน ซึ่งสอดคล้องกับ กาญจนา อินทรสุนานนท์ ได้ให้แนวคิดในการวิเคราะห์รูปแบบเพลงพื้นบ้านว่ามีลักษณะเฉพาะ เช่น มีท่วงทำนอง ลีลาทำนองจะเป็นทำนองสั้น ๆ วนไปวนมาซ้ำ ๆ และย้อนกลับต้นใหม่อยู่เสมอ เพื่อสะดวกในการจดจำ ภาษาที่ใช้ในบทเพลงนั้นเป็นภาษาพูดไม่ใช่ภาษาเขียนฟังเข้าใจง่าย ไม่มีศัพท์สูงเรียกกันว่า ภาษาชาวบ้าน (กาญจนา อินทรสุนานนท์, 2532, หน้า 57-66) ผู้วิจัยได้ออกแบบบทเพลงรำโทนบางกอกน้อย 10 บทเพลง ได้แก่ 1) บทเพลงรำโทน 2) บทเพลงสะท้อนวิถีชีวิตชุมชน 3) บทเพลงสะท้อนประวัติศาสตร์ 4) บทเพลงสะท้อนชุมชนแบบพหุวัฒนธรรม 5) อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม 6) อัตลักษณ์ด้านวรรณกรรม 7) อัตลักษณ์ด้านหัตถกรรม 8) อัตลักษณ์ด้านคหกรรม 9) อัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดง และ 10) บทเพลงลา ดังนี้

บทร้อง รำโทนบางกอกน้อย

ได้เวลามาตรงพวกเราล้อมวงโหมโรงบรรเลง มาสนุกครื้นเครง มาร่วมบรรเลงเป็นเพลง รำโทน ถ้าผิดพลาดไปหนอลูกขอสมอภัย แต่พวกเราตั้งใจ ตั้งใจมาให้ท่านชม (ซ้ำ) ประวัติศาสตร์ชุมชน ชุมชนชาวบางกอกน้อย จะพรรณนาเรียงร้อย เรียงร้อยท่านได้ฟัง ทำมาค้าขายหารายได้เลี้ยงชีพกันมา แสนสุขอร่ามสุขพราหมณ์แบบวิถีชุมชน (ซ้ำ) เครื่องบินบินมาบินมาบินมาแต่ไกล เอื่อนั้นลูกอะไรลูกใหญ่ น่าแปลกใจจัง ร่วงหล่นจากฟ้าลงมาเสียงดังโครมคราม พอเกิดสงครามสงครามโลกครั้งที่สอง พี่น้องประชาชนทุกคนเดือดร้อนถ้วนหน้า ทุกขเวทนาเวทนาไปทั่วชุมชน (ซ้ำ) โธ่สังคมนี้เอ๋ย เปลี่ยนไปไม่เคยหยุดนิ่ง ล้วนแล้วเป็นเรื่องจริงในทุก ๆ สิ่งเปลี่ยนแปลงตามพวกพ้องในท้องถิ่น ไทย จีน และอิสลาม ความรักของเราสุขสันต์ได้เป็นชุมชนชั้นนำ สืบสานการร้องรำเป็นวัฒนธรรมเลิศล้ำก้าวไกล ชุมชนเข้มแข็งมาก นักห่วงและรักชุมชนด้วยใจ โอ้ โอ้ พวกเรานี้ยังมีอุดมการณ์ก้าวไกล รักสิ่งเก่าเก่าเอาไว้ ๆ ไม่ยอมให้ใครเข้ามาทำลาย (ซ้ำ) สถาปัตยกรรมล้ำค่า ๆ คู่ชุมชนเชิดมาชมทอดทรรศนา วัดวาอารามงามยิ่ง โน่นแห่หน้า วัดระฆัง อิกยังวัดศรีสุदारาม วัดอมรินทราราม ความงามวัดเชิงเลน เอ้อ เอ้อ เอย วัดดุสิตาราม (ซ้ำ) สุนทรภู่ครูกวีศรีแผ่นดินย้ายถิ่นฐาน บางกอกน้อยเป็นตำนาน นิราศ นิทาน อีกรวรรณกรรม เรื่องคู่กรรม เอามาทำหนัง ชื่อเสียงโด่งดัง ชื่อเสียงโด่งดัง เอามาทำหนังดังทั่วเมืองไทย (ซ้ำ) บ้านบุของเราเนี่ยเอ๋ย ขอบอกไว้เลยเป็นชุมชนชั้นนำ ชื่อเสียงหล่อพระรงดงาม ๆ ชันลงหินลายคราม หัตถกรรมเราดี (ซ้ำ) เชิญขอเชิญมาจะพาเที่ยวตรอกมะตูม เชิญสาวหนุ่มตาหวานจะพาเที่ยวบางกอกน้อย ย้อนรอยชุมชนตลิ่งชัน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (ซ้ำ) มะตูมเชื่อนั้นหวานมันจับใจ (ซ้ำ) เอกลักษณ์ในท้องถิ่น คือนาฏศิลป์ แห่งเมืองสยาม ศิลปวัฒนธรรม ๆ เลื่องลือนามตามแบบประเพณี กระต๊วแทงเสื่อเล่นตามทำนอง กระบี่กระบองแคล่วคล่องท่าที ตำนานโบราณมี ๆ การละเล่นไทยนี้มีมาแต่โบราณ (ซ้ำ) จากกันแล้วละหนาฉัน ขอลาไปก่อนจำใจจากจำจรลาไปก่อนด้วยความอาลัย หากแม้ว่ามีความดีโอกาสมีมาสนุกกันใหม่ ขอพรพระรัตนตรัย ให้ทุกท่านมีความสุขเอ๋ย (ร้องซ้ำ 5 รอบ)

3. ดนตรีประกอบการแสดง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ชุด รำโทนบางกอกน้อย ใช้วงดนตรีรำโทน ประกอบด้วย โทน กลองรำมะนาเป็นเครื่องดนตรีหลัก รวมไปถึงเครื่องประกอบจังหวะอื่น ๆ เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ ซึ่งโทนเป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญต่อการแสดง รำโทน ใช้โทนตีเป็นจังหวะหลักในการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับ คมสันต์วรรณวัฒน์ สุทนต์ เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นรำโทนแต่เดิมมีเพียงโทนใบเดียว ภายหลังพบว่ามีการนำรำมะนาใช้ตีแทน ปัจจุบันนิยมนำเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ (คมสันต์วรรณวัฒน์ สุทนต์, 2541, หน้า 10)

ภาพที่ 2 โทนและกลองรำมะนา
ที่มา: ชนิตา จันทรงาม

ภาพที่ 3 กรับ
ที่มา: ชนิตา จันทรงาม

ภาพที่ 4 ฉิ่ง
ที่มา: ชนิตา จันทรงาม

4. การออกแบบเครื่องแต่งกาย ผู้วิจัยมีแนวความคิดการออกแบบเครื่องแต่งกายจากการแต่งกายในสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ 7-รัชกาลที่ 8 ยุครัฐนิยม สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ได้ออกพระราชบัญญัติการแต่งกายของข้าราชการพลเรือนที่นับว่ามีการเอกลักษณ์เฉพาะที่นำเอาการแต่งกายตามแบบชาติตะวันตกเข้ามาผสมกับการแต่งกายของไทย เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย ดัดแปลงเครื่องแต่งกายในอดีตมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จักรพันธ์ สุระประเสริฐ กล่าวว่า เครื่องแต่งกายเป็นการสร้างสรรค์ ไปตามแนวคิดของนักออกแบบ โดยอาศัยแนวคิดสร้างสรรค์คู่ไปกับบริบททางสังคมหรือแนวโน้มแฟชั่น ซึ่งแนวคิดในการสร้างสรรค์อาจเกิดขึ้นใหม่หรือดัดแปลงจากเครื่องแต่งกายที่เป็นที่นิยมอยู่หรือเคยได้รับความนิยมในอดีต (จักรพันธ์ สุระประเสริฐ, 2558, หน้า 16)

ภาพที่ 5 เครื่องแต่งกายผู้หญิงและผู้ชายประกอบการแสดง
ที่มา: ชนิดา จันทรงาม

5. รูปแบบการแปรแถว ผู้วิจัยรูปแบบการเล่นรำโทนในแบบดั้งเดิมรูปแบบการรำจะมีผู้รำทั้งชายและหญิงรำกันเป็นคู่ ๆ เป็นวงกลมแบบเวียนครกหรือการรำนวนไปด้านซ้าย รูปแบบการรำจะมีผู้รำทั้งชายและหญิงรำกันเป็นคู่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ นวลรวี จันทรลุน กล่าวว่า การละเล่นรำโทนเป็นรูปแบบการเคลื่อนไหวเป็นวงกลม ในการแสดงรำโทนแบบดั้งเดิมเป็นรูปแบบทวนเข็มนาฬิกาเดินรอบวงโดยใช้ผู้รำรำเคลื่อนไหวได้อย่างถูกต้อง และพร้อมเพียงทิศทางการเคลื่อนไหวของผู้รำไม่มีกำหนดตายตัว (นวลรวี จันทรลุน, 2538, หน้า 347)

6. กระบวนท่ารำ ผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนท่ารำประกอบการแสดงจากการนำทำนานาฏยศัพท์และภาษาท่ามาสร้างสรรค์ เพื่อใช้ในการสื่อความหมายให้สอดคล้องกับบทร้อง โดยใช้กระบวนท่ารำในการแสดง 2 รูปแบบ คือ 1) ท่ารำภาษาท่าและนาฏยศัพท์ทางด้านนาฏศิลป์ 2) ท่ารำอัตลักษณ์รำโทนบางกอกน้อย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการคิดประดิษฐ์ท่ารำหรือออกแบบท่ารำของ ผุสดี หลิมสกุล กล่าวว่า การประดิษฐ์ท่ารำจะต้องเป็นไปตามแนวคิดของชุดการแสดงท่ารำแบบพื้นเมืองจะมีท่ารำที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละภาคมีกฎเกณฑ์ มีแม่ท่า เช่นเดียวกับท่ารำแบบมาตรฐาน ท่ารำที่เลียนแบบธรรมชาติหรือสัตว์จะต้องเป็นท่ารำที่เรียบง่าย ดูแล้วเข้าใจความหมายได้ทันทีว่าเป็นสิ่งใดหรือสัตว์ชนิดใด กำลังทำอาภักกับกิริยาอะไร ท่ารำต้องสามารถสื่อให้คนดูเข้าใจได้ทันที (ผุสดี หลิมสกุล, ม.ป.ป, หน้า 4)

ตารางที่ 1 ทำรำภาษาท่าและนาฏยศัพท์ทางด้านนาฏศิลป์

เนื้อเพลง	รูปท่ารำ	แนวคิดการออกแบบท่ารำ
ได้เวลามาตรงพวกเราล้อม วงไหมโรงบรรเลง		ผู้หญิงและผู้ชายทำท่าสอดสร้อย มาลา เป็นนาฏยศัพท์ที่นิยมใช้ ประกอบการแสดงรำโทนแบบ ดั้งเดิม
แต่พวกเราตั้งใจ		ผู้หญิงและผู้ชายจับเข้าอกแสดงท่า ตัวเรา เป็นภาษาท่าที่บอกความ ตั้งใจของตัวเรา
ความรักของเราสุขสันต์		ผู้หญิงและผู้ชายทำท่ารักเข้าหากัน เป็นภาษาท่าที่แสดงถึงความรักของ คนในชุมชน

ตารางที่ 2 กระบวนท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ประกอบการแสดง

เนื้อเพลง	รูปท่ารำ	แนวคิดการออกแบบท่ารำ
ศรีแผ่นดินย้ายถิ่นฐาน		ออกแบบท่าทางให้ท่ามือจับใน ลักษณะการเขียนหนังสือ เปรียบ เหมือนสุนทรภู่ที่แต่งบทนิราศและ บทกวีต่าง ๆ
นิราศนิทาน วรรณกรรม		ออกแบบท่าทางตามเนื้อร้อง เกี่ยวกับสุนทรภู่ที่ได้แต่งเรื่องพระ อภัยมณี ผู้ชายจึงทำท่าเหมือนการ เป่าปี่ เปรียบเสมือนพระอภัยมณี ผู้หญิงทำท่าฟังเสียงปี่

เนื้อเพลง	รูปท่ารำ	แนวคิดการออกแบบท่ารำ
บ้านบุของเราเนี่ย		ออกแบบท่าทางโดยการใช้นิ้วมือและทาบไปที่ฝ่ามือแสดงถึงลักษณะการตีโลหะซึ่งเป็นขั้นตอนการทำชั้นลงหิน
ชั้นลงหินลายคราม		ออกแบบท่าทาง โดยใช้มือประกบกกันซ้ายขวาและปาดมือออกจากกันแสดงถึงลักษณะท่าทางในการขัดชั้นลงหินก่อนนำมาลงลายคราม

การสร้างสรรคการแสดงผลงานนาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์ ชู: รำโทนบางกอกน้อยได้เผยแพร่ผลงานการแสดงในงานเทศกาลแสดงศิลปะและวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ (International Festival of Arts and Culture 2018) ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2561 และเผยแพร่ผลงานการแสดงในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมอาเซียนสัมพันธ์ และการแสดงนานาชาติ ครั้งที่ 8 “เครือญาติชาติพันธุ์ รวมกันเป็นหนึ่ง” ณ อุทยานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จังหวัดเพชรบุรี วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2561

อภิปรายผลข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาข้อมูล เพื่อนำมาออกแบบเนื้อร้องและทำนองเพลง ข้อมูลที่นำมาออกแบบบทร้องผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ในส่วนที่เห็นว่าเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่ปรากฏชัดเจน ซึ่งอาจจะไม่สามารถนำข้อมูลมาแต่งเนื้อร้องได้ทั้งหมด เนื่องจากเมื่อนำมาแต่งเป็นเนื้อร้องและทำนองเพลงต้องอาศัยคำสัมผัสคล้องจอง ผนวกกับผู้วิจัยออกแบบบทเพลงเพียง 10 บทเพลง ข้อมูลบางส่วนอาจไม่ได้ลงรายละเอียดของเนื้อร้องได้ทั้งหมด

2. การสร้างสรรค์อัตลักษณ์รำโทนของชุมชนบางกอกน้อย ซึ่งเอกลักษณ์ของการแสดงการรำโทนที่ผู้วิจัยไม่ได้นำเสนอ คือ เนื้อร้องที่มีการร้องแบบสองแ่งสองงาม และนำเสนอรูปแบบการเกี่ยวพาราสีเพียงบางบทร้องเท่านั้น เนื่องจากผู้วิจัยเน้นการนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชนในมุมมองที่น่าสนใจของชุมชนบางกอกน้อยมากกว่าการสะท้อนการเกี่ยวพาราสีของชายหญิง แต่ออกแบบท่ารำให้มีการเข้าคู่ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงที่สอดคล้องกับบทร้องของการแสดง ซึ่งเมื่อชุมชนนำไปจัดการแสดงสามารถปรับเนื้อร้องเพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทของชุมชน สถานที่และโอกาสที่ใช้ในโอกาสต่าง ๆ ได้

บรรณานุกรม

- กาญจนา อินทรสุณานนท์. (2534). การร้องเพลงประกอบการแสดง ในหนังสือที่ระลึกงานส่งเสริม
ศิลปวัฒนธรรมไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: เม็ดทรายการพิมพ์.
- คมสันต์วรรณวัฒน์ สุทนต์. (2541). การศึกษาเพลงรำโทนบ้านหน้าวัดโบสถ์ อำเภอสามโก้ จังหวัด
อ่างทอง. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- จักรพันธ์ สุระประเสริฐ. (2558). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีจาก
ผ้าฝ้าย: กรณีศึกษาชุมชนทอผ้าฝ้ายไทลื้อบ้านเฮี้ย อำเภอบัว จังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ดำรง ปิ่นทอง. (ม.ป.ป.). เพลงพื้นบ้านประกอบการละเล่นของสิงห์บุรี. สิงห์บุรี: ศูนย์วัฒนธรรม สิงห์บุรี.
- นวลรวี จันท์สุน. (2546). พัฒนาการและนาฏยลักษณะของรำโทนจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์
ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผุสดี ทิมสกุล. (ม.ป.ป.). เอกสารประกอบคำสอนรายวิชานาฏยประดิษฐ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์ และคณะ. (2554). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นย่านเก่าในกรุงเทพมหานคร.
กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุภักดิ์ อนุกุล และวลัยพร นิยมสุจริต. (2546). เพลงพื้นบ้าน ภาคกลางและภาคตะวันตก. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- สำราญ จุช่วย. (2555). วิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี ที่สอดคล้อง
กับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยราชพฤกษ์.

ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบ
ประชาธิปไตย กรณีศึกษา: ตำบลธาตุ
อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ
Attentiveness to Democratic Politics of Youth in That
Sub-district, Wang Hin District, Sisaket Province.

วันที่รับบทความ: 3 มิถุนายน 2564

สุเทวี คงคุณ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 13 กันยายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 19 กันยายน 2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย กรณีศึกษา: ตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยและศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เยาวชนตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ อัตราร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56 อยู่ในช่วงอายุ 16 ปี คิดเป็นร้อยละ 47 เยาวชนส่วนใหญ่สังกัดโรงเรียนนครศรีลำดวนวิทยาคิดเป็นร้อยละ 48 และเยาวชนส่วนใหญ่ศึกษาระดับชั้นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 48 ระดับความคิดเห็นความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.15, S.D. = 0.92) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อันดับแรกคือด้านสถาบันการศึกษา รองลงมาคือ ด้านความเข้าใจทางการเมือง ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านสถาบันครอบครัว และลำดับสุดท้ายคือ ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชนแนวทางการเสริมสร้างความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านสถาบันการศึกษาควรจัดตั้งแหล่งเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชนควรมีการพูดคุยและมีส่วนร่วมแบบวิถีประชาธิปไตย ด้านสถาบันสื่อมวลชนควรเน้นการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มเยาวชนหาวิธีการมุ่งในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านความเข้าใจทางการเมืองควรจัดให้มีเวทีประชาธิปไตยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองสำหรับเยาวชน

คำสำคัญ: ความตื่นตัวทางการเมือง การเมืองแบบประชาธิปไตย

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
e-mail: sutewee.k@outlook.com

Attentiveness to Democratic Politics of Youth in That Sub-district, Wang Hin District, Sisaket Province.

Received: June 3, 2021

Sutewee Kongkoon¹

Revised: September 13, 2021

Accepted: September 19, 2021

Abstract

The research “Attentiveness to democratic politics of youth in That Sub-district, Wang Hin District, Sisaket Province” aims to study the comment level affecting attentiveness to democratic politics of youths and ways of strengthening the political awareness of youth. The population in this study was 400 people from 3 schools in That Sub-district, Wang Hin District, Sisaket Province. The instruments used were questionnaires. The statistics used were percentage, mean and standard deviation. Research findings were as follows: The general information of informants showed that the majority are mostly female (56%) with the age of 16 years old (47%), the youth were mostly in Nakhon Si Lamduan Wittaya School (48%), and in grade 10 or Mattayom 4 (48%). The study revealed medium level of overall political attentiveness among youths. ($\bar{X} = 3.15, S.D. = 0.92$) When each factor was studied, educational institute was ranked the highest, followed by political awareness, mass media, family institute, and friends and community. The guidelines for strengthening the political awareness of youths: for educational institute, the learning source of democracy should be established for transferring the knowledge of politics. For friends and community, the sharing of political opinion and the democracy stage should be held. For Mass media, it should be emphasized on public relation to approach the youth groups by searching for motivation technique as well as providing convenience for political participation and political awareness for the youths to have stage to express their political opinions.

Keywords: Attentiveness, Democratic politics

¹ Lecturer in Political Science Program, College of Law and Government, Sisaket Rajabhat University
e-mail: sutewee.k@outlook.com

บทนำ

การเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นระบบที่เสนอรูปแบบในการปกครองรูปแบบหนึ่งที่หลายประเทศในสังคมโลก เห็นว่า เป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด ในบรรดาระบบการเมืองการปกครองที่มีอยู่ในโลกเวลานี้ โดยมีหลักการสำคัญในการปกครองคือความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ความมีเหตุผล และการมีสิทธิเสรีภาพ นอกจากนี้ได้มีการกำหนดมาตรการเพื่อทำให้ความเป็นประชาธิปไตยมีความเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันโดยสันติวิธีโดยมีการสร้างสถาบันตัวแทน การกำหนดกระบวนการเลือกตั้ง การมีพรรคการเมือง การมีหน่วยงานของรัฐ การใช้เสียงข้างมาก เป็นต้น

พัฒนาการทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ถึงปัจจุบัน นับว่ามีอุปสรรคนานาประการ เช่น การแทรกแซงจากสถาบันอื่นโดยเฉพาะสถาบันทหาร คุณภาพของพรรคการเมือง และนักการเมือง ฯลฯ ปรากฏการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภายใต้การนำของ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก โดยมีประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อทำหน้าที่บัญญัติรัฐธรรมนูญใหม่ตามกระบวนการ และขั้นตอนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2549 เป็นการตัดตอนพัฒนาการเรียนรู้ของภาคประชาชน ในการต่อสู้และเรียนรู้วิธีการจัดการกับเผด็จการในรูปแบบประชาธิปไตย ประชาชนมีประสบการณ์ในการจัดการกับเผด็จการทหารที่ใช้ปืนและความกลัวเป็นอาวุธ แต่ประชาชนยังขาดประสบการณ์ในการต่อสู้กับรัฐบาลเผด็จการทุนนิยม การใช้เงินและความโลภเป็นตัวสะกดพลังของสังคม รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 แม้จะหยุดยั้งกระบวนการเติบโตของพลังภาคประชาชนแต่เป็นเพียงชั่วคราวเท่านั้น (ประหยัด หงษ์ทองคำ, 2550, หน้า 31)

นับตั้งแต่ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453) เป็นต้นมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พร้อมกับปรารถนาที่จะให้ประเทศ มีการปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญ ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453-2468) ทรงครองราชย์ แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระองค์เป็นไป ในเชิงอนุรักษนิยมและทรงมีพระราชดำริว่า ชาวไทยยังไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่การเมือง การปกครอง โดยมีรัฐธรรมนูญ และรัฐสภา ส่วนหนึ่งเห็นได้จากการปกครองท้องถิ่น รูปแบบสุขาภิบาลที่ไม่สำเร็จ อย่างไรก็ตามพระองค์ทรงได้ปูพื้นฐานการเมืองการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยไว้หลายประการ เช่น ทรงให้เสรีภาพ แก่หนังสือพิมพ์ และทรงตั้งดุสิตธานีสถาน ฝึกหัดการปกครองระบอบประชาธิปไตย จนกระทั่งถึงรัชสมัย พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468-2477) ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ จากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นการปกครองโดยประชาชน และมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดสำหรับการปกครองประเทศ นับจากนั้นประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญประกาศใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาจนทุกวันนี้ (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2548, หน้า 20)

การศึกษาไทยกับการปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนของประเทศไทย ในปัจจุบัน มีสภาพทางการเมืองที่มีปัญหาทางความคิดเห็นมีการแตกแยกปะทะทางความคิดอย่างรุนแรง ทำให้หันเหจากสังคมไทยจะหาทางออกไม่ได้และนำไปสู่ความตกต่ำในด้านต่าง ๆ เพราะทุกคนมีมุมมองไปกับการเสนอข่าวสารของสื่อ และการโฆษณาชวนเชื่อของแต่ละฝ่าย ไม่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งในสังคมไทยกำลังตกอยู่ในภาวะขาดที่พึ่งทางความคิด และแบบอย่างอันเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง การปลูกฝังประชาธิปไตยต่อเยาวชนจึงเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ในสภาวะแบบนี้ เราจำเป็นต้องสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีความรู้และเข้าใจการเมืองอย่างแท้จริง จึงสามารถวิเคราะห์ได้อย่างเข้าใจและเท่าทันกับสิ่งที่แอบแฝง ประชาธิปไตยเข้ามามีอิทธิพลทางการเมือง เยาวชนไทยในกลุ่มวัยรุ่นเป็นบุคคลที่กำลังหาเอกลักษณ์ของตนเอง วัยรุ่นมีการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงตรรกะในรูปนามธรรม ซึ่งเป็นช่วงวัยที่จะได้รับการชักนำไม่ว่าจะเป็นในทางที่ดี หรือในทางที่ไม่ดีได้ง่าย ดังนั้นการชักจูงให้เยาวชนมีจิตสำนึกประชาธิปไตย และบุคลิกภาพประชาธิปไตยตั้งแต่วัยแรกเริ่มเข้าสู่หน้าที่ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ก็จะทำให้เขาเหล่านั้นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยจนสามารถเป็นตัวแบบในสังคม จากนั้นจึงค่อย ๆ ขยายผลไปยังผู้ใหญ่ และกลุ่มสังคมอื่นต่อไป

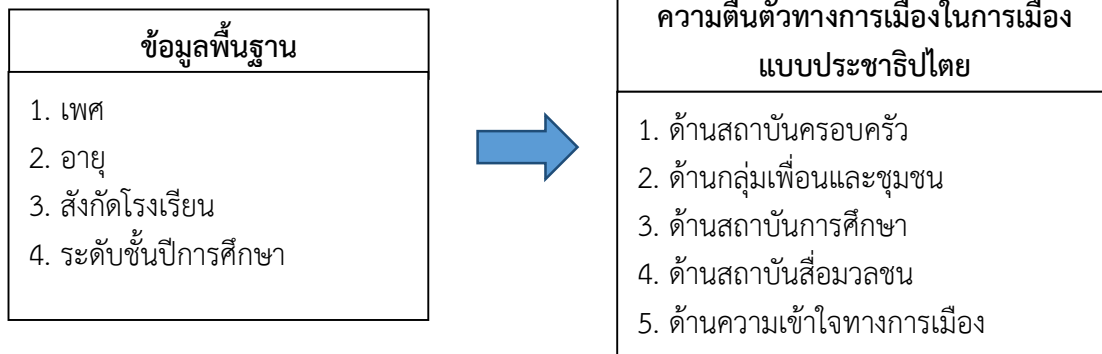
จากการศึกษาข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย เพราะในอนาคตกลุ่มเยาวชนเหล่านี้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การปลูกฝังแนวคิด อุทิศการณ์ความเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้อง จึงเปรียบเหมือนเป็นการเพาะพันธุ์ และเยาวชนในตำบลธาตุมีจำนวนที่มีความเหมาะสม มีความสนใจในเรื่องการเมือง ประชาธิปไตย ซึ่งสังเกตจากการจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนของตำบลธาตุที่มีการจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้วิจัยสนใจในการศึกษาเรื่องความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยกรณีศึกษา: ตำบลธาตุ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดศรีสะเกษ ในประเด็นด้านสถาบันครอบครัว ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านความเข้าใจทางการเมืองของเยาวชน เพื่อให้เห็นมิติที่เป็นมุมมองของเยาวชนในเรื่องประชาธิปไตยและแนวทางการเสริมสร้างความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดการศึกษาความคิดเห็นความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยกรณีศึกษา: ตำบลธาตุ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดศรีสะเกษ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อวัดระดับความคิดเห็นความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยกรณีศึกษา: ตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสถาบันครอบครัว ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสถาบันสื่อมวลชน และด้านความเข้าใจทางการเมืองของเยาวชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ขอบเขตประชากรคือ ประชากรในตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 7,306 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างคือ เยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 15-20 ปี ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยเทียบจากตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง (selection of simple size) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาโดยคิดจากสูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ยามาเน่ (Yamane, อ้างถึงใน ศิริพงศ์ พฤทธิพันธ์, 2553, หน้า 203) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ .05 คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนโพธิ์ธาตุประชาสรรค์ โรงเรียนหนองพุ่มศรีสำราญวิทยาและโรงเรียนนครศรีลำดวนวิทยา ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย เพื่อสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหา ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนตำบลธาตุ

2. นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย

3. สร้างเครื่องมือแบบสอบถาม (questionnaire) ที่พัฒนาขึ้นตามกรอบการศึกษาเรื่องความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยกรณีศึกษา: ตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้แบบสอบถามชนิดตรวจรายการ (checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสถาบันครอบครัว ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสถาบันสื่อมวลชน และด้านความเข้าใจทางการเมือง เป็นคำถามแบบมาตรฐานค่าของ Likert โดยมีค่าเป็น 5 ระดับ คือ ระดับความคิดเห็นมากที่สุด ระดับความคิดเห็นมาก ระดับความคิดเห็นปานกลาง ระดับความคิดเห็นน้อย ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด โดยกำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบได้คำตอบเดียว การกำหนดคะแนนแต่ละช่วงคำตอบโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ให้เกณฑ์ของระดับความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนทั้ง 5 ด้าน แบบสอบถามมีจำนวน 23 ข้อ โดยแบ่งเป็นข้อคำถามที่ครอบคลุมเนื้อหา จำนวน 5 ด้าน ได้แก่

1. ระดับความคิดเห็น ด้านสถาบันครอบครัว จำนวน 5 ข้อ
2. ระดับความคิดเห็น ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน จำนวน 5 ข้อ
3. ระดับความคิดเห็น ด้านสถาบันการศึกษา จำนวน 4 ข้อ
4. ระดับความคิดเห็น ด้านสถาบัน สื่อมวลชน จำนวน 5 ข้อ
5. ระดับความคิดเห็น ด้านความเข้าใจทางการเมือง จำนวน 4 ข้อ

โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย แบ่งเป็น 5 ระดับจากช่วงค่าเฉลี่ย ดังนี้ (ประคองกรรณสูตร, 2538)

ค่าเฉลี่ย	จัดอยู่ในระดับความเห็น
4.50 – 5.00	เห็นด้วยมากที่สุด
3.50 – 4.49	เห็นด้วยมาก
2.50 – 3.49	เห็นด้วยปานกลาง
1.50 – 2.49	เห็นด้วยน้อย
1.00 – 1.49	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยกรณีศึกษา: ตำบลธาตุ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (open ended question)

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และสำนวนภาษาที่ใช้ให้ถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา ศึกษาคัดเลือกแต่เฉพาะข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นว่าใช้ได้เท่านั้นโดยใช้เกณฑ์ยอมรับของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 2 ท่านขึ้นไป นำไปใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validation) ผู้วิจัยนำเสนอร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมในการใช้ภาษาจากนั้นนำเสนอแบบสอบถามที่ผ่านการเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิง

เนื้อหาและตรวจสอบข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดของการวิจัยและครอบคลุมตัวแปรของการวิจัยทั้งหมด เมื่อพบข้อมูลบกพร่องผู้วิจัยจะปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามจนกระทั่งแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหามากที่สุด

5. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยนำไปทดลอง (try out) กับกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย คือเยาวชนในตำบลธาตุ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดศรีสะเกษ โดยกำหนดขนาดตัวอย่างในการทำ try out จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาร์ช (Cronbach's alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์สำหรับคอมพิวเตอร์ในการประมวลผล ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาร์ช โดยได้ค่าความเชื่อมั่น = .894

6. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัยในครั้งนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อขอความร่วมมือจากเยาวชนตำบลธาตุ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยให้ทราบ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยตนเอง

2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย และรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง โดยแจกแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด และใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 1 เดือน คือ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563

3. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ตรวจสอบให้คะแนน จากนั้นนำไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติตามความเหมาะสม โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ หลักสถิติแบบแจกแจงความถี่ (frequency distribution) และร้อยละ (percentage) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ แบ่งระดับความเหมาะสมของดัชนีวัดผลความสำเร็จเป็น 5 ระดับจากทฤษฎีของลิเคิร์ท Likert (1967)

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย กรณีศึกษา: ตำบลธาตุ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดศรีสะเกษ วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นและปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย และเพื่อศึกษาแนวทางการ

เสริมสร้างความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนรวม 5 ด้าน คือ 1) ด้านสถาบันครอบครัว 2) ด้านกลุ่มเพื่อน และชุมชน 3) ด้านสถาบันการศึกษา 4) ด้านสถาบันสื่อมวลชน และ 5) ด้านความเข้าใจทางการเมือง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เยาวชนในตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 400 คน เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบสะดวก (convenience random sampling) ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเลือกเป้าหมายที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนโพธิ์ธาตุประชาสรรค์ โรงเรียนหนองหุ้มศรีสำราญวิทยาและโรงเรียนนครศรีลำดวนวิทยาและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคณิตศาสตร์ โดยใช้ค่าสถิติร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วัดระดับความคิดเห็นความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เยาวชนในตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษครั้งนี้ เป็นเพศชาย 177 คน และ เพศหญิง จำนวน 223 คน ส่วนใหญ่อายุ 16 ปี จำนวน 191 คน รองลงมาอายุ 17 ปี จำนวน 100 คน อายุ 15 ปี จำนวน 75 คนและอายุ 18 ปีจำนวน 34 คนตามลำดับ เยาวชนส่วนใหญ่สังกัดโรงเรียนนครศรีลำดวนวิทยา จำนวน 190 คน รองลงมาคือ สังกัดโรงเรียนหนองหุ้มศรีสำราญวิทยา จำนวน 150 คน และสังกัดโรงเรียนโพธิ์ธาตุประชาสรรค์ จำนวน 60 คน ตามลำดับ และเยาวชนส่วนใหญ่ศึกษาระดับชั้นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 191 คน รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 168 คน และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 41 คน ตามลำดับ

2. ข้อมูลความคิดเห็นและปัจจัยความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย กรณีศึกษา : ตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ

2.1 ข้อมูลระดับความคิดเห็นความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย ตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวม ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.92 เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่าเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือด้านสถาบันการศึกษา รองลงมาคือ ด้านความเข้าใจทางการเมือง ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านสถาบันครอบครัว และด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน ตามลำดับ

2.2 ระดับความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย ตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็น ด้านสถาบันครอบครัว ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.95 เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือในครอบครัวของท่านมีการติดตามรับฟังข่าวสารทางการเมืองผ่านแหล่งข้อมูลและทางสื่อประเภทต่าง ๆ รองลงมาคือ บุคคลในครอบครัวของท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนทนาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองไปฟังคำปราศรัยนักการเมือง เป็นต้น และข้อที่มี

คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือบุคคลในครอบครัวของท่านเข้าร่วมพูดคุยประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นของชุมชนตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ร้านกาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น

2.3 ระดับความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยตำบลธาตุอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็น **ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน** ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.94 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าเรียงลำดับค่าเฉลี่ยคือ ท่านและเพื่อน ๆ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี รองลงมาคือ กลุ่มเพื่อนของท่านให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือท่านและเพื่อน ๆ เข้าร่วมพูดคุยสนทนาประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นในชุมชนตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ร้านกาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น

2.4 ระดับความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยตำบลธาตุอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็น **ด้านสถาบันการศึกษา** ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.93 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดมีระดับความคิดเห็นระดับมากที่สุดคือ บรรยายภาคการเรียนการสอน มีความเป็นประชาธิปไตย เช่น เปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน การรับฟังความคิดเห็นกัน และกัน การแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี รองลงมาคือ ครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษามีความเป็นกันเองและแสดงออกหรือปฏิบัติต่อท่านและเพื่อนนักเรียนด้วยความเสมอภาคและยุติธรรมและข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ ท่านคิดว่าสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมือง

2.5 ระดับความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยตำบลธาตุอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็น **ด้านสถาบันสื่อมวลชน** ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.89 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดมีระดับความคิดเห็นระดับมากที่สุดคือ เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารปัจจุบันทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูล ติดตามข่าวสารทางการเมืองได้ รองลงมาคือ สื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ และบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่านและข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ สื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ มีอิทธิพลสำคัญในการชักจูงโน้มน้าวความคิดเห็นของท่าน

2.6 ระดับความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตยตำบลธาตุอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็น **ด้านความเข้าใจทางการเมือง** ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.90 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดมีระดับความคิดเห็นระดับมากที่สุดคือ ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ รองลงมาคือ ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าท่านจะเลือกผู้แทนที่ดีจากพรรคการเมืองใดก็ได้ ไม่ว่า

จะเป็นผู้นำที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกับท่านหรือไม่ก็ตามและข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าท่านมีสิทธิแสดงความคิดเห็นทางการเมืองแม้ว่าจะสอดคล้องหรือแตกต่างกับผู้อื่น

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย กรณีศึกษา: ตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

ระดับความคิดเห็นความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในการเมืองแบบประชาธิปไตย ตำบลธาตุ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษในภาพรวมทั้ง 5 ด้านภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนา แซ่ไพเราะ (2555) ได้ศึกษาเรื่องความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ. 2549-2554 พบว่า ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตื่นตัวทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตื่นตัวทางการเมืองด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอยู่ในระดับมาก มีความตื่นตัวทางการเมืองด้านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ภาพรวมการกล่อมเกลากลายทางการเมืองผ่านสถาบันต่าง ๆ พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีการกล่อมเกลากลายทางการเมืองมากที่สุดมีจำนวนเท่ากับ 2 สถาบัน คือ สถาบันการศึกษาและสถาบันมวลชน การกล่อมเกลากลายทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ด้านสถาบันครอบครัว พบว่า โดยรวมสถาบันครอบครัวมีส่วนในการกล่อมเกลากลายทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน พบว่า โดยรวมกลุ่มเพื่อนและชุมชนมีส่วนในการกล่อมเกลากลายทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ด้านสถาบันการศึกษา พบว่า โดยรวมสถาบันการศึกษามีส่วนในการกล่อมเกลากลายทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ด้านสถาบันสื่อมวลชน พบว่าโดยรวมสถาบันสื่อมวลชนมีส่วนในการกล่อมเกลากลายทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง สถาบันทางการเมือง พบว่า โดยรวมและพิจารณาเป็นรายข้อสถาบันทางการเมืองมีส่วนในการกล่อมเกลากลายทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ มีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยรวมแตกต่างจากนักศึกษาในสาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ และการจัดการ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยรวมแตกต่างจากนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ด้านสถาบันครอบครัว ในระดับปานกลาง คือในครอบครัวของท่านมีการติดตามรับฟังข่าวสารทางการเมืองผ่านแหล่งข้อมูลและทางสื่อประเภทต่าง ๆ รองลงมาคือ บุคคลในครอบครัวของท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนทนาแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ไปฟังคำปราศรัยนักการเมือง เป็นต้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพาพร ต้นดีสุนทร (2558, หน้า 59) กล่าวถึง เนื่องจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย การใช้ชีวิต การงานในสถาบันองค์กรต่าง ๆ จึงมีลักษณะแบบถูกจำกัดทั้งการมีทัศนคติแบบอุปถัมภ์ การไม่ให้ความเท่าเทียมกันในการ

แสดงออกซึ่งความคิดเห็น ระบบการเลี้ยงดูในครอบครัว ก็ได้รับอิทธิพลนี้ไปด้วย ซึ่งอันที่จริงแล้วการบ่มเพาะตั้งแต่เด็กนั้นเป็นเรื่องสำคัญมาก เพื่อให้เขามีจิตใจที่อ่อนโยน มีคุณธรรม รู้จักการมีเหตุผล แบ่งปัน รู้จักรับฟัง มีการแสดงออก และหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาทด้วยการใช้กำลัง และรักความยุติธรรม แต่การเลี้ยงดูเด็กของคนไทย ไม่เป็นประชาธิปไตยเท่าที่ควร เพราะเราสอนเด็กแบบอำนาจนิยมจากการคุ้นชินการใช้ชีวิต ภายในรัฐที่ใช้อำนาจในการปกครองบังคับ เราจึงสอนเด็กโดยใช้ระบบอาวุโสเป็นใหญ่ ผูกขาด ความถูกต้องทุกอย่างที่ถูกต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามโดยขาดเหตุผล เด็กไม่เข้าใจว่าเขาควรมีวินัยอย่างไรแต่ต้องคอยเอาใจผู้ใหญ่ พ่อ แม่ ผู้อาวุโสทุก ๆ คนที่อยู่ในครอบครัว เขาจึงไม่มีวินัย ไม่รู้จักรับผิดชอบตัวเอง จัดการตัวเองไม่ได้ ไม่รู้จะปฏิบัติอย่างไร เพราะคตินิยมที่ว่า “เด็กดี คือ ผู้ที่เชื่อฟังผู้ใหญ่” นั่นเอง ดังนั้น ระบบการอบรมเลี้ยงดูจะช่วยสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้ก็ตั้งแต่ที่บ้าน ตั้งแต่เล็กด้วยการสร้างสมดุลระหว่างการใช้เสรีภาพ ความรับผิดชอบ และความมีวินัย โดยเฉพาะการสร้างนิสัยให้เป็นผู้มีวินัยที่ควบคุมตัวเองได้ เพราะคำว่า วินัย หมายถึง ข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติอย่างสมัครใจจนเป็นนิสัย วินัยเป็นสิ่งสำคัญมากในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองตนเอง ดังนั้น ถ้าประชาชนในชาติขาดความรับผิดชอบและไม่มีความมีวินัยในตนเองแล้ว นั้นย่อมหมายถึง การไม่สามารถบังคับหรือควบคุมตัวเองให้อยู่ในกรอบกติกาที่ตนเองและผู้อื่นร่วมกำหนดขึ้นได้ ซึ่งส่งผลทำให้ไม่สามารถที่จะใช้สิทธิในการปกครองอย่างเหมาะสมได้เช่นกัน ซึ่งการเป็นผู้มีวินัย นั้นยังเป็นผู้ที่มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ของตนด้วย คือ มีความรับผิดชอบต่อสถานภาพต่าง ๆ ที่ตนเป็นอยู่ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกของชุมชนของครอบครัว และพลเมืองของประเทศ ซึ่งการมีวินัยนี้มีความจำเป็นมากสำหรับสังคมไทย เพราะคนไทยโดยทั่วไปนั้นมักขาดวินัย แต่ชอบอิสระ ดังคำกล่าวที่ว่า “ทำอะไรตามใจคือไทยแท้” คนไทยจึงชอบหลบหลีกกฎหมาย หรือระเบียบสังคม เช่น การฝ่าฝืนกฎจราจร การหลีกเลี่ยงภาษี เป็นต้น

ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน ในระดับปานกลาง คือท่านและเพื่อน ๆ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี รองลงมาคือ กลุ่มเพื่อนของท่านให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550, หน้า 55) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับ “การพัฒนาประชาธิปไตยและค่านิยมของเยาวชนไทย” พบว่า สถาบันที่เยาวชนให้ความเชื่อมั่นค่อนข้างมากเป็นอันดับสูงสุด ได้แก่ โทรทัศน์ รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ และระบุว่ามีความสนใจการเมืองอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสนใจการเมืองร้อยละ 43.9 ขณะที่ร้อยละ 32.8 ระบุว่าไม่ค่อยสนใจ นอกจากนี้มีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของ “ประชาธิปไตย” ว่าหมายถึงการมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน อยู่ในอันดับมากที่สุดคือ ร้อยละ 14.9 รองลงมาคือการเมืองอิสระทางความคิดเห็นการกระทำภายใต้กฎหมาย ร้อยละ 10.3 ในขณะที่การเคารพความคิดเห็นของคนส่วนมากอยู่อันดับสาม ส่วนเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกันอยู่ลำดับต่ำที่สุดคือร้อยละ 3.1

ด้านสถาบันการศึกษา ในระดับปานกลาง คือ บรรยากาศการเรียนการสอน มีความเป็นประชาธิปไตย เช่น เปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน การรับฟังความคิดเห็นกันและกัน การแก้ปัญหาด้วยวิธีสันติวิธี รองลงมาคือ ครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษามีความเป็นกันเองและ

แสดงออกหรือปฏิบัติต่อท่านและเพื่อนนักเรียน ด้วยความเสมอภาคและยุติธรรมโดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวภา ประคองศิลป์, ฉันทนา กล่อมจิต, กนกอร ยศไพบุลย์ และกฤตกร กล่อมจิต (2547, หน้า 56) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของการศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครู และนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก รวมถึงการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในเชิงนโยบายของโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดในเรื่องการกำหนดนโยบายที่จะฝึกฝนให้การเรียนรู้แก่นักเรียนในการปกครองตนเอง ได้แก่ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียนของโรงเรียนและห้องเรียน การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยโดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม แสดงความคิดเห็น และพยายามสร้างบรรยากาศในห้องเรียนมีความเป็นกันเอง อ่อนน้อม และเป็นมิตร รวมถึงให้นักเรียนมีส่วนร่วมปฏิบัติ และมีโอกาสเลือกเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุม หรือชมรมของโรงเรียนได้อย่างอิสระตามความสนใจอย่างแท้จริง

ด้านสถาบันสื่อมวลชน คือ เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสาร ปัจจุบันทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูลติดตามข่าวสารทางการเมืองได้ รองลงมาคือ สื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ และบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่านสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสถียร ปรีดาสา (2545, หน้า 52) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างความตื่นตัวทางการเมืองกับพฤติกรรม การเปิดรับและการใช้สื่อมวลชนเพื่อสนองความพึงพอใจของประชาชนจังหวัดมุกดาหาร กรณีการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงปี 2535-2537” พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 63.3 มีความตื่นตัวทางการเมืองน้อย ส่วนผู้อยู่ในเกณฑ์มีความตื่นตัวทางการเมืองมากร้อยละ 36.7 และเมื่อนำไปเทียบความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ผลปรากฏว่าความตื่นตัวทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การเปิดรับสื่อสารมวลชน การเปิดรับการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และพฤติกรรมการใช้ประโยชน์และสนองความพึงพอใจ จากการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ เมื่อนำคุณลักษณะประชากรมารวมทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ พบว่า เพศ สถานภาพครอบครัว อาชีพ รายได้ และการศึกษามีความสัมพันธ์กับความตื่นตัวทางการเมือง ส่วนอายุ และสถานภาพการสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับความตื่นตัวทางการเมือง

ด้านความเข้าใจทางการเมือง ในระดับปานกลาง คือ ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ รองลงมาคือ ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าท่านจะเลือกผู้แทนที่ดีจากพรรคการเมืองใดก็ได้ไม่ว่าจะเป็นผู้นำที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกับท่านหรือไม่ก็ตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ หรุณ เพ็ญโอ (2550, หน้า 68) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลกะลวอ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในระดับน้อย ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนอยู่ในระดับน้อย โดยพบว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก สูงกว่าร้อยละ 62 ส่วนปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วม

ทางการเมืองระดับท้องถิ่น พบว่า เกิดจากการสมัครใจ สำนึกในหน้าที่ อยากมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก สูงถึงร้อยละ 70 สำหรับปัญหาอุปสรรค ทัศนคติ ความคาดหวัง และแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นในอนาคต พบว่า ผู้ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งส่วนใหญ่เห็นว่าสาเหตุที่ทำให้บัตรเสียเกิดจากการได้รับการศึกษาไม่เพียงพอ อยู่ในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 38 และยังมีข้อเสนอแนะต่อการป้องกันบัตรเสียว่าควรพิมพ์บัตรเลือกตั้ง ที่มีทั้งภาษาไทยและภาษามลายูควบคู่กัน และควรเปลี่ยนแปลงแนวทางการวินิจฉัยบัตร คิดเป็นร้อยละ 40 และ 30 ตามลำดับ จากการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลกะลุวอ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับปรุงและหาแนวทางการแก้ไขรวมทั้งประยุกต์วิธีการจูงใจ และเพิ่มความสะดวกในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และวัฒนธรรมชุมชน

แนวทางการเสริมสร้างความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน

1. ด้านสถาบันการศึกษา ควรจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ด้านประชาธิปไตยเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน
2. ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน ควรมีการพูดคุยและมีส่วนร่วมแบบวิถีประชาธิปไตย และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารบ้านเมืองได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง
3. ด้านสถาบันสื่อมวลชน ควรเน้นการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มเยาวชน หาวิธีการจูงใจ และเพิ่มความสะดวกในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง
4. ด้านความเข้าใจทางการเมือง ควรจัดให้มีเวทีที่ประชาธิปไตยในการเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองสำหรับเยาวชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรให้มีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตจังหวัดอื่น ๆ
2. ศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองที่ดี สิทธิหน้าที่และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม
3. ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยถึงความพร้อม เพื่อส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์หรือที่เกี่ยวข้องในสถาบันการศึกษา เน้นการกล่อมเกลาสังสร้างการตื่นตัวทางการเมืองให้แก่เยาวชน

บรรณานุกรม

- ทิพาพร ตันติสุนทร. (2558). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ประคอง กรรณสูตร. (2538). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประหยัด หงส์ทองคำ. (2550). รัฐธรรมนูญ: ในมุมมองทางรัฐศาสตร์ วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 5(1), หน้า 14 –41.
- เยาวภา ประคองศิลป์, ฉันทนา กล่อมจิต, กนกอร ยศไพบูลย์ และกฤตกร กล่อมจิต. (2547). รายงานวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของการศึกษาขั้นพื้นฐาน” กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วัฒนา ช่างไฟเราะ. (2555). ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยช่วงปี พ.ศ.2549-2554. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง, มหาวิทยาลัยเกริก.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2548). การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ศิริพงศ์ พฤทธิพันธุ์. (2553). ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับธุรกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อาชนพริ้นติ้ง.
- สถาบันพระปกเกล้า และสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). รายงานวิจัยเรื่อง “การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยและค่านิยมของเยาวชนไทย” กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- เสถียร ปรีดาสา. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างความตื่นตัวทางการเมืองกับพฤติกรรมการเปิดรับและการใช้สื่อมวลชนเพื่อสนองความพึงพอใจของประชาชนจังหวัดมุกดาหาร กรณีการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงปี 2535-2537. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หรรณ เฟื่องโอ. (2550). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลกะลุวอ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส. รายงานการศึกษานิพนธ์ปริญญาตรีรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale: Reading in Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley&Son.

ละครชาตรีคณะจกกล โปร่งน้ำใจ

Chatree Drama by Chongkol Prongnamjai Group

วันที่รับบทความ: 3 กันยายน 2564

ณัฐริยา สามารถ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 16 ตุลาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 20 ตุลาคม 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบและกลวิธีการของการแสดงละครชาตรีคณะจกกล โปร่งน้ำใจ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับนักวิชาการด้านศิลปะการแสดงไทยและบุคคลในคณะจกกล โปร่งน้ำใจ รวม 10 คน จากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์ด้วยวิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า ละครชาตรีคณะจกกล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะละครที่สืบสายมาตั้งแต่ไพร่หลวงเกณฑ์บุญในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่อพยพมาจากนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา มาตั้งรกรากที่บริเวณหลานหลวงในปัจจุบัน และนำเอาละครชาตรีเข้ามาด้วย ซึ่งทางคณะได้ทำการแสดงและอนุรักษ์ละครชาตรีจวบจนถึงปัจจุบันคณะจกกล โปร่งน้ำใจมีองค์ประกอบการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งเรื่องที่แสดงและเรื่องที่ยกมาแสดง เรื่อง สังข์ทอง ตอน พระสังข์เลี้ยงเมือง ผู้แสดงที่ต้องมีการคัดเลือกและฝึกฝนอย่างเชี่ยวชาญ บทละครที่หาฟังได้ยาก วงดนตรีที่ใช้บรรเลงที่เรียกว่า ชาตรีเครื่องใหญ่หรือชาตรีเข้าเครื่อง และการแต่งกายแบบยืนเครื่อง รวมถึงมีกลวิธีในการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ทั้ง การร้องประกาศโรงและทำรำที่ประณีตงดงามเนื่องจากได้รับอิทธิพลการรำจากกรมศิลปากรส่วนหนึ่ง

คำสำคัญ: ละครชาตรี การแสดงละครชาตรี คณะจกกล โปร่งน้ำใจ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
e-mail: natthareeyas@nairong.ac.th

Chatree Drama by Chongkol Prongnamjai Group

Received: September 3, 2021

Natthareeya Sarmart¹

Revised: October 16, 2021

Accepted: October 20, 2021

Abstract

The objective of this study is to study the history, components, model and performance tactics of Chatree Drama by Chongkol Prongnamjai group. This study is qualitative research. Tools used in the study are interview forms and participant observation with 10 academics of Thai Performing Arts and staff of Chongkol Prongnamjai group. Then, data is synthesized using induction. The results showed that Chatree Drama by Chongkol Prongnamjai group was descended from the Pai Laung Gen Boon during the reign of King Rama III who moved from Nakhon Si Thammarat, Phatthalung, and Songkhla to live in the area of Lan Luang Road in the present. They brought Chatree Drama. The group has performed and preserved Chatree Drama until now. The Chongkol Prongnamjai group has unique performance components in terms of drama. The popular drama is Sang thong, especially Phra Sang Leib Mueng scene. Performers are selected and practice to be efficient. Plots are not common. The band used to play is called Chatree Khreung Yai or Chatree Kao Khreung. The costumes are called Yeun Khreung. The performance tactics are unique for both delicate singing and dancing because they are partially influenced by Fine Arts Department.

Keywords: tactics, Chatree Chongkol Prongnamjai drama group, Lan Luang area

¹ Master degree student in Thai Drama, Bunditpatanasilpa Institute.
e-mail: natthareeyas@nairong.ac.th

บทนำ

ละครชาตรีเป็นหนึ่งในการแสดงพื้นบ้านที่มีเรื่องราวที่น่าสนใจและมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานเป็นศิลปะแขนงหนึ่งของชาวบ้านที่รวมศาสตร์และศิลป์หลายแขนงไว้รวมกัน ได้แก่ การขับร้อง การเจรจา วงดนตรี การละเล่นพื้นบ้านและเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในการแก้สืนชาตคาคดลีนบน ละครชาตรีเป็นละครรำชนิดแรกๆที่จัดว่าเป็นละครที่เก่าแก่เป็นอย่างมาก (สมถวิล วิเศษสมบัติ, 2525, หน้า 24) สอดคล้องกับคำกล่าวของ ธนิต อยู่โพธิ์ (2531, หน้า 19-20) ที่กล่าวว่า “ละครชาตรีนั้นเป็นละครที่มีมาแต่สมัยโบราณ มีอายุเก่าแก่และสืบทอดมายาวนานกว่าละครชนิดอื่น ๆ”

นอกจากนี้ ละครชาตรียังเป็นละครที่มีลักษณะพิเศษ ไม่เพียงแต่ให้ความบันเทิงแต่ยังเกี่ยวข้อง กับพิธีกรรมและความเชื่อของคนไทยในการแก้บน เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเชื่อในเรื่องของการบนบานศาลกล่าว ไม่ว่าจะเป็นบนเป็นอาหาร ขนม ไข่ต้ม ของคาวของหวาน หรือบนเป็นการแสดง เมื่อได้ตามประสงค์ที่ต้องการแล้วก็ต้องไปทำตามที่ทำบนไว้ ละครชาตรียังเป็นหนึ่งในการแสดงยอดนิยมที่ผู้คนจะนำไปแก้บน ด้วยเป็นละครที่เก่าแก่ มีวิธีการรำและบทร้องที่เป็นเอกลักษณ์ แสดงถึงความตั้งใจ นับได้ว่าบทบาทสำคัญของละครชาตรี นอกจากให้ความสนุกสนานแล้วยังคงมีบทบาททางพิธีกรรม แก้บนอีกด้วย ดังที่ อรุณวรรณ เกตุอร่าม (2542, หน้า 576) กล่าวว่า

“ละครชาตรีนอกจากมีบทบาทในการให้ความบันเทิงแล้วยังเป็นละครแก้บน ซึ่งเป็น การแสดงที่เป็นพิธีกรรมแสดงถวายต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากคนไทยมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นความเชื่อในสิ่งลึกลับที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ โดยเชื่อว่าเป็น สิ่งที่มีอำนาจสามารถบันดาล ให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมหัศจรรย์ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ความเจริญทางเทคโนโลยีจะสามารถเข้าสู่จนเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แล้ว แต่ยังมีประชาชนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่ง นอกเหนือธรรมชาติ โดยการเชื่อมั่นและเคารพนับถืออย่างมาก เมื่อตนเองสำเร็จตามประสงค์ ก็จะแก้บนตามที่ได้ระบุต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นว่าจะทำอะไรเป็นการตอบแทน”

ละครชาตรีเข้ามาแพร่หลายในกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประมาณพุทธศักราช 2375 เมื่อเจ้าพระยาพระคลัง (สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์) หรือ ดิศ บุนนาค ยกทัพไปปราบปรามเหตุการณ์ที่หัวเมืองภาคใต้เรียบร้อยแล้ว เมื่อยกทัพกลับชาวเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ก็ขออพยพติดตามกองทัพมาด้วย เมื่อเข้ามาถึงถิ่นบางกอกเกิดสถานการณ์ข้าวยากหมากแพง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 จึงโปรดให้ช่วยชาวเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ที่อพยพเข้ามาถิ่นบางกอกโดยโปรดให้ชาวเมืองเหล่านี้ตั้งบ้านเรือนที่ตำบลสนามควาย (บริเวณหลานหลวงในปัจจุบัน) โดยเรียกว่า เป็น “ไพร่หลวง เกณฑ์บุญ” บรรดาชาวเมือง นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา เหล่านี้จะมีผู้ที่มีความสามารถในการแสดงละครชาตรีเป็นจำนวนมาก จึงเกิดการรวบรวมจัดตั้งเป็นคณะละครรับเหมาแสดงงานต่าง ๆ ต่อมาจนเป็นที่เลื่องลือและฝึกหัดกันต่อมาหลายรุ่น (มนตรี ตราโมท, 2540, หน้า 2-6)

ซึ่งในปัจจุบันมีละครชาตรีหลายคณะที่สืบสายมาจากไพร่หลวงเกณฑ์บุญเมื่อครั้งรัชกาลที่ 3 แต่ที่ยังคงอยู่บริเวณเดิมคือ ตรอกหลานหลวงนั้น มีอยู่ 2 สาย คือ สายเรือนนท และสายโปรงน้ำใจ ทั้งสองสายนั้นถือเป็นคณะดั้งเดิม และสันนิษฐานว่าสืบสายโดยตรงจากไพร่หลวงเกณฑ์บุญ เริ่มต้นและเติบโตมาในเวลาไล่เลี่ยกัน ประกอบอาชีพรับงานรำแก้บนตามสถานที่ต่าง ๆ และรับแสดงละครชาตรีตามแต่จะมีผู้ว่าจ้างไป

ในส่วนของสายโปรงน้ำใจนั้นสืบเชื้อสายมาเป็นคณะจกกล โปรงน้ำใจ ปัจจุบันก็ยังคงรับเล่นงานละครชาตรี แม้จะน้อยกว่าปัจจุบันมาก เพราะยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ผู้คนในสังคมให้ความสนใจละครชาตรีที่มีเนื้อเรื่องค่อนข้างยาวนานน้อยลง และสนใจการแสดงสั้น ๆ มากกว่า แต่คณะจกกล โปรงน้ำใจก็ยังคงมีการอนุรักษ์สืบสานการเล่นละครชาตรีแบบดั้งเดิม ทั้งลักษณะท่าทาง การแต่งกาย การคัดเลือกนักแสดง การไหว้ครู การตั้งเครื่องดนตรี บัธรงและทำนอง ในรูปแบบขององค์ความรู้เชิงวิชาการมีการถ่ายทอดให้กับองค์กรหรือสถานศึกษา หรือได้รับโอกาสจากหน่วยงานที่สนับสนุนในเรื่องของด้านนาฏศิลป์ไทยให้ทำการแสดงอยู่บ่อยครั้ง แต่ก็ยังควรได้รับการสืบทอดองค์ความรู้ให้กว้างขวางมากขึ้นไปอีก

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงเห็นควรว่าควรที่จะจัดทำวิจัยเรื่อง ละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ และวิเคราะห์รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ และเก็บรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ในด้านเอกลักษณ์การแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปรงน้ำใจ ให้เป็นองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าคู่แผ่นดินไทยและสร้างประโยชน์แก่ผู้สนใจละครชาตรีสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ
2. วิเคราะห์รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลวิจัยจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์พื้นที่เก็บข้อมูล โดยสามารถสรุปเป็นขอบเขตด้านเนื้อหาได้ดังนี้

1. ด้านประวัติความเป็นมาของคณะจกกล โปรงน้ำใจ ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาในการก่อตั้งคณะ การสืบทอดเชื้อสายในการแสดงละครชาตรี
2. ด้านองค์ประกอบและรูปแบบการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปรงน้ำใจ ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบการแสดงละครชาตรี เช่น การคัดเลือกนักแสดง บัธรง บัธละคร วงดนตรีที่ใช้ในการแสดง
3. ด้านกลวิธีการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปรงน้ำใจ ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีพิเศษการแสดงละครชาตรีที่แตกต่างจากคณะอื่น ๆ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ละครชาตรีคณะจงบกล โปร่งน้ำใจ มีวิธีการดำเนินการวิจัย โดยสามารถแบ่งเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลการวิจัยโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์บุคคลรวมทั้งสิ้น 10 คน ดังนี้

1.1 นักวิชาการด้านศิลปการแสดง จำนวน 2 ท่าน ที่มีประสบการณ์ในวงการศิลปการแสดงของไทยไม่ต่ำกว่า 10 ปี

1.2 ทีมงานละครชาตรีคณะจงบกล โปร่งน้ำใจ จำนวน 3 คน ทั้งทายาทผู้สืบทอด หรือครูผู้สอนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ในคณะ และมีประสบการณ์ทำงานกับคณะละครชาตรีจงบกล โปร่งน้ำใจ ไม่ต่ำกว่า 5 ปี

1.3 ผู้เกี่ยวข้องกับคณะละครชาตรีจงบกล โปร่งน้ำใจ ทั้งนักแสดง ผู้ช่วยด้านเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย นักดนตรีในวงที่ใช้ทำการแสดง จำนวน 5 คน ที่มีประสบการณ์ทำงานจริงในคณะละครชาตรีจงบกล โปร่งน้ำใจ ไม่ต่ำกว่า 5 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เรื่อง ประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจงบกล โปร่งน้ำใจ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือ IOC (Index of item objective congruence) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้แก่

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงละครชาตรี 1 ท่าน จากคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงละครชาตรี 1 ท่าน จากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร

- ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีประกอบการแสดง 1 ท่าน จากคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

- ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีประกอบการแสดง 1 ท่าน จากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร

- ผู้มีประสบการณ์ตรงด้านการแสดงละครชาตรีจากคณะจงบกล โปร่งน้ำใจ 1 ท่าน

มีผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือ IOC (Index of item objective congruence) เท่ากับ 0.95 อยู่ในเกณฑ์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มประชากรทั้งหมด 10 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เรื่อง ประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจงบกล โปร่งน้ำใจ โดยใช้วิธีการนัดหมายก่อนการสัมภาษณ์ และใช้การซักถามประกอบกับการอัดบันทึกเทป ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล ซึ่งคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นคำถามปลายเปิด ดังนี้

- 1.1 ด้านประวัติความเป็นมาของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ
 - คณะจกกล โปร่งน้ำใจมีประวัติความเป็นมาอย่างไร
 - คณะจกกล โปร่งน้ำใจมีการสืบทอดมาแล้วกี่รุ่น และปัจจุบันเป็นรุ่นที่เท่าไร
 - คณะจกกล โปร่งน้ำใจมีลักษณะการสืบทอดการแสดงอย่างไร
- 1.2 ด้านองค์ประกอบและรูปแบบการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ
 - คณะจกกล โปร่งน้ำใจมีองค์ประกอบในการแสดงละครชาตรีอะไรบ้าง
 - ในแต่ละองค์ประกอบมีลักษณะอย่างไร
- 1.3 ด้านกลวิธีการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ
 - คณะจกกล โปร่งน้ำใจมีกลวิธีที่พิเศษจากคณะอื่น ๆ อย่างไร
 - คณะจกกล โปร่งน้ำใจมีหลักการในการสืบทอดกลวิธีต่าง ๆ อย่างไร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากคณะจกกล โปร่งน้ำใจ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า คือ การตรวจสอบด้านข้อมูลเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อให้ข้อมูลตรงตามความจริงและนำมาสรุปผลการวิจัยโดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction) และนำเสนอผลการวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลการวิจัยและสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ

จากการศึกษาพบว่าละครชาตรีคณะจกกล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะละครที่มีชื่อเสียงในจังหวัดกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก มีการสืบทอดรักษาดอกกันมาจากรุ่นสู่รุ่นละครชาตรีบางกอกถิ่นสนามควายของชุมชนย่านนางเลิ้ง วัดสุนทรธรรมทาน คณะจกกล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะละครชาตรีอีกคณะหนึ่งในย่านถนนหลานหลวง คณะจกกล โปร่งน้ำใจ เกิดในตรอกละคร แต่สืบเชื้อสายละครชาตรีมาจากตระกูลอากาศโปร่ง ที่อพยพมาจากพัทลุง ในช่วงรัชกาลที่ 5 และจากทางปทุมฯ ซึ่งมาจากอำเภอท่าเรือ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา และรับงานประจำเป็นละครรำแก่งบนที่ศาลท่านท้าวมหาพรหม (โรงแรมเอราวัณ ย่านราชประสงค์) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 จวบจนปัจจุบันเป็นเวลากว่า 50 ปี

จนในช่วงรัชกาลที่ 6 ทางคณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ ได้ก่อตั้งคณะขึ้นมาอย่างเป็นทางการจากบรรพบุรุษ โดยคุณแม่จกกล โปร่งน้ำใจ โดยท่านได้รับความรู้ดั้งเดิมในการแสดงละครชาตรีทางสายจังหวัดพัทลุงและทางสายจังหวัดอยุธยา โดยได้รับการฝึกฝนถ่ายทอดรูปแบบการแสดงดั้งเดิมมายังรุ่นสู่รุ่น

ซึ่งในปัจจุบันคณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ ดูแลโดยคุณจรรุวรรณ สุขสาคร หรือ คุณหนู ซึ่งเป็นหลานของคุณป้าจกกล และเป็นทายาทรุ่นที่ 4 ของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ ที่ยังสืบทอดการแสดงละครชาตรีของคณะ ยังคงอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมการแสดงและกลวิธีเทคนิคต่าง ๆ อย่างดั้งเดิม

ได้เป็นอย่างดีและทางคณะยังได้รับเชิดชูเกียรติเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นละครชาตรี เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย จากสภาวัฒนธรรมเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย โดยกรมส่งเสริมกระทรวงวัฒนธรรม และยังได้รับคัดเลือกจาก มหาวิทยาลัยมหิดล ในการวิจัยจัดทำแผนวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร ที่ทางกรุงเทพมหานครจัดขึ้น เพื่อสืบค้นงานวัฒนธรรมที่โดดเด่นยังคงมีบทบาท และเป็นที่ภาคภูมิใจ ของชุมชน ซึ่งทางคณะได้รับคัดเลือกจาก 50 เขตของกรุงเทพมหานคร ให้เป็นหนึ่งในเขตกรณีศึกษา และทำวิจัยเชิงลึกในด้านงาน ละครชาตรี นอกจากนี้ทางคณะยังได้มีโอกาสแสดงละครชาตรีต่อหน้าพระที่นั่งอีกด้วย

1.2 องค์ประกอบและรูปแบบการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ

จากการศึกษาพบว่า การแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ มีองค์ประกอบและรูปแบบการแสดงที่สำคัญ ดังนี้

เรื่องที่แสดง

เรื่องที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาตรีในคณะจกกล โปร่งน้ำใจจะมีลักษณะเป็นละคร จักร ๆ วงศ์ ๆ และนิทาน โดยจะเลือกแสดงเฉพาะตอนที่สนุกสนานหรือเป็นเรื่องราวใกล้ตัวซึ่งเนื้อเรื่อง เป็นเรื่องที่ผู้รับชมรู้จักกันเป็นอย่างดี เช่นเรื่อง แก้วหน้าม้า ตะเพียนทอง สุวรรณหงส์ โกมินทร์ พิกุลทอง

แต่เรื่องที่นิยมแสดงมากที่สุดและถือเป็นเอกลักษณ์ของคณะคือ เรื่องสังข์ทอง ตอน พระสังข์เลี้ยงเมือง ที่ทางคณะถูกว่าจ้างไปเล่นแก่นบนมากที่สุด เนื่องจากเนื้อเรื่องนี้เป็นไปในทางมงคลเกี่ยวกับการทำบุญทำกุศลจึงได้รับความนิยม

ซึ่งการรับแสดงบ่อยครั้ง ทำให้ทางคณะหิบบกบางช่วงของตอนนี้นำเป็นพื้นฐาน ที่ทุกคนในคณะต้องรำและร้องได้ ให้กับนักแสดงของคณะจกกล โปร่งน้ำใจอีกด้วย

ผู้แสดง

ทางคณะจะคัดเลือกผู้แสดงจากลักษณะรูปร่าง ใบหน้า ให้เหมาะสมกับตัวละครและบทบาทในการแสดงละครเรื่องนั้น ๆ และให้ผู้แสดงฝึกฝนเรียนรู้ในบทบาทของตัวละครที่ตนเองได้รับโดยจะอยู่ในการควบคุมโดยบรมครูของคณะ มีรายละเอียด ดังนี้

ตัวพระ

การคัดเลือกตัวพระสำหรับการแสดงละครชาตรี ทางคณะจะคัดเลือกผู้ที่มีลักษณะใบหน้า รูปไข่ สวยงาม คมคายเด่นสะดุดตา ท่าทางสะอาดสะอ้านและผึ่งผาย ลำคอระหง ไหล่ลาดตรง ช่วงอกใหญ่ ขนาดลำตัวเรียว เอวเล็กกวีคอดตามลักษณะชายงามในวรรณคดีไทย

นายโรงรำซัด

นายโรงรำซัดของคณะละครชาตรี ถือเป็นพระเอกของการแสดง ก่อนการแสดงจะเริ่มต้น จะมีการรำซัดชาตรี เป็นการรำไหว้ครูอย่างที่เป็นเมืองเพื่อเบิกโรง การรำซัดไหว้ครูนี้เป็นการรำเดี่ยว คือรำคนเดียวโดยมีปีไทน์ กลอง กรับ และฆ้องคู่ เป็นเครื่องดนตรีเล่นประกอบจังหวะ ผู้ที่แสดงในบทนี้ จะใช้ตัวพระเท่านั้น ดังนั้นวิธีการคัดเลือกนักแสดงจะคล้ายกับการคัดเลือกตัวพระ

ตำนาน

ทางคณะจะเลือกผู้ที่มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับตัวพระ กิริยามารยาทเรียบร้อย สุภาพ นุ่มนวลอ่อนหวานตามลักษณะหญิงงามในวรรณคดีเช่นกัน ยามแสดงอาการโศกเศร้าหรือยิ้มแย้มดีใจมี จริตความเป็นผู้หญิง แต่ถ้าเป็นบทผู้หญิงที่ต้องกระฉับกระเฉงก็สามารถที่จะแสดงได้อย่างธรรมชาติ

ตัวตลก

ในการแสดงละครชาตรีจะมีตัวแสดงที่ใช้ในการสร้างสีสัน เรียกว่า ตัวตลก ซึ่งคนที่แสดง ในบทบาทนี้ ทางคณะจะคัดเลือกคนที่มีความตลกขบขันในตัว สามารถเล่นบทได้อย่างเป็นธรรมชาติ ไม่เขินอายกับบทบาท มีไหวพริบปฏิภาณ แดกฉานในเรื่องการแสดง แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีและทัน ต่อสถานการณ์ เพราะจะต้องเป็นคนที่ย่อยสร้างสีสัน เพื่อให้การแสดงรื่นเริงนั่นเอง

ตัวแสดงอื่น ๆ

ทางคณะจะมีการแบ่งตัวแสดงอื่น ๆ เช่น ฤาษี พราน สัตว์น้อยใหญ่ ตามความเหมาะสม ของผู้แสดงกับบทบาท และประสบการณ์ในการฝึกฝนการแสดง ซึ่งทุกบทบาทนั้นมีความสำคัญต่อการ แสดงในทุกเรื่อง ทางคณะจึงใส่ใจในการคัดเลือกอย่างละเอียด เพื่อให้ได้การแสดงที่สมบูรณ์แบบที่สุด

ซึ่งในคณะจกกล โปร่งน้ำใจ ทุกตัวแสดงจะต้องได้รำการฝึกฝนเป็นอย่างดีก่อนทำการ แสดงการฝึกฝนมีทั้งการมากินนอนที่บ้านครูและไปกลับ โดยจะเริ่มฝึกกับครูที่มีความเชี่ยวชาญตั้งแต่ กระบวนการท่ารำ การร้อง รวมไปถึงการแต่งกาย แต่งหน้าตัวละคร และยังต้องแตกฉานในเรื่องการอ่าน บทร้อง มีการฝึกปฏิภาณไหวพริบเพื่อให้การแสดงรื่นเริง

และสิ่งสำคัญที่สุดในการฝึกฝนของคณะนี้คือ ทุกตัวแสดงจะต้องร้องและรำละครชาตรี ตอน พระสังข์เลียบเมืองได้ ซึ่งถือเป็นบทละครสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของคณะ เวลาที่รับงานแสดง ก็จะนำตอนนี้ไปเล่น และตอนนี้ยังมีเนื้อหาที่เป็นมงคล และจดจำง่าย ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการฝึกฝน ละครชาตรี

บทละคร

บทละครของคณะจกกล โปร่งน้ำใจจะประกอบไปด้วยคำร้องและบทเจรจาโดยทั้งเรื่อง ที่นำมาใช้แสดงจะมีบทละครที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นและอาจจะเพิ่มเติมในบางช่วงบางตอนเพื่อให้เกิด อรรถรสแก่ผู้ชมในการรับชมการแสดง บทละครสำคัญในคณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ ก็คือตอน พระสังข์เลียบเมือง มีตัวอย่างบทละคร ดังนี้

พระสังข์

ร้องเพลง เชื้อ

ยอกร ประนม ขึ้นเหนือเศศ
ที่ศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิไกร ใครจะหัน
ประชาราษฎร์ จงมีลาภ สถาพร
สวัสดี มีชัย เราให้พร

ไหว้ไทย เทเวศน์ นรังสรรค์
ขอเชิญท่าน มาอำนวย อวยพร
ทั้งเงินทอง ไหลล้น สมเอย
พระภุชช โพธิ์พราย กระจายไป

ร่ำ - เจรจา -

เสนา - ประชาชนที่ได้รับชัยชนะให้ศีลให้พร แล้วอย่าส่งเสียงดังชมบุญบารมีเสียเลย นิ่งกันให้เรียบร้อย (เสนาดูแลให้ประชาชนอยู่ในระเบียบเรียบร้อย คอยเอาไม้เคาะกะเกณฑ์ไม่ให้ประชาชนเข้ามาใกล้ สังข์จนเกินไป ทำวทยกรรมลสะกิดให้นางจันทเทวีดูพระสังข์ทองว่าใช้ลูกชายพระสังข์หรือไม่ นางจันท จึง จ้องมองดูพระสังข์)

บทละครข้างต้น ตามคำร้องกล่าวว่าพระสังข์ออกมาเลียบเมืองและอวยพรให้ชาวบ้าน ชาวเมืองอยู่เย็นเป็นสุข โดยทำการโปรยเงินโปรยทองให้กับชาวบ้านชาวเมืองที่มาคอยรับเสด็จ จึงสื่อได้ ถึงการอำนวยการอวยพร เป็นการนำโชคความมาให้แก่เจ้าภาพหรือผู้ที่รับชมในขณะนั้น จึงเป็นที่นิยมของ คณะจกกล โปร่งน้ำใจโดยผู้ว่าจ้างให้ความสนใจละครชาตรี เรื่อง สังข์ทอง ตอน พระสังข์เลียบเมืองเป็น อย่างมาก ซึ่งครูจากรูวรรณ สุขสาคร (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 31 สิงหาคม 2562) กล่าวว่า

“ทางคณะจะนำบทละครเรื่องสังข์ทอง ตอน พระสังข์เลียบเมืองหรือบทบาท พระสังข์ในตอนดังกล่าว มาใช้ในการฝึกหัดให้ศิษย์ที่จะเข้ามาทำการแสดงในคณะ จกกล โปร่งน้ำใจ โดยพื้นฐานศิษย์จะต้องฝึกหัดบทบาทพระสังข์ในตอน พระสังข์ เลียบเมืองเป็นลำดับแรก ๆ ก่อนที่จะเริ่มปฏิบัติการแสดงจริงได้และศิษย์ที่เข้ามา เป็นศิษย์ในคณะจกกล โปร่งน้ำใจจะต้องทราบถึงเรื่องย่อในละครชาตรีในทุก ๆ เรื่อง ที่ทางคณะจกกล โปร่งน้ำใจจะนำไปปฏิบัติในการแสดงจริงด้วย”

ดนตรี

ละครชาตรีคณะจกกล โปร่งน้ำใจจะมีความโดดเด่นโดยจะใช้เครื่องดนตรีที่เรียกว่า ชาตรี เครื่องใหญ่หรือชาตรีเข้าเครื่อง ดนตรีประกอบก็ใช้ประสมกันและใช้เครื่องดนตรีของละครชาตรี ผสมกับ วงปี่พาทย์ของละครนอก การแสดงเริ่มด้วยการรำซัดไหว้ครูแล้วลงโรงจับเรื่องด้วยเพลงวาแบบละครนอก ส่วนวิธีการแสดงนั้นใช้ทั้งแบบละครชาตรีและแบบละครนอกผสมกัน ซึ่งการแสดงแบบนี้ยังเป็นที่นิยมกัน มาจนถึงทุกวันนี้

ในส่วนของเพลงที่ใช้ในการประกอบการแสดงของคณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ มีหลายเพลงด้วยกัน แบ่งได้เป็นสองประเภท คือเพลงหน้าพาทย์และเพลงทั่วไป

เพลงหน้าพาทย์

เพลงหน้าพาทย์ เป็นเพลงที่ใช้ในการประกอบอากัปกิริยาของตัวละครต่าง ๆ เวลาที่จะ เคลื่อนไหวหรือแสดง ซึ่งจะมีลำดับขั้นใช้ในตัวละครที่แตกต่างกันออกไป ในการแสดงของคณะละคร ชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ ใช้เพลงหน้าพาทย์หลายเพลง เช่น เพลงเสมอ เพลงรว เพลงเชิด

เพลงทั่วไป

เพลงทั่วไปจะใช้ในการร้องลำลองตามเนื้อเพลง เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของการแสดง ส่วน ใหญ่จะเป็นเพลงสองชั้น สั้น ๆ ในการแสดงของคณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ ใช้เพลงหลากหลาย เพลง เช่น เพลงชาตรี (โทน) เพลงลงสรแขก เพลงจินยายเด็ก เพลงสองไม้ เพลงกลองโยน เพลงเชื้อ

เครื่องแต่งกาย

ผู้แสดงละครชาตรีคณะจกกล โปร่งน้ำใจ จะสวมเครื่องแต่งกายโดยเรียกตามภาษา ชาวบ้านว่า “เข้าเครื่อง” หรือ “ยีนเครื่อง” มีลักษณะคล้ายเครื่องละครนอก ในส่วนของลวดลายปัก

เนื้อผ้ามีความประณีต เน้นการปักลายที่ละเอียด เช่น ลายดอกไม้ การแต่งกายแบบละครชาตรีแบบยืนเครื่องจะเน้นผู้แสดงที่แสดงเป็นตัวเอกที่เป็นบทบาทหลักสำคัญ ๆ จึงจะเป็นผู้ได้สวมใส่เครื่องแต่งกายแบบยืนเครื่องและเครื่องแต่งกายยืนเครื่องประกอบด้วยตัวละครมากมาย เช่น ตัวละครพระ ตัวละครนางหรือบางเรื่องบางตอนจะใช้ตัวละครยักษ์ เพื่อเป็นการเพิ่มอรรถรสและสนุกสนานให้กับละครเรื่องนั้น ซึ่งเครื่องแต่งกายยืนเครื่องมีเอกลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นมาก ผู้วิจัยจึงจะขอยกตัวอย่างเครื่องแต่งกายยืนเครื่องของคณะจกกล โปร่งน้ำใจที่นิยมใช้แสดงประกอบละครชาตรีเรื่องราวต่าง ๆ และจะยกตัวอย่างเครื่องแต่งกายที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาตรีเรื่อง สังข์ทอง ตอน พระสังข์เลี้ยงเมียเมือง เพื่อจะได้เห็นความชัดเจนในส่วนของการแต่งกายตามเนื้อเรื่อง

1.3 กลวิธีการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ

คณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ มีกลวิธีพิเศษในการแสดงละครชาตรีหลายประการ ซึ่งนับเป็นเอกลักษณ์ของคณะ ทั้งเรื่องของการร้องประกาศโรง และท่าร่ำที่ประณีตงดงาม

การร้องประกาศโรง

การร้องประกาศโรงของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ ถือเป็นกลวิธีในการแสดงเนื่องจากปัจจุบันการร้องประกาศโรงนั้นหาชมได้ยาก และหลายคณะไม่มีการแสดงในส่วนนี้แล้ว การร้องประกาศโรงจึงเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของคณะ โดยการร้องประกาศโรงจะเป็นการร้องเพื่อบูชาและสรรเสริญพระคุณครู บิดามารดา สังข์ศักดิ์สิทธิ์ เป็นพิธีกรรมแรกที่ร้องแบบชาตรี ซึ่งเป็นบทร้องที่บรรพบุรุษใช้ร้องสืบทอดกันมาใช้ทำนองเพลงกรับและร้องทำนองเป็นสำเนียงร้องทำนองนอก เนื้อร้องคล้ายบทโนรา ผู้ทำหน้าที่ประกาศโรง คือ หัวหน้าคณะและคนบทหรือนักแสดงที่มีบทบาทสำคัญและได้รับอนุญาตจากหัวหน้าคณะเท่านั้น การร้องประกาศโรงต้องใช้ความเชี่ยวชาญในการร้องสูงในปัจจุบันจึงไม่ค่อยมีคนนิยมนำมาใช้ในการแสดงละครชาตรีมีเพียงส่วนน้อยที่จะเกิดความชำนาญจึงจะนำมาใช้ประกอบในการแสดง คณะจกกล โปร่งน้ำใจมีรูปแบบการแสดงแบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงแรกเป็นการเปิดเรื่องโดยจะดำเนินการด้วยการบูชาครู การร้องประกาศโรง การรำซัดไหว้ครู เมื่อเสร็จกระบวนการต่าง ๆ แล้วจะดำเนินเข้าสู่ช่วงที่สองเป็นการดำเนินเรื่อง โดยช่วงนี้ทางคณะและนักแสดงจะนำเข้าสู่การแสดงตามบทละคร บทร้อง บทเจรจา ที่ทำการฝึกซ้อมไว้โดยดำเนินไปตามเรื่องราวและเมื่อเสร็จสิ้นตามบทละครที่ทำการฝึกซ้อมมาแล้วนั้นจะเป็นช่วงสุดท้ายโดยจะเป็นการโชว์ตัวของนักแสดง นักดนตรีและผู้เกี่ยวข้องของคณะและอาจจะมีการสรุปเกร็ดความรู้ ข้อคิดแง่มุขต่าง ๆ ในเนื้อเรื่องของการแสดงที่เพิ่งแสดงเสร็จสิ้นไปเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ชม

ท่าร่ำที่ประณีตงดงาม

คณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะที่มีเอกลักษณ์ในเรื่องของท่าร่ำเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่า โดยปกติแล้วละครพื้นบ้านหรือละครชาตรีทั่วไปจะให้ความสำคัญกับบทร้อง บทพูด หรือการเจรจามากกว่า แต่คณะจกกล โปร่งน้ำใจนั้นให้ความสำคัญในเรื่องของท่าร่ำ ที่จะต้องประณีต อ่อนช้อยงดงาม และได้รับการฝึกฝน ฝึกซ้อมมาอย่างถูกต้องจนเชี่ยวชาญ ซึ่งเอกลักษณ์นี้ได้รับอิทธิพลจากการที่คณะตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกรมศิลปากร ทำให้ได้รับท่าร่ำต่าง ๆ มาด้วย ดังที่ ครูจากรุวรรณ สุขสาคร (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 31 สิงหาคม 2562) ทายาทรุ่นปัจจุบัน กล่าวว่า

“จุดเด่นของคณะนี้ ที่แน่เลย คือ ร่ำรวย เพราะละครชาตรีปกติคือละคร
พื้นบ้าน เขาจะเน้นบทเจรจา บทพูด มากกว่าท่ารำ แต่ว่าเราอยู่ใกล้เคียงกรม
ศิลปากร เราก็เลยได้ท่ารำที่สวยงามแปลกจากคณะอื่น ๆ มาถ่ายทอดให้กับ
ลูกหลานในคณะ”

ซึ่งท่ารำที่สำคัญของคณะและถือเป็นกลวิธีที่สืบทอดกันมาอย่างช้านาน คือ ท่าบัวชูฝัก
มีวิธีการปฏิบัติคือ ใช้มือทั้งสองข้างประนมมีระดับหน้าและค้อย ๆ ชูมือขึ้นถึงระดับศีรษะ และทำมือ
คล้ายดอกบัวที่กำลังเบ่งบาน แตกต่างจากคณะอื่นที่ในการแสดงทำนี้นี้จะใช้มือข้างเดียว ท่าท่าลักษณะจับ
คว่ำสอดมือขึ้นและหงายมือระดับศีรษะ

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลการวิจัย และสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 หัวข้อ คือ ประวัติความเป็นมาของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ องค์ประกอบและรูปแบบการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ และกลวิธีการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ ในส่วนของประวัติความเป็นมาของคณะกล่าวว่า ละครชาตรี คณะจกกล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะละครที่มีชื่อเสียงในจังหวัดกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก มีการสืบทอดรักษาต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นละครชาตรีบางกอกถิ่นสนามควาย ของชุมชนย่านนางเลิ้ง วัดสุนทรธรรมทาน คณะจกกล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะละครอีกรีกคณะหนึ่งในย่านถนนหลานหลวง คณะจกกล โปร่งน้ำใจ เกิดในตรอกละคร แต่สืบเชื้อสายละครชาตรีมาจากตระกูลอากาศโปรง ที่อพยพมาจากพัทลุง ในช่วงรัชกาลที่ 5 และจากทางปู้ย่า ซึ่งมาจากอำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และรับงานประจำเป็นละครรำแกบนที่ศาลท่านท้าวมหาพรหม (โรงแรมเอราวัณ ย่านราชประสงค์) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 จวบจนปัจจุบันเป็นเวลากว่า 50 ปี

สอดคล้องกับที่ มนตรี ตราโมท (2540, หน้า 2-6) ได้กล่าวเกี่ยวกับละครชาตรีไว้ว่า ละครชาตรีเข้ามาแพร่หลายในกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ประมาณพุทธศักราช 2375 เมื่อเจ้าพระยาพระคลัง (สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์) หรือดิศ บุนนาค ยกทัพไประงับเหตุการณ์ที่หัวเมืองภาคใต้เรียบร้อยแล้ว เมื่อยกทัพกลับชาวเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ก็ขออพยพติดตามกองทัพมาด้วย เมื่อเข้ามาถึงถิ่นบางกอกเกิดสถานการณ์ข้าวยากหมากแพง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงโปรดให้ช่วยชาวเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ที่อพยพเข้ามาถิ่นบางกอกโดยโปรดให้ชาวเมืองเหล่านี้ตั้งบ้านเรือนที่ตำบลสนามควาย (บริเวณหลานหลวงในปัจจุบัน) โดยเรียกว่า เป็น “ไพร่หลวงเกณฑ์บุญ” บรรดาชาวเมือง นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลาเหล่านี้ จะมีผู้ที่มีความสามารถในการแสดงละครชาตรีเป็นจำนวนมาก จึงเกิดการรวบรวมจัดตั้งเป็นคณะละครรับเหมาแสดงงานต่าง ๆ ต่อมาจนเป็นที่เลื่องลือและฝึกหัดกันต่อมาหลายรุ่น

ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า คณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ เป็นหนึ่งในคณะที่สืบทอดมาตั้งแต่ไพร่หลวงเกณฑ์บุญ ซึ่งอพยพมาจากนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา เนื่องจากคณะนี้ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เดิมของที่อยู่ไพร่หลวงเกณฑ์บุญ คือ บริเวณตำบลสนามควายหรือหลานหลวง มาตั้งแต่บรรพบุรุษ ก่อนที่จะรวมตัวในสมัยรัชกาลที่ 5 และก่อตั้งคณะอย่างเป็นทางการในรัชกาลที่ 6

ในส่วนของการวิจัยในส่วนที่สอง เรื่อง องค์ประกอบทั้งเรื่องที่แสดงผู้แสดงบทละครดนตรี และเครื่องแต่งกาย มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของละครชาตรีในคณะอื่น ๆ ดังที่ ตรีรัตน์ วิสุทธิพันธ์ จินตนา สายทองคำ และพิมพ์ภัทร ถมักรักษ์สัตว์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบอัตลักษณ์ละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี กับละครชาตรีจังหวัดสมุทรปราการ (Comparison of Lakhon Chatri's Identity of Petchaburi and Samut Prakan) และได้ผลการวิจัยว่า ละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีและสมุทรปราการ มีองค์ประกอบ 9 ประการ ได้แก่ 1) คนบอกบท 2) ผู้แสดง 3) เรื่องที่ใช้ในการแสดง 4) ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง 5) เพลงที่ใช้ประกอบการแสดง 6) ลักษณะท่าร่าประกอบการแสดง 7) เครื่องแต่งกาย 8) อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง และ 9) โอกาสและสถานที่แสดง

ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า องค์ประกอบของละครชาตรีนั้นแต่ละคณะอาจจะมีไม่เท่ากัน ซึ่งในคณะจกกล โปร่งน้ำใจ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ เรื่องที่แสดง นักแสดง ดนตรี และเครื่องแต่งกาย ซึ่งส่วนอื่น ๆ อาจรวมกันเป็น 4 หัวข้อหลักนี้ และยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ มีความเป็นเอกลักษณ์อย่างเรื่องของเครื่องแต่งกาย หรือเรื่องที่แสดง

ในส่วนของการวิธีการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ ซึ่งพบว่าเอกลักษณ์ที่สำคัญ คือ การร้องประกาศโรงและท่าร่าที่ประณีตงดงาม ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เป็นกลวิธีที่แตกต่างจากคณะละครชาตรีทั่วไป และหาชมได้ยากในปัจจุบันและควรได้รับการสืบทอดองค์ความรู้ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ทำการเสนอข้อเสนอแนะของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า การแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ นับเป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ของคณะนี้อย่างจริงจัง เช่น กระทรวงที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปการแสดง ควรสนับสนุนเรื่องนี้อย่างจริงจัง หรือในสถานศึกษาควรมีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีละครชาตรีเป็นหนึ่งในองค์ความรู้ โดยตัวอย่างจากคณะจกกล โปร่งน้ำใจ

2. ในส่วนของการจัดทำวิจัยเพิ่มเติม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรจัดทำวิจัยเรื่องละครชาตรี จากคณะอื่น ๆ หรือในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ เนื่องจากว่า แต่ละคณะนั้นย่อมมีประวัติความเป็นมา เอกลักษณ์ และกลวิธีในการแสดงที่แตกต่างกัน และควรได้รับการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ของละครชาตรีไว้เป็นหนึ่ง ในวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่ากับประเทศไทยและคนรุ่นหลังสืบต่อไป

บรรณานุกรม

- ตรีรัตน์ วิสุทธิพันธ์, จินตนา สายทองคำ และพิมพ์ภัทร ฅมั่งรักษัสัตว์. (2559). เปรียบเทียบอัตลักษณ์
ละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี กับละครชาตรีจังหวัดสมุทรปราการ (Comparison of Lakhon
Chatri's Identity of Petchaburi and Samut Prakan). วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 10(2) หน้า 87-102.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2516). ศิลปะละครรำ. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- มนตรี ตราโมท. (2526). “ละครชาตรี”, ในปกิณกะเกี่ยวกับนาฏศิลป์และการละเล่นของไทย.
กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สมถวิล วิเศษสมบัติ. (2525). วรรณคดีการละคร. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- อรุณวรรณ เกตุอร่าม. (2542). การใช้บทเพลงประกอบการสอนวิชาภาษาไทยในชั้นประถมศึกษาปีที่
3 = The Use of songs as Thai teaching supplement at the level of Prathom
Suksa 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อาชญากรรมการศึกษา: ศึกษากรณีการจ้างทำวิทยานิพนธ์และ ผลงานวิชาการ

Academic Crime: A Case Study of Hiring Thesis and Academic Work Writing Services

วันที่รับบทความ: 12 กรกฎาคม 2564

นิตินันท์ พุทธิวิริยากร¹

วันที่แก้ไขบทความ: 13 สิงหาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 16 สิงหาคม 2564

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งศึกษากระบวนการจ้างทำวิทยานิพนธ์ จากการสัมภาษณ์ผู้จ้างและผู้รับจ้าง ข้อมูลเอกสาร เพื่อนำมาวิเคราะห์ความเป็นอาชญากรรมของการจ้างทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งศึกษารูปแบบวิธีการจ้างทำ เพื่อวิเคราะห์และเชื่อมโยงปัญหาในระดับบุคคล สถาบัน และสังคม จากการศึกษา พบว่า 1) การจ้างทำวิทยานิพนธ์มีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งทางโทรศัพท์, อีเมล และสื่อสังคมออนไลน์ ผ่านคนกลาง แล้วจึงติดต่อกับผู้รับจ้าง ส่วนค่าจ้างขึ้นอยู่กับความยากง่ายของงาน ผู้ว่าจ้างให้เหตุผลที่จ้างว่าไม่มีเวลาดค้นข้อมูลหรือลงพื้นที่ แต่เพื่อให้สำเร็จการศึกษาจึงจ้างทำ ส่วนผู้รับจ้างบอกว่าเพื่อช่วยเพื่อนหรือคนรู้จัก และมีค่าตอบแทนสูง 2) เมื่อนำมาวิเคราะห์ทั้งในระดับบุคคล สถาบัน และสังคมแล้ว ต่างได้รับผลกระทบเหมือนกัน โดยระดับบุคคลพบว่าผู้จ้างและผู้รับจ้างต่างมีทางเลือกที่จะทำผิดหรือไม่ แต่เพื่อบรรลุเป้าหมายจึงเลือกกระทำผิด จากนั้นส่งผลถึงระดับสถาบัน เมื่อกระทำความผิดมากขึ้น ทำให้สถาบันได้บุคลากรไม่ตรงตามต้องการ และระดับสังคม หากกระบวนการนี้ยังอยู่ จะส่งผลกระทบเป็นปัญหาสังคมได้ และ 3) เมื่อนำมาวิเคราะห์ความเป็นอาชญากรรม พบว่า ในด้านอาชญาวิทยา การจ้างทำวิทยานิพนธ์ถือเป็นอาชญากรรมในแง่มีการกระทำความผิด ผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างเลือกกระทำความผิดทั้งที่ไม่ทำได้ เพราะต้องการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดคือสำเร็จการศึกษา หรือได้เลื่อนตำแหน่ง โดยไม่คำนึงถึงวิธีการ ขณะที่ด้านจริยธรรม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) หากสิ่งนั้นสร้างความสุขให้กับบุคคลถือว่าไม่ผิด และ 2) ตามศีลธรรม การจ้างทำวิทยานิพนธ์เป็นความผิด ไม่ควรกระทำ จึงควรคำนึงถึงบริบทแต่ละสังคมว่ามีแนวคิดด้านจริยธรรมอย่างไร

คำสำคัญ: อาชญากรรมการศึกษา ความไม่ซื่อสัตย์ทางวิชาการ จ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการ

¹ นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
e-mail: p_nithinun@hotmail.com

Academic Crime: A Case Study of Hiring Thesis and Academic Work Writing Services

Received: July 12, 2021

Nithinun Puthaviriyakorn¹

Revised: August 13, 2021

Accepted: August 16, 2021

Abstract

This study aims to study the process of hiring thesis writers by interviewing both employers and contractors and examining related documents to analyze the crime related to thesis writing services. Also, this study aims to examine its procedures to analyze and identify problems at individual, institutional, and societal levels. From the study, it was found that 1) there were various forms of thesis outsourcing, namely telephones, emails, and social media, through an intermediary and then contacting a contractor. Wages depended on the difficulty of the job. The reasons given by employers were that they lacked time to search for information or to visit the area, but needed to graduate. To help friends or acquaintances with high remuneration in return was a reason given by contractors. It was also found that 2) when the data were analyzed at individual, institutional and societal levels, they were all affected in the same way. At the individual level, it was found that employers and the contractors had a choice whether to commit an offense, but they chose to do so in order to achieve the goal. The institutional level then was affected as such offense caused the institution to have personnel that did not meet the requirements, which finally became social problems. Moreover, 3) when the data were analyzed for crime, it was found that in criminology, outsourcing the writing of a thesis was considered a crime in the sense of an offense. Employers and contractors chose to commit an offense even though they had a choice because they wanted to achieve their set goals which were to graduate or to be promoted regardless of the method. As for ethics, it was divided into 2 parts: 1) If that thing made people happy, it was not considered wrong, and 2) according to morality, outsourcing the writing of a thesis was an offense and should not be done. Therefore, it was necessary to take into account the context of each society as to how ethical concepts were.

Keywords: Academic Crime, Academic dishonesty, thesis and academic work

¹ Master student at Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University
e-mail: p_nithinun@hotmail.com

บทนำ

“ผู้ช่วยงานวิจัยระดับ ป.โท เอก ทุกสาขา โดยมีอาชีพ ถูกตามหลักวิชาการ รับประกันผล”

หากทดสอบด้วยการเข้าเว็บไซต์ค้นหาที่เป็นที่นิยมอย่างเช่น Google และพิมพ์ข้อความ “รับทำวิทยานิพนธ์” จะปรากฏผลการค้นหาเป็นเว็บไซต์ที่รับทำ หรือให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ตามที่ปรากฏข้อความข้างต้นกว่า 615,000 เว็บไซต์ หรืออีกช่องทางคือ ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook หรือ Twitter เป็นต้น การจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการมีที่มาจากการรับทำการบ้านแทนกันในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเริ่มต้นจากการรับจ้างเขียนงานในทุกรูปแบบ ทั้งรายงาน เรียงความ หรือการทำวิจัยเพื่อสำเร็จการศึกษา ซึ่งการทำรายงานหรือการบ้านต่าง ๆ นั้น จะมี “นักเขียนเงา” หรือ “Ghostwriter” ที่เป็นคนที่มีความรู้เฉพาะด้านนั้น ๆ เป็นผู้ทำรายงานให้ผู้ว่าจ้าง และจะไม่เปิดเผยตัวตนให้ผู้ว่าจ้างทราบว่าเป็นใคร จากจุดเริ่มต้นดังกล่าวทำให้เกิดการจ้างทำการบ้าน รายงาน งานวิจัยในหลาย ๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย

นับได้ว่าปัญหาการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการในประเทศไทยเป็นปัญหาที่มีมาอย่างยาวนาน สามารถเกิดขึ้นได้ทุกระดับการศึกษา หากแต่ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา เหตุการณ์เหล่านี้มีเพิ่มมากขึ้น เนื่องด้วยการค้นหาผู้รับจ้างการว่าจ้างสามารถทำได้สะดวกมากขึ้น เมื่อการติดต่อกันระหว่างผู้ว่าจ้างกับผู้รับจ้างสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ธุรกิจการจ้างทำวิทยานิพนธ์มีมากขึ้นตามไปด้วย เป็นปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวและถือว่าเป็นปัญหาสังคมที่จะส่งผลกระทบในวงกว้างหากไม่ได้รับการแก้ไข หรือมีมาตรการทางกฎหมายที่สามารถลงโทษผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการเหล่านี้อย่างจริงจัง

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาระการทำผิดของผู้จ้างและผู้รับจ้างทำวิทยานิพนธ์ วิเคราะห์กระบวนการในการจ้างและรับจ้างเขียนวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการว่ามีขั้นตอนหรือมีกระบวนการอย่างไร รวมถึงศึกษาปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้พวกเขาเลือกที่จะกระทำความผิด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหา รูปแบบ และวิธีการจ้างทำวิทยานิพนธ์
2. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยระดับบุคคล ระดับสถาบัน และระดับสังคม
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเป็นอาชญากรรมของการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการ

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดทางอาชญาวิทยา

1.1 ทฤษฎีทางเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice theory) ได้มีการรวบรวมตัวแปรที่มีอยู่จำนวนมากในกระบวนการให้เหตุผล และการพิจารณาทางเลือกโดยไม่ใช่แต่เพียงผู้กระทำความผิดเท่านั้น ยังรวมไปถึงผู้ที่เป็นเหยื่อของอาชญากรรมด้วยเช่นกัน (Brown, Esbensen & Geis, 2013, pp. 171-172)

การวิจัยที่เกี่ยวกับทฤษฎีทางเลือกอย่างมีเหตุผลได้เปิดเผยว่ากระบวนการในการก่ออาชญากรรมนั้นมีความซับซ้อน ผู้กระทำความผิดต้องตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบอาชญากรรม สถานที่

ที่ก่ออาชญากรรม และช่วงเวลาที่ก่ออาชญากรรม รวมไปถึงหลังจากนั้นจะดำเนินการอย่างไรต่อไป สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้อาชญากรบางคนเลือกที่จะกระทำความผิดเพียงไม่กี่ครั้ง เพราะในการประกอบอาชญากรรมครั้งหนึ่ง ต้องมีการคิดคำนวณถึงความเป็นไปได้ที่จะก่ออาชญากรรมได้สำเร็จและไม่ถูกจับกุม

1.2 ทฤษฎีความสัมพันธ์ที่แตกต่าง (differential association theory) ในทางอาชญาวิทยา ทฤษฎีนี้กล่าวถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เป็นอาชญากรเช่นเดียวกัน โดยเป็นการเรียนรู้ค่านิยม ทศนคติ และแรงจูงใจในการกระทำความผิดทางอาญา อีกทั้งทฤษฎีนี้ยังมีมุมมองว่าการที่บุคคล ๆ หนึ่งจะเลือกกระทำความผิดเมื่อมีโอกาสที่จะฝ่าฝืนกฎหมายได้ หรือกฎหมายมีการกำหนดบทลงโทษของการกระทำความผิดนั้นๆแล้ว หากแต่ต้องคำนึงถึงความถูกต้อง ค่านิยมที่ไม่แน่นอนของคนในสังคมด้วย เพราะการที่บุคคลที่เป็นอาชญากรอยู่แต่เดิม กับผู้ที่ไม่เคยเป็นอาชญากรจะมีแรงจูงใจมากน้อยเพียงใด ต่อการเลือกที่จะกระทำความผิด

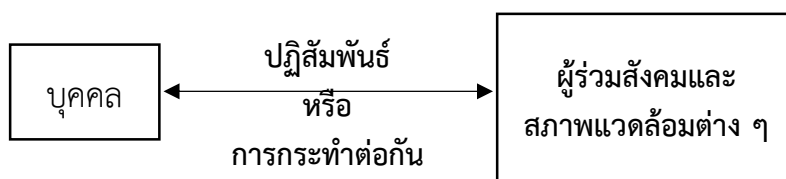
1.3 ทฤษฎีความกดดัน (strain theory) ทฤษฎีนี้กล่าวถึงว่าผู้คนในสหรัฐอเมริกาได้ตั้งเป้าหมายของการประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีเงินที่มาก หากใครที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายนี้ได้ ถือว่าเป็นบุคคลที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งมักเป็นคนชั้นล่างในยุคนั้นที่ไม่สามารถค้นหาวิธีการที่จะทำให้ตนเองบรรลุเป้าหมายได้ จนเกิดเป็นความกดดันจากการเป็นบุคคลที่ไม่ประสบความสำเร็จ (Sung & Agnew, 2015, pp. 495-500)

ตามมุมมองของ โรเบิร์ต เค เมอร์ตัน นั้นกล่าวถึงทฤษฎีนี้ว่าสังคมให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายมาก รวมไปถึงวิธีการไปสู่เป้าหมายที่แตกต่างกันด้วย บางสังคมอาจให้ความสำคัญกับเป้าหมายมากกว่าการสนใจวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมาย อย่างในกรณีประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้ความสำคัญกับเป้าหมาย นั่นคือการเป็นบุคคลที่มีเงินเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ให้ความสำคัญกับวิธีการเป็นการนำไปสู่การเกิดปัญหาด้านอาชญากรรม

2. แนวคิดทางสังคมศาสตร์

Brown (1965) ให้ความหมายว่า สังคมวิทยาการศึกษา หมายถึง การศึกษาเรื่องของการกระทำระหว่างปัจเจกชนกับสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ บุคคลอื่น ๆ กลุ่มสังคมต่าง ๆ และแบบแผนพฤติกรรมในสังคม สังคมวิทยาการศึกษาเป็นการประมวลเอาทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมวิทยาและการศึกษาเข้าด้วยกันเป็นวิชาใหม่ โดยนำหลักการทางสังคมวิทยาไปปรับใช้กับกระบวนการทุกอย่างของการศึกษา เช่น จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม ระเบียบ วิธีการเรียน การสอน และการวัดผล ประเมินผล

วิชาสังคมวิทยาการศึกษา เป็นการศึกษาทั้งในระดับบุคคล และระดับสังคม จะต้องศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ของบุคคลและสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ กลุ่มสังคม และรูปแบบแห่งพฤติกรรม เพราะมนุษย์จะมีสภาพแห่งการเป็นมนุษย์ได้นั้น ต้องได้รับการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งเกิดจากการกระทำต่อกันและกันระหว่างตัวเรากับสภาพแวดล้อมทางสังคม

Payne (1939) ได้เน้นถึงความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสภาวะแวดล้อมไว้ว่า ศาสตร์ทางสังคมวิทยาการศึกษา หมายถึง วิทยาศาสตร์อย่างหนึ่งที่อธิบายเกี่ยวกับสถาบัน กลุ่มสังคม และกระบวนการทางสังคม นั่นคือ ความสัมพันธ์ทางสังคมนั่นเอง ซึ่งแต่ละบุคคลได้รับมาโดยผ่านทางประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เริ่มตั้งแต่เยาว์วัยไปจนถึงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมนี้ เกี่ยวพันกับระบบการศึกษา โดยเฉพาะเรื่องวิวัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงในด้านหน้าที่-ประโยชน์ (structural-functional theory)

นักสังคมวิทยาการศึกษาต้องเข้าใจเกี่ยวกับทั้งตัวบุคคลและสภาพแวดล้อมทางสังคมควบคู่กันไป เป็นกระบวนการแห่งปฏิภานทางสังคม เพราะฉะนั้นสังคมวิทยาการศึกษาจึงไม่ใช่วิชาทางด้านการศึกษา หรือวิชาทางด้านสังคมวิทยาเพียงอย่างหนึ่งอย่างใด แต่เป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง ซึ่งประยุกต์เอาความรู้ทางด้านสังคมวิทยามาใช้กับกระบวนการทางการศึกษาทั้งหมด นอกจากนี้สังคมวิทยาการศึกษายังครอบคลุมศึกษาถึงหน่วยงานที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเราตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น สถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน ศาสนา วิธีการในการติดต่อคมนาคม และรูปแบบแห่งวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ (ฤดีมน ศรีสุพรรณ, 2543, หน้า 2)

3. แนวคิดทางจิตวิทยา

3.1 ความไม่ซื่อสัตย์ทางวิชาการ (academic dishonesty)

งานศึกษาของ Chan, Othman, D'Silva และ Omar ในปี ค.ศ. 2014 ระบุว่า ความไม่ซื่อสัตย์ทางวิชาการเป็นประเด็นทางสังคมที่พบได้บ่อยครั้ง หากผู้เรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทุจริตก็จะส่งผลให้ติดเป็นนิสัย และจะส่งผลกระทบในแง่ลบได้ในอนาคต อีกทั้งมีแนวโน้มอย่างมากที่ความสัมพันธ์ของความไม่ซื่อสัตย์ทางวิชาการกับการผิดจรรยาบรรณจะเกิดขึ้นต่อเนื่องกัน

อีกทั้งในงานศึกษาของ Sendag, Duran และ Fraser ในปี ค.ศ. 2012 ได้ศึกษาประเด็นการสำรวจขอบเขตของการมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำการที่ไม่ซื่อสัตย์ทางวิชาการทางออนไลน์ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย และเหตุผลของนักศึกษา โดยศึกษาจากมหาวิทยาลัย 1 แห่ง ผลจากการวิจัยพบว่า 3 ใน 4 ของนิสิต/นักศึกษาในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา ได้ชี้แจงว่าพวกเขาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประพฤติตัวไม่สุจริต นิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาตรี 12 เข้าร่วมการทดสอบความไม่สุจริตของตนเอง พบว่า ร้อยละ 11 ยอมรับว่าเคยลักลอบผลงานของผู้อื่น อย่างน้อยเป็นการนำข้อมูลมาจากอินเทอร์เน็ต และนำมาใช้โดยการไม่อ้างอิง อีกทั้งมีผลการศึกษาว่า 1 ใน 5 ของนิสิต/นักศึกษาให้การยอมรับว่าพวกเขาเคยนำผลงานของตนเองส่งมากกว่า 1 วิชา

สำหรับประเทศไทย จากที่มีการสำรวจเกี่ยวกับการทุจริตทางวิชาการนั้น ส่วนใหญ่เป็นการทุจริตทางการสอบ เช่น การจับกุมผู้ที่ลักลอบนำเอกสารเข้าห้องสอบ การนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

เข้าสอบ หรือให้ผู้อื่นเข้าสอบแทน เป็นต้น โดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ดำเนินการสำรวจกับนิสิตนักศึกษา 5,654 คน เรื่อง ทศนคติของนิสิตนักศึกษาต่อการทุจริตการโกงในการเรียนการสอบ (ไทยรัฐออนไลน์, 2556) พบว่า ร้อยละ 16 ยอมรับว่าตนเองเคยทุจริตในการสอบ อีกทั้งมีผลสำรวจร้อยละ 30 ที่นิสิต/นักศึกษายอมรับว่าเคยช่วยเพื่อนในการทุจริตการ อีกทั้งผู้ตอบแบบสำรวจมีมุมมองต่อการทุจริตในการสอบว่าเป็นเป็นเรื่องปกติทั่วไปที่ไม่ว่าใครก็สามารถทำได้ ไม่ได้เป็นเรื่องที่ผิดใด ๆ

3.2 แนวคิดการหลงตัวเอง (narcissism)

Sigmund Freud ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดการหลงตัวเองในเชิงจิตวิทยาวิเคราะห์ว่า การหลงตัวเองนั้นเกิดขึ้นจากพื้นฐานทางด้านชีวภาพของมนุษย์ กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ที่ได้รับการยอมรับและชื่นชมจากผู้อื่น หรือจากสังคมรอบข้างร่างกายจะสร้างฮอร์โมนแห่งความสุข หรือ Endorphins ขึ้นมาซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการหลงตัวเองเมื่อนำลักษณะของการหลงตัวเองมาอธิบายในประเด็นอาชญากรรมศึกษา สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อมีการให้คุณค่ากับองค์ความรู้อย่างมาก ทำให้ผู้ที่มีบุคลิกหลงตัวเองมองว่าหากมีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการจะทำให้ตัวเองมีอำนาจมากขึ้น เป็นที่ยอมรับและมีสถานะทางสังคมที่ดีขึ้น ซึ่งมีผลการวิเคราะห์หามว่าคนที่เป็นพวกหลงตัวเองนั้นจะมีโอกาสที่เกิดความรู้สึกต่อการกระทำผิดน้อยกว่าคนที่ไม่ใช่พวกหลงตัวเอง

3.3 แนวคิดความสมบูรณ์แบบ (perfectionist) เป็นเสมือนตัวชี้้นำให้บุคคลแต่ละคนพยายามทำให้ตัวเองมีความสมบูรณ์แบบมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ หรืออย่างน้อยที่สุดคือการไปให้ถึงในระดับเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งไม่ว่าอย่างไรก็ตามการสร้างความเข้าใจความสมบูรณ์แบบได้ดีที่สุดคือการทำให้ตัวตนของเรามีความสมบูรณ์แบบได้อย่างที่คนอื่น ๆ ทำได้

จากงานศึกษาของคุณดวงพร สังข์แก้ว ในปี พ.ศ. 2559 ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับของความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ คุณภาพชีวิต และความตั้งใจที่จะเปลี่ยนงานของพนักงานคุมประพฤติ โดยได้อธิบายว่าในมุมมองของนักจิตวิทยานั้นการยึดติดความสมบูรณ์แบบมาจากแนวคิดของฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่อธิบายว่าบุคลิกภาพประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ อิด (id) อีโก้ (ego) ซุปเปอร์อีโก้ (superego) ซึ่งบุคลิกภาพทั้ง 3 นี้จะส่งผลให้มีพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสุขหรือเพื่อแสวงหาความสุข มีหลากหลายการศึกษาวิจัยด้านความเครียด เช่น การศึกษาของ Burns และ Beck ในปี ค.ศ. 1978 โดยศึกษาว่าการยึดติดความสมบูรณ์แบบเป็นความผิดปกติของทศคติ โดยมักจะคิดว่าตนเองต้องสมบูรณ์แบบเพื่อที่จะได้รับการยอมรับและความรักจากผู้อื่น

3.4 แนวคิดอรรถประโยชน์ (utilitarianism) เป็นทฤษฎีทางจริยธรรมที่ให้ความหมายว่าการกระทำที่ก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ที่มากที่สุดซึ่ง Jeremy Bentham ผู้ริเริ่มแนวคิดประโยชน์นิยมได้อธิบายไว้เพิ่มเติมว่า “ประโยชน์” นั้นเป็นการรวบรวมความสุขทั้งหมดที่เกิดจากการกระทำที่ไม่ดี หรือการเกิดความรู้สึกในด้านลบ และได้กำหนดหลักการไว้ 4 รูปแบบ ดังนี้ 1) การตระหนักถึงบทบาทของความเจ็บปวดและความสุขในชีวิต 2) เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการกระทำ โดยพิจารณาจากจำนวนความรู้สึกเจ็บปวดหรือจำนวนความสุขที่เกิดขึ้น 3) หากดีให้ถือว่าเป็นความสุข แต่หากไม่ดีให้ถือว่าเป็นความเจ็บปวด และ 4) ความสุขหรือความทุกข์เป็นสิ่งที่สามารถวัดปริมาณได้

4. ข้อมูลทางด้านกฎหมาย

สำหรับประเทศไทยมาตรการทางกฎหมายที่จะนำมาลงโทษผู้ที่กระทำความผิดในเรื่องของการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการนั้นมีมาตรการทางกฎหมายปกครองที่สถาบันการศึกษานำมาใช้กับนิสิต นักศึกษา อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเท่านั้น (เมษยา โรจนอารีย์, 2559, หน้า 1) รวมไปถึงการทุจริตอื่น ๆ เช่น การทุจริตสอบของราชการที่ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่สามารถลงโทษผู้ทุจริตได้อย่างครอบคลุม (อรรพรรณ บุญสม, 2562, หน้า 196) และเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2562 ได้มีพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 โดยหมวดหมู่ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจ้างทำวิทยานิพนธ์มีดังนี้

- หมวด 2 หลักการของการจัดการอุดมศึกษาส่วนที่ 2 หลักธรรมาภิบาล

มาตรา 19 สถาบันอุดมศึกษาและบุคลากรต้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล

สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดให้มีระบบควบคุมภายในและระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและขจัดการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และการทุจริตและประพฤติมิชอบ

- หมวด 7 การควบคุมและกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา

มาตรา 70 เพื่อประโยชน์ในการรักษามาตรฐานการอุดมศึกษา หลักธรรมาภิบาล และความซื่อสัตย์สุจริตทางวิชาการ ห้ามมิให้ผู้ใด จ้าง วาน ใช้ให้ผู้อื่นทำผลงานทางวิชาการเพื่อไปใช้ในการเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรการการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือเพื่อไปใช้ในการทำผลงานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการขอตำแหน่งทางวิชาการ หรือเสนอขอปรับปรุงการกำหนดตำแหน่ง การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนวิทยฐานะหรือการให้ได้รับเงินเดือนหรือเงินอื่นในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีประโยชน์ตอบแทนหรือไม่ก็ตาม

ห้ามมิให้ผู้ใดรับจ้างหรือรับดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เพื่อให้ผู้อื่นนำผลงานไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่เป็นการช่วยเหลือโดยสุจริตตามสมควร

- หมวด 9 บทกำหนดโทษส่วนที่ 2 โทษทางอาญา

มาตรา 77 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 70 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตจากการล่อซื้อซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการศึกษา โดยมีลำดับขั้นตอนในการวิจัย และมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ว่าจ้าง และ ผู้รับจ้าง

นอกจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ผู้ศึกษาได้ให้ความสนใจกับการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Twitter, Pantip.com, Dek-d.com เป็นต้น

และข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ บทความในวารสาร เป็นต้น เพื่อนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาวิเคราะห์ร่วมกันกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

2. วิธีการศึกษา

วัตถุประสงค์ (objective)	ผู้ให้ข้อมูล (key informant)	เครื่องมือ (tools)
1. ศึกษารูปแบบการรับจ้างทำวิทยานิพนธ์	ผู้รับจ้าง	1. การสัมภาษณ์ 2. การเก็บข้อมูลออนไลน์ 3. การล่อซื้อ
2. ศึกษาปัญหาที่นำไปสู่การว่าจ้างทำวิทยานิพนธ์	ผู้จ้าง	การสัมภาษณ์
3. ศึกษาวิธีการว่าจ้างทำวิทยานิพนธ์	ผู้จ้าง	การสัมภาษณ์
4. ศึกษาความเชื่อมโยงของปัญหาระหว่างปัจจัยในระดับต่างๆ	ข้อคิดเห็นจากบุคคลภายนอก	การเก็บข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์
5. ศึกษาวิเคราะห์ความเป็นอาชญากรรม	ผู้รับจ้าง ผู้จ้าง ข้อคิดเห็นจากบุคคลภายนอก	มาตรการลงโทษต่าง ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็นกลุ่ม คือ

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น การติดต่อว่าจ้างกับผู้รับจ้างทำวิทยานิพนธ์ ผู้ที่เคยว่าจ้างทำวิทยานิพนธ์ และผู้รับจ้างทำวิทยานิพนธ์

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้ ได้แก่ ข้อมูลทางสื่อสังคมออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และหนังสือทางวิชาการ

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาในเรื่องการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษา 3 รูปแบบ ได้แก่ การล่อซื้อ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการรวบรวมข้อมูลการแสดงความคิดเห็นของคนที่ทั่วไปผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการติดต่อขอจ้างทำวิทยานิพนธ์มาจัดทำเป็นขั้นตอน และวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบและวิธีการที่ผู้รับจ้างใช้ในการดึงดูดความสนใจ และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตนเอง

4.2 นำบทสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมาสรุปเนื้อหาและจัดกลุ่มของข้อมูลที่ได้รับรวมไปถึงข้อมูลที่ได้จากสื่อสังคมออนไลน์ผ่านการตั้งกระทู้และแสดงความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปในสังคม จากนั้นนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ เพื่อวิเคราะห์ความเหมือน-แตกต่างของเหตุผลในการจ้างและ

รับจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.3 นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากนั้นนำข้อมูลต่าง ๆ มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อแสดงความสำคัญของข้อมูลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ผลการศึกษา

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ได้กล่าวถึงในข้างต้นแล้วนั้น ผู้ศึกษาขออภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ศึกษาปัญหา รูปแบบ และวิธีการจ้างทำวิทยานิพนธ์

1.1 เมื่อผู้ศึกษาได้ทำการติดต่อกับเว็บไซต์ที่ประชาสัมพันธ์ไว้ว่ารับจ้างทำรายงานต่าง ๆ รวมไปถึงรับจ้างทำวิทยานิพนธ์ จำนวน 3 เว็บไซต์ พบรูปแบบการติดต่อ ดังนี้

เว็บไซต์ที่ 1: รูปแบบการติดต่อของผู้รับจ้างรายนี้จะเป็นการให้ผู้สนใจโทรศัพท์ติดต่อกับส่วนกลางที่เป็นผู้รับเรื่อง จากนั้นให้แจ้งรายละเอียดต่าง ๆ ของงานที่ต้องการจ้าง ทั้งรูปแบบงาน หัวข้อหรือประเด็นที่สนใจ กำหนดส่ง และช่องทางติดต่อกลับ เพื่อที่เมื่อผู้รับจ้างรับทราบขอบเขตของงาน และตกลงรับงานจะสามารถติดต่อกับเพื่อแจ้งรายละเอียดของงานที่ชัดเจน รวมไปถึงค่าจ้างของการรับงาน สามารถจ้างทำทุกบท หรือจ้างเฉพาะบางบทได้เมื่อตกลงว่าจ้างแล้ว ทางผู้รับจ้างจะส่งรายละเอียดการโอนเงินค่าจ้าง และรายละเอียดของงานเพื่อเป็นการยืนยันผ่านทางอีเมลอีกครั้งหนึ่ง

เว็บไซต์ที่ 2: รูปแบบการติดต่อจะมีความแตกต่างจากเว็บไซต์ที่ 1 โดยติดต่อผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ และติดต่อผ่านทางแอดมิน โดยที่การติดต่อในขั้นแรกนั้นจะต้องแจ้งรายละเอียดของงานที่จ้าง หัวข้อ หรือ โจทย์ที่ได้รับหากมีรูปแบบที่ต้องการสามารถแนบไฟล์ผ่านช่องทางติดต่อนั้น ๆ ได้ แต่การติดต่อมีความล่าช้าอยู่บ้างขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ติดต่อกับเว็บไซต์และความผิดพลาดทางเทคนิคที่ทำให้ข้อความส่งไม่ถึงและขาดการติดต่อ

เว็บไซต์ที่ 3: สำหรับเว็บไซต์ที่ 3 เป็นเว็บไซต์ที่มีช่องทางในการติดต่อที่หลากหลาย ทั้งเบอร์โทรศัพท์ และสื่อสังคมออนไลน์ สะดวกต่อผู้ว่าจ้างที่สามารถเลือกช่องทางการติดต่อได้ตามความสะดวก และเป็นเว็บไซต์ที่ลักษณะงานในการรับจ้างมีความหลากหลายกว่าเมื่อโทรศัพท์ติดต่อกับผู้รับจ้างตามเบอร์โทรศัพท์ที่ได้แจ้งไว้แล้ว พบว่า เป็นการติดต่อผ่านส่วนกลาง หากสนใจว่าจ้างจะให้แจ้งรายละเอียดของงานไปที่อีเมลกลางของผู้รับจ้างทำ หากมีผู้รับจ้างจะมีการติดต่อกลับพร้อมแจ้งค่าจ้างอีกครั้ง

จากข้อมูลที่ได้จากการติดต่อกับผู้รับจ้างทำผ่าน 3 เว็บไซต์ พบว่า แต่ละเว็บไซต์มีช่องทางการติดต่อที่หลากหลาย มีทั้งเบอร์โทรศัพท์ สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ทำให้ผู้สนใจว่าจ้างสามารถติดต่อกับผู้รับจ้างได้อย่างสะดวก สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การติดต่อผ่านส่วนกลางก่อนเพื่อเป็นการคัดกรองก่อนส่งต่อไปให้ผู้รับจ้างที่จะเป็นผู้พิจารณาอีกครั้งว่ารับทำตามหัวข้อที่เสนอมานี้หรือไม่ และสุดท้ายคือการแจ้งค่าจ้างและวิธีการชำระเงินต่าง ๆ ซึ่งในส่วนนี้จะถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการติดต่อว่าจ้างและ

การรับจ้างทำทางผู้ศึกษาไม่ได้ติดต่อกับเว็บไซต์ต่าง ๆ อีกหลังจากการสอบถามเรื่องราคาค่าจ้าง อาจทำให้ข้อมูลในส่วนของการติดต่อว่าจ้างทำวิทยานิพนธ์ไม่ครบขั้นตอน และไม่มีข้อมูลในส่วนของขั้นตอนการดำเนินการของผู้รับจ้าง

1.2 ผลการวิเคราะห์จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้จ้างที่ 1: ด้วยลักษณะงานของคุณเอที่เป็นบริษัทผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่ต้องมีการลงพื้นที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ อยู่บ่อยครั้ง ทำให้เธอไม่สะดวกในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลมากนักเธอจึงหาทางออกโดยการจ้างทำวิทยานิพนธ์เพื่อที่จะทำให้งานประจำของเธอไม่เสียหาย และสามารถสำเร็จการศึกษาได้ โดยเธอได้ค้นหาผู้รับจ้างผ่านการค้นหาทางเว็บไซต์ และเลือกผู้รับจ้างจากโฆษณาที่ปรากฏบนหน้าเว็บไซต์ซึ่งดูน่าเชื่อถือ

ผู้จ้างที่ 2: จากความรู้สึกรอตัวในหน้าที่การงานของคุณบี เป็นแรงส่งเสริมให้คุณบีเลือกที่จะศึกษาต่อในระดับปริญญาโท เพื่อให้สามารถนำวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้นไปขอเลื่อนตำแหน่ง และมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หากแต่คุณบีต้องเดินทางไปอบรมที่ต่างจังหวัดกับบริษัทในเครือเป็นเวลา 3 เดือน ซึ่งกระทบต่อการทำวิทยานิพนธ์เธอจึงหาทางออกด้วยการค้นหาผู้รับทำผ่านเว็บไซต์ โดยเลือกเว็บที่รับทำมาเป็นเวลานาน

ผู้จ้างที่ 3: ด้วยบริษัทรับเหมาก่อสร้างของคุณซีที่เป็นธุรกิจของครอบครัวมีลักษณะงานที่ต้องออกพื้นที่ ลงพื้นที่ตามต่างจังหวัดหรือต่างประเทศเพื่อติดต่อประสานงาน ทำให้ไม่สะดวกต่อการลงพื้นที่เก็บข้อมูล และเขามีความคิดที่จะจ้างทำวิทยานิพนธ์เพราะความไม่สะดวกในการเก็บข้อมูลด้วยตนเองและได้เลือกร้านที่รับทำผ่านการแนะนำจากรุ่นพี่ที่เคยว่าจ้าง

ผู้จ้างที่ 4: แรกเริ่มคุณโอศึกษาต่อในระดับปริญญาโทเพียงอย่างเดียว แต่มีความพยายามที่จะสมัครงานไปด้วย เมื่อคุณโอได้รับคัดเลือกให้เข้าทำงาน ด้วยความต้องการที่จะมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน แต่ด้วยความไม่สะดวกในหลาย ๆ ด้าน การศึกษาต่อที่เริ่มเข้าสู่การทำวิทยานิพนธ์อย่างเต็มตัวทำให้ไม่มีเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ได้เต็มที่นัก เธอจึงเลือกที่จะจ้างทำวิทยานิพนธ์และค้นหาผู้รับทำทางเว็บไซต์ Google

ผู้จ้างที่ 5: ด้วยลักษณะงานของคุณทีที่เป็นหน่วยงานของรัฐ จึงมีการทำผลงานวิชาการหรือการศึกษาต่อเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และด้วยการแนะนำจากรุ่นพี่ในหน่วยงานว่ามีผู้รับทำงานวิทยานิพนธ์ให้ได้ ซึ่งคุณทีมองว่าถ้ามีคนที่สามารถช่วยเหลือได้เป็นเรื่องดี จึงไม่ลังเลที่จะจ้างทำวิทยานิพนธ์

จากข้อมูลภูมิหลังของผู้จ้างทำวิทยานิพนธ์ทั้ง 5 รายที่ได้พูดคุยกัน พบว่า ปัญหาที่ทำให้เกิดการตัดสินใจที่จะจ้างทำวิทยานิพนธ์คือการไม่มีเวลาที่เพียงพอต่อการสืบค้นข้อมูล รวมไปถึงการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์หรือเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม หากแต่เมื่อคำนึงถึงผลลัพธ์หรือสิ่งที่จะได้รับหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วนั้น ทำให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 รายเลือกที่จะใช้วิธีการจ้างทำวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งวุฒิการศึกษาที่สามารถนำไปเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น ปรับฐานเงินเดือน หรือในกรณีของคุณซีที่ต้องการเรียนต่อหรือได้วุฒิการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อความก้าวหน้าในธุรกิจของครอบครัว และสามารถสร้างเครือข่ายกับกลุ่มธุรกิจอื่น ๆ ผ่านการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

ผู้รับจ้างที่ 1: ร้านรับทำวิทยานิพนธ์มาประมาณ 5 ปี เริ่มต้นจากการช่วยเพื่อนที่กำลังเรียนต่อ แต่ไม่มีเวลามากพอที่จะทำงานวิจัยด้วยตนเอง ด้วยตนเองมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยจึงช่วยเหลือเพื่อนด้วยการรับทำให้เพื่อน และต่อๆมาเป็นธุรกิจรับทำวิทยานิพนธ์และงานวิจัยอื่น ๆ

ผู้รับจ้างที่ 2: เริ่มต้นจากช่วยเพื่อนทำรายงานในชั้นเรียน และเพื่อนให้เงินเป็นค่าตอบแทน จึงมองเห็นช่องทางในการหารายได้เสริมระหว่างเรียนและเปิดรับจ้างทำรายงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ในระหว่างเรียน จนได้รู้จักกับผู้รับทำรายอื่น ๆ เลยรวมกลุ่มกัน 5-6 คนรับประมวลผลทางสถิติและรับทำงานวิจัย

ผู้รับจ้างที่ 3: จัดตั้งทีมงานจากเพื่อน ๆ ต่างคณะที่รู้จักกันหลังจากจบการศึกษาเพื่อรับทำงานวิจัย ภาคนิพนธ์ในระดับปริญญาตรี ก่อนที่จะขยายขอบเขตการรับจ้างมาเป็นรับทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท

ผู้รับจ้างที่ 4: แรกเริ่มนั้นเปิดให้คำแนะนำเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น ไม่ได้รับจ้างทำวิทยานิพนธ์โดยตรง เมื่อมีนักศึกษาสอบถามเข้ามาหลายคน จึงทำให้เขาเริ่มมีความคิดที่จะรับจ้างทำงานทางวิชาการในทุกรูปแบบ

ผู้รับจ้างที่ 5: แต่เดิมครอบครัวเปิดร้านรับถ่ายเอกสารใกล้ ๆ กับมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง ทำให้เห็นถึงปัญหาที่ลูกค้าร้านถ่ายเอกสารพบเจอ คือการไม่เข้าใจขั้นตอนการทำงานวิจัยว่าเป็นอย่างไร จึงเกิดเป็นความต้องการที่จะรับทำวิทยานิพนธ์ให้กับลูกค้า อีกทั้งมีญาติที่รู้จักกันสามารถทำงานวิจัยได้จึงเริ่มต้นด้วยการเปิดรับจ้างทำรายงานในชั้นเรียนก่อนรับจ้างทำวิทยานิพนธ์และงานวิจัยอื่น ๆ

จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างผู้รับจ้างทำวิทยานิพนธ์มักเริ่มต้นด้วยการช่วยเพื่อนหรือผู้อื่นทำวิทยานิพนธ์มาก่อนที่จะเริ่มจริงจังกับการเปิดรับทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งทำให้เห็นว่าเมื่อมีโอกาสหรือมีแรงจูงใจใด ๆ บุคคลสามารถตัดสินใจที่จะกระทำความผิดได้โดยง่าย

2. วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยระดับบุคคล ระดับสถาบัน และระดับสังคม

2.1 ระดับบุคคลจะเห็นได้ว่าทั้งผู้จ้างทำ และผู้รับจ้างทำวิทยานิพนธ์ต่างมีทางเลือกที่จะกระทำความผิดหรือไม่กระทำความผิดได้ จากกรณีของกลุ่มตัวอย่างผู้จ้างทำวิทยานิพนธ์ทั้ง 5 ราย ต่างก็มีทางเลือกที่จะกระทำความผิดหรือไม่กระทำความผิดได้ แต่ผู้ว่าจ้างเลือกที่จะกระทำความผิด เพื่อให้ตัวเองบรรลุเป้าหมายนั้นคือการสำเร็จการศึกษาและนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปต่อยอดในด้านต่าง ๆ เป็นไปตามทฤษฎีความกดดันที่กล่าวว่าหากบุคคลที่ไม่สามารถทำตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ถือว่าไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น หากต้องการเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จจะต้องบรรลุเป้าหมายให้ได้ ไม่ว่าวิธีการจะเป็นอย่างไร เช่นเดียวกันกับผู้รับจ้างที่มีทางเลือกที่จะไม่รับทำได้ แต่เมื่อผู้ติดต่อว่าที่เป็นเพื่อนและคนรู้จักจึงเลือกที่จะรับทำให้อ่อน หรือในบางรายเห็นถึงค่าตอบแทนที่สูงก็เลือกที่จะรับทำ

2.2 ระดับสถาบัน เมื่อระดับบุคคลมีแนวความคิดที่ว่าเมื่อตั้งเป้าหมายใด ๆ ไว้แล้วต้องประสบความสำเร็จให้ได้ไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม แต่เมื่อมีอุปสรรคเข้ามาทำให้การไปถึงเป้าหมายเป็นไปได้ยากขึ้น จึงเลือกใช้วิธีการอื่น ๆ เพื่อไปถึงเป้าหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อจากระดับบุคคลมาสู่ระดับสถาบัน ทำให้สถาบันได้บุคคลที่มีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ทั้งในแง่ของความซื่อสัตย์ที่มีต่อตนเองและต่องานทางวิชาการ หรือในแง่ของคุณสมบัติที่ต้องนำไปใช้ต่อยอดในงานที่ทำ แม้องค์ความรู้ที่

ได้จากการเรียนในรายวิชาเรียนต่าง ๆ จะยังคงอยู่กับตัวเรา แต่องค์ความรู้ที่จะได้เพิ่มเติมจากการทำวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยอื่น ๆ จะเป็นส่วนเพิ่มเติมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการทำงานได้

2.3 ระดับสังคม เมื่อระดับบุคคลและระดับสถาบันเต็มไปด้วยผู้ใช้วิธีการไม่ถูกต้องในการให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ตัวเองต้องการ ย่อมส่งผลกระทบต่อระดับสังคมเช่นกัน คนทั่วไปในสังคมจะมีความคิดเห็นต่อการจ้างทำวิทยานิพนธ์เป็นเรื่องธรรมดา เนื่องจากคนที่จ้างทำวิทยานิพนธ์สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ ไม่ได้รับการลงโทษใด ๆ หากสิ่งเหล่านี้ยังมีอยู่ในสังคมไทย ปัญหานี้จะส่งผลกระทบจนกลายเป็นปัญหาทางสังคม

3. ศึกษาวิเคราะห์ความเป็นอาชญากรรมของการจ้างทำวิทยานิพนธ์ และผลงานวิชาการ

เมื่อนำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ร่วมกันกับทฤษฎีและทฤษฎีต่าง ๆ พบว่า กระบวนการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการมีความเป็นอาชญากรรมในแง่ของการมีผู้กระทำความผิด นั่นคือ ผู้ว่าจ้างที่เป็นเหมือนจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดกระบวนการนี้ขึ้นมาและมีผู้รับจ้างเข้ามาเป็นส่วนประกอบขึ้นสำคัญที่ทำให้กระบวนการว่าจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการนั้นครบองค์ประกอบของการกระทำความผิด

หากวิเคราะห์ตามแนวคิดทางด้านอาชญาวิทยาแล้ว สิ่งที่เป็นเหมือนแรงกระตุ้นให้บุคคล ๆ หนึ่งเลือกที่จะจ้างทำวิทยานิพนธ์ คือ ความต้องการที่จะได้รับวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อนำไปต่อยอดในหน้าที่การงาน และเพื่อความภาคภูมิใจของครอบครัว เมื่อสังคมตั้งเป้าหมายว่าต้องสำเร็จการศึกษาในระดับสูง ต้องมีหน้าที่การงานที่มั่นคง ได้ดำรงตำแหน่งระดับหัวหน้า จึงจะถือว่าเป็นคนที่ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้บุคคลต้องเลือกวิธีลัดหรือวิธีการที่สะดวกที่สุดเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ แม้ในปัจจุบันจะมีมาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการว่าจ้างทำวิทยานิพนธ์แล้วทั้งในแง่ของมาตรการลงโทษของแต่ละมหาวิทยาลัย เช่น การถอดวุฒิการศึกษา การยึดปริญญาบัตรซึ่งจะสร้างความเสื่อมเสียทั้งกับตัวเองและคนในครอบครัว รวมไปถึงการมีพระราชบัญญัติการอุดมศึกษาที่ได้กำหนดโทษทางอาญาสำหรับผู้ที่ถูกตรวจสอบ พบว่า มีการจ้างทำวิทยานิพนธ์ รวมไปถึงผู้ที่รับจ้างทำก็มีโทษทางอาญาด้วยเช่นกัน หากแต่การจ้างทำวิทยานิพนธ์ยังพบเห็นได้จากการมีอยู่ของเว็บไซต์รับจ้างทำวิทยานิพนธ์

ในอีกมุมมองหนึ่งการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการแม้คนในสังคมต่างให้ความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการกระทำดังกล่าวนี้ไม่ควรเกิดขึ้น หากแต่เมื่อนำแนวคิดทางด้านจิตวิทยาหรือทฤษฎีทางจริยธรรมมาวิเคราะห์เพิ่มเติมแล้ว พบว่า เมื่อสังคมมีการสร้างความคาดหวังใด ๆ ขึ้นมา บุคคลย่อมต้องการไปให้ถึงความคาดหวังนั้น ๆ ทั้งเพื่อให้ตัวเองดูสมบูรณ์แบบมากขึ้น และเพื่อให้คนรอบข้างเกิดการยอมรับในตัวเรามากขึ้น แน่แน่นอนว่าการจะกำหนดให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเรื่องที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องย่อมต้องนำเรื่องของศีลธรรม จริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่นเดียวกันกับเรื่องการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการ

หากจะวิเคราะห์ความเป็นอาชญากรรมมุมมองทางด้านจริยธรรม อาจไม่สามารถกำหนดได้อย่างเด็ดขาด เนื่องจากหากเป็นทางด้านจริยธรรมที่ด้านหนึ่งมองว่าสิ่งใดถูกหรือผิดนั้นให้ดูที่การกระทำนั้นว่าสร้างความสุขให้กับคนมากหรือน้อย การจ้างทำวิทยานิพนธ์หากเป็นการจ้างที่ประสบความสำเร็จ

ผู้ว่าจ้างได้รับในสิ่งที่คาดหวัง ย่อมเป็นการสร้างความสุขให้กับผู้ว่าจ้างและคนรอบข้างเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้ศึกษามีความคิดว่าหากเป็นไปตามแนวคิดนี้การจ้างทำวิทยานิพนธ์จะไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดในเชิงจริยธรรม ขณะที่อีกด้านหนึ่ง มีเรื่องศีลธรรมเข้ามาจนคิดว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี การจ้างทำวิทยานิพนธ์ย่อมถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี เพราะการกระทำใด ๆ ที่ถือเป็นความไม่ซื่อสัตย์ย่อมไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม อีกทั้งการมีบทลงโทษของผู้ที่อยู่ในกระบวนการนี้ย่อมถือว่าการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการนั้นเป็นเรื่องที่ผิดต่อหลักจริยธรรมและศีลธรรมของสังคม ดังนั้น จึงต้องมีการคำนึงถึงบริบทของแต่ละสังคมว่ามีแนวความคิดทางด้านจริยธรรมและศีลธรรมเกี่ยวกับจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการเป็นไปในทิศทางใด

ผลการวิจัย

การศึกษาเป็นสิ่งที่พื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกระดับ ระบบการศึกษาในปัจจุบันมีการเจริญเติบโตตามกระแสเกิดเป็นระบบทุนนิยมทางวิชาการ หากต้องการได้รับการยอมรับจึงมีความจำเป็นต้องใช้ใบปริญญาที่เป็นเหมือนใบเบิกทาง การสำเร็จการศึกษาในระดับสูงเป็นสิ่งที่ใครหลายคนต้องการที่จะไขว่คว้ามาครอบครอง เมื่อการเลือกที่จะศึกษาต่อไม่ได้มาจากความตั้งใจที่จะศึกษาการทุ่มเทให้กับการเรียนรู้หรือแม้แต่การทำวิทยานิพนธ์ที่เป็นส่วนสำคัญสำหรับการสำเร็จการศึกษาจึงไม่ได้ให้ความสำคัญและเริ่มค้นหาวิธีอื่น ๆ แทนเพื่อทำให้เป้าหมายนั้นสำเร็จ

เมื่อการศึกษาไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อการเพิ่มพูนความรู้หรือสร้างบุคลากรที่มีความชำนาญในสาขาวิชาที่เลือกเรียน ทุกภาคส่วนจึงต้องมีการทบทวนอีกครั้งถึงความสำคัญของการศึกษาในระดับสูงว่าจุดประสงค์ของการศึกษาต่อคืออะไร หรือปัญหาการจ้างทำวิทยานิพนธ์ที่เกิดขึ้นนี้กำลังสะท้อนปัญหาทางด้านศึกษาและแสดงให้เห็นว่าระบบการศึกษาของไทยกำลังเข้าสู่ภาวะวิกฤตอีกสิ่งหนึ่งที่ผู้ศึกษาเห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องที่ทำให้เกิดกระบวนการเหล่านี้คือความคาดหวังทางสังคมที่มีต่อประเด็นทางการศึกษามีผลการวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังในการศึกษาต่อของนักศึกษาในระดับปริญญาโท มีกลุ่มตัวอย่างหลายคนให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า เนื่องจากสังคมไทยยกย่องผู้ที่มีการศึกษาสูง มีความรู้สูง บุตรหลานควรมีโอกาสได้ศึกษาในระดับที่สูง เพื่อเป็นการทำให้ครอบครัวเกิดความภาคภูมิใจ รู้สึกมีเกียรติมากขึ้น (สุนทร โคตรบรรเทา, 2560, หน้า 189) แสดงให้เห็นว่าครอบครัวหรือสังคมรอบข้างมักสร้างความคาดหวังว่าต้องประสบความสำเร็จในชีวิต ต้องสำเร็จการศึกษาระดับสูงในสถาบันชั้นนำ มีหน้าที่การงานที่ดี เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้กับครอบครัวอาจถือว่าเป็นเรื่องของการประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยเช่นกัน

การศึกษาคือการเพิ่ม “ทุนมนุษย์” ของบุคคล

หากวิเคราะห์ในอีกด้านหนึ่ง แม้การจ้างทำวิทยานิพนธ์หรือผลงานวิชาการจะเป็นเรื่องผิดหากแต่การที่บุคคลหนึ่งสามารถเข้าศึกษาต่อและเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ สำเร็จ จนกระทั่งเข้าสู่กระบวนการทำวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยก่อนสำเร็จการศึกษาแล้วนั้น บุคคล ๆ นั้นย่อมมีความรู้ความสามารถ หรือแม้แต่บุคคลที่ระยะเวลาการทำงานที่สมควรที่จะได้รับการเลื่อนตำแหน่งแล้ว สิ่งเหล่านั้นที่พวกเขาสั่งสมมาตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาหรือทำงาน คือ “ทุนมนุษย์” หรือ Human Capital ที่เป็นศักยภาพของบุคคล

ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การ ตลอดจนมีบทบาทหลักในการพัฒนาองค์การและประเทศให้เจริญ (เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา, 2558 หน้า 14) ถึงแม้ว่าในบางสังคมอาจให้คุณค่ากับใบปริญญามากกว่าเพราะเป็นสิ่งที่จับต้องได้ หากแต่ความรู้ ความสามารถที่คน ๆ หนึ่งสะสมมาตลอดนั้นก็สิ่งสำคัญและมีคุณค่า เพราะสิ่งเหล่านี้จะติดตัวเราไปตลอดชีวิต สามารถนำมาทำให้เกิดประโยชน์ต่อไปได้

สำหรับประเทศไทยยังมีการให้ความสำคัญกับวุฒิการศึกษามากกว่าความรู้ความสามารถที่บุคคลมี เห็นได้จากหลายองค์กรมีการส่งเสริมให้ศึกษาต่อหรือทำผลงานทางวิชาการเพื่อปรับเงินเดือนหรือปรับตำแหน่ง ซึ่งมีกรณีที่มีผู้ศึกษาต่อเพียงเพื่อนำวุฒิการศึกษามาเลื่อนตำแหน่งหรือปรับฐานเงินเดือนเท่านั้น หากแต่ไม่สามารถนำความรู้มาใช้กับหน่วยงานหรืองานในหน้าที่ของตนเองได้เอง สิ่งเหล่านี้ทำให้ธุรกิจการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการยังคงมีอยู่ อีกทั้งยังขาดการเอาใจจริงเอาใจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปราบปรามเว็บไซต์รับจ้างทำงานวิจัย หากคนที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับการลงโทษ ในอนาคตการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการอาจถือว่าเป็นเรื่องปกติและจะกลายเป็นปัญหาทางสังคมที่ใหญ่ขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การแก้ไขปัญหการจ้างทำวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการที่ดีที่สุด คือ การมีกฎหมายเฉพาะและมีบทลงโทษทั้งผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง เพื่อให้ผู้ที่กำลังจะกระทำความผิดได้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมาย
2. ปัจจุบันเว็บไซต์รับจ้างทำวิทยานิพนธ์และงานวิจัยอื่น ๆ ปรากฏให้เห็นอยู่เป็นจำนวนมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบ และมีบทลงโทษกับเว็บไซต์เหล่านี้
3. สถาบันการศึกษาควรมีการตรวจสอบในทุกขั้นตอนของการทำงานวิจัยของนิสิต นักศึกษาในทุกระดับชั้นให้เข้มงวดมากยิ่งขึ้น เพราะจะเห็นได้ว่าผู้รับจ้างทำวิทยานิพนธ์นั้นไม่ได้รับจ้างเฉพาะผู้ที่กำลังศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาเท่านั้น หากแต่ยังรับจ้างทำงานวิจัยในระดับการศึกษาอื่น ๆ ด้วย

บรรณานุกรม

- ดวงพร สังข์แก้ว. (2559). การศึกษาอิทธิพลปัจจัยเชิงสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวที่ส่งผลต่อความตั้งใจที่จะเปลี่ยนงาน และคุณภาพชีวิตของพนักงานคุมประพฤติ. **วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา**, 8(1), หน้า 21-40.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2556, 23 พฤศจิกายน). อึ้ง นศ.ยอมรับเคยโกงสอบเกือบ 9 หมื่น. **ไทยรัฐออนไลน์**. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/384720>
- พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พุทธศักราช 2562. (2562, 26 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. หน้า 58-76.
- เมษยา โรจนอารีย์. (2559). การฉ้อฉลทางวิชาการ: ศึกษาการกำหนดความผิดอาญาฐานรับจ้างทำวิทยานิพนธ์. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฤดีมน ศรีสุพรรณ. (2543). **สังคมวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2560). แรงจูงใจและความคาดหวังในการศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยนครราชสีมา. **วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา**, 11(3), หน้า 181-192.
- เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา. (2558). การพัฒนาทุนมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อรรธรณ บุญสม. (2562). การกำหนดความผิดอาญา: ศึกษากรณีการทุจริตสอบของทางราชการ. **Graduated Law Journal**, 12(1), หน้า 196-203.
- Brown, S.E., Esbensen, F., & Geis, G. (2019). **Criminology Explaining Crime and Its Context**. (10th ed.) USA: Routledge.
- Chan, C. M., Othman, J., D'Silva, J.L., & Omar, Z. (2014). Ethical Decision Making in Academic Dishonesty with Application of Modified Theory of Planned Behavior: A Review. **Canadian Center of Science and Education**, 7(3), pp. 126-135.
- Sendag, S., Duran, M., & Fraser, M.R. (2012). Surveying the extent of involvement in online academic dishonesty (e-dishonesty) related practices among university students and the rationale students provide: One university's experience. **Computers in Human Behavior**. 28, pp. 849-860.
- Sung, J.J & Agner, R. (2015). Strain Theories and Crime. In James D. Wright (Ed.), **International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences**. (pp. 495-500) USA: Elsevier.

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาวะโรคระบาดโควิด-19 บนพื้นฐาน หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Applying the Philosophy of Sufficiency Economy to Community Economic Development During the COVID-19 Pandemic

วันที่รับบทความ: 13 กรกฎาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ: 25 พฤศจิกายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 16 ธันวาคม 2564

เมธี ทรัพย์ประสพโชค¹

ภาวินี มีผดุง²

อรุณ ชัยนหา³

ศิริวรรณ วิสุทธิรัตนกุล⁴

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาวะโรคระบาดโควิด-19 บนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์วิเคราะห์สภาพของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาวะโรคระบาดโควิด-19 และการรวบรวมแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งยังรวมไปถึงการเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนในภาวะโรคระบาดของโควิด-19 บนพื้นฐานของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและสังคมให้มีการฟื้นฟูและพัฒนาก้าวหน้าโดยยึดหลักของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ภายใต้เงื่อนไขของความรู้ คู่คุณธรรม ภาวะโรคระบาดโควิด-19 เป็นภาวะที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของนานาประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย และทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐบาล ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน จากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีพระราชดำริขึ้นมาเพื่อที่จะให้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทยในทุก ๆ ระดับ ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว องค์กร ยังรวมไปถึงการพัฒนาประเทศการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับองค์การขนาดใหญ่และขนาดย่อมอย่างชุมชนและครัวเรือน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
e-mail: metee2444@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
e-mail: mepadung@yahoo.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
e-mail: princeanrun@gmail.com

⁴ อาจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
e-mail: nuii.siriwan@gmail.com

ให้มีการฟื้นฟูและก้าวหน้า โดยยึดหลักความพอประมาณในการใช้ชีวิต ความมีเหตุผลในการตัดสินใจ และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และใช้ชีวิตภายใต้เงื่อนไขของความรู้คู่คุณธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาวะโรคระบาด โควิด-19

Applying the Philosophy of Sufficiency Economy to Community Economic Development During the COVID-19 Pandemic

Received: July 13, 2021

Revised: November 25, 2021

Accepted: December 16, 2021

Metee Subprasopchock¹

Pawinee Mepadung²

Aroon Kayanha³

Siriwan Wisutthirattanakun⁴

Abstract

The objectives of this academic article titled “Applying the Philosophy of Sufficiency Economy to Community Economic Development During the COVID-19 Pandemic” are to analyze the community economic development during the COVID-19 pandemic and to gather theoretical concepts related to the Sufficiency Economy Philosophy. Also, this article aims to propose guidelines for developing and recovering the community during the COVID-19 pandemic by applying the Sufficiency Economy Philosophy to community economic development based on the principles of moderation, rationality, and self-immunity under the concepts of knowledge and virtue. The COVID-19 pandemic affects economies in many countries around the world including Thailand and its public and private sectors. This leads to applying the Sufficiency Economy Philosophy to solving economic problems arising from the COVID-19 pandemic. The Sufficiency Economy Philosophy was initiated by His Majesty the late King Bhumibol Adulyadej, or King Rama IX, as guidelines for improving the livelihood of Thai people of all levels. Moreover, it can be applied to developing the country in terms of economic and social development at both large organizations and small organizations such as communities and

¹ Asst.Prof.Dr., Public Administration Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakorn Rajabhat University.

e-mail: metee2444@gmail.com

² Asst.Prof.Dr., Public Administration Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakorn Rajabhat University.

e-mail: mepadung@yahoo.com

³ Asst.Prof., Political Sciences Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakorn Rajabhat University.

e-mail: princeanrun@gmail.com

⁴ Ph.D., Public Administration Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakorn Rajabhat University.

e-mail: nuii.siriwan@gmail.com

households. This can lead to the revitalization and progressive development of the economy and society by adhering to the principles of moderation in life, rationality in decision-making, and self-immunity under the concepts of knowledge and virtue.

Keywords: community economic development, Philosophy of Sufficiency Economy, pandemic, COVID-19

บทนำ

บทความวิชาการเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาวะโรคระบาดโควิด-19 บนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะทำการวิเคราะห์สภาพของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในยุคโรคระบาดโควิด-19 และการรวบรวมแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งยังรวมไปถึงการเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนในภาวะโรคระบาดของโควิด-19 บนพื้นฐานของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน และสังคมให้มีการฟื้นฟูและพัฒนาก้าวหน้า โดยยึดหลักของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ภายใต้เงื่อนไขของความรู้คู่คุณธรรม

วิกฤตเศรษฐกิจและภาวะโรคระบาด โควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อนานาชาติประเทศทั่วโลก รวมไปถึงประเทศไทยเป็นผลให้ทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นในระดับหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน หรือแม้แต่ในหน่วยย่อย ๆ ระดับชุมชนก็ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19 เช่นเดียวกัน รวมทั้งปัญหาของการว่างงาน ขาดรายได้จากการค้าขายหรือจากสถานที่ท่องเที่ยวประจำท้องถิ่น ขาดแคลนน้ำ และอาหารที่เป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิตเนื่องจากต้องมีการปรับตัวและปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโควิด-19 อย่างเคร่งครัด นอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคมที่ชุมชนบางชุมชนไม่รู้และไม่เข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19 ได้อย่างถูกต้อง และการขาดรายได้ต่าง ๆ ทำให้เกิดความเครียดจนเกิดเป็นปัญหาทางสภาพจิตใจตามมา

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักการที่มีมาก่อนที่จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นจนกระทั่งวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลจึงได้น้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้และฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจนสามารถที่จะแก้ไขสถานการณ์และปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในครั้งนี้ได้โดยรัฐบาลมีการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ ฉบับที่ 9 เป็นต้นมา (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545, หน้า ก) เพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้ฟื้นฟูและก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น และการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจเนื่องจากโรคระบาดโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อนานาชาติประเทศ รวมถึงประเทศไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อไปในทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นในระดับหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน หรือแม้แต่ในหน่วยย่อย ๆ อย่างหน่วยของชุมชนก็ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19 เช่นเดียวกันจึงได้มีการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจในชุมชนเช่นเดียวกัน ทั้งนี้การนำเสนอบทความครั้งนี้ผู้เขียนขอเสนอในบทความเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาวะโรคระบาดโควิด-19 บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ความเป็นมาของโควิด-19 2) โควิด-19 กับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ 3) ความหมายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) ความเป็นมาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 5) องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความเป็นมาของโควิด-19

โควิด-19 (Covid-19) เป็นโรคระบาดชนิดหนึ่งที่เกิดจากเชื้อไวรัสโคโรนา (Corona virus) โดยไวรัสชนิดนี้จะเข้าไปทำลายปอดของผู้ติดเชื้อจนเป็นผลร้ายถึงขั้นไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ หากเชื้อไวรัสได้เข้าไปทำลายปอดแล้วก็จะไม่มีการสร้างเซลล์ภายในปอดขึ้นมาทดแทนเซลล์เก่าที่ถูกทำลายไป ปอดจะถูกทำลายและด้อยประสิทธิภาพ ส่งผลให้การทำงานของปอดล้มเหลวและนำไปสู่การเสียชีวิตของผู้ป่วยได้ โดยเชื้อไวรัสชนิดนี้ได้มีการเริ่มระบาดตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 2019 หรือปี พ.ศ. 2562 โดยเริ่มการระบาดจากเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ต่อมาก็ได้มีการแพร่กระจายตัวของเชื้อไวรัสจากคนสู่คนจนกระทั่งได้มีการระบาดไปทั่วโลก โดยเป็นเชื้อที่แพร่ระบาดโดยผ่านทางลมหายใจ ละอองฝอยที่เกิดจากการไอหรือการจาม ผู้ป่วยในระยะแรกที่ได้รับเชื้อในหลาย ๆ รายนั้นไม่แสดงอาการ ซึ่งอาการของโรคระบาดชนิดนี้จะคล้าย ๆ กับอาการไข้หวัดหรือภูมิแพ้อากาศ ผู้ป่วยสามารถที่จะทราบถึงอาการเหล่านี้ได้ เช่น มีไข้ มีอาการไอแห้ง ๆ การไม่รับรู้ถึงกลิ่นหรือไม่รับรู้รสของอาหาร มีอาการหอบเหนื่อย เจ็บบริเวณหน้าอก เป็นต้น สถานการณ์การระบาดก็ได้รุนแรงขึ้น มีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตจำนวนมากหลายล้านคนทั่วทั้งโลก สถานการณ์การติดเชื้อโควิด-19 ของประเทศไทยก็มีผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ข้อมูลล่าสุดจากกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้มีการแถลงเกี่ยวกับยอดผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนาหรือโรคโควิด-19 ประจำวันที่ 22 มกราคม 2564 เอาไว้ว่า มีผู้ป่วยโรคโควิด-19 ยืนยันสะสม 1,657,231 ราย ยอดผู้ป่วยรายใหม่อยู่ที่ 9,930 ราย และผู้เสียชีวิตสะสมอยู่ที่ 97 ราย (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

โควิด-19 กับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

การระบาดของโรคโควิด-19 ได้แพร่กระจายไปสู่นานาประเทศทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ มากมาย หนึ่งในผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดก็คือ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยได้มีมาตรการล็อกดาวน์ (lock down) และมีการตรวจคัดกรองผู้ที่เดินทางเข้ามาในประเทศ และมีการกักตัวผู้เดินทางเข้าประเทศที่สถานกักตัวที่รัฐจัดเอาไว้ให้อย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันการขยายตัวของเชื้อไวรัสนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศลดน้อยลง แน่นอนว่าเมื่อชาदनักท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศไป เศรษฐกิจก็ได้รับผลกระทบตามไปด้วย ร้านอาหารและสถานบันเทิงต่าง ๆ ต้องมีการปิดตัวลงหรือต้องมีการปรับวิธีการเพื่อให้กิจการสามารถดำรงอยู่ได้ เช่น ร้านอาหารต้องปรับตัวให้มีบริการส่งออนไลน์ ไม่อนุญาตให้รับประทานอาหารภายในร้าน ลดการสัมผัสหรือจัดให้มีพื้นที่เว้นระยะห่างในระยะ 1-2 เมตร ให้สวมหน้ากากอนามัยทุกครั้ง มีบริการเจลแอลกอฮอล์สำหรับล้างมือให้ผู้ใช้บริการ กำหนดเวลาเปิดปิดของร้านอาหาร หรือแม้แต่บริษัทเอกชนก็มีมาตรการรองรับเพื่อป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19 ในองค์กรของตนเอง อาทิ การให้พนักงานปฏิบัติงานจากที่บ้านหรือที่พัก (work from home) แทนที่จะมาปฏิบัติงานที่สำนักงานเพื่อลดการแพร่กระจายเชื้อและบริษัทหลายแห่งมีการลดขนาดโครงสร้างองค์กรลงโดยการเลิกจ้างพนักงานบางส่วนที่เกินความจำเป็น หรือบางแห่งก็ต้องปิดตัวลง ส่งผลให้แรงงานจำนวนมากตกงานเป็นผู้ว่างงาน ได้รับความเดือดร้อนทั้งการระบาดของโรคโควิด-19 ขาดรายได้ในการเลี้ยงชีพและเงินจืดจางจนเป็นต้น ซึ่งการระบาดของโรคโควิด-19 นี้ ส่งผล

ให้ต้องมีมาตรการคุมเข้มในเรื่องของการเข้าออกสถานที่ ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งต้องปิดตัวลงชั่วคราว ไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม จึงทำให้การท่องเที่ยวซบเซา ขาดรายได้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ พ่อค้าแม่ค้าที่เปิดกิจการในสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ ก็ได้รับผลกระทบไปด้วย นอกจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อระบบสังคมของประเทศอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มของผู้ที่มีรายได้น้อยที่ต้องปฏิบัติงานในพื้นที่กลุ่มเสี่ยง เช่น กลุ่มคนที่ขาดความรู้ในเรื่องของโรคโควิด-19 การกักตัวในพื้นที่แออัดซึ่งส่งผลให้เชื้อไวรัสโคโรนาแพร่กระจายไปสู่บุคคลอื่นได้ง่ายหากไม่ปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เป็นต้น ในกลุ่มต่อมาคือ กลุ่มแรงงานนอกระบบ เป็นกลุ่มที่มีงานหรือกิจการที่ไม่มั่นคง มีความเสี่ยงที่จะหลุดพ้นจากตำแหน่งงานหรือปิดกิจการของตนได้เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ห่างไกล กลุ่มบุคคลที่มีอาชีพการงานที่ไม่มั่นคง กลุ่มแรงงานข้ามชาติที่ถูกเลิกจ้าง เป็นต้น บุคคลดังกล่าวก็ต้องมีชีวิตที่สุ่มเสี่ยง นอกจากเสี่ยงต่อการเป็นผู้ว่างงานแล้ว ก็ยังเสี่ยงที่จะได้รับเชื้อไวรัสเข้าสู่ร่างกายหากไม่มีความรู้ในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเกี่ยวกับการป้องกันโรคโควิด-19 นอกจากผลกระทบทางด้านสังคมและเศรษฐกิจแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจและสุขภาวะทางอารมณ์ เกิดความกลัว ความเครียดต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งการระบาดของโรค และการประสบปัญหาการขาดรายได้ที่ใช้ในการหาเลี้ยงชีพและครอบครัว และอาจก่อให้เกิดการสิ้นหวังในชีวิตได้อีกด้วย (กรุงเทพธุรกิจ, 2563)

ในระดับชุมชนก็ซบเซาไม่ต่างกัน สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น แหล่งท่องเที่ยว ทะเลภูเขา หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงประจำท้องถิ่นต้องปิดตัวลงชั่วคราวเพื่อลดการแพร่ระบาดทำให้เกิดกิจการร้านค้าที่เปิดขายอยู่บริเวณนั้นได้รับผลกระทบ ประชาชนขาดรายได้ จำนวนผู้ว่างงานเพิ่มขึ้น ชุมชนขาดเงินทุนหมุนเวียนจากรายได้ที่มาจากนักท่องเที่ยว ส่งผลกระทบทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน เกิดปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสุขภาพกายและจิต เช่น การวิตกกังวลเกี่ยวกับความเสี่ยงของการติดเชื้อ หรือวิตกกังวลในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ หรือชุมชนแออัดที่ไม่เอื้อต่อการป้องกันโรคระบาด การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการป้องกันการระบาดของเชื้อไวรัส ดังนั้น ไม่ว่าจะในระดับที่หน่วยย่อยอย่างครอบครัวและชุมชน หรือในระดับที่ใหญ่อย่างองค์การภาคเอกชน หรือองค์การภาครัฐ ในระดับจังหวัด หรือองค์การในระดับประเทศก็ต้องมีการให้ความรู้แก่ประชาชนและบุคลากรเกี่ยวกับมาตรการและการป้องกันการแพร่ระบาดที่ถูกต้องเพื่อที่จะลดการแพร่กระจายของเชื้อ อีกอย่างหน่วยงานภาครัฐจะต้องกำหนดมาตรการและการเยียวยาประชาชนผู้ประสบกับปัญหาภาวะของโรคระบาดปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับผลกระทบของโรค และเร่งแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศให้กลับมาฟื้นฟูให้เร็วที่สุดในทุก ๆ ระดับ ให้ประชาชนได้รับการเยียวยาและเพื่อให้สถานการณ์ของประเทศในทุก ๆ ภาคส่วนกลับมามีสถานการณ์ที่ดีขึ้น จนสามารถรอดพ้นจากภาวะโรคระบาดโรคโควิด-19

ความหมายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีพระราชดำริขึ้นมา โดยยึดหลักการเดินสายกลาง เป็นองค์ความรู้ที่มีสาระสำคัญในการดำเนินชีวิตตามวิถีของความพอเพียง การพึ่งตนเองเป็นสำคัญ โดยมีการยึดหลักของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และใช้เงื่อนไขในส่วนของความรู้และคุณธรรมนำพาการใช้ชีวิตได้อย่างพอเพียง สามารถพึ่งพาตนเองได้

ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีพระราชดำรัสเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ตั้งแต่ในระดับครัวเรือนจนกระทั่งถึงในระดับขององค์การทุกภาคส่วนมาโดยตลอดระยะเวลากว่า 30 ปี ตั้งแต่ช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2540 และภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจก็ทรงเน้นย้ำถึงแนวทางวิธีการการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ภายใต้กระแสของโลกาภิวัตน์ได้อย่างมั่นคงยั่งยืนต่อไปและหลักสำคัญของการดำเนินชีวิตอย่างมีสติปัญญา และมีความเพียร ซึ่งนำมาสู่ความสุขในชีวิตที่แท้จริง หากขาดการใช้สติปัญญา และความเพียรแล้วก็จะทำให้ขาดการยั้งคิด ขาดการไตร่ตรองปัญหา ขาดความอดทนและความพยายาม ย่อมทำให้ชีวิตไม่มีความสุขอย่างแท้จริง (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2563)

ความเป็นมาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปรัชญาที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีพระราชดำริถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงให้แก่พสกนิกรทั้งในระดับครัวเรือนและในระดับองค์การให้ได้มีชีวิตรอยู่ในหลักของทางเดินสายกลาง มีการใช้ชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม ซึ่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็ได้มีความเป็นมาและมีแนวทางที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาในเรื่องของเศรษฐกิจและสังคม ดังต่อไปนี้ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2554, หน้า 39)

1. ช่วงการเริ่มต้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในช่วงปี พ.ศ. 2517 เกิดปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำขึ้น ทำให้ประชาชนในทุกหมู่เหล่า และในทุก ๆ ระดับนั้นได้ประสบปัญหาในเรื่องของการขาดรายได้ในการดำเนินชีวิตที่เพียงพอ ประชาชนได้รับความเดือดร้อนขัดสนจากพิษเศรษฐกิจตกต่ำดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ด้วย ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ทรงตระหนักและทรงห่วงใยในความเดือดร้อน และความเป็นอยู่ของพสกนิกรทุกหมู่เหล่าที่ประสบ และได้รับผลกระทบจากพิษภัยทางเศรษฐกิจนี้ โดยทรงให้ความสำคัญกับชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีพออยู่พอกินของประชาชนเสียก่อน โดยให้มีฐานในการดำเนินชีวิตที่มั่นคงแล้วจึงค่อย ๆ ทำการดำเนินการสร้างความเจริญในพื้นที่นั้น ๆ แล้วยกระดับความเจริญในฐานะทางเศรษฐกิจมากขึ้น หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือควรที่จะมีการดำเนินการสร้างในส่วนของความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับพื้นฐานก่อนแล้วจึงสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในภาพรวมโดยเน้นการกระจายรายได้ให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง และพัฒนาเพื่อยกระดับให้สูงขึ้น

2. ช่วงการกำเนิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการพระราชดำริ

ช่วงแรกเริ่มในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอาจยังไม่ได้มีการน้อมนำเอาพระบรมราโชวาทของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำมาปรับใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงทำให้ยังไม่ได้นำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งในภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน หรือแม้แต่องค์การของภาครัฐเองมากเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตาม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ยังคงมีปรากฏอยู่ที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อีกทั้งยังปรากฏอยู่ในพระราชกรณียกิจที่สำคัญ ซึ่งทรงปฏิบัติเอาไว้ให้เป็นแบบอย่างของปวงชนเพื่อให้ปวงชนชาวไทยได้อยู่ดีกินดี อยู่อย่างพอเพียงและเพียงพอ สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง โดยที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ทรงศึกษาค้นคว้าและทดลองในเรื่องที่เกี่ยวกับการส่งเสริมประชาชนผู้ที่ทำอาชีพทางการเกษตรอย่างมากมาย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดทำโครงการในพระราชดำริเพื่อการพัฒนาด้านอาชีพทางเกษตรกรรมที่สำคัญที่หลากหลาย เช่น โครงการแก้มลิง โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และได้ทรงทำการทดลองด้วยความวิริยะอุตสาหะโดยพระองค์เอง และทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาขึ้นในแต่ละภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อที่จะได้ทรงทำการทดลองใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม สภาพภูมิศาสตร์ และความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละภูมิกานั้น ๆ และต้องเป็นเทคโนโลยีที่มีความประหยัด ท่อง่าย ประชาชนสามารถที่จะนำเอาไปปรับใช้ในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองได้ ซึ่งหากการดำเนินโครงการนั้นจะต้องอยู่ในระบบของทางราชการซึ่งมีกฎระเบียบที่จะต้องปฏิบัติตามก็อาจทำให้เกิดข้อจำกัดในการดำเนินโครงการด้วยเงื่อนไขและกฎระเบียบทางราชการต่าง ๆ อีกทั้งยังมีปัญหาในเรื่องของงบประมาณที่ทำให้การดำเนินงานที่ไม่ทันต่อสถานการณ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และอาจไม่สอดคล้องในการดำเนินงานโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงได้อีกด้วย

ในระยะเวลาต่อมา ช่วงปี พ.ศ. 2531 ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีพระราชดำริให้มีการนำพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ในการจัดตั้งมูลนิธิชัยพัฒนาขึ้น เพื่อให้การช่วยเหลือและสนับสนุนในรูปแบบของการดำเนินงานหรือพัฒนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งพระองค์เองนั้นก็ได้ทรงใช้มูลนิธิพัฒนานี้ทำการทดลองเกษตรผสมผสานเพื่อประโยชน์ของประชาชน ซึ่งทำให้พระองค์มีการค้นพบการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในการทำการเกษตรที่มีความชัดเจนและมีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสาระสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่คือ เป็นทฤษฎีที่มีการจัดสรรของทรัพยากรทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรดินหรือทรัพยากรน้ำ อีกทั้งยังรวมไปถึงการบริหารและการพัฒนาทางด้านการเกษตรเพื่อที่จะใช้ในการเป็นแนวทางของการดำเนินการแก้ไขปัญหให้กับเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่แห้งแล้ง ไม่สามารถเพาะปลูกหรือทำการเกษตรได้ผลผลิตน้อยไม่คุ้มทุนให้สามารถที่จะนำไปทดลองปฏิบัติส่งเสริมพัฒนาอาชีพและผลผลิตทางการเกษตรของตน เพื่อให้เกิดรายได้ที่มากขึ้นและมั่นคง มีความพออยู่พอกินและสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ดังนั้น การทำเกษตรทฤษฎีใหม่จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับภาคการเกษตร ส่งผลให้การเกษตรของประเทศนั้นเจริญเติบโต สร้างรายได้ให้กับประชาชนคนไทยทั้งประเทศอย่างยั่งยืน ถึงแม้ว่าเกษตรทฤษฎีใหม่นี้จะเป็นบทเรียนหรือโครงการพระราชดำริที่มีการค้นคว้าและการนำไปปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมที่สุด สามารถนำไปปรับใช้ได้จริง

3. การน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

ประเทศไทยในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 หรือวิกฤตต้มยำกุ้งนั้น โครงสร้างการผลิตของประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างให้เข้าสู่ยุคประเทศไทย 3.0 หรือยุคของการเน้นภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก จึงทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็วส่งผลต่อความไม่สมดุลกันในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ความแตกต่างทางเศรษฐกิจของประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในชนบท การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ไม่สมดุลกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเมื่อเกิดการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของประเทศกับทางตลาดโลก ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศต้องพึ่งพา ต้องเผชิญกับความผันผวนและไม่สมดุลของโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศและในระดับโลกในหลาย ๆ มิติ อีกทั้งภาครัฐยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารการเคลื่อนย้ายเงินทุนในระหว่างประเทศ การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนและการจัดการกับสถาบันทางการเงินที่มีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคง ทำให้เกิดปัญหาที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น ในความเปราะบางของเศรษฐกิจไทย ทำให้ประชาชนและนักลงทุนทั้งจากในประเทศและต่างประเทศขาดความเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจ จึงได้มีการถอนเงินออกจากสถาบันทางการเงินจำนวนมากและในระยะเวลาเดียวกันเงินลงทุนจากทางต่างประเทศได้ไหลออกจากประเทศไทยอย่างรวดเร็ว ทำให้ความมีเสถียรภาพของค่าเงินบาทลดลง และเป็นเหตุทำให้เงินสำรองระหว่างประเทศนั้นลดลงจำนวนมาก จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินต่างประเทศให้เป็นระบบแบบลอยตัว เมื่อมีการเปรียบเทียบค่าเงินบาทกับค่าของสกุลเงินต่างประเทศนั้นลดลงมาก ทำให้สถาบันการเงินต่าง ๆ และภาคธุรกิจเอกชนต้องชำระหนี้ต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยก็ต้องเผชิญหน้ากับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง

ในช่วงเวลาของวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 ในหลวงรัชกาลที่ 9 ก็ทรงมีพระประสงค์ที่จะให้ปวงชนชาวไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ตามอัตภาพ ในการดำเนินชีวิตเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจดังกล่าว ดังพระบรมราโชวาท ความว่า “...การจะเป็นเช่นนั้นไม่ใช่สิ่งสำคัญ สำคัญอยู่ที่ว่าเรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า สามารถอุ้มชูตัวเองได้ และให้มีความพอเพียงกับตัวเอง...” พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต ในวันพฤหัสบดีที่ 4 ธันวาคม 2539 จากพระราชดำรัสนี้ ส่งผลให้หลายภาคส่วนได้มีความสนใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในแต่ละภาคส่วนให้มีการฟื้นฟูที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของการนำไปประยุกต์ใช้นั้นเกิดการตีความที่ไม่ตรงกันในหลาย ๆ หน่วยงานก็ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ตีความกัน ในเวลาต่อมาจึงได้ทรงมีพระราชดำรัสเพื่อสร้างความเข้าใจในทุก ๆ ภาคส่วนให้ตรงกันว่า “...ควรจะมีการปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงที่ไม่ต้องปฏิบัติทั้งหมด ปฏิบัติเพียงครึ่งหนึ่งก็ใช้ได้ แม้จะเป็นเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ...ให้พอเพียงนี้ ก็หมายความว่า มีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้แต่ว่าพอ แม้บางอย่างจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ว่าถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ...” พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต ในวันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม

2541 ในเวลาต่อมา หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ได้เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตราที่ 78 วรรค 1 ในแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ความว่า “การบริหารราชการแผ่นดินต้องให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และคำนึงถึงผลประโยชน์ในภาพรวมของประเทศเป็นสำคัญ” และในแนวนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ ในมาตราที่ 83 ได้กำหนดไว้ว่า “รัฐจะต้องมีการส่งเสริมและให้การสนับสนุนการดำเนินการตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550, หน้า 10) และนอกจากนี้ ในองค์การภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาชน ภาคของการศึกษา ได้เริ่มน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงาน มีการศึกษาดูงาน และมีการกำหนดไว้ในหลักสูตรในเรื่องของการศึกษาในระดับต่าง ๆ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐก็ยังได้น้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการบริหารพัฒนาประเทศ โดยได้มีการเขียนไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) โดยการบรรจุควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการด้วยการยึดคนหรือประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นอกจากนี้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังมีปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งในส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และ 12 นั้น ก็ได้มีการนำหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืนเข้ามาปรับใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเช่นเดียวกัน อีกทั้งภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 นี้ จึงเป็น 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ตั้งแต่ปี 2560-2579) ซึ่งเน้นในหลักของความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และเน้นในเรื่องของการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพื่อนำประเทศไทยไปสู่การมีระบบเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงการพัฒนาภาคประชาชนที่มีความก้าวหน้าและมีความอัจฉริยะ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ปัจจุบัน ประเทศไทยก็ได้เข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจซบเซาอีกครั้ง สาเหตุมาจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา โครโควิด-19 เป็นภาวะโรคระบาดที่ส่งผลกระทบไปทั่วทุกมุมโลก ประเทศไทยประสบกับปัญหาในเรื่องของการขาดรายได้เข้าประเทศ ประชาชนขาดรายได้ในการใช้ดำเนินชีวิต การดำเนินกิจการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนก็จะมีข้อจำกัดด้วยมาตรการการป้องกันโรคระบาด เช่น ร้านอาหารต้องปรับตัวให้มีบริการการส่งออนไลน์ ไม่อนุญาตให้ผู้ซื้อมารับประทานอาหารภายในร้าน หรือจัดให้มีพื้นที่ในการเว้นระยะห่าง ลดการสัมผัสระหว่างกันในระยะ 1-2 เมตร ให้ผู้รับบริการสวมใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้ง มีบริการเจลแอลกอฮอล์สำหรับล้างมือให้ผู้ใช้บริการ มีการกำหนดเวลาเปิดปิดของร้านอาหาร เป็นต้น สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีก็ได้มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดทั้งสองแผนเพื่อนำหลักมาปรับใช้ในการพัฒนาและฟื้นฟูเศรษฐกิจในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ก็เช่นกัน และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์เช่นนี้ได้โดยมีการปรับใช้ในรูปแบบของการคิดการวางแผนในการใช้เงินหรือใช้ทรัพยากรในองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้คุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุด ตามหลักของความพอประมาณ

ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ควบคู่กับเงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม แน่แน่นอนว่าการบริหารประเทศหรือการบริหารกิจการต่าง ๆ จะต้องมีการจัดตั้งแผนบริหารความเสี่ยงเอาไว้เพื่อการคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้าในอนาคตที่อาจเกิดขึ้นได้ อย่างเช่นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน รัฐบาลก็ได้มีการวางแผนในการบริหารจัดการเงินและทรัพยากรในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบ นอกจากจะมีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาแก้ไขปัญห เศรษฐกิจในระดับประเทศแล้ว ในระดับขององค์กรก็สามารถนำมาปรับใช้ได้เช่นกัน ในสถานการณ์ปัจจุบันที่ความเดือดร้อนได้กระจายตัวลงสู่หน่วยย่อยของประเทศอย่างชุมชนแต่ละชุมชนก็ประสบกับความเดือดร้อนทั้งในเรื่องของการขาดรายได้ การถูกเลิกจ้างต่าง ๆ ก็นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เช่นเดียวกัน เช่น การนำหลักความพอประมาณและมีเหตุผลในการใช้จ่ายที่มีความจำเป็น และควบคุมการใช้จ่าย มีการนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต อยู่ด้วยวิถีแห่งความพออยู่พอกิน มีการแบ่งที่ดินทำกินออกเป็นสวน ๆ เพื่อใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและพอเพียงทั้งต่อตนเองและครอบครัวให้ได้มากที่สุด อีกทั้งยังมีการให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีหลักการและเหตุผลในการใช้จ่ายที่มีความเหมาะสมคำนึงถึงความคุ้มค่ามากขึ้น

ตัวอย่างชุมชนของประเทศไทยที่ได้มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาปรับใช้ในชุมชนในภาวะของโรคระบาดโควิด-19 และทำให้สถานการณ์ในชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ได้แก่ หมู่บ้านม่วงชุม จังหวัดเชียงราย เนื่องจากสถานการณ์ของการระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบไปในทุก ๆ ประเทศทั่วโลก รวมไปถึงประเทศไทย ทำให้ความต้องการในสินค้าทางการเกษตรที่หลากหลายของประเทศนั้นมีความต้องการสูงขึ้น จึงเริ่มมีการกักตุนอาหารเพื่อให้เพียงพอสำหรับตนเองและครอบครัวในการที่จะต้องกักตัวอยู่ที่บ้าน หรือการทำงานที่บ้านตามมาตรการควบคุมขององค์กรและภาครัฐที่ได้มีการกำหนดเพื่อลดอัตราการแพร่เชื้อโควิด-19 ให้น้อยลง ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้ชุมชนบ้านม่วงชุม จังหวัดเชียงรายได้เห็นคุณค่าของความมั่นคงในเรื่องของอาหารและแหล่งน้ำในท้องถิ่นของตน จึงเกิดความร่วมมือกันเพื่อช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งน้ำและแหล่งอาหารในชุมชนให้มีเพียงพอและเพื่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริงในชุมชน เพื่อทำให้ชุมชนมีแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ ชุมชนแห่งนี้ได้เริ่มมีการนำความรู้จากแนวทางพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาปฏิบัติจริงในพื้นที่แห่งนี้โดยมีการเริ่มจากการร่วมมือร่วมใจกันของประชาชนในชุมชนในการร่วมมือกันฟื้นฟูทรัพยากรแหล่งน้ำและอาหาร เพิ่มพื้นที่ป่า รักษาหน้าดิน และรวมไปถึงการปกป้องผืนป่าที่มีอยู่ไม่ให้ถูกรุกราน เพิ่มความชุ่มชื้นให้ดิน มีการเติมน้ำลงในอ่างเก็บน้ำม่วงชุมอีกด้วย อีกทั้งชุมชนยังมีการขุดบ่อดักตะกอนและขุดลอกตะกอนเพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ที่ใช้กักเก็บน้ำเพิ่มเติมได้อีกด้วย นอกจากจะมีการฟื้นฟูป่าไม้และแหล่งน้ำแล้ว ทางชุมชนยังได้มีการน้อมนำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาใช้และนำมาสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนม่วงชุมได้อีกด้วย ทำให้ชุมชนมีรายได้มากกว่า 4.4 ล้านบาท อีกทั้งยังสามารถลดรายจ่ายได้ถึง 27 ล้านบาทต่อปีได้อีกด้วย (SCG NEWS CHANNEL, 2563)

องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในช่วงของปี พ.ศ. 2544-2546 ทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ทำการพัฒนากรอบแนวคิดทฤษฎีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารประเทศในแต่ละด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านของเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รวมทั้งการจัดทำแผนงานให้มีการดำเนินโครงการในการขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไปในทิศทางเดียวกัน โดยได้ทำการกลั่นกรองและประมวลผลพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อทำการสังเคราะห์ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบออกมาได้ 5 องค์ประกอบด้วยกัน ได้แก่ คำนิยาม หลักการของความพอเพียง เงื่อนไข คุณลักษณะ กรอบแนวคิด และแนวทางปฏิบัติและเป้าหมาย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, หน้า 13-14)

1. คำนิยามหลักการของความพอเพียง

ซึ่งนิยามหลักการของความพอเพียงมีดังนี้

1.1 ความพอประมาณ หมายถึง การมี การใช้ ความเป็นอยู่ที่มีความพอดีและมีความเหมาะสมต่อการใช้ชีวิต วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม ความพอดีในที่นี้คือไม่มากหรือน้อยจนเกินไป อีกทั้งยังไม่เป็นการเบียดเบียนชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้อื่นด้วย มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของตนหรือของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยที่มีการสร้างความเข้มแข็งให้กับภายในชุมชนท้องถิ่นก่อนแล้วจึงค่อยมีการขยายขยาย เชื่อมโยงกับชุมชนหรือหน่วยงานภายนอกต่อไปตามความจำเป็น ซึ่งการที่จะทำการตัดสินใจถึงขอบเขตของความพอประมาณนั้นก็ต้องมีการคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่และมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ โดยอาศัยหลักการของความรู้ การวางแผนและความรอบคอบในการตัดสินใจ ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่เบียดเบียนและความซื่อสัตย์สุจริต

1.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การที่จะตัดสินใจดำเนินการใด ๆ บนพื้นฐานของหลักเหตุและผลและความถูกต้อง ความเป็นจริงในทางวิชาการ และเป็นหลักการที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ และผลที่คาดว่าจะได้รับการตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในระยะสั้นหรือระยะยาว โดยเป็นผลที่เกิดขึ้นได้ทั้งกับตนเองและผู้อื่นด้วยความรอบคอบ ไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิหรือเบียดเบียนซึ่งกันและกัน โดยมีการวิเคราะห์และพิจารณาอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยทั้งความรู้ สติปัญญา ความคิดรอบคอบ ความขยันหมั่นเพียร และความมุ่งมั่นในการกระทำหรือตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

1.3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมในการตั้งรับทั้งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำหรือตัดสินใจทั้งทางบวกและทางลบ มีการวางแผนตั้งรับเอาไว้ล่วงหน้า เพื่อให้สามารถรับมือกับผลที่อาจเกิดขึ้นในทุก ๆ สถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที เพราะทุก ๆ อย่างนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ไม่มีความแน่นอน จึงต้องมีการวางแผนหรือมาตรการตั้งรับให้พร้อม เพื่อความไม่ประมาท และเพื่อการรับมือกับความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และมีการจัดเตรียมทั้งในส่วนของตนเองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพื่อที่จะส่งผลให้การดำเนินงานนั้นเป็นไปได้ในระยะยาว

ทั้งสามองค์ประกอบดังกล่าวนี้เป็นองค์ประกอบที่มีความต่อเนื่องกัน อย่างเช่น การตัดสินใจในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ นั้นก็ต้องตั้งอยู่บนหลักของความพอประมาณและความถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นความถูกต้องในส่วนของกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม หรือแม้แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีการตัดสินใจอย่างมีเหตุและผลไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด อีกทั้งยังต้องมีการวางแผนการรองรับผลที่เกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ โดยการกำหนดมาตรการขึ้นเพื่อรองรับผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว สร้างภูมิคุ้มกันทั้งในตนเองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทั้งหมด เพื่อให้การดำเนินงานผ่านไปด้วยต่อเนื่องและราบรื่นในระยะยาว

2. เงื่อนไข

เงื่อนไขที่สำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีดังนี้

2.1 เงื่อนไขของความรู้ หมายถึง เงื่อนไขที่มีการฝึกฝนหรือแสวงหาให้ตนเป็นผู้มีความรู้รอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านงานวิชาการ งานสายอาชีพ หรือแม้แต่ความรู้ในการใช้ชีวิตที่ดี มีความละเอียดรอบคอบทั้งการวางแผน การตัดสินใจ จนไปถึงการลงมือปฏิบัติจริงต่าง ๆ ให้อยู่บนพื้นฐานของความรู้ที่ถูกต้อง มีความรอบคอบและระมัดระวังในการดำเนินงานและการใช้ชีวิตของตน อาศัยการเก็บเกี่ยวประสบการณ์และการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เท่าทันต่อสถานการณ์และโลกภายนอก

2.2 เงื่อนไขของคุณธรรม หมายถึง การเสริมสร้างจิตสำนึกและการกระทำที่เป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจของบุคคลให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคีในหมู่คณะ รู้จักแบ่งปันผู้อื่น ไม่ตระหนี่และไม่มีความโลภ ไม่อยากได้อยากมีของผู้อื่น ซึ่งประกอบไปด้วย ทางด้านการกระทำ ได้แก่ การมีความอดทน ขยันหมั่นเพียร รู้จักแบ่งปันผู้อื่น ไม่ตระหนี่หรือเกิดความโลภ และมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเองและรับผิดชอบต่อร่วมกับผู้อื่นเมื่อเป็นการกระทำที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ในส่วนของทางด้านจิตใจ คือ การตระหนักในเรื่องของคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาในการไตร่ตรองและการตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง รู้จักความผิชอบชั่วดี เป็นต้น

3. คุณลักษณะ

คุณลักษณะที่สำคัญขององค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีดังต่อไปนี้

3.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้หรือปรับใช้ได้กับทุกภาคส่วนและทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในระดับของประชาชน ครุฑเรือน องค์การธุรกิจเอกชน รวมไปถึงหน่วยงานของภาครัฐที่นำมาปรับใช้ในการดำเนินงานของภาครัฐ การให้บริการประชาชน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้ดีขึ้นได้

3.2 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีหัวใจสำคัญก็คือ การยึดหลักสายกลางและนำมาปรับใช้ในการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจให้มีการพัฒนาที่ก้าวทันต่อโลกยุคปัจจุบันมากยิ่งขึ้น มีการเน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก พัฒนารากฐานคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับครอบครัว ขึ้นมาจนถึงในระดับองค์การของรัฐ โดยมีการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปเพื่อก้าวไกลสู่การเป็นประเทศที่สามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้

4. กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดที่สำคัญขององค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีดังต่อไปนี้

4.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มีการชี้แนะถึงแนวทางของการดำรงอยู่และการประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม โดยที่มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมวิถีชีวิตในแบบดั้งเดิมของไทย และในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการจัดทำโครงการและดำเนินโครงการการพัฒนาที่มีความหลากหลายขององค์การพระราชดำริ เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางและค้นหารูปแบบของการพัฒนาที่มีความสอดคล้องและเกี่ยวเนื่องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาได้ก้าวไกลและก้าวทันต่อโลกภายนอก

4.2 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาปรับใช้หรือนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศในแต่ละด้านได้ตลอดไม่ว่าจะเป็นในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคตก็ตาม นั่นก็คือ พระบรมราโชวาทมาตั้งแต่ก่อนที่จะเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2540 และผลของพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงนี้ยังสามารถใช้เป็นหลักการในการพัฒนาประเทศเพื่อให้ประเทศเกิดการฟื้นฟูทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอีกครั้ง และก็นำไปสู่การพัฒนาประเทศเพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสของโลกาภิวัตน์

4.3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของกระบวนการทัศน์ โดยมีมุมมองที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างชุมชนต่าง ๆ และประเทศทั้งประเทศไทยและในระดับนานาชาติได้มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยอิทธิพลจากกระแสของโลกาภิวัตน์ ที่จะต้องมีการปรับตัวและพัฒนาให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

5. เป้าหมายและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป้าหมายและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นประชาชน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับขององค์การภาครัฐที่มีโครงสร้างขนาดใหญ่ นำไปสู่การพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมในด้านอื่น ๆ นั่นก็คือ การที่เริ่มก่อร่างสร้างฐานความมั่นคงในระดับของหน่วยเล็ก ๆ อย่างเช่น หน่วยของตัวบุคคลหรือครอบครัวก่อน เมื่อครอบครัวมีพื้นฐานชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองพออยู่พอกินมากยิ่งขึ้นจึงค่อย ๆ มีการยกระดับการพัฒนาไปให้มีความกว้างขวางขึ้น ส่วนในระดับองค์การ เมื่อนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการบริหารงานในองค์การก็จะได้รับประโยชน์มากมาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์การอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากที่สุด มีการจัดสรรปันส่วนของทรัพยากรในองค์การได้อย่างเหมาะสม และการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในระดับของประเทศ โดยการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศทั้งด้านของเศรษฐกิจและสังคมให้ฟื้นฟูตัวและเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีเหตุและมีผลในการวางแผนการดำเนินงานต่าง ๆ มีความรอบคอบและมีความระมัดระวังในการดำเนินงาน มีการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงเพื่อคาดการณ์ถึงผลที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งทางบวกและทางลบ ทำให้สามารถตั้งรับและรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วเป็นต้น

จากองค์ประกอบหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ว่า เป็นหลักปรัชญาที่สามารถนำมาปรับใช้ทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ชุมชน องค์การ จนไปถึงการพัฒนาในระดับประเทศ อีกทั้งสามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารและการพัฒนาประเทศให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักสายกลาง ยึดหลักการใช้ความพอประมาณ หลักการใช้เหตุผลในการคิดวิเคราะห์ หรือการกระทำต่าง ๆ อีกทั้งคำนึงถึงการมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีการวางแผนและคาดการณ์ถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบโดยมีการวางแผนเพื่อตั้งรับและรับมือได้อย่างรวดเร็วในทุกสถานการณ์ อีกทั้งยังต้องอาศัยการใช้หลักของความรู้ในการขับเคลื่อน มีความคิดรอบคอบและรู้จักการระมัดระวังในการดำเนินงาน ปฏิบัติตามหลักคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ รู้จักแบ่งปัน ไม่ตระหนี่ ไม่มีความโลภ และเคารพถึงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นอยู่เสมอ

บทสรุป

การระบาดของโควิด-19 ได้แพร่กระจายไปสู่นานาประเทศทั่วโลกอย่างรวดเร็วแล้วยังมีผลกระทบต่าง ๆ มากมาย หนึ่งในผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดคือ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจทำให้เศรษฐกิจของประเทศซบเซา อีกทั้งยังเกิดปัญหาด้านสังคมและสุขภาพกายและจิตใจตามมาเนื่องจากประชาชนขาดรายได้และขาดการออกจากบ้านเสี่ยงต่อการสัมผัสเชื้อไวรัส อีกทั้งอัตราการว่างงานของประชาชนในประเทศก็พุ่งสูงขึ้นส่งผลต่อสุขภาพกายและจิตใจ ทั้งขาดแคลนน้ำ อาหาร และปัจจัยยังชีพต่าง ๆ เกิดความเครียดในเรื่องของการขาดรายได้และวิตกกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์ภาวะโรคระบาดที่ได้มีการระบาดไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ รวมทั้งในระดับองค์การย่อยอย่างชุมชนด้วยรัฐบาลจึงหาวิธีในการป้องกันการเกิดปัญหาของการแพร่กระจายเชื้อไวรัสด้วย การออกมาตรการป้องกันโรคระบาด สวมใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้งที่ออกจากบ้าน เว้นระยะห่าง และการปฏิบัติงานจากที่บ้าน หรือ work from home ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐก็ได้มีการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ โดยได้มีการนำไปปรับใช้ ทั้งการพัฒนาและฟื้นฟูประเทศตามหลักสายกลางจนสามารถนำพาให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตนี้ได้ในที่สุด หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 9 เป็นต้นไป เพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาประเทศให้ก้าวไกล ทั้งนี้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิได้กำหนดเฉพาะให้แก่หน่วยงานภาครัฐเท่านั้น แต่เป็นหลักปรัชญาที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ในทุก ๆ ภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน องค์การทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนในระดับของประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความก้าวทันต่อโลกในกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังนำมาแก้ไขภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเนื่องจากภาวะโรคระบาดของโควิด-19 อีกด้วย ชุมชนในหลาย ๆ ชุมชนก็นำเอาน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและโครงการในพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในภาวะของโรคระบาดดังกล่าวเพื่อลดภาวะของการขาดแคลนแหล่งน้ำและอาหาร เช่น ชุมชนบ้านม่วงชุม จังหวัดเชียงราย อีกทั้งยังนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตตามหลักของความพอเพียงอีกด้วย

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2564). โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) สถานการณ์ในประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). ผลกระทบมิติสังคมไทยจาก Covid-19. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/650293>
- ณัฏฐพงศ์ ทองรักดี. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปริญญช พิบูลสรารุช. (2552). **วิกฤต 2540 กับความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9**. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=3784
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12**. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2563). **เศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นจาก <https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html>
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2554). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550**. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อภิชัย พันธเสน. (2552). **วิเคราะห์นโยบายรัฐในระดับต่าง ๆ รวมทั้งภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาสังคมจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ. 2540-2549)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- SCG NEWS CHANNEL. (2563). **“บ้านม่วงชุม” จังหวัดเชียงราย ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยรอดพ้นวิกฤตอาหารในสถานการณ์โควิด-19**. สืบค้นจาก <https://scgnewschannel.com/th/scg-news/ban-muang-chum-chiang-rai-province/>

การอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนมอญบางเหี้ย เพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน Conservation of Vernacular House in the Mon Bang Hue Community for the Development of Community Cultural Learning Center

วันที่รับบทความ: 20 ตุลาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ: 15 พฤศจิกายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 16 พฤศจิกายน 2564

อานนท์ พรหมศิริ¹

ณัฐวดี กิ่งตระกูล²

ณภัทร ประศาสน์ศิลป์³

บทคัดย่อ

เรือนพื้นถิ่นถือเป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงรากเหง้าทางภูมิวัฒนธรรม บ้านเรือนที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลา และบริบทที่แตกต่างกันนั้น สามารถสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องบันทึกเรื่องราวจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน อันแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านงานช่างสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยเหตุและหลักที่คำถึงการใช้อยู่ และการดำรงชีวิตของผู้อาศัยผนวกเข้ากับความสำเร็จของท้องถิ่นที่ถูกผสมผสานกันได้อย่างลงตัว เรือนพื้นถิ่นชุมชนมอญบางเหี้ย ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ปัจจุบันคงเหลืออยู่จำนวนไม่มาก เพียง 3-4 หลังคาเรือน แต่กลับแสดงลักษณะเฉพาะตัวของเรือนได้ค่อนข้างสมบูรณ์ โดยผู้วิจัย พบว่า เป็นเรือนไทยไม้ริมน้ำยกใต้ถุนสูง สร้างเป็นเรือนแฝด 2 หลัง ภายในประกอบไปด้วยวิถีที่เกิดจากการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่าง จีน ไทย มอญ ที่ทรงคุณค่าภายในอาคาร ภายนอกอาคารส่วนใหญ่มีสภาพทรุดโทรมตามกาลเวลา การซ่อมบำรุงใช้ทุนทรัพย์สูง นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป เรือนพื้นถิ่นแบบเดิมจึงไม่สามารถตอบสนองความเป็นอยู่แบบใหม่ได้ ทำให้ทายาทปัจจุบันต้องมีการปรับพื้นที่ให้ตอบสนองความต้องการที่มากขึ้น เรือนเดิมจึงถูกทิ้งไว้เป็นเพียงแค่มรดกตกทอดจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมและภูมิปัญญา จึงนำไปสู่แนวคิดในการออกแบบเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม มอญจีน ไทย ซึ่งแสดงความพหุวัฒนธรรมของท้องถิ่น และบูรณาการกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: การอนุรักษ์ ชุมชนมอญบางเหี้ย เรือนพื้นถิ่น แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
e-mail: arnon.pr@spu.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
e-mail: nuttawut.ki@spu.ac.th

³ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
e-mail: p_napat@hotmail.com

Conservation of Vernacular House in the Mon Bang Hue Community for the Development of Community Cultural Learning Center

Received: October 20, 2021

Revised: November 15, 2021

Accepted: November 16, 2021

Arnon Promsiri¹

Nuttawut Kingtrakan²

Napat Prasartsin³

Abstract

The vernacular houses are architectural heritages that represent the cultural roots of the landscape. The houses that were built during and in different contexts can reflect on the stories that occur in the area at each moment. They are like recorders of stories from the past to the present which shows cultural wisdom through local architectural craftsmanship. This consists of reasons and principles that the using and living of the inhabitants are combined with the local beliefs that are perfectly blended in Mon Bang Hue community, Khlong Dan Subdistrict, Samut Prakan province. At present, there are not many lefts, only 3-4 houses, but they show quite complete characteristics of the houses. The researcher found that they were Thai-styled wooden house on the water's edge with a raised basement. Built as 2 twin houses, the interior consists of a valuable cultural mix between Chinese, Thai and Mon. Most of the buildings have deteriorated over time. Maintenance is costly in addition to social change that changes the way of life. Therefore, the traditional indigenous houses cannot meet the new lifestyle, causing the current heir to have to adjust the space to meet the growing demand. The original house was left only as an heirloom from the ancestors from generation to generation. The research team saw the value of architecture and wisdom. This led to the idea of designing to develop a creative locality to create a cultural learning center of Mon,

¹ Asst.Prof., Architecture, School of Architecture Sripatum University
e-mail: arnon.pr@spu.ac.th

² Asst.Prof., Architecture, School of Architecture Sripatum University
e-mail: nuttawut.ki@spu.ac.th

³ Doctoral student, Culture-Based Design Arts Program, Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University
e-mail: p_napat@hotmail.com

Chinese and Thai, which shows the multiculturalism of the locality and integrated with community participation.

Keywords: Conservation, Mon Bang Hue Community, Vernacular House, Community Cultural Learning Center

บทนำ

โครงการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนมอญบางเหี้ย เพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องการปะทะสังสรรค์ของวัฒนธรรมชุมชนมอญบางเหี้ยสู่การพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์ โดยคณะผู้วิจัยพบว่าป็นพื้นที่บางเหี้ย (ตำบลคลองด่าน) เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้ง มอญ จีน ไทย ผสมผสานกันอยู่ แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันนี้ สิ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมกำลังจะกลืนกลาย และอาจสูญหายไปตามกาลเวลา จึงทำให้เกิดแนวคิดในการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์พื้นที่การเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน เพื่อเป็นพื้นที่จัดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน พื้นที่การเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม พื้นที่แสดงถึงภูมิปัญญา ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ และความชัดเจนที่ชุมชนได้จากประสบการณ์ สังคม และสืบสานมาจากการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการสำรวจของคณะผู้วิจัยนั้น เรือนพื้นถิ่นที่ปรากฏในชุมชนมอญบางเหี้ย จำนวน 3-4 เรือนที่ยังหลงเหลืออยู่ พบว่า เรือนไทยแผ่ริมคลองด่าน (ชุมชนวัดมอญ) มีสภาพที่สมบูรณ์และมีความดั้งเดิมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมากที่สุด ภายในยังคงสภาพการใช้งานและพื้นที่ในรูปแบบเดิมไว้ แต่มีสภาพทรุดโทรมเป็นอย่างมาก มีการต่อเติมจากเจ้าของเรือน (ปัจจุบัน) ในส่วนเรือนขยายเพื่อการอยู่อาศัยเพิ่มขึ้น บ้างถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวัสดุโดยขาดความรู้ความเข้าใจในการปรับปรุงซ่อมแซมที่เหมาะสม แต่ด้วยศักยภาพของตัวเรือน พื้นที่ใช้สอยของอาคาร และการมีส่วนร่วมของเจ้าของเรือน ทางคณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูล สอบถาม และสำรวจจนเห็นถึงศักยภาพในการอนุรักษ์พื้นที่ จึงทำให้เกิดแนวคิดและแนวปฏิบัติในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอย่างมีส่วนร่วม และอาจจะทำให้ส่งผลถึงการฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างสังคมการเรียนรู้ โดยมีนักวิชาการ วัด พระสงฆ์ ครูอาจารย์ ปราชญ์และผู้นำท้องถิ่น มาร่วมกันรวบรวมประวัติศาสตร์ที่ยังคงหลงเหลือ วัฒนธรรมประเพณีที่ยังสืบทอด รวมถึงบูรณะสถาปัตยกรรมที่สวยงามมีเอกลักษณ์

คณะผู้วิจัยและเจ้าของเรือน (ปัจจุบัน) จึงได้มีแนวคิดเพื่อการอนุรักษ์ปรับปรุง โดยทำการนำเสนอโครงการกับภาครัฐ และคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลคลองด่านในการบูรณะ พื้นฟู ปรับปรุง และวางนโยบายในการใช้เป็นประโยชน์ การป้องกันการทำลายคุณค่าของอาคารเก่า ให้คงอยู่เป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมสืบไป

ประวัติความเป็นมา คุณค่า และความสำคัญ

ชุมชนมอญบางเหี้ยเป็นชุมชนเก่าแก่อายุกว่า 250 ปี ปัจจุบันที่ตั้งอยู่ในตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ชุมชนนี้เกิดจากการขยายตัวของคนเชื้อสายมอญ เก่าแก่จากพระประแดง ที่อพยพมาจากพม่าเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 จึงมาตั้งรกรากชุมชนคลองมอญอยู่ริมแม่น้ำบางเหี้ย ฝั่งตะวันตกที่แยกออกจากคลองสำโรง โดยมีวัดมอญหรือวัดสร้างโคกเป็นศูนย์กลางของชุมชนคลองมอญ และอีกส่วนหนึ่ง เป็นกลุ่มชาวจีนที่อพยพจากกรุงศรีอยุธยามาอยู่เป็นจำนวนมากในช่วงกรุงศรีอยุธยาแตกเช่นกัน ซึ่งคนเชื้อสายจีนกลุ่มนี้น่าจะมีความสัมพันธ์ดั้งเดิมกับพระยาตากสินที่มีเชื้อจีนเหมือนกันเพราะตามหลักฐานเส้นทางเดินเรือพื้นที่ชุมชนบางเหี้ยก็เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การต่อเรือ

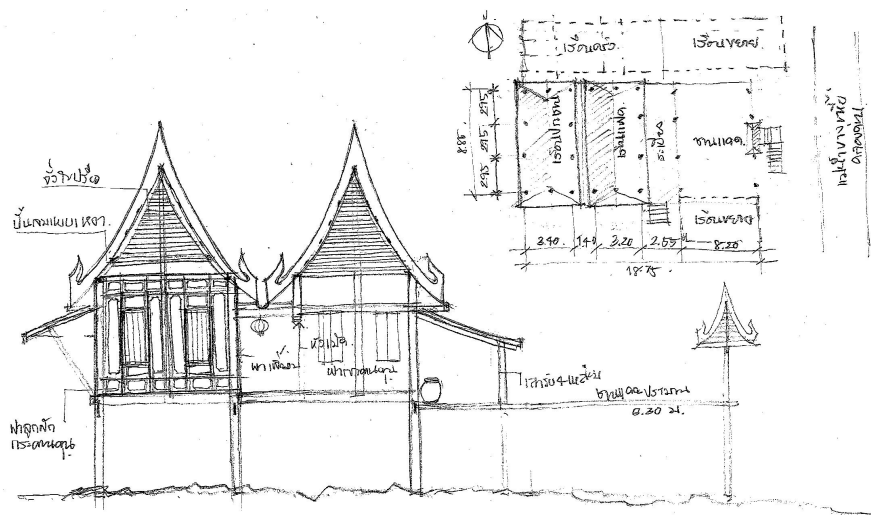
ที่พระยาตากยุทธรวมพลก่อนยกทัพเข้าทางปากแม่น้ำเจ้าพระยา จากหลักฐานแผนที่โบราณ มีการตั้งศาลเจ้าจีน วัดปากอ่าว หรือวัดสว่างอารมณ์เป็นศูนย์กลางของการตั้งรกรากสร้างบ้านเรือนในฝั่งตะวันออกของแม่น้ำบางเหี้ย

จากประวัติศาสตร์การอพยพย้ายถิ่นฐานของกลุ่มคนทั้ง 2 เชื้อสาย เรือนพื้นถิ่นของนายเซ่ง (จางเหยวียนเซ่ง) นั้นจึงมีลักษณะเฉพาะของพื้นฐานหรือบริบทด้านสภาพแวดล้อมสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นกลุ่มคนเชื้อสายจีนและเชื้อสายมอญอันเป็นผลทำให้สถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่น เกิดอัตลักษณ์เฉพาะตัว ปรากฏอยู่ในเรือนประธานและเรือนคู่แฝด เป็นเรือนเก่าของพ่อค้าชาวจีน ชื่อ นายเซ่ง (จางเหยวียนเซ่ง) สิ่งทีคณะผู้วิจัยสำรวจพบคือ ภายในบริบทของเรือนไทย กลับพบเห็นความเชื่อของการบูชาเทพเจ้าจีน “ตัวปูนเท้า” เทพเจ้าคุ้มครองบ้านของชาวจีนโพ้นทะเล การใช้โคมตั้งสูงเพื่อบูชา ป้ายอักษรจีนสัญลักษณ์ของบรรพชน “แซ่จาง” ผสมกับความเชื่อของมอญและไทย ในการใช้สอยพื้นที่ ห้องพระ ห้องผีบรรพบุรุษ การตั้งหิ้งชั้นผี ที่เกิดขึ้นในตัวเรือนของผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมตั้งแต่ในอดีต ทำให้สะท้อนถึงคุณค่าที่เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมทั้งสอง ซึ่งมาจากทำการค้าขายประกอบอาชีพจนตั้งรกรากตามริมฝั่งคลองทั้ง 2 ฟาก และได้ทิ้งอิทธิพลไว้ในรูปแบบของอาคารบ้านเรือนและมรดกทางสถาปัตยกรรม

ด้วยลักษณะพิเศษของพื้นที่และเรือนพื้นถิ่นนี้ ทำให้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดแหล่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางเหี้ย เพื่อเป็นสถานที่รวบรวมและจัดแสดงเรื่องราวของการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม ศูนย์รวมความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาที่เกิดจากความผสมผสานทางวัฒนธรรม และกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมซึ่งมีคุณค่าของคนในชุมชน เป็นความรู้ทางวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยน และมุ่งเน้นที่จะถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจให้กับคนในท้องถิ่นของตนเอง และคนภายนอกชุมชน ได้เข้าใจถึงชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางเหี้ย

สภาพสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่น

- ที่ตั้ง** : บ้านเลขที่ 119 หมู่ 6 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเหนือวัดสร้างโคก
(ชุมชนวัดมอญ) ตำบลคลองด่าน อ.บางบ่อ จ.สมุทรปราการ
- ประวัติการครอบครอง** : นายเซ่ง (จางเหยวียนเซ่ง) เจ้าของเดิม
นางสาวภารดี ดาวกระจ่าง เจ้าของปัจจุบัน
- อายุเรือน** : มากกว่า 130 ปี
- ประเภทของเรือน** : เรือนไทยเครื่องสับ เป็นเรือนแฝด 2 จั่วแบบตัวเหงาทั้งคู่

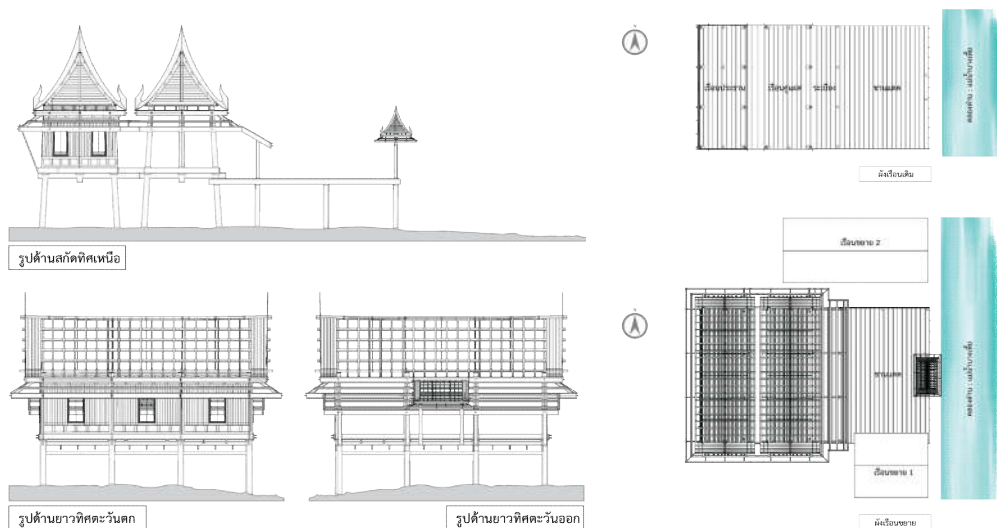

ภาพที่ 1 แสดงการสำรวจด้วยภาพวาด เรือนนายเซ่ง (จากเหวียนเซ่ง)
ที่มา: คณะผู้วิจัย

องค์ประกอบของเรือน: จากสำรวจพบว่า เรือนเป็นลักษณะเรือนแฝด หลังคาชาวชนกันมีรางน้ำฝนเป็นตัวเชื่อม เรือนประธานและเรือนคู่แฝดใช้บันไดแบบตัวหงายทั้งคู่ ฝักรของเรือนหันด้านสกัดไปทางเหนือ-ใต้ ด้านยาวของเรือนหันหน้าขนานไปด้านทิศตะวันออกลงสู่แม่น้ำบางเหี้ย (เดิม) ขนาดของเรือนประธานด้านสกัดกว้าง 3.40 เมตร ห้องรับด้านทิศเหนือ 2.95 เมตร ห้องกลาง 2.95 เมตร และห้องด้านทิศใต้ 2.95 เมตร รวม 8.85 เมตร เรือนคู่แฝด ด้านสกัดกว้าง 3.20 เมตร ด้านยาวเท่ากับเรือนประธาน ระเบียบกว้าง 2.95 เมตร ด้านยาวเท่ากับเรือนประธาน ขานแดดยื่นออกไปด้านหน้าเรือน กว้างประมาณ 8.20 เมตร มีซุ้มบันไดหน้าเรือนลงไปที่ทำน้ำคลองด้าน (แม่น้ำบางเหี้ย)

ภาพที่ 2 แสดงสภาพภายนอกและภายใน
เรือนนายเซ่ง (จากเหวียนเซ่ง) อายุกว่า 130 ปี
ที่มา: คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 3 แสดงภาพจำลองเรือนด้วยโปรแกรมสร้างแบบ
เรือนนายเซ้ง (จางเหยวินเซ้ง)
ที่มา: คณะผู้วิจัย

สภาพแวดล้อมและแหล่งวัฒนธรรมชุมชน

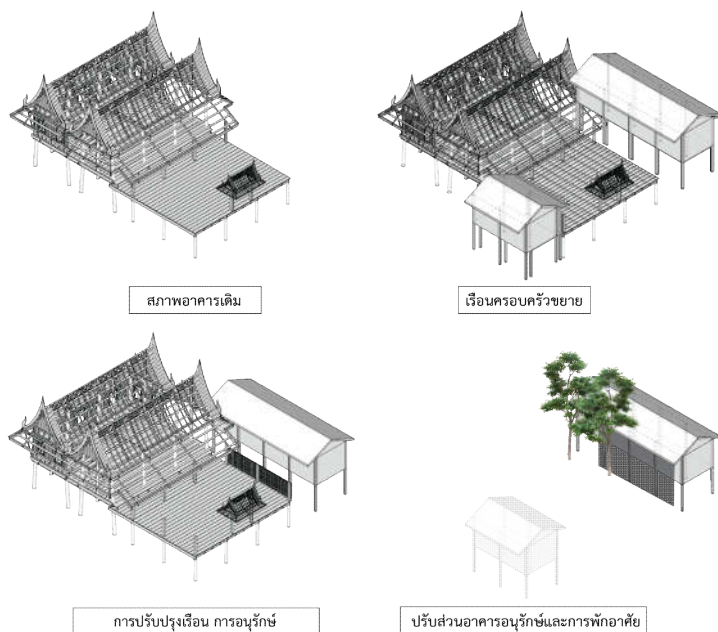
ภาพที่ 4 แสดงแผนที่ดาวเทียม (ซ้าย) และแผนผังชุมชน (ขวา)
แสดงตำแหน่งวัด ชุมชน และพื้นที่อนุรักษ์
ที่มา: Google Map และคณะผู้วิจัย

ชุมชนมอญบางเหี้ยจะมีพื้นที่ของวัดสร้างโคกเป็นศูนย์กลางของชุมชนคลองมอญ สร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2300 ไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้าง และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ให้สมบูรณ์เมื่อ พ.ศ. 2360 ตามหลักฐานของกรมที่ดิน ระวางที่ 41 ระบุชื่อวัดนี้ไว้ว่า “วัดปากอ่าว” แต่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า วัดมอญ เพราะอยู่ใกล้คลองมอญและบริเวณนี้มีชาวมอญอาศัยอยู่มาก บ้างก็ว่าวัดนี้มีชื่อวัดอัฐวราราม เพราะมีกุฏิ 8 หลัง บ้างก็เรียกว่า วัดอศวราราม เพราะวัดนี้เป็นที่ตั้งกองทัพน้าของพระเจ้าตากสินมหาราช ต่อมาภายหลังได้รับการเปลี่ยนแปลงนามวัดใหม่ โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เป็น วัดเตลยมณเฑียร หรือ วัดทะเลลงม ในปี พ.ศ. 2482 เปลี่ยนนามใหม่เป็น วัดโพธิ์ทอง จนในที่สุดทางราชการได้เปลี่ยนนามวัดเสียใหม่เป็น “วัดสร้างโคก” เพื่อให้สอดคล้องกับพระนามของพระองค์หญิงโศกสว้าง พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยชาวมอญคลองมอญโดยทั่วไปจะประกอบอาชีพประมงทั้งน้ำตื้นและน้ำลึกเป็นหลัก ด้วยพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มริมชายฝั่งทะเล มีความเชื่อ ด้านการประกอบอาชีพประมง การบูชาแม่ย่านางเรือ ตัวบูนเท้ากง และความเชื่อด้านความรักโดยการบูชาเจ้าแม่สามมุข ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 ด้าน คือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประกอบอาหารหรือการแปรรูปอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับเครื่องมือทำประมง สำหรับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนคลองมอญ การนับถือผีมอญ วัฒนธรรมและประเพณีส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย บางอย่างอาจจะกลายเป็นวัฒนธรรมที่ถูกกลืนหายไปตามกาลเวลา ซึ่งผลการศึกษาในด้านการอนุรักษ์ที่ได้นี้จะจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น หรือจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างกิจกรรมในเกิดขึ้นในโครงการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนมอญบางเหี้ย เพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์และการเรียนรู้แบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิตในชุมชน

แนวทางการอนุรักษ์และบูรณะเรือนพื้นถิ่น

โครงการการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนมอญบางเหี้ยนี้มีแนวคิดด้านการอนุรักษ์และบูรณะที่อธิบายถึงกระบวนการ ดังนี้ 1) การคงสภาพอาคาร (preservation) เป็นการรักษาสภาพอาคารให้คงอยู่ในสภาพเดิมบางส่วน และชะลอการเสื่อมสภาพ 2) การปรับปรุงอาคาร (renovation) เป็นการซ่อมแซมอาคารในส่วนที่ชำรุดทรุดโทรม เปลี่ยนวัสดุใหม่แต่ยังคงคุณค่าทางด้านต่าง ๆ ของอาคารไว้ให้ได้มากที่สุดทั้งภายในและภายนอก และ 3) การต่อเติมหรือสร้างใหม่ในสภาพแวดล้อมเก่า (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจฤติ, 2552, หน้า 83) การเสนอให้รื้อถอนอาคารบางส่วนเพื่อปรับปรุงกลุ่มการใช้งานให้เป็นสัดส่วนมากขึ้นจากการสำรวจพบว่า ตัวเรือนบริเวณที่เสียหายส่วนใหญ่เป็นไม้ซึ่งเป็นชิ้นส่วนของหลังคาที่ต้องตากแดดตากฝน เช่น ปันลม เหางา เชิงกลอน สะพานหนู ส่วนปลายของอกไก่ แปลาน แปหัวเสา ฝาเรือนและแผงหน้าจั่วทางทิศตะวันตก และทิศตะวันออก มีการโค้งแอ่นตัวและผุ กระเบื้องแป้นเกล็ดชำรุด (เจ้าของใช้สังกะสีมุงครอบ) ส่วนหลังคาชั้นกันสาด หลังคา พาไล แปลานก็แอ่นตัวไม่ได้ระดับ เนื่องจากความยาวของช่วงเสาที่มีขนาดยาวกว่าเรือนปกติและเกิดการดึงตัวในทรุดลงการเรือนขยายที่สร้างเพิ่มโดยรอบ แปลานเกิดการแอ่นตัวส่งผลให้โครงสร้างหลังคาทรุด กระเบื้องขยับทำให้ หลังคารั่ว เสาเรือนบริเวณเสาพาไลและเสาด้านนอกชาน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นดินโคลนริมตลิ่งน้ำท่วมถึง โคนผุและเปื่อย ในส่วนของโครงสร้าง

พื้นมีการแอ่นตัวเช่นกัน เนื่องจากระยะความกว้างของรอดและคานกว้างเกินไป เมื่อคณะผู้วิจัยทำการสำรวจความเสียหาย และได้วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว ทางคณะทำงานได้ทำการเขียนแบบกำหนดรายการประกอบแบบในการซ่อมแซม โดยการซ่อมแซมได้ทำการถอดเครื่องบนและโครงสร้างของหลังคา ได้แก่ ปันลม เหางา เชิงกลอน สะพานหนู บริเวณส่วนปลายของแปลาน แปหั่วเสา และอกไก่ เพื่อนำเสนอการซ่อมแซมและเปลี่ยนโครงสร้างไม้ในส่วนที่ชำรุด ปรับปรุง แผงฝาและไม้เครื่องบน (องค์ประกอบส่วนหลังคา) เช่น อกไก่ แปลาน ระแนง และลูกฟักแผงหน้าจั่ว ส่วนใหญ่หมด ขั้นตอนการประกอบเรือนยกเรือนปรับระดับตั้งแต่การวางเสาไม้บนฐานราก คอนกรีตเสริมเหล็ก ยึดหัวเสาด้วยข้อไม้ และแปหั่วเสาไม้ ส่วนระบบโครงสร้างพื้นนั้นใช้ระบบตงไม้วางบนคาน คอนกรีตเสริมเหล็ก จากนั้นจึงประกอบโครงสร้างหลังคาและเครื่องบน โดยติดตั้งใบตอง จันทัน จันทันพลาจ และแผงหน้าจั่ว จากนั้นจึงสวมอกไก่ยึดใบตองทั้งหมดไว้และวางแปลาน และติดตั้งแผงฝาโดยแขวนกับเต้าซึ่งสวมอยู่กับหัวเสาไม้ มีการยึดแผงฝากับ เสาด้วยสกรูสแตนเลสเพื่อความแข็งแรง จากนั้นติดตั้ง จันทันหลังคากันสาดและจันทันหลังคาพาไล ติดตั้งเชิงกลอน สะพานหนู แล้วติดตั้งระแนงไม้ ปันลม มุงกระเบื้อง ปั้นปูนทับสันหลังคา ทำปูนหลบหลังคา และทาสีตัวเรือนทั้งหมด

ภาพที่ 5 แสดงภาพจำลองเรือนด้วยโปรแกรมสร้างแบบ
แนวทางการอนุรักษ์และบูรณะเรือนนายเซ่ง (จากเหวียนเซ่ง)
ที่มา: คณะผู้วิจัย

หลังจากการนำเสนอการปรับปรุงตัวเรือนแล้ว อีกส่วนหนึ่งที่คณะผู้วิจัยวางแผนการออกแบบไว้ คือการปรับกลุ่มการใช้งานไปในพื้นที่อาคาร เพื่อให้ตอบสนองกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ต่าง ๆ ของการอนุรักษ์พื้นที่แห่งการเรียนรู้ และพื้นที่อยู่อาศัย จึงมีการเสนอแนะแนวคิดการจัดกลุ่มการใช้งานเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน รื้อถอนเรือนขยายบางส่วน และปรับปรุงเรือนขยายเพื่อการอยู่อาศัย แสดงความเป็นระยะทางสังคม ระยะส่วนตัว ให้รับรู้ในแง่ของการใช้งานในอนาคต

แนวคิดด้านการสร้างสรรค์แหล่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

จากการกำหนดแผนการอนุรักษ์ขึ้น ทำให้คณะผู้วิจัยและเจ้าของเรือน (ปัจจุบัน) สามารถระบุภาพรวมของโครงการได้ว่า พื้นที่การอนุรักษ์และพัฒนาจะก่อให้เกิด “แหล่งการเรียนรู้วัฒนธรรมราชบุรินทร์” ซึ่งหมายถึง แหล่งการเรียนรู้ที่เน้นเรื่องชีวิตและวัฒนธรรม เกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มของบุคคลเอกชน หรือการรวมกลุ่มของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมจากท้องถิ่น ที่ต้องการสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตน และท้องถิ่นขึ้นเพื่อเผยแพร่เรื่องราวด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และความเชื่อให้กับคนในชุมชน และคนภายนอกได้รับรู้ในรูปแบบของนิทรรศการ หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตที่ปรากฏอยู่ในเรือนนายเซ่ง (จางเหยวียนเซ่ง) เช่น ศาลเจ้าจีนโบราณ เครื่องเรือนโบราณ ภาพเขียนโบราณ ภาพถ่ายโบราณ ที่แสดงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เข้ามาเกิดการปะทะสังสรรค์กันภายในพื้นที่ชุมชนตั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน

ในส่วนของการจัดกิจกรรมในพื้นที่การอนุรักษ์ เช่น การสาธิตความรู้และจัดแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุในชุมชน ได้แก่ การทำอวนประมง การทำกะปิเคย การแสดงกลองยาวท้องถิ่น จัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ รักษา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนในคงอยู่ต่อไป ได้แก่ การประดิษฐ์ธงตะขาบมอญ การตัดพวงมโหตร จัดตลาดนัดจีนมอญ เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนเอาสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมในชุมชนมาจำหน่ายสร้างรายได้

แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

การที่ชุมชนไม่มีความตระหนักถึงความสำคัญของมรดกและการอนุรักษ์ จะนำไปสู่การปล่อยปละละเลย ขาดการดูแลรักษามรดกของชุมชน ซึ่งคณะผู้วิจัยวางแผนเพื่อนำเสนอแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังต่อไปนี้

1. การจัดประชาคมระบุปัญหาและความต้องการของชุมชนโดยมีภาควิชาการและผู้นาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากเทศบาลตำบลคลองด่าน เข้าร่วมประชุมกับคณะผู้วิจัยและนักออกแบบ
2. จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการของแกนนำหรือตัวแทนจากภาคีทั้ง 3 ภาคส่วนเพื่อจัดทำร่างแผนปฏิบัติการซึ่งประกอบไปด้วยการดำเนินการในสองระดับคือ

2.1 การสำรวจและรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพและคุณค่าของมรดกสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนา เพื่อการสร้างแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการดำเนินการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2 จัดทำร่างแผนอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนโดยผังเมืองเรียกว่า การจัดทำแผนแม่บทซึ่งใช้แผนที่และแผนผังเป็นหลักโดยมีแผนงานที่จะต้องดำเนินการรองรับในขณะที่ยังคงต้องคำนึงถึงเรียกว่าการจัดทำแผนปฏิบัติการหรือแผนงานมักทำในรูปแบบตารางกระบวนการพิจารณาพิจารณา

3. การเสนองบประมาณประกอบไปด้วยงบประมาณ 2 ประเภท คือ งบประมาณแผ่นดินและเข้าสภาเทศบาลเพื่อจัดสรรเงินรายได้

4. การนำแผนปฏิบัติการไปใช้ตามงบประมาณแผ่นดินที่ภาครัฐได้รับการจัดสรรซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการจัดสรรในระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานหรือผนวกเข้ากับโครงการพิเศษ แต่ในขณะนี้เทศบาลหลายแห่งมีรายได้ของตนเองเป็นจำนวนมากจึงนำมาใช้ดำเนินโครงการพัฒนาสาธารณูปโภคภูมิทัศน์ การศึกษาศิลปวัฒนธรรม การสาธารณสุขของตนเองได้ ซึ่งรวมไปถึงโครงการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นชุมชน มอญบางเหี้ย เพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยหากโครงการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมซึ่งมีเจ้าของเป็นเอกชน ที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไปมักจะเป็นการขอความร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์ เนื่องจากขณะนี้ประเทศไทยไม่มีมาตรการหรือกลไกทางการเงินหรือภาษีช่วยสนับสนุนส่งเสริมในการอนุรักษ์จากภาครัฐสำหรับกลุ่มดังกล่าว

บทสรุป

จากผลการศึกษาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดการอนุรักษ์และการบูรณะเรือนพื้นถิ่นชุมชนมอญบางเหี้ย เพื่อรับรองบริบทของการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนนั้น ทั้ง 3 แนวคิดที่นำเสนอแนะ อาจจะสามารถเทียบเคียงได้ถึงคุณค่าในเชิงประโยชน์ได้หลากหลายองค์ประกอบ ทั้งรูปทรงและรูปแบบอาคารพื้นที่ว่างภายในและภายนอกอาคาร สภาพแวดล้อมและแหล่งวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งในคุณค่าของมรดกทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมนี้จะเปรียบเสมือนตัวแทนของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความต่อเนื่อง ระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ในส่วนคุณค่าทางด้านจิตใจ อาจจะทำให้ปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนหวงแหนและต้องการอนุรักษ์ คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย ซึ่งไม่ได้หมายถึงผลตอบแทนด้านรายได้เท่านั้น แต่อาจหมายถึงคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการนำมรดกทางวัฒนธรรมมาใช้ (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิติ, 2552, หน้า 69) นอกจากนี้ ย่อมเกิดคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและความงาม ความเป็นสัญลักษณ์ และความสำคัญต่อภูมิทัศน์ของชุมชนอีกด้วย อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณค่าที่เกิดขึ้นจากโครงการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนมอญบางเหี้ย เพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน คือ การประสานคุณค่าและแนวคิดที่คณะวิจัยได้ทำการเสนอไว้เพื่อเป็นแนวทางในการนำเสนอโครงการนี้ต่อภาครัฐและก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สิ่งสำคัญที่สุดคือเป้าหมายของความสำเร็จในการรักษาคุณค่าเหล่านี้ เพื่อแสดงถึงทัศนคติและเจตนารมณ์ของเจ้าของ (ปัจจุบัน) คณะผู้วิจัย และคนในชุมชน ที่จะร่วมมือกันสร้างเงื่อนไขเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม เพื่อสร้างสรรค์พื้นที่แห่งการเรียนรู้ไว้มิให้เกิดความยั่งยืน

บรรณานุกรม

- เกรียงไกร เกิดศิริ, วิลาวัณย์ ภมรสุวรรณ และชนิก หมื่นคำวัง. (2563). **เมืองเก่ากับการอนุรักษ์และพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ดวงกมล สีนเพ็ง. (2551). **การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้: การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข. (2559). **ยล เยี่ยม เยือน หย้า: แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิติ. (2552). **การอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมและชุมชน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มงคลทิพย์ รุ่งงามฤกษ์ และกฤติญา แก้วพิทักษ์. (2560). **50 แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- ลดดา พันธวัธ, รัชดาพร ศรีภิบาล และชนาภรณ์ แสงทรัพย์. (2551). **เกณฑ์มาตรฐานและแนวทางการดำเนินงานแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วันชัย เจือบุญ. (2558). **บอกเล่าเรื่องราวชาวชุมชน: ประสบการณ์ บทเรียน การเรียนรู้จากชุมชน**. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิวัฒน์ เตมีย์พันธ์. (2559). **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น: รวมบทความทางวิชาการในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น**. กรุงเทพฯ: ทริปปี้ลกรุ๊ป
- ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, นิรมล ศตวุฒิ และระวีวรรณ ศรีศรีรัมย์. (2559) **หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สถาบันวัฒนธรรมศึกษา. (2553). **การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม : หอวัฒนธรรมนิทัศน์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- อรรถนัย เศรษฐบุตร. (2557). **นิเวศวิทยสถาปัตยกรรม**. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Harris, D.A. & Lanham, M.D. (2007). **New solutions for house museums : ensuring the long-term preservation of America's historic houses**. Walnut Creek, Ca. USA.: AltaMira Press.
- Bowyer, J. (1980). **Vernacular building conservation**. Oxford, UK: Architectural Press.
- Hamnett, M.P. & Brislin, R.W. (1980). **Research in culture learning: language and conceptual studies**. Honolulu, HI USA.: East-West Culture Learning Institute.

แนวทางการแสดงแบบจิต-กาย ของฟิลลิป ซาริลลี

Phillip Zarrilli's Psychophysical Acting Approach

วันที่รับบทความ: 6 ตุลาคม 2564

กฤษณะ พันธุ์เพ็ง¹

วันที่แก้ไขบทความ: 15 พฤศจิกายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 16 พฤศจิกายน 2564

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหลักการทางด้านการแสดงและการฝึกฝนนักแสดงของฟิลลิป ซาริลลี (Phillip Zarrilli) อาจารย์ นักวิชาการ และนักการละครชาวอเมริกัน ผู้พัฒนาแนวทางการฝึกฝนในลักษณะจิต-กาย (psychophysical) ขึ้นมา แนวทางนี้เป็นผลผลิตจากการตกผลึกทางความคิดและประสบการณ์ในการเป็นนักแสดงและผู้ฝึกสอนนักแสดง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของนักการละครในอดีตและปัจจุบัน จากทั้งฝั่งยุโรปอเมริกาและเอเชีย เป้าหมายในการฝึกฝนนักแสดงตามแนวทางนี้คือการทำให้นักแสดงเข้าถึงสภาวะการรับรู้กายจิต (bodymind) และสามารถพัฒนา ควบคุมและใช้พลังงานที่มีอยู่ภายในร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพบนเวทีการแสดง ในเชิงทฤษฎีซาริลลีอ้างอิงทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) และทฤษฎีทางด้านประสาทศาสตร์ (cognitive science) เพื่ออธิบายหลักการแสดงแบบจิต-กาย การประยุกต์ใช้แนวทางการฝึกฝนนักแสดงของซาริลลีสามารถทำได้โดยคำนึงถึงหลักการพื้นฐานห้าข้อ คือ 1) ลมหายใจ 2) ความสนใจ 3) ภาพและคำอุปมา 4) สัมผัสและการปรับแก้ และ 5) การทำซ้ำ

คำสำคัญ: การแสดง การฝึกนักแสดง จิต-กาย ซาริลลี

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
e-mail: grisana.p@chula.ac.th

Phillip Zarrilli's Psychophysical Acting Approach

Received: October 6, 2021

Grisana Punpeng¹

Revised: November 15, 2021

Accepted: November 16, 2021

Abstract

This academic article aims to present the acting and actor training principles of Phillip Zarrilli, an American teacher, scholar, and theatre practitioner, who developed a psychophysical approach to actor training. He did not invent this approach, but it is a product of the crystallization of his ideas and experience as an actor and an actor trainer, which was influenced by concepts proposed by theatre practitioners from Europe, America, and Asia, in the past and present. The goal of his actor training scheme is to allow actors to accomplish a state of body mind awareness and be able to effectively develop, control, and deploy energy in performance onstage. Zarrilli refers to phenomenological theories as well as cognitive science to explain the principles of his training. His actor training approach could be applied by considering five cornerstones: 1) Breath, 2) Attentiveness, 3) Imaging and metaphor, 4) Touch and correction, and 5) Repetition.

Keywords: acting, actor training, psychophysical approach, Zarrilli

¹ Lecturer, Department of Speech Communication and Performing Arts, Chulalongkorn University
e-mail: grisana.p@chula.ac.th

บทนำ

ฟิลลิป ซาริลลี (Phillip Zarrilli) นักวิชาการ นักการละคร อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงข้ามและระหว่างวัฒนธรรม (cross-cultural and Intercultural performance) การฝึกฝนนักแสดง (actor training) และการแสดงร่วมสมัย (contemporary acting) จากโลกนี้ไปด้วยมะเร็งในปี ค.ศ. 2020 หลังจากต่อสู้กับโรคนี้อย่างยาวนานถึง 15 ปี และหลังจากที่หนังสือชื่อ (Toward) A Phenomenology of Acting (2020) ได้รับการเผยแพร่เพียงไม่กี่เดือนหนังสือเล่มนี้นำเสนอแนวคิดของซาริลลีที่ว่าการแสดงนั้นไม่ใช่แค่การลอกเลียนแบบหรือการนำเสนอภาพตัวแทน (representation) แต่มันเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานสอดคล้องกลมกลืนกันของกายกับจิตและสมอง เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความหมายและความเข้าใจบางอย่างในช่วงขณะหนึ่ง ทั้งสำหรับตัวนักแสดงเองและผู้ชม ทฤษฎีและปรัชญาจากโลกวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์สามารถใช้อธิบายกระบวนการทำงานศิลปะได้อย่างมีหลักการและสมเหตุสมผลในหนังสือเล่มนี้แต่นี่ไม่ใช่ครั้งแรกที่ซาริลลีพยายามขยายมุมมองของสังคมต่อศาสตร์ทางด้านการแสดงและการฝึกนักแสดงให้กว้างขึ้น และตอบสนองต่อสถานะการเปลี่ยนผ่านอย่างรวดเร็วของสังคมปัจจุบัน

หนังสือ Psychophysical Acting: an Intercultural Approach after Stanislavski ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 2009 และได้สร้างกระแสความสนใจในหลักการแสดงที่เรียกว่า Psychophysical (หลังจากนี้จะใช้คำว่า จิต-กาย) และมุมมองต่อการแสดงที่แปลกใหม่ของซาริลลี แนวทางในการฝึกนักแสดงนี้ไม่ใช่แนวคิดใหม่ แต่เป็นแนวคิดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานหลายพันปี โดยนำหลักการฝึกโยคะ การฝึกศิลปะการต่อสู้อินเดียโบราณที่มีชื่อว่ากาลาริปายัตต (Kalarippayattu) และไทเก๊ก (Taijiquan) มาใช้ในการสร้าง “ความพร้อม” ให้กับนักแสดงทฤษฎีและแนวทางในการฝึกนักแสดงของซาริลลีไม่ได้เกิดขึ้นเพียงชั่วข้ามคืน แต่เป็นผลผลิตจากการตกลึกทางความคิดและประสบการณ์ในการเป็นนักแสดง ผู้กำกับการแสดง ผู้ฝึกสอนนักแสดง และนักวิชาการกว่า 50 ปี ซาริลลีได้ศึกษาค้นคว้าหลักการฝึกฝนนักแสดงจากหลากหลายแหล่ง เพื่อสร้างหลักการที่มีประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับนักแสดง ความคิดเกี่ยวกับการฝึกฝนนักแสดงนี้ได้รับอิทธิพลมาจากนักการละครทั้งฝั่งยุโรปอเมริกาและเอเชีย เช่น คอนสแตนติน สตานิสลาฟสกี (Constantin Stanislavsky) ยูจีนีโอ บาร์บา (Eugenio Barba) เจอร์ซี โกรโทสกี (Jerzy Grotowski) ไมเคิล เชคคอฟ (Michael Chekhov) ทาดาชิ ซูซูกิ (Tadashi Suzuki) โยชิ โออิดะ (Yoshi Oida) และแอน โบการ์ต (Anne Bogart) นอกจากนั้นแล้ว ซาริลลียังอ้างอิงแนวคิดการฝึกฝนนักแสดงในละครโนห์ (Noh Theatre) และการแสดงบูโต (Butoh) ของประเทศญี่ปุ่น การแสดงอุปรากรจีน และการแสดงกัถกาลี (Kathakali) ของอินเดีย (Zarrilli, 2009, pp. 63-80)

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในยุโรป แนวคิดทางปรัชญาที่มีชื่อว่าสัจนิยม (Realism) ได้ถือกำเนิดขึ้นในลักษณะกระแสด้านการแสดงแนวเมโลดราม่า (Melodrama) หรือ “ละครประเภทเรียมย์” (สไตน์ พันธุมโกมล, หน้า 29) โดยเริ่มจากการสร้างฉากและออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายให้มีความสมจริง (scenic realism) แล้วจึงพัฒนาเป็นบทละครแนวสัจนิยม (dramatic realism) และธรรมชาตินิยม (naturalism) แนวคิดในการฝึกฝนนักแสดงให้มีความสามารถในการถ่ายทอดบทละครแนวสมจริง

จึงถูกคิดค้นขึ้นโดยสถานีสลาฟสกี้ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยการเปลี่ยนแปลงในศาสตร์ทางด้านศิลปะการแสดง (และศิลปะโดยรวม) นี้ได้รับอิทธิพลจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีวิวัฒนาการทางชีวภาพของชาร์ลส์ดาร์วิน (Charles Darwin) ตัวละครในบทละครแนวธรรมชาตินิยมนั้น ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ พฤติกรรม ความคิดและทัศนคติถูกควบคุมโดยสภาพแวดล้อมและการเลี้ยงดู การที่จะสามารถถ่ายทอดตัวละครเหล่านี้บนเวทีการแสดงให้มีความสมจริง มีเหตุมีผล และสามารถทำซ้ำได้อย่างมีมาตรฐานในทุก ๆ รอบการแสดงเป็นระยะเวลาหลายเดือน จึงจำเป็นต้องมีการฝึกฝนอย่างมีแบบแผนและเคร่งครัด แนวคิดของสถานีสลาฟสกี้ส่งอิทธิพลต่อนักการละครและผู้ฝึกสอนนักแสดงในตะวันตกทั่วทั้งยุโรปและสหรัฐอเมริกา จนได้รับการยอมรับว่าเป็น “บิดาแห่งการแสดงร่วมสมัย” (Merlin, 2007, p. 3)

ในขณะที่แนวคิดทางด้านศิลปะมักจะถือกำเนิดขึ้นในลักษณะที่ค้านกับแนวคิดเดิมที่มีอยู่ในขณะนั้น แนวทางการแสดงแบบจิต-กายของชาร์ลลีไม่ใช่การต่อต้าน แต่เป็นการต่อยอดแนวคิด และเป็นการสานต่อความตั้งใจในการพัฒนาศาสตร์ทางด้านการฝึกฝนนักแสดงและการแสดงของสถานีสลาฟสกี้ให้มีหลักการ น่าเชื่อถือ และสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ นักวิชาการและนักปฏิบัติในแวดวงศิลปะการแสดงร่วมสมัย ส่วนใหญ่ในประเทศไทยมีความคุ้นเคยกับแนวทางการแสดงเชิงสัญนิยมอยู่แล้ว การได้ทำความรู้จักและเรียนรู้หลักการแสดงแบบจิต-กายของชาร์ลลี ที่มีแง่มุมที่เชื่อมโยงได้กับหลักการอานาปานสติและการภาวนาที่เรียกว่าสติปัฏฐาน 4 ในพระพุทธศาสนาซึ่งคนไทยส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยและอาจจะเคยปฏิบัติอยู่แล้ว ก็จะทำให้มีเครื่องมือเพิ่มมากขึ้นในการพัฒนาทักษะของตนเองหรือผู้เรียนให้เป็นผู้แสดงที่มีประสิทธิภาพได้ (Punpeng, 2012, pp. 159-168)

การถือกำเนิดของแนวทางการแสดงแบบจิต-กาย(Psychophysical) ของฟิลลิป ชาร์ลลี

การค้นคว้าและพัฒนาหลักการฝึกฝนนักแสดงของชาร์ลลีเริ่มต้นระหว่างที่เรียนในหลักสูตรปริญญาโทสาขาการละครที่มหาวิทยาลัยมินนีโซตา (University of Minnesota) สหรัฐอเมริกา ในช่วงปี ค.ศ. 1974-75 งานเขียนของเจร์ซี โกรโทสกี (Jerzy Grotowski) นักการละครชาวโปแลนด์ที่ได้เดินทางไปยังเฮติ เม็กซิโก อินเดีย และประเทศอื่น ๆ เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างพิธีกรรม ประเพณี และการแสดงในหลากหลายวัฒนธรรม ทำให้ชาร์ลลีเกิดแรงบันดาลใจที่จะออกเดินทาง เพื่อค้นหาหลักการฝึกนักแสดงที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพในฐานะนักแสดงได้อย่างเต็มที่ ในลักษณะที่แนวทางการฝึกนักแสดงในแบบสัญนิยมเชิงจิตวิทยา (psychological realism)² ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในสหรัฐอเมริกาในสมัยนั้น ไม่สามารถทำได้³ ชาร์ลลีได้รับทุนฟูลไบรท์ (fulbright fellowship) เพื่อไปศึกษาสาส์การการแสดงในรัฐเกรละ (Kerala) ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของชายฝั่งมะละบาร์ของประเทศอินเดีย ระหว่างปี ค.ศ. 1976-77 ได้

² การฝึกฝนนักแสดงที่มุ่งพัฒนาให้นักแสดงสามารถสวมบทบาทเป็นตัวละครจากการวิเคราะห์จิตวิทยาได้ (Zarrilli, Daboo, & Loukes, 2013, pp. 22-23)

³ แนวทางการแสดงที่เป็นที่นิยมมากที่สุดในสหรัฐอเมริกาในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 คือ การแสดงแนวสัญนิยมเชิงจิตวิทยา (Psychological realism) โดยการบุกเบิกของ ลี สตราสเบิร์ก (Lee Strasberg) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกนักแสดงช่วงแรกของคอนสแตนติน สตาเนียสลาฟสกี้ (ศึกษาเพิ่มเติมได้ใน Strasberg, 1988)

เรียนรู้กระบวนการฝึกฝนสำหรับการแสดงกติกากฬิ และได้ค้นพบศิลปะการต่อสู้ที่เรียกว่าการรำกระบี่ปัดตะ ซึ่งเป็นการกำเนิดของการฝึกฝนนักแสดงกติกากฬิชาลิลจึงตัดสินใจฝึกฝนศิลปะนี้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาถึง 7 ปี ภายใต้การดูแลของปรมาจารย์ตามชนบประเพณีดั้งเดิม⁴ นับว่าเป็นชาวตะวันตกคนแรกที่ศึกษาและฝึกฝนการรำกระบี่ปัดตะอย่างจริงจัง และคนแรกที่ไม่ใช่คนอินเดียที่ได้รับเครื่องยืนยันความเชี่ยวชาญในศาสตร์นี้ ในปี ค.ศ. 1988⁵ (Kim, 2016, p. 446; Zarrilli, 2017)

ชาลิลได้พัฒนาแนวคิดในการฝึกฝนนักแสดงรูปแบบใหม่เพื่อใช้ในการสอนนักแสดงในหลักสูตร The Asian/Experimental Theatre Program⁶ ที่มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน-แมดิสัน (University of Wisconsin-Madison) สหรัฐอเมริกาชาลิลได้ย้ายไปอยู่ที่ประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. 1999 และยังคงพัฒนาแนวทางการฝึกฝนนักแสดงอย่างต่อเนื่องในฐานะอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเซอร์รี (University of Surrey) และมหาวิทยาลัยเอ็กซีเตอร์ (University of Exeter) เขาใช้โยคะ การรำกระบี่ปัดตะ และไทเก็ก เป็นเครื่องมือหลักในการเตรียมพร้อมกายและจิตให้เป็นบูรณาการ เกิดสภาวะการรับรู้ผ่านกายจิต (body mind) ที่ละเอียดอ่อนและคมชัดในมุมมองของชาลิล แหล่งที่มาของหลักการฝึกฝนไม่ได้สำคัญเท่ากับ ศักยภาพของแบบฝึกหัดในการปลูกพลังงานภายในร่างกายของนักแสดง และทำให้กายจิตของนักแสดง ตื่นตัวและพร้อมในปัจจุบันขณะ ดังนั้น ไม่ได้จำเป็นว่านักแสดงจะต้องฝึกฝนไทเก็ก การรำกระบี่ปัดตะ หรือ การฝึกลักษณะอื่นที่มีต้นกำเนิดในโลกตะวันออก ขอเพียงแค่ให้การฝึกนั้นสามารถทำให้นักแสดงเข้าสู่ สภาวะที่ “ยืนอยู่กับที่แต่ไม่ใช่การหยุดนิ่ง” ได้ (Zarrilli, 2009, p. 24)

มุมมองใหม่ต่อการแสดง

นักการละครร่วมสมัยในตะวันตกจำนวนมากสนับสนุนและนำเสนอความหลากหลายในแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงและปฏิเสธที่จะยึดเอาหลักการใดหลักการหนึ่งเป็นความจริงเพียงหนึ่งเดียว ชาลิลก็เช่นกันที่ไม่ได้มองว่า “การแสดง” มีความหมายที่ถูกต้องเพียงหนึ่งความหมาย ในสังคมปัจจุบันไม่ว่าจะวัฒนธรรมใดก็ตามมีแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงที่แตกต่างหลากหลาย นักแสดงและนักการละครสามารถเลือกใช้วิธี แนวทาง หรือมุมมองเกี่ยวกับการแสดงได้ตามความชอบหรือเงื่อนไขที่ปรากฏในโจทย์ทางการแสดงแต่ละเรื่องหรือแต่ละวัฒนธรรม โรเบิร์ต กอร์ดอน (Robert Gordon) แบ่งแนวทางการแสดงตะวันตกในสังคมร่วมสมัยออกเป็น 6 หมวด คือ

1. แนวทางการสร้างตัวละครที่สมจริงความจริงเชิงจิตวิทยา
2. นักแสดงในฐานะเครื่องมือในการสร้างภาพการแสดง
3. การตันสตและการละเล่น การสร้างการแสดงเพื่อความสนุก

⁴ Gurukkal Govindankutty Nayar ผู้ก่อตั้ง CVN Kalari, Thiruvananthapuram ศูนย์ฝึกศิลปะการต่อสู้การรำกระบี่ปัดตะ ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1956

⁵ ชาลิลได้เขียนหนังสือชื่อว่า “When the Body Becomes All Eyes: Paradigms, Discourses and Practices of Power in Kalarippayattu, a South Indian Martial Art” (1998/2000) ซึ่งเป็นหนังสือภาษาอังกฤษเล่มแรกที่น่าเสนอการศึกษาศิลปะการต่อสู้

⁶ หลักสูตรนี้ก่อตั้งโดย เอ ซี สกอตต์ (Adolphe Clarence Scott, 1909-1985) ผู้เชี่ยวชาญการแสดงของเอเชีย นอกจากชาลิลจะได้ร่วมสอนกับสกอตต์แล้ว เขายังได้เรียนไทเก็กจากสกอตต์อีกด้วย

4. การแสดงที่เป็นการกระทำเชิงการเมือง การแสดงเพื่อการเปลี่ยนแปลง
5. การค้นหาตัวตนและทำความเข้าใจผู้อื่น
6. การแสดงเพื่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การสวมบทบาทเป็นสิ่งอื่น/ผู้อื่น

(Gordon as cited in Zarrilli, 2009, p. 41)

ชาร์ลีสโนว์เสนอแนวทางที่ 7 คือ การแสดงในฐานะกระบวนการทางจิต-กาย ซึ่งเน้นที่การพัฒนา ควบคุม และใช้พลังงานที่มีอยู่ภายในร่างกาย ในเชิงทฤษฎีชาร์ลีสโนว์อ้างอิงทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา⁷ (phenomenology) ซึ่งให้ความสนใจกับความหมายของสิ่งแวดล้อมหรือ “โลก” ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งเหล่านั้น และปฏิเสธการค้นหาความจริงเชิงภววิสัย (objective reality) ดังนั้นการแสดงในมุมมองของชาร์ลีสโนว์จึงเป็นกระบวนการปลายเปิดที่นักแสดงพยายามที่จะทำความเข้าใจและถ่ายทอดประสบการณ์ จินตนาการ สำนึก ผ่านการได้ยิน เห็น สัมผัส การจดจำ และใช้ความคิดในช่วงเวลานั้น ๆ นอกจากนั้นแล้วชาร์ลีสโนว์ยังขยายความว่าการกระทำของนักแสดงไม่ใช่การ “สะท้อน” สิ่งที่ปรากฏอยู่ก่อนแล้ว แต่เป็นการ “สร้าง” โลกใหม่ขึ้นมา ที่มีความเฉพาะเจาะจงกับช่วงเวลาและนักแสดงคนนั้น ๆ แนวคิดนี้คือมุมมองแบบอีแนคทีฟ (enactive approach) ซึ่งเป็นทฤษฎีด้านประสาทศาสตร์ (cognitive science) ที่สอดคล้องกับปรากฏการณ์วิทยา แสดงให้เห็นถึงความพยายามของชาร์ลีสโนว์ที่จะนำเสนอมุมมองต่อการแสดงที่สามารถอธิบายได้ในเชิงวิทยาศาสตร์

อย่างไรก็ตามไม่ได้มีเพียงชาร์ลีสโนว์เท่านั้นที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงในฐานะกระบวนการทางจิต-กายและการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันขณะ ยังมีนักการละครอีกหลายคนในศตวรรษที่ 20 ที่มีความเชื่อในลักษณะเดียวกันและใช้คำว่าจิต-กายอธิบายหลักการฝึกนักแสดงของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นสเตานิสลาฟสกี เชคอฟ โกรทสกี ที่กล่าวถึงในบทนำ สำหรับผู้ฝึกฝนนักแสดงที่ยึดหลักกระบวนการทางจิต-กาย (ใช้คำอธิบายว่า Psychophysical) และยังมีชีวิตอยู่มีหลายคน เช่น เดวิด ซินเดอร์ (David Zinder) ฟรานเซส บาร์บ (Frances Barbe) รวมถึงลูกศิษย์ของชาร์ลีสโนว์ที่นำเอาหลักการของชาร์ลีสโนว์ไปประยุกต์ใช้และพัฒนาแนวทางการฝึกฝนนักแสดงของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นทารา แมคอลิสเตอร์ วิล (Tara McAllister-Viel) ที่พัฒนาแนวทางการฝึกเสียงของนักแสดงในแบบจิต-กาย (McAllister-Viel, 2018) จีงซูก ยู (Jeungsook Yoo) ซึ่งผสมผสานการฝึกนักแสดงในแบบเกาหลีดั้งเดิมกับทฤษฎีจิต-กาย (Yoo, 2018) มาเรีย คัปซาลิ (Maria Kapsali) ที่พัฒนาการฝึกโยคะสำหรับนักแสดงและการแสดง (Kapsali, 2016) หรือแม้แต่ตัวผู้เขียนเองที่พัฒนาหลักการฝึกนักแสดงสำหรับนักศึกษาไทยโดยเชื่อมโยงกับการฝึกสติในแบบพุทธศาสนา (Punpeng, 2012)

⁷ เอ็ดมุนด์ฮุสเซอร์ล (Edmund Husserl, 1859-1938) เป็นผู้พัฒนาปรัชญาปรากฏการณ์วิทยาขึ้นมา แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจกับคุณลักษณะและคุณค่าของประสบการณ์ ผ่านการรับรู้และสร้างความหมายของมนุษย์ที่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อม (อ่านเพิ่มเติมที่ ภัทรพล เป็งวัฒน์, 2563)

หลักการฝึกนักแสดง

คนส่วนใหญ่ในปัจจุบันโดยเฉพาะในโลกตะวันตกมีความเข้าใจต่อคำว่าจิต (Mind)⁸ ว่าเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางความคิด เช่น การหาเหตุผล คติวิเคราะห์ ในขณะที่กาย (Body) ทำหน้าที่รับคำสั่งจากจิตอีกที แนวความคิดนี้เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 17 โดยการนำของนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส เรอเน เดการ์ต (René Descartes) ผู้ที่นำเสนอทฤษฎีทวินิยม (dualism) ซึ่งมองว่ามนุษย์คือการรวมกันของจิต (mental) และกาย (physical) สองส่วนที่แตกต่างและแยกจากกันอย่างชัดเจน แนวความคิดนี้ส่งอิทธิพลต่อปรัชญาและแนวคิดเชิงจิตวิทยาอีกมากมาย รวมทั้งยังฝังลึกอยู่ในทัศนคติของสังคมในหลายด้าน ในศาสตร์ด้านการแสดง การศึกษาบทละครและตัวละคร (mental) มักจะถูกแยกออกจากการพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย (physical) และส่วนแรกถูกมองว่ามีความสำคัญมากกว่าหรือจำเป็นต้องใช้เวลามากกว่าในการศึกษาอย่างใดก็ตามตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา มีนักวิทยาศาสตร์และนักปรัชญาหลายคนที่ค้นพบหลักฐานที่ค้านกับความเชื่อในแบบทวินิยม (Zarrilli, 2020, p. 106)

ปรัชญาปรากฏการณ์วิทยาที่มอริซ เมร์โล-ปองตี (Maurice Merleau-Ponty) เผยแพร่ออกมาในช่วงปี ค.ศ. 1945-1961 ทำให้สังคมตั้งคำถามว่ากายกับจิตสามารถแยกขาดออกจากกันได้จริงหรือนักวิชาการที่ยึดถือทฤษฎีนี้มองว่ามนุษย์ไม่สามารถมีประสบการณ์กับกายและจิตที่แยกจากกันได้ แม้ว่าการทำงานของจิตและการทำงานของกายจะมีส่วนที่แตกต่างกัน แต่การปรากฏอยู่ของอย่างใดอย่างหนึ่งจำเป็นต้องมีอีกส่วนหนึ่งอยู่ด้วยเสมอ เพราะความสัมพันธ์ของทั้งสองส่วนเป็นในลักษณะที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ส่วนใดส่วนหนึ่งจะไม่สามารถทำงานได้อย่างสมบูรณ์ถ้าปราศจากอีกส่วนหนึ่ง (ibid.)

นักแสดงที่ฝึกฝนในแนวทางจิต-กายของชาร์ลส์จำเป็นต้องเข้าใจในปรัชญาปรากฏการณ์วิทยา และรู้ว่าการฝึกฝนนั้นไม่ใช่การฝึกทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย แต่เป็นกระบวนการที่นำไปสู่สภาวะการรับรู้ทางกายจิตที่เป็นหนึ่งเดียว ชาร์ลส์อ้างอิงแนวคิดของนักปรากฏการณ์วิทยา เดวิด เอ็ดเวิร์ด เซเนอร์ (David Edward Shaner) เกี่ยวกับสภาวะการรับรู้ทางกายจิตเซเนอร์แบ่งสภาวะการรับรู้เป็นสามรูปแบบ สดุดทางด้านหนึ่งคือขั้นที่ 3 (third-order) ซึ่งเป็นระดับที่เราใช้สมองซีกขวาในการวิเคราะห์ และแก้ไขหยัที่มีความซับซ้อน เมื่อเราเพ่งสมาธิไปที่อะไรบางอย่าง เราก็จะตัดการรับรู้ทางร่างกายออกไป ในขณะที่ผู้เขียนกำลังเขียนบทความนี้ แม้ว่านิ้วมือจะสัมผัสกับปุ่มคีย์บอร์ด แต่มันไม่ได้อยู่ในกรอบการรับรู้แต่อย่างใด นอกเสียจากว่าจะย้ายสมาธิไปที่นิ้วมือ (ซึ่งก็จะทำให้กระบวนการคิดช้าลง) ในขณะที่ผู้อ่านกำลังอ่านบทความนี้เช่นกัน ผู้อ่านก็อาจจะไม่รู้ตัวว่าขณะนี้ร่างกายอยู่ในท่าไหน เพราะรวบรวมสมาธิไปที่การอ่านและทำความเข้าใจ ด้านที่อยู่ตรงกันข้ามคือ ขั้นที่ 1 (first-order) ในขั้นนี้เรารับรู้สิ่งต่าง ๆ โดยที่ยังไม่ได้ให้ความสนใจหรือคิดอะไรเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น เช่นในขณะที่นั่งอยู่บนรถไฟฟ้า ได้ยินเสียงเพลงผ่านหูฟัง มองเห็นป้ายโฆษณา และอาคารบ้านเรือนภายนอก รถรู้สึกถึงลมจากเครื่องปรับอากาศบนผิวหนัง แต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับอะไรเป็นพิเศษ (ibid.)

สภาวะการรับรู้ทางกายจิตที่อยู่ตรงกลาง หรือขั้นที่ 2 (second-order) คือ สภาวะที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการแสดง นักแสดงรู้ตัวว่ากำลังทำอะไรอยู่บนเวที จำได้ว่าจะต้องพูดอะไรได้ตอบกลับคู่แสดง

⁸ ผู้เขียนแปลคำว่า Mind เป็น “จิต” ในภาษาไทย ถึงแม้ว่าคำจำกัดความอาจจะไม่เท่ากันทั้งหมด

แล้วจะต้องเดินไปหยุดที่จุดไหน หันตัวไปด้านไหน และทำกิจกรรมอะไร ตามรายละเอียดที่ได้ซ่อมมานักแสดงคนนั้นมีสติอยู่กับปัจจุบัน กับคู่แสดง กับร่างกายของตนเอง กับสภาพแวดล้อม แต่ไม่ได้เพ่งสมาธิไปยังจุดใดจุดหนึ่ง แล้วตัดสิ่งอื่นออกไปจากการรอบการรับรู้ การฝึกฝนในแบบจิต-กายสามารถทำให้เกิดสภาวะนี้ได้ ในช่วงแรกที่นักแสดงเรียนรู้ท่าทางต่าง ๆ พยายามที่จะทำให้ถูกต้องตามตัวอย่าง จะอยู่ในสภาวะขั้นที่ 3 ใช้สมาธิจดจ่อกับท่าทางแต่ละส่วน แล้วพยายามจดจำให้ได้ แต่เมื่อฝึกฝนไปเรื่อย ๆ ก็สามารถที่จะขยายการรับรู้ให้กว้างขึ้น มีสติกับหลายอย่างพร้อมกัน การใช้ความคิดและเจตจำนงลดลง ซาริลลี อธิบายว่าในสภาวะนี้นักแสดง “คิดด้วยร่างกาย กระทำด้วยจิต”⁹ (Zarrilli, 2020, p. 109) และเมื่อนักแสดงสามารถเข้าถึงสภาวะนี้ได้แล้วในการฝึกฝน ก็จะสามารถสร้างสภาวะนี้ให้เกิดขึ้นได้ในการซ้อมและแสดงละคร

รูปแบบล่าสุดของการฝึกนักแสดงเพื่อพัฒนาสภาวะการรับรู้ทางกายจิตขั้นที่ 2 ของซาริลลี ประกอบด้วยสองส่วน คือ

1. การฝึกก่อนการแสดง (Pre-per formative training)

ขั้นตอนแรกนี้คือ การเตรียมพร้อมร่างกายและจิตเพื่อให้หลอมรวมเป็นกายจิตได้ ผู้ฝึกฝนต้องฝึกอย่างน้อยสองชั่วโมงต่อวันต่อเนื่องเป็นเวลาสองถึงสามเดือนก่อนที่จะเข้าสู่ช่วงเวลาถัดไป ซาริลลีใช้ชุดการเคลื่อนไหวสามชุดคือ กาลาปริปัตตฺ โยคะ และไทเก็ก ซึ่งมีลักษณะที่ต่างกัน ทั้งจังหวะ น้ำหนัก ความเร็ว วิธีการหายใจ แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ ผู้ฝึกฝนจำเป็นต้องมีสติสูง ต้องพยายามจดจำรายละเอียดท่าทางทั้งหมดให้ได้ และเมื่อทำซ้ำหลายครั้ง จะสามารถรับรู้ถึงพลังงานภายในร่างกาย ซึ่งซาริลลีเรียกว่า ชี (Qi) เขาอ้างอิงความเชื่อเกี่ยวกับพลังชีของการแพทย์แผนจีน ซึ่งไหลอยู่ในร่างกายผ่านเส้นลมปราณ (Jing-luo) พลังชีสอดคล้องกับปราณหรือลมปราณ (Prana or Prana-vayu) และนาดี (Nadi) หรือช่องทางของพลังในร่างกายในวัฒนธรรมอินเดีย¹⁰ (Creely, 2010, pp. 215-216; Zarrilli, 2009, pp. 81-98)

หลังจากฝึกท่าทางการเคลื่อนไหวทั้งสามชุดจนชำนาญแล้ว ซาริลลีจะใช้โยทาสถานการณ์ที่ไม่มีบทบาท ไม่มีการกำหนดตัวละคร แต่เป็นโครงสร้างการเคลื่อนไหวร่างกาย การรับรู้ทางกายจิต และการหายใจ เพื่อช่วยให้ผู้ฝึกมีความเข้าใจลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะภายใน (พลังงาน ความคิด อารมณ์ แรงผลักดัน) กับสภาวะภายนอก (ร่างกาย ปฏิกริยากับเพื่อนและสภาพแวดล้อม) และช่วยให้สามารถเชื่อมโยงการฝึกฝนก่อนการแสดงในช่วงแรกกับโยทาสถานการณ์การแสดงในช่วงต่อไปได้ (Kim, 2016, p. 449)

⁹ One “thinks with the body and acts with the mind”

¹⁰ ผู้เขียนเชื่อว่าการให้ผู้ฝึกรับรู้ถึงพลังชีในร่างกายเป็นการทำงานกับภาพจินตนาการเพื่อเพิ่มการรับรู้ นักแสดงไม่จำเป็นจะต้องมีความเชื่อในพลังชีหรือลมปราณตามแนวคิดดั้งเดิมของจีนหรืออินเดีย ถ้ามีภาพของพลังนั้นในขณะเคลื่อนไหวที่ นักแสดงก็สามารถบรรลุเป้าหมายในการฝึกฝนแล้ว

2. การประยุกต์ใช้ในการแสดง (Application to performance)

นักแสดงจะต้องศึกษาบทละครแล้วจึงแบ่งบทเป็นส่วนย่อย ๆ ในแต่ละส่วนนั้นนักแสดงต้องคิดค้น Performance score หรือ “ลำดับการแสดง” ขึ้นมา คำว่า Score ในที่นี้คือค่าเดียวกันที่ใช้ในบริบทของการเล่นดนตรี ซึ่งเป็นบันทึกของงานดนตรีชิ้นหนึ่ง ๆ ที่แสดงโน้ตของเครื่องดนตรีในบทเพลง นักแสดงจะต้องกำหนดสภาวะทางจิต-กายขึ้นมา ซึ่งหมายรวมถึงท่าทาง การกระทำ การเคลื่อนไหว หรือภาพที่เชื่อมโยงกับพลังภายใน แล้วเรียงลำดับตั้งแต่ต้นจบจนในส่วนนั้น ๆ ซาริลลียกตัวอย่างการแสดงเรื่อง Ohio Impromptu จากบทที่เขียนขึ้นโดยซามูเอล เบ็คเค็ทท์ (Samuel Beckett) ซาริลลีทำความเข้าใจกับสถานการณ์และสภาวะของตัวละคร แล้วจึงสร้างและเรียงลำดับภาพจินตนาการ แม้ว่าในขณะที่แสดงผู้ชมจะไม่สามารถรู้ได้เลยว่าภาพในหัวของนักแสดงนั้นเป็นภาพอะไร แต่คุณลักษณะของภาพนั้นจะสะท้อนออกมาผ่านน้ำเสียง อากัปกริยาและจังหวะการพูด (Zarrilli, 2009, pp. 42-43)

การประยุกต์ใช้แนวทางการฝึกฝนนักแสดงของฟิลลิป ซาริลลี

เอ็ดวิน ครีลี (Edwin Creely) ได้ศึกษาการจัดกระบวนการฝึกฝนและถ่ายทอดความรู้ของซาริลลีแล้วจึงสรุปเป็นหลักการพื้นฐานห้าข้อ คือ 1) ลมหายใจ (breath) 2) ความสนใจ (attentiveness) 3) ภาพและคำอุปมา (imaging and metaphor) 4) สัมผัสและการปรับแก้ (touch and correction) และ 5) การทำซ้ำ (repetition) บทความของครีลีเผยให้เห็นความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้แนวทางการฝึกฝนนักแสดงในแบบจิต-กายของซาริลลี ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่ต่างออกไป แต่สามารถนำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ซึ่งก็คือสภาวะการรับรู้ทางกายจิตขั้นที่ 2 หรือสภาวะที่ “ยืนอยู่กับที่แต่ไม่ใช่การหยุดนิ่ง” (Creely, 2010, pp. 220-223; Zarrilli, 2009, p. 22)

ในฐานะผู้ที่เคยฝึกฝนกับซาริลลีในช่วงปี ค.ศ. 2009-2010 ณ มหาวิทยาลัยเอ็กซีเตอร์ ผู้เขียนขอเสนอหลักการพื้นฐานทั้งห้าข้อของครีลีพร้อมกับข้อสังเกตและความคิดเห็นต่อการฝึกฝนจากประสบการณ์ตรง ดังนี้

หลักการพื้นฐานข้อที่ 1: ลมหายใจ (breath)

การฝึกฝนในสตูดิโอแต่ละครั้งของซาริลลีจะเริ่มต้นและสิ้นสุดด้วย “การหายใจพร้อมกัน” ผู้ฝึกฝนทุกคนยืนนิ่งตั้งตัวตรง แต่ไม่ได้เกร็ง คลายกล้ามเนื้อในร่างกายแต่ยังคงการควบคุมไว้ เปิดการรับรู้ทั้งภายในร่างกายและภายนอก ติดตามการเดินทางของลมหายใจเข้าและออก และพยายามปรับจังหวะการหายใจของตนเองให้ใกล้เคียงกับทุก ๆ คนที่อยู่ในพื้นที่นั้น เมื่อทุกคนรับรู้ถึงความพร้อมของทั้งกลุ่มจึงยกแขนขึ้นมาทางด้านหน้าในระดับความเร็วเท่า ๆ กับคนอื่น พร้อมกับลมหายใจออก แขนหยุดที่ด้านหน้าในระดับอก ทุกคนหายใจเข้าพร้อมกับอ้าแขนออกไปด้านข้าง แล้วจึงหายใจออกพร้อมกับเลื่อนแขนกลับมาทางด้านหน้าในตำแหน่งเดิม ทุกคนทำซ้ำอีกสองรอบก่อนจะเลื่อนแขนลงมาข้างลำตัว แม้ว่าดูเหมือนเป็นท่าทางที่ง่าย แต่การเชื่อมโยงการหายใจกับท่าทางทั้งของตนเองและของกลุ่ม โดยที่ไม่มีผู้ใดเป็นผู้นำหรือผู้ตามนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ทุกคนต้องเปิดการรับรู้และมีสติอยู่กับปัจจุบันทั้งภายในตนเองและในพื้นที่อย่างแท้จริง ลมหายใจเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกายกับจิต พลังงานกับภาพในจินตนาการ และเมื่อ

ผู้ฝึกพยายามที่จะปรับลมหายใจให้พร้อมกับผู้อื่นในกลุ่ม จุดเริ่มต้นของการเชื่อมโยงในระดับกายจิตก็เกิดขึ้น

หลักการพื้นฐานข้อที่ 2: ความสนใจ (attentiveness)

ในการแสดงแต่ละครั้งนักแสดงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับบางสิ่งบางอย่างมากกว่าสิ่งอื่น ชาริลลี อธิบายว่าการกระทำนี้คือ ความสนใจหรือใส่ใจ ยกตัวอย่างเช่น ในการฝึกชาริลลีจะกำหนดโจทย์ให้ผู้ฝึกให้ความสนใจกับคูฝึกที่ยืนอยู่ตรงหน้า ในขณะที่รับรู้ถึงสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่ทางด้านข้างและด้านหลังของผู้ฝึก ความสนใจไม่ใช่การเพ่งหรือการใช้สมาธิ ซึ่งสื่อถึงเจตจำนงในระดับสูง หรือการให้ความสำคัญกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากที่สุด ครุ่นคิดเกี่ยวกับสิ่งนั้นจนอาจจะทำให้ผู้ฝึกตัดการรับรู้หรือไม่มีสติกับสิ่งอื่นเลย ในการแสดงนักแสดงไม่สามารถที่จะห่มเทพลงงานให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนลืมนว่ามีสิ่งอื่นอยู่ด้วยในพื้นที่นั้น ถ้าเป็นละครเวทีนักแสดงจำเป็นต้องรับรู้ถึงการปรากฏอยู่ของผู้ชม เพราะต้องแน่ใจว่าผู้ชมทั้งหมดในพื้นที่นั้นสามารถมองเห็นและได้ยินเสียงเขาได้ รับรู้ถึงตำแหน่งของอุปกรณ์ประกอบฉากที่จะต้องเดินเข้าไปหยิบหรือใช้ ถ้าเป็นการแสดงผ่านสื่อนักแสดงก็ต้องรับรู้ถึงตำแหน่งของกล้อง และตำแหน่งที่จะต้องเคลื่อนที่ไปในการแสดง แม้ว่าความสนใจจะอยู่ที่คู่แสดงและความพยายามที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของตัวละครก็ตาม ดังนั้นการพัฒนาทักษะการให้ความสนใจกับสิ่งหนึ่งในขณะที่เปิดการรับรู้กับสิ่งอื่น จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักแสดง

หลักการพื้นฐานข้อที่ 3: ภาพและคำอุปมา (imaging and metaphor)

ความสนใจของนักแสดงในหลักการพื้นฐานข้อที่ 2 อาจจะไม่ใช้สิ่งที่อยู่รอบนอก แต่เป็นภาพในหัวของเขาเอง ในการฝึกชาริลลีใช้คำหรือการเปรียบเทียบที่ทำให้ผู้ฝึกจินตนาการภาพและสามารถเชื่อมโยงกับการทำงานของร่างกายได้เช่นภาพของน้ำนิ่งและใสที่อยู่ตรงบริเวณท้องช่วงล่าง มีกระแสน้ำที่ไหลออกจากแหล่งน้ำนั้น เคลื่อนที่อยู่ทั่วร่างกาย ลำตัวช่วงบน แขนทั้งสองข้าง มันเคลื่อนลงไปยังขาทั้งสองข้าง จนถึงฝ่าเท้า ชาริลลีให้ผู้ฝึกนึกภาพว่าน้ำนั้นไหลพุ่งออกมาจากฝ่ามือและปลายนิ้ว ให้ความรู้เส้นทางการเคลื่อนไหวของกระแสน้ำนั้น และให้ความสนใจกับภาพของน้ำที่เชื่อมโยงร่างกายของผู้ฝึกกับสภาพแวดล้อมที่อยู่ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีสติกับพื้นที่รอบตัว

ในการแสดงเรื่อง Told by the Wind (ค.ศ. 2009-2010) ชาริลลี (2020, pp. 54-55) ได้อธิบายภาพในหัวขณะที่แสดงไว้ดังนี้

ผมไม่ได้มองที่เก้าอี้ในขณะที่เดินเข้าไปหามัน...ผมรับรู้จากข้างในว่าอะไร/ใครเคยอยู่ที่เก้าอี้มัน... ก่อน...แต่ไม่ว่าจะเป็นใคร เขาไม่ได้อยู่ตรงนั้นแล้ว...ไม่สามารถมองเห็นเขาได้ ตัวละครชาย “รู้จัก” เก้าอี้มัน แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ว่าง มันดูคุ้นเคย แต่ก็ดู “แปลกประหลาด” มันเชื่อเชิญให้เข้าไปสัมผัส...เสมือนกับว่ามันเอื้อมมาหาเขา? แต่ทำไม? ใครเป็นคนเชื่อเชิญ? เขายังไม่รู้ตอนนี้ เหตุผลนั้นยังไม่ถูกเปิดเผยในขณะนั้น เมื่อตัวละครชาย ซึ่งก็คือผมเข้าไปใกล้เก้าอี้ ผมรับรู้ถึงมัน มันรับรู้ถึงผม เชื่อเชิญผม...เชื่อเชิญให้ฝ่ามือข้างขวาของผมสัมผัสมัน...ให้ยื่นออกไปหามัน...ช้า ๆ และในที่สุด ก็สัมผัสมัน

ภาพข้างบนที่ชาร์ลส์ได้เลือกและพัฒนาขึ้นมาไม่ใช่ภาพนิ่ง แต่เป็นภาพที่มีพลวัตและเต็มไปด้วยความเป็นไปได้มากมาย ภาพเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่ผู้ชมจะต้องรู้หรือตีความ และนักแสดงไม่ต้อง “พยายาม” ที่จะสื่อสารออกมา มันคือภาพที่นักแสดงใช้ในขณะแสดงเพื่อเข้าถึงสภาวะของตัวละครในเรื่องในขณะนั้น ผู้ชมมีโอกาสดูที่ตีความหรือสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับตัวละครขึ้นมาเองในหัว ซึ่งก็อาจจะแตกต่างจากผู้ชมคนอื่น นอกจากนั้นแล้ว หากนักแสดงคนอื่นได้สวมบทบาทเดียวกันนี้ ก็อาจจะสร้างภาพและสะท้อนสภาวะของตัวละครที่แตกต่างออกไปได้

หลักการพื้นฐานข้อที่ 4: สัมผัสและการปรับแก้ (touch and correction)

ในช่วงการฝึกก่อนการแสดง ซึ่งผู้ฝึกต้องจดจำชุดการเคลื่อนไหวสามชุดคือ กาลาริปียัตตุ โยคะ และไทเก็ก ชาร์ลส์จะเข้าไปช่วยปรับท่าทางของผู้ฝึกแต่ละคน นอกจากนั้นแล้วยังให้มีการจับคู่เพื่อสลับกันปฏิบัติและปรับแก้ท่าทางให้กันและกัน การสัมผัสช่วยเปิดการรับรู้ทางร่างกายให้กับผู้ฝึกและช่วยให้สามารถจดจำตำแหน่งที่ถูกต้อง¹¹ ได้ง่ายกว่าการปรับด้วยตัวเองหรือการใช้กระจก ซึ่งเป็นการจดจำภาพที่มองเห็นผ่านสายตาเพียงด้านเดียวการที่มีโอกาสได้ช่วยปรับแก้ให้กับเพื่อนช่วยให้เข้าใจหลักการฝึกฝนได้ดีขึ้น และพัฒนาความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน หลักการพื้นฐานข้อนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการฝึกที่ใช้ชุดการเคลื่อนไหวร่างกายทุกรูปแบบ สามารถสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายในห้องฝึกและนับว่าเป็นกิจกรรมละลายพฤติกรรมที่ได้ผลดี

หลักการพื้นฐานข้อที่ 5: การทำซ้ำ (repetition)

ในระดับเบื้องต้นการฝึกปฏิบัติซ้ำทุกวันอย่างต่อเนื่องทำให้ผู้ฝึกจดจำท่าทางได้ แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้นก็คือเมื่อจดจำท่าทางภายนอกได้แล้ว ผู้ฝึกก็จะสามารถพัฒนาการรับรู้ที่อยู่ลึกลงไปภายใน มีสติกับสิ่งรอบตัวภายนอก และสร้างการเชื่อมโยงกับเพื่อนที่ร่วมฝึกได้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในช่วงแรกผู้ฝึกมีเจตจำนงที่จะทำตามท่าทางให้ตรงกับชาร์ลส์ สมาธิก็จะสลับไปมาระหว่างท่าทางของมือ แขน ขา ลำตัว การถ่ายเทน้ำหนัก ฯลฯ เมื่อจดจำท่าทางได้แล้ว สมาธิที่เข้มข้นก็ลดลงมาเป็น “ความสนใจ” ผู้ฝึกให้ความสนใจกับบางสิ่งบางอย่าง แต่ก็ยังมีสติกับสิ่งอื่นในเวลาเดียวกัน ทั้งลมหายใจ การเคลื่อนไหวของตนเอง การเคลื่อนไหวของกลุ่ม จนเข้าถึงสภาวะการรับรู้ทางกายจิตขั้นที่ 2 ได้ และรักษาให้คงอยู่ไว้ตลอดการฝึกแต่ละชุด ซึ่งใช้เวลาประมาณ 15 นาที ถึง 30 นาที การที่ต้องทำซ้ำอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาหนึ่งพร้อมกันทั้งกลุ่มเป็นเงื่อนไขที่สร้างให้เกิดวินัย ความอดทน ความมุ่งมั่น และความสามารถที่จะควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นนักแสดง ไม่ว่าจะเป็นการแสดงรูปแบบใดก็ตาม

ชาร์ลส์ไม่ได้ให้ความสนใจในการแสดงกระแสนิยม เช่นละครพูดจากบทละครแนวสังคมนิยม (realist drama) หรือมิวสิคัล (musicals) เท่าใดนัก ประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ละครส่วนใหญ่ของ

¹¹ คำว่า “ถูกต้อง” ในที่นี้หมายถึงตรงตามรูปแบบที่ชาร์ลส์สอน และเป็นท่าทางและตำแหน่งที่ทำให้พลังงานในร่างกายเคลื่อนที่ได้โดยไม่ติดขัด ไม่มีการเกร็งของกล้ามเนื้อโดยไม่จำเป็น

เขาเป็นแนวทดลอง และชาริลลีมักจะเลือกใช้บทละครแนวหลังสมัยใหม่¹² (postmodern theatre) ในการสอนและให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้หลักการฝึกฝนแนวจิต-กาย อย่างไรก็ตามชาริลลีมองว่านักแสดงที่ได้รับการฝึกฝนในแนวทางของเขาจะสามารถทำหน้าที่นักแสดงในรูปแบบการแสดงทุกรูปแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพียงแต่จำเป็นจะต้องเพิ่มขั้นตอนการฝึกและกระบวนการอื่น ๆ เข้าไป เช่นการวิเคราะห์ การกระทำและแรงผลักดันของตัวละครสำหรับบทละครแนวสังคมนิยม หรือการฝึกการใช้เสียงในการแสดง มิวสิคัล

บทสรุป

การฝึกฝนนักแสดงและการแสดงแบบจิต-กาย หรือ psychophysical ไม่ใช่นวัตกรรมใหม่ของชาริลลี แต่เป็นการผสมผสานการฝึกฝนที่เก่าแก่ของโลกฝั่งตะวันออกกับแนวคิดร่วมสมัยทางวิทยาศาสตร์ และมานุษยวิทยาทำให้แนวทางนี้มีเอกลักษณ์โดดเด่น และส่งผลให้ชาริลลีได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในผู้นำด้านการฝึกฝนนักแสดงในสมัยปัจจุบัน การค้นคว้าวิจัยและพัฒนาหลักการทางการแสดงซึ่งเป็นผลผลิตจากประสบการณ์ตรงกว่า 50 ปีของชาริลลี ในฐานะนักเรียน ครู นักแสดง ผู้กำกับการแสดง นักวิชาการ และนักเขียน ช่วยส่งเสริมคุณค่าให้กับการฝึกนักแสดงระดับมืออาชีพ และเปิดมุมมองและความเป็นไปได้ใหม่ให้กับแวดวงละครและศิลปะการแสดงร่วมสมัย แม้ว่าการฝึกฝนนี้ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของรูปแบบคือกถาธิปายัตตุ โยคะ และไทเก็ก หรือโครงสร้างที่ประกอบด้วยการฝึกซ้ำ ๆ ทุกวันต่อเนื่อง เป็นเดือน ๆ จะมีความเฉพาะเจาะจงกับบริบทของชาริลลี และยากที่จะเป็นไปได้ในบริบทการฝึกฝนนักแสดงในประเทศไทย แต่อย่างน้อยบทความนี้ก็สามารถทำให้นักแสดง ครู และนักวิชาการได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับความเชื่อในการฝึกฝนนักแสดงและแนวคิดเกี่ยวกับการแสดง สิ่งที่สำคัญไม่ได้อยู่ที่คำตอบ แต่เป็นกระบวนการในการค้นหาคำตอบมากกว่า ดังที่ชาริลลีได้กล่าวเกี่ยวกับการสอนของเขาว่า “ผมไม่ได้สอนอะไรเลย แบบฝึกหัดและระบบการฝึกเหล่านี้ทำหน้าที่ในการเปิดช่องทางให้ผู้ฝึกแต่ละคนได้เจอกับตนเอง กับสิ่งที่กำลังทำอยู่ในขณะนั้น ซึ่งมันทำให้เขาเคลื่อนตัวเข้าสู่พื้นที่ที่มีอะไรอีกมากมายให้ค้นหา” (Creely, 2010, p. 217)

¹² ธนัชพร กิตติภักดิ์ (2563, หน้า 39) อธิบายว่าละครแนวหลังสมัยใหม่ “มีแนวคิดสำคัญในการหักล้างและโจมตีรูปแบบของละครแนวสังคมนิยม หรือละครแนวธรรมชาตินิยม โดยไม่ยอมอยู่ภายใต้ความจริงหนึ่งเดียวอันสมบูรณ์ [...] มีลักษณะสำคัญ เช่น ลดความสำคัญของตัวละครลงและเน้นการนำเสนอผ่านตัวผู้แสดง [...] ไม่ดำเนินเรื่องเป็นเส้นตรง แต่จะใช้การสลับ แยก และผสมผสานกับองค์ประกอบอื่น ๆ และท้าทายรูปแบบของศิลปะต่าง ๆ”

บรรณานุกรม

- ธนัชพร กิตติกิจ้อง. (2563). **การแสดง**. ขอนแก่น: โครงการส่งเสริมการผลิตตำราเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563.
- ภัทรพล เบ้งวัฒน์. (2563). “จอย” ความเป็นมนุษย์ที่ดำรงอยู่โดยปราศจากร่างกาย: บทวิเคราะห์ผ่านแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาของมอริซ เมร์โล-ปองตี. **วารสารปณิธาน**, 16(2), หน้า54-84.
- สดีโส พันธุ์โกมล. (2562). ประเภทละคร. ใน น. แวหวงส์ (Ed.), **ปริทัศน์ศิลปการละคร**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Creely, E. (2010). Metho(ology), pedagogy and praxis: a phenomenology of the pre-performative training regime of Phillip Zarrilli. **Theatre, Dance and Performance Training**, 1(2), pp. 214-228.
- Gordon, R. (2006). **The Purpose of Playing: Modern Acting Theories in Perspectives**. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Kapsali, M. (2016). **Yoga and Actor Training**. Abingdon: Routledge.
- Kim, S. (2016). Phillip B. Zarrilli. **Asian Theatre Journal**, 33(2), pp. 446-458.
- Liu, S. (2011). A. C. Scott. **Asian Theatre Journal**, 28(2), pp. 414-425.
- McAllister-Viel, T. (2018). **Training Actors' Voices: Towards an Intercultural/Interdisciplinary Approach**. Abingdon: Routledge.
- Merlin, B. (2007). **The Complete Stanislavsky Toolkit**. London: Nick Hern Books.
- MICHA. (2018). **MICHA: Our Story**. Retrieved from <https://www.michaelchekhov.org/our-story>
- Punpeng, G. (2012). **Meditation in motion to mindfulness in performance: a psychophysical approach to actor training for Thai undergraduate drama programmes**. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/12826891.pdf>
- Strasberg, L. (1988). **A Dream of Passion**. New York: Plume.
- Sutherland, L. (2007). **Knowing, Perceiving and Believing**. Unpublished master's thesis, University of Exeter.
- Yoo, J. (2018). **A Korean Approach to Actor Training**. Abingdon: Routledge.
- Zarrilli, P. (2002). **Acting (Re)Considered**(2nd ed.). Abingdon: Routledge.
- Zarrilli, P. (2009). **Psychophysical Acting: An Intercultural Approach after Stanislavski**. Abingdon: Routledge.
- Zarrilli, P. (2017). **Phillip Zarrilli: Pre-Performative Psychophysical Training of the Actor/Performer**. Retrieved from

<http://theatredanceperformancetraining.org/2017/03/phillip-zarrilli-pre-performative-psychophysical-training-of-the-actorperformer/>

Zarrilli, P. (2020). **(Toward) A Phenomenology of Acting**. Abingdon: Routledge.

Zarrilli, P., Daboo, J., & Loukes, R. (2013). **Acting: Psychophysical Phenomenon and Process**. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

รายละเอียดการส่งบทความจัดพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีจัดทำวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเปิดรับผลงานวิชาการประเภท บทความวิจัย บทความวิชาการ สำหรับการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขว่า จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นมาก่อน และบทความที่ได้รับการตีพิมพ์จะมีการตรวจความถูกต้องเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) และกองบรรณาธิการ

รูปแบบการเขียนบทความ

1. บทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษหรือภาษาจีน โดยมีจำนวนหน้าของเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงรวมทั้งสิ้นไม่เกิน 15 หน้า ภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ภาษาจีนใช้ตัวอักษร Simsun
2. ข้อปฏิบัติกรพิมพ์แต่ละหัวข้อ/ส่วนประกอบ

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
1.	ขนาดเล่มวารสาร	เล่มวารสารมีขนาด 18.7 x 26 เซนติเมตร หัวกระดาษ 2 เซนติเมตร ท้ายกระดาษ 1.5 เซนติเมตร กั้นซ้าย 2 เซนติเมตร กั้นขวา 1.5 เซนติเมตร
2.	ชื่อบทความ	ระบุชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 24 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 20 พอยท์ ชนิดหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ
3.	ชื่อผู้เขียนบทความ	ระบุชื่อผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) ทุกคนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ไว้ชิดด้านขวาหน้ากระดาษ
4.	สังกัดผู้เขียนบทความ	ระบุวุฒิการศึกษา ชื่อสถาบันการศึกษาหรือวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ สถานที่ทำงาน e-mail ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 8 พอยท์ ไว้ที่เชิงอรรถท้ายหน้า
5.	บทคัดย่อ	บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีความยาวไม่เกิน 300 คำ

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
		และมี 1 ย่อหน้าเท่านั้น
6.	คำสำคัญ	ระบุคำสำคัญ 3 - 6 คำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ
7.	เนื้อหา	• หัวข้อใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดหนา วางไว้ชิดขอบซ้ายส่วนรายละเอียดใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ธรรมดา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดธรรมดา • การเขียนบทความแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้ 1. บทความวิจัย ประกอบด้วย 1.1 บทนำ 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย 1.3 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย - ประชากร - เครื่องมือ - การเก็บรวบรวมข้อมูล - การวิเคราะห์ข้อมูล 1.5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย 1.6 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1.7 บรรณานุกรม 2. บทความวิชาการ ประกอบด้วย 2.1 บทนำ 2.2 เนื้อเรื่อง 2.3 บทสรุป 2.4 บรรณานุกรม
8.	ตารางและกราฟ (ถ้ามี)	ตารางที่แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล
9	รูปภาพ	รูปภาพประกอบให้ส่งต้นฉบับเป็นภาพถ่ายหรือสไลด์ที่มีความคมชัด และส่งจัดไฟล์รูปภาพเป็นนามสกุล JPEG, PNG

รูปแบบเขียนการอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรม

1. การอ้างอิง เป็นการนำข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานในการสนับสนุน และระบุที่มาของเนื้อหาที่นำมาอ้างอิงอย่างชัดเจน ซึ่งแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1.1) การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (in-text citation) ใช้ระบบนาม-ปี ซึ่งระบุแหล่งที่มาของเนื้อหาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องโดยใส่วงเล็บแทรกในส่วนต้นประโยค ท้ายประโยค หรือในเนื้อหา โดยการอ้างอิงแทรกในเนื้อหานี้จะปรากฏด้วยในส่วนท้ายเล่ม (บรรณานุกรม) โดยในกรณีที่ผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศให้ขึ้นต้นด้วย นามสกุล และตามด้วยชื่อย่อ

1.2) การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (footnote citation) ให้ใช้เฉพาะเชิงอรรถขยายความเท่านั้น โดยการอ้างอิงแบบการขยายความเนื้อหา เป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มเติม หรือขยายความข้อมูลโดยการบอกถึงแหล่งที่มาไม่ควรซับซ้อน ควรเขียนเป็นประโยคสั้น ๆ กระชับรัดและเข้าใจง่าย ซึ่งหากมีความยาวมากเกินไปควรนำไปใช้อ้างอิงแทรกในเนื้อหา

2. การเขียนบรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิง เป็นการรวบรวมเพื่อระบุถึงแหล่งที่มาและเป็นการแสดงจริยธรรมทางวิชาการของผู้เขียน รวมทั้งใช้ในการติดตามข้อมูลต่อหากมีผู้ที่สนใจจะศึกษาต่อ ดังนั้น วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จึงได้กำหนดการอ้างอิงและบรรณานุกรมเพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งฉบับ โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงและบรรณานุกรม APA 6th

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา

1. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่งคนเดียว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname,/Year,/pp.)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-31)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-27, 31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-27, 31)
Adam (2010)	(Adam, 2010)
Adam (2010, p. 14)	(Adam, 2010, p. 14)
Adam (2010, p. 14-18)	(Adam, 2010, p. 14-18)
Adam (2010, p. 14, 18-20)	(Adam, 2010, p. 14, 18-20)

2. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 2 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1/and/Surname 2/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1/&/Surname 2,/Year,/pp.)
กนกอร ทีปชัย และสุณี ไทธนา (2554)	(กนกอร ทีปชัย และสุณี ไทธนา, 2554)
กนกอร ทีปชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45)	(กนกอร ทีปชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45)
กนกอร ทีปชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45-50)	(กนกอร ทีปชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45-50)
Drucker and Keegan (2009)	(Drucker & Keegan, 2009)
Drucker and Keegan (2009, p. 156)	(Drucker & Keegan, 2009, p. 156)
Drucker and Keegan (2009, pp. 156-159)	(Drucker & Keegan, 2009, pp. 156-159)

3. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 3 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)Surname 1,/2,/and/3/(Year, pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)(Surname 1,/2,/and/3,/Year,/pp.)
คมศร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิงแก้ว ทวีชัย (2553)	(คมศร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิงแก้ว ทวีชัย, 2553)
คมศร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิงแก้ว ทวีชัย (2553, หน้า 16-22)	(คมศร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิงแก้ว ทวีชัย, 2553, หน้า 16-22)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992, pp. 23-25)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992, pp. 23-25)

4. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 4-5 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/.../และคนที่ 5/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)Surname 1,/.../and/Surname 5/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/.../และคนที่ 5,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)(Surname 1,/.../and/Surname 5,/Year,/pp.)
กมลศรี สมใจ, ชาริณี บุญญสิทธิ, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว (2555, หน้า 187-193)	(กมลศรี สมใจ, ชาริณี บุญญสิทธิ, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว, 2555, หน้า 187-193)
Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, and Santum (2005, pp. 35-38)	(Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, & Santum, 2005, pp. 35-38)

5. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 6 คน หรือมากกว่า

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)Surname 1/et al./(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)(Surname 1/et al.,/Year,/pp.)
ศรีสุภา รัตนา และคณะ (2550, หน้า 9-21)	(ศรีสุภา รัตนา และคณะ, 2550, หน้า 9-21)
Green et al. (2009, pp. 44-47)	(Green et al., 2009, pp. 44-47)

6. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งใช้นามแฝง

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อนามแฝง/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อนามแฝง,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
ทมยันตี (2540, หน้า 49-53)	(ทมยันตี, 2540, หน้า 49-53)
Omega (2002, p. 51)	(Omega, 2002, p. 451)

7. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีบรรดาศักดิ์ ยศ หรือฐานันดรศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พล.ต. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2524, หน้า 14-15)	(พล.ต. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2524, หน้า 14-15)
คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต (2525, หน้า 9)	(คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต, 2525, หน้า 9)

8. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีสมณศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อสมณศักดิ์/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อสมณศักดิ์,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (2552, หน้า 8-12)	(พระพรหมมิ่งคลาจารย์, 2552, หน้า 8-12)

9. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งหรือชื่อบรรณาธิการ

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ “ชื่อบทความ”/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (“ชื่อบทความ”,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
“สหรัฐอเมริกากับเวียดนาม” (2530, หน้า 3)	(“สหรัฐอเมริกากับเวียดนาม”, 2530, หน้า 3)
“Instruction in Junior” (1987, pp. 57-58)	(“Instruction in Junior”, 1987, pp. 57-58)

10. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ม.ป.ป./หน้า) Surname/(n.d./pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล/ม.ป.ป./หน้า) (Surname,/n.d./pp.)
คมทวน คันธนู (ม.ป.ป., หน้า 18)	(คมทวน คันธนู, ม.ป.ป., หน้า 18)
Daly (n.d., pp. 25-26)	(Daly, n.d., pp. 25-26)

11. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากการสัมภาษณ์หรือการติดต่อส่วนตัว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ ปี) Name/(personal communication,/M/D,/Y)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ ปี)(Name,/personal communication,/M/D,/Y)
ยุพิน เตชะมณี (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)
ยุพิน เตชะมณี (การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 19 พฤษภาคม 2557)
C.M. Nyamboga (personal communication, March 19, 2006)	(C.M. Nyamboga, personal communication, March 19, 2006)

12. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากข้อมูลที่ถูกอ้างถึงในเอกสารอื่น

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname/(as cited in/Surname,/Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล/อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname/as cited in/Surname,/Year,/pp.)
กุลธิดา ท่วมสุข (อ้างถึงใน อุษณีย์ ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)	(กุลธิดา ท่วมสุข อ้างถึงใน อุษณีย์ ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)
Miller (อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)	(Miller อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)
Maslow (as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)	(Maslow as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์). (พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.
	สุทธิดี ชัดติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2554). แบบแผนการวิจัยและสถิติ . (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง.
	ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 . (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน
	Wonnacott, T.H., & Wonnacott, R.J. (1969). Introductory Statistics . (5th ed.). Singapore: John Wiley and Sons.
	American Library Association. (1963). Let's read together: Books for family enjoyment . Chicago: American Library Association.

บทความในหนังสือรวมเรื่อง	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก./Ed./Eds.) (ถ้ามี)./ชื่อหนังสือ/(หน้า/เลขหน้า)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.
	จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. (2548). ศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา. ใน สุวรรณี สันต์ธนะวาณิช (บ.ก.). ศาสนศิลป์ในชุมชนธนบุรี (หน้า 69-90). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
	ทัศนา หาญพล และรุ่งฟ้า ฐิโณทัย. (2548). การจัดการในงานวิเคราะห์สารสนเทศ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการวิเคราะห์สารสนเทศ (หน่วยที่ 8). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
	Druxman, R. (2003). Designing opportunities for learning. in Norton, P., & Wiberg K.M. (Eds.). Teaching with technology (pp. 17-41). Canada, OT: Thomson Wadsworth.

บทความในวารสาร	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./หน้า/เลขหน้า.
	วิณะ จุฑะวิภาต. (2556). ผ้าทอกับชีวิตคนไทย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 6(2), หน้า 103-126.
	Carter, J.S., Corra, M., Carter, S.K., & McCrosky, R. (2014) .The impact of place? A reassessment of the importance of the South in affecting beliefs about racial inequality. The Social Science Journal , 51(1), pp. 12-20.

รายงานการวิจัย	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่องานวิจัย./สถานที่พิมพ์:/หน่วยงาน.
	วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2555). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนามาตรฐานอาหารแปรรูปจากเห็ดนางฟ้า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, สถาบันวิจัยและพัฒนา.
	Hassen, N. (2013). A literature review: The neurological effects of a spinalmanipulable therapy . USA, MA: Harvard University.

เอกสารรายงานการประชุมทางวิชาการ	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก./Ed./Eds.) (ถ้ามี)./ชื่อการประชุม./ (หน้า/เลขหน้า)./สถานที่พิมพ์:/หน่วยงาน.
	จุฬพล คงน้อย, ศกร คุณวุฒิฤทธิธ, ธนาทิพย์ สุวรรณโสภี และอภิญญา หิรัญวงษ์. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลและสหสัมพันธ์ระหว่างปริมาณและคุณภาพน้ำเชื้อพ่อพันธุ์โคนมที่เลี้ยงดูในเขตภาคกลางของประเทศไทย ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47: สาขาสัตว. (หน้า 182-190). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
	Nyamboga, C.M., & Prapat Pawinan. (2001). Copyright and right of digital information: Challenges to information professionals. In H.K. Kual & E. Ramma Reddy (Eds.), Library and Information Networking: NAELIN 2001 . (pp. 408-420). Delhi: Developing Library Network.

วิทยานิพนธ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์ ./ (วิทยานิพนธ์/ปริญญาานิพนธ์/สารนิพนธ์/ดุขฎิ นิพนธ์/การศึกษาค้นคว้าอิสระ) ชื่อปริญญา/สาขาวิชา,/ชื่อมหาวิทยาลัย.
	อัครพล นิยมรัตน์. (2554). แบบจำลองการจัดการความรู้สำหรับการบ่มเพาะธุรกิจ ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย . วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
	Prapat Pawinan. (2005). Appropriate tree species and techniques for direct seeding for forest restoration in Chiang Mai and Lamphun provinces . Unpublished master's thesis, Chiangmai University.

บทความในนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์,/เดือน/วันที่ (ถ้ามี))./ชื่อบทความ./ ชื่อนิตยสารหรือชื่อ หนังสือพิมพ์ ,/ปีที่,/หน้า/เลขหน้า.
	ส้มโอมีอ. (2558, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. กุลสตรี , 20, หน้า 37-40.
	ไทรรัตน์ สุนทรประภัสสร. (2560, พฤศจิกายน 8). อนาคตจีน-อเมริกา. เดลินิวส์ , หน้า 6.
	Kington, J. (2005, December 23). East Timor's search for justice. Bangkok Post , p. 12.

คำสั่ง ประกาศ หนังสือสั่งการ	
รูปแบบ	ชื่อหน่วยงานเจ้าของเอกสาร./ (ปี,/เดือน/วันที่)./ ชื่อคำสั่งหรือชื่อเอกสาร ,/เลขที่เอกสาร (ถ้ามี).
	มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2551, เมษายน 22). ระเบียบมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่า ด้วยความมั่นคงปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พ.ศ. 2551 .

เอกสารโบราณ	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง/[ประเภทของเอกสาร]/(ปีที่สร้าง)/ลักษณะเส้นหรือรายละเอียดของเอกสาร (ถ้ามี)/ชื่อหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ,/เลขที่เอกสาร.
	กฎกระทรวงกลาโหมให้แก่พระยานครศรีธรรมราช จ.ศ. 1173 [กระดานเพลา]. (จ.ศ. 1173). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นดินสอ. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 15 หมวดจดหมายเหตุ กท.ร.2.
	ความทรงจำเรื่องกรุงเก่าเสียแล้วเจ้าตากมาตั้งเมืองธนบุรี [หนังสือสมุดไทยดำ]. (จ.ศ. 1129). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นขาว. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 28 หมวดจดหมายเหตุ ธบ.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต)/ชื่อเรื่อง./สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	มณีรัตน์ ก้องโสตร์. (2555). หอยหลอด. สืบค้นจาก http://www.nicaonline.com/articles3/view_article.asp?idarticle=11
	Blood, R. (2000). A History and Perspective. Rebecca's Pocket. Retrieved from http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html

บทความจากวารสารออนไลน์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ.ชื่อวารสาร/ชื่อวารสาร,ปีที่(ฉบับที่),/หน้า/เลขหน้า./สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	ธีระ รุ่งธีระ. (2552). การศึกษาปัญหาการออกเสียงภาษาฝรั่งเศสของผู้เรียนชาวไทย. วารสารสงขลานครินทร์, 13(1), หน้า 857-869. สืบค้นจาก http://www.tci-thaijo.org/index.php
	Crane, G. (2006). What do you do with a million books? D-Lib Magazine, 12(3). Retrieved from http://www.dlib.org/dlib/03crane.html

จดหมายข่าวออนไลน์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์,/เดือน/วันที่). /ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสารหรือชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	พิมพ์ข่าวภูมิภาค. (2553, มกราคม 14). รุกอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมกว่า 200 ไร่. ไทยรัฐออนไลน์ . สืบค้นจาก http://www.thairath.co.th/content/region/58641

คลิปวิดีโอจากยูทูป	
รูปแบบ	ชื่อ Username./ (ปี,/เดือน/วันที่). /ชื่อเรื่องคลิปวิดีโอ/[Video File]./ สืบค้นจาก URL
	โพลีพลัส เอ็นเตอร์เทนเมนต์. (2561, พฤศจิกายน). 3 แซบ “เคน-เต้ย” คงแขนแม่ทัพหมดเปลือก! กองละครมีเพียงรัก [Video File]. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=ewRga15
	GEICO Insurance. (2013, May 22). GEICO hump day camel [Video File]. Retrieved from http://youtu.be/kWBhP0EQ

*** สามารถส่งบทความออนไลน์ได้ที่
https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru ***